

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Mateja Lah

Naslov naloge: Prilagojenost stanovanj za samostojno življenje starih ljudi

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Število strani: 147

Število tabel: 8

Število virov: 47

Število prilog: 6

Mentor: doc. dr. Jana Mali

Deskriptorji: stari ljudje, prilagojenost stanovanj, samostojnost, vsakodnevno življenje, svojci, selitev

Povzetek: V teoretičnem delu so opisani pomen ohranjanja samostojnosti starih ljudi v domačem okolju, stanovanje za potrebe starejših oseb in možne prilagoditve ter selitve. Z raziskavo sem želela ugotoviti, kako se obstoječe stanovanje starih ljudi nanaša na njihovo samostojnost, kako se uresničujejo prilagoditve, zaznavanje prilagojenosti stanovanj ter pripravljenost za selitev v ustrežnejše stanovanje. Ugotovila sem pomembnost dostopnosti vhoda, ustrezne širine delov stanovanja, razporeditve prostorov in odstranjenih ovir. V gospodinjstvu se samostojnost omogoča s predhodno osebno pomočjo, pri osebni higieni pa so velikega pomena ustrezna oprema in pripomočki. Tehnični pripomočki, naprave in ustrezno pohištvo v veliki meri omogočajo samostojnost. Neustreznost vhoda, širine delov stanovanja, kopalnic in postelj so najpogostejše neprilagojenosti. Stari ljudje imajo malo predlogov za prilagoditve in stanovanja ocenjujejo kot ustrezna. Načini prilagoditev so lahko prepoznavanje potreb, pridobivanje informacij, nakup, izvedba, praktične ideje in pridobitev iz upravičenosti ali učenje uporabe pripomočka. Pogosti problemi pri uresničevanju so finančne zmožnosti, neinformiranost, nezaželenost sprememb. Svojci v veliki meri omogočajo uresničevanje prilagoditev, lahko pa jih tudi zavirajo. Stari ljudje so se večinoma pripravljene preseliti le v primeru nezmožnosti bivanja doma, predvsem v institucijo.

Title: The adaptability of the housing for autonomous living of older people

Descriptors: older people, the adaptability of the housing, autonomy, everyday life, relatives, change of dwelling

Summary: In the theoretical part the importance of preserving the autonomy of the older people in the domestic environment, housing for the needs of the older people and the possible adaptation and change of dwelling is described. With the research I wanted to determine how the existing apartment of older people relates to their autonomy, how to implement adaptations, the perception of the adaptation of dwellings and the willingness to move to more appropriate housing. I found the importance of accessibility to the entrance, the appropriate width of parts of dwelling, the layout of the premises and the removal of obstacles. In the household the autonomy is allowed by prior personal assistance, while appropriate equipment and facilities are of great importance for personal hygiene. Technical devices, gadgets and the conforming furniture largely allow autonomy. The inadequacy of the entrance, the width of the parts of dwelling, bathrooms and beds are the most common inconveniences. Older people have few suggestions for adaptations and housing assessed as appropriate. Methods of adaptation may be to identify needs, to obtain information, purchase, implementation, practical ideas and acquisition from entitlement or learning the use of the device. Common problems in the implementation are financial capabilities, lack of the information, unwanted changes. Relatives in a large extent enable the adaptations, but they can also obstruct them. Older people are largely willing to move only in the case of inability to stay at home, especially in the institution.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**PRILAGOJENOST STANOVANJ ZA SAMOSTOJNO
ŽIVLJENJE STARIH LJUDI**

Mentor: doc. dr. Jana Mali

Mateja Lah

Ljubljana 2012

PREDGOVOR

Pri izbiranju teme diplomske naloge me je zanimalo raziskovanje življenja starih ljudi, ki živijo doma v običajnem stanovanju. Želela sem se osredotočiti na vsakodnevne, praktične vidike življenja in ohranjanje samostojnosti, tudi s pomočjo pripomočkov in tehnologije, ter upoštevanje človekovih sposobnosti. Opažanja iz medijev, izkušnje med študijsko prakso in informacije med študijem ter osebna izkušnja s starim človekom so me prepričali o pogostih neprilagojenostih in pomembnosti ustreznega stanovanja. Zaznala sem pomanjkanje literature in specifičnih služb na tem področju, tako da sem problem raziskave med prebiranjem literature sproti preoblikovala.

V teoretičnem delu so opisani pomen ohranjanja samostojnosti starih ljudi v domačem okolju, stanovanje za potrebe starejših oseb in možne prilagoditve ter selitve.

Namen raziskave je z različnimi vidiki (starimi ljudmi in drugimi, za katere menim, da prilagoditve uresničujejo) ugotoviti, kako se obstoječe stanovanje starih ljudi nanaša na njihovo samostojnost, kako se uresničujejo prilagoditve, zaznavanje prilagojenosti stanovanj ter pripravljenost za selitev v ustrežnejše stanovanje. V raziskavi sem se osredotočila na stare ljudi v občini Litija iz različnih okolij in načinov sobivanja.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Jani Mali za strokovno usmerjanje, socialni oskrbovalki Mariji Tekavec za pomoč pri stikih s starimi ljudmi, predvsem pa svojim najbližjim za vso podporo in motivacijo med pisanjem diplomske naloge in v celotnem času študija.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	5
1.1 Spremembe v starosti	5
1.2 Pomen in ohranjanje samostojnosti starih ljudi v njihovem okolju	7
1.3 Pomen osebnega prostora	10
1.4 Gospodinjstvo	12
1.5 Prostorska mobilnost in želja po zamenjavi bivališča.....	13
1.6 Stanovanje za potrebe starejših oseb	17
1.7 Možne prilagoditve stanovanja	21
1.8 Prostor in tehnologija	28
1.9 Svetovalnice za prilagoditve	30
1.10 Zakonodaja v Sloveniji, ki ureja dostopno grajeno okolje, prenovu, pravico do medicinsko tehničnih pripomočkov in finančna sredstva za prilagoditve	31
1.11 Možne oblike bivanja	35
1.12 Socialno delo s starimi ljudmi v domačem okolju	38
2. PROBLEM	42
3. METODOLOGIJA	45
3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke	45
3.2 Merski instrument in viri podatkov.....	45
3.3 Populacija in vzorčenje	46
3.4 Zbiranje podatkov	47
3.5 Obdelava in analiza podatkov	48
4. REZULTATI	49
4.1 Kako obstoječe stanovanje omogoča samostojno življenje starega človeka?	49
4.2 Zaznavanje (ne)prilagojenosti stanovanj potrebam starih ljudi.....	55
4.3 Načini za boljšo prilagoditev stanovanja.....	56
4.4 Identifikacija problemov pri uresničevanju prilagoditve stanovanja	60
4.5 Vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja starega človeka	61
4.6 Ugotavljanje pripravljenosti za selitev v stanovanja prilagojena starim ljudem...	62
6. SKLEPI	69
7. PREDLOGI	71
7.1 Predlogi za praktično delovanje.....	71

7.2 Predlogi glede teorije.....	72
7.3 Predlogi glede nadaljnjega raziskovanja.....	73
8. VIRI IN LITERATURA	74
9. PRILOGE.....	79
10. POVZETEK.....	146

KAZALO TABEL

Tabela 9.1: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom A.....	99
Tabela 9.2: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom B.....	100
Tabela 9.3: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom C.....	103
Tabela 9.4: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom D.....	106
Tabela 9.5: Odprto kodiranje: intervju s svojcem starega človeka E	109
Tabela 9.6: Odprto kodiranje: intervju s svojcem starega človeka F	113
Tabela 9.7: Odprto kodiranje: intervju s socialno oskrbovalko	116
Tabela 9.8: Odprto kodiranje: intervju s socialno delavko.....	121

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Spremembe v starosti

Starost lahko opredelimo kot kronološko, ki je določena z datumom rojstva, biološko starost, glede na delovanje telesnih funkcij ter psihološko ali doživljajsko starost, katero sami občutimo kot pravo starost (Hojnik Zupanc 1997: 3–4).

V starosti se spremenijo vedenjski vzorci interakcije med posameznikom in okoljem. Starostne spremembe zmanjšujejo posameznikove sposobnosti presojanja, odločanja in sprejemanja informacij. Nekatere spremembe oz. deprivacije je možno predvideti in se nanje pripraviti (npr. manjši dohodki, stereotipi, zgodnja upokožitev), druge so nepričakovane (izguba bližnjega), upadanje fizičnih in psihičnih sposobnosti pa je večinoma postopno (Hojnik Zupanc 1999). Ker stari ljudje večinoma sprejemajo funkcionalno oviranost in zdravstvene težave kot del tega življenjskega obdobja, zdravstvenega stanja ne ocenjujejo tako slabo, kot bi ga ocenila mlajša oseba z enakimi težavami. Bolj kot smrti se bojijo odvisnosti od tuje pomoči, zapustitve doma in odhoda v institucijo Zaradi izgub, kot so slabši vid, sluh, težje in okornejše gibanje in uporaba rok, postaja star človek vse šibkejši, kar ga dela bolj ranljivega in odvisnejšega od tuje pomoči (Imperl 2012: 28–29).

Pomemben pozitiven vidik starosti je občutek zadovoljstva ob pogoju izpolnitve življenjskih pričakovanj (*op. cit.*: 28). Čačinovič Vogrinčič (1994) pa pozitiven vidik staranja vidi tudi v družini s starimi človekom. Z izkušnjo starega človeka v družini otroci vidijo možnosti reševanja konfliktov, staršem pomeni odgovornost za skrb in spoštovanje starih staršev, starim staršem pa smisel življenja v sedanosti.

Na upokožitev so vezane mnoge spremembe v človekovem življenju. Upokožitev spremeni dnevni in življenjski ritem. Ritmičnost socialnega življenja daje človeku notranjo varnost, ki je pomemben občutek za samostojno življenje. Zaradi nenadoma dobljenih osem ur časa na dan se pojavi občutek praznine. Človek mora ponovno vzpostaviti ritem tako, da bolj obsežno opravlja že prejšnje dejavnosti, začne pa se ukvarjati tudi z novimi, ki ga veselijo in mu prinesejo nove stike z ljudmi (Hojnik Zupanc 1997).

V starosti se kaže razlika med moškimi in ženskami, saj če je bila ženska prej gospodinja, lahko to delo opravlja še v visoki starosti, z leti pa se omeji na lažja opravila. Po upokojitvi iz nekega poklica pa se tako moški kot ženska lahko počutita nepotrebne, izgubita stike s prijatelji. Manjši dohodek lahko pomeni tudi različne odvisnosti, te pa pomenijo, da človek ne more o vsem odločati sam in izpolnjevati želja in potreb. Prilagajanje na upokojitev je odvisno tudi od odnosov, ali ima oseba otroke, vnuke, s katerimi živi ali jo obiskujejo. To daje upokojencu samozavest in pozitiven odnos do prihodnosti (Ličer 1994: 47–48).

Človekovo življenje oblikuje družinski cikel. Ta sicer ni univerzalen, poteka pa od povečevanja družine z rojstvom otrok k zmanjševanju na dva člana z odhodom otrok in nazadnje na enega člana, ko tudi stanovanje postane preveliko (Hojnik Zupanc 1999).

Ramovš (2003) govori o eni izmed treh značilnih lastnosti kakovostne starosti, to je preprosto življenje. Nekatere človekove potrebe se v starosti zmanjšajo, kot na primer, prehranske in stanovanjske. V ostalem razvitem svetu je povsem navadno, da se človek po upokojitvi preseli iz večjega stanovanja v manjše. Pri nas je miselnost in praksa glede tega precej v zaostanku. Človek si s staranjem naravno želi enostavnejšega življenja, če le posluša samega sebe. Socialna varnost je v vsakem primeru pomembna v vseh življenjskih obdobjih, tudi v starosti, vendar srednja generacija skrbi za tretjo generacijo prek pokojninskega sistema. Star človek lahko tako izbira med hlastajočim aktivizmom ali tako imenovanim preprostim življenjem, kjer ostaja umirjeno aktiven in bolj svoboden.

Staranje pomeni dosežek družbe. Ne moremo ga preprečiti, z zdravim načinom življenja pa človek ostaja vitalnejši dlje časa. Dejavniki, ki pospešeno vplivajo na staranje, so: dednost, vlažno in vroče podnebje, življenje v mestih, način življenja, napačna prehrana, premalo gibanja, vrsta službe, škodljive navade in razvade. Življenjska doba se daljša predvsem zaradi boljših zdravstvenih in socialnih razmer. Starejši so danes sicer bolj zdravi kot nekoč, vendar je tudi obremenjenost s starostjo večja, saj so v družbi v ospredju predvsem mladost, lepota in uspešnost ter dvom o smislu starosti. Zato je za vključevanje vseh ljudi v družbo pomembno preprečevanje diskriminacije zaradi starosti in neprostoVOLjne osamitve. Za starejše je torej še posebej pomembno zagotavljanje pravice do varstva pred revščino in socialno izključenostjo. Dolga življenjska doba je enako pomembna kot kakovost življenja, zato mora biti starim ljudem omogočeno, da kot del skupnosti živijo zdravo, varno, polno in zadovoljno življenje.

Spoštovanje in skrb za stare morata postati del kulture in razvoja družbe in ne ločeno vprašanje. Staranje prebivalstva, zlasti v Evropi, je deloma posledica upadanja rodnosti, predvsem pa podaljšanja pričakovane življenjske dobe. Zato pozornost ni usmerjena toliko v številčno rast prebivalstva, ampak v spremembe "razmerij" med posameznimi starostnimi skupinami, predvsem glede deleža vključenosti v delo (Vertot 2010: 7–8).

Delež ljudi nad 65 let v Sloveniji se je leta 1991 z 11,2 odstotkov do zadnjega popisa prebivalstva leta 2002 povečal na 14,7 odstotka. Staranje prebivalstva bodo spremljale socialne, ekonomske in geopolitične spremembe, to pa bo posledično vplivalo na tehnološki razvoj, gospodarsko rast, potrošnjo in sistem javnih financ (*op. cit.:* 9).

Zaradi staranja prebivalstva so vse bolj običajne tri- ali celo štirigeneracijske družine. Med vsemi gospodinjstvi je bilo ob Popisu 2002 31,7 odstotka takih, v katerih je bil vsaj en član star najmanj 65 let. Večina oseb, starih vsaj 65 let, je takrat živela z vsaj še enim članom, torej v dvo- ali veččlanskih gospodinjstvih. Delež enočlanskih gospodinjstev, starih nad 65 let, ni bil zanemarljiv – 25,3-odstoten – žensk je bilo več kot moških, predvsem pa v višjih starostnih skupinah (*op. cit.:* 28–29).

1.2 Pomen in ohranjanje samostojnosti starih ljudi v njihovem okolju

Ljudje v tretjem življenjskem obdobju so zelo različni. Velika večina povsem samostojno skrbi zase, opravljajo številne naloge zase in za druge. Nekaj jih potrebuje delno pomoč in so relativno samostojni za vsakdanje potrebe. Zelo majhna skupina pa potrebuje bolj ali manj popolno oskrbo in nego pri vsakdanjih življenjskih opravilih. Kljub temu je tudi ta skupina še marsičesa zmožna. Zato morajo ustrezni programi upoštevati, kaj ti ljudje še zmorejo dati, ne le, kaj potrebujejo. V skladu s tem gredo sodobni programi za kakovostno staranje v tri različne smeri. Po eni razvrstitvi je ena od teh smeri tudi samostojno bivanje starajočega se človeka. Le ta postaja najbolj množični "program" staranja – v povezavi s programi osebnega usposabljanja za kakovostno starost se njegova učinkovitost še dvigne (Ramovš 2003: 279–280).

Povzemam Hojnik Zupanc (1999), ki poudari, da je velika razlika, če se okolje ne odziva na spremenjene zmožnosti človeka za samostojno življenje, kot pa če posameznik živi v okolju s spodbudnimi in podpornimi dejavniki. Lawton in Nahemow (*op. cit.*: 26) označita samostojnost kot zmožnost posameznika, da obvladuje okolje. Na to medsebojno vplivajo posameznikove psihofizične in materialne zmožnosti ter zahteve okolja. Okolje lahko dopolnjuje posameznikove zmožnosti in tako ohrani določeno raven samostojnosti.

Riesman (*ibid.*) pravi: "Samostojni posameznik lahko v svojem razvojnem procesu razvije večjo stopnjo samozavedanja, kar pomeni, da bolje razume in spoštuje svoja čustva, zmožnosti in omejitve." To pa je možno le v interakciji z okoljem oz. drugimi ljudmi (*ibid.*).

Za rekreativne dejavnosti v prostem času (sprehodi, organizirana rekreacija, branje, hobiji in tako naprej) strokovne delavke, ki delajo z osebami z demenco, pravijo, da z njimi osebe ohranijo samostojnost pri hranjenju in oblačenju, lažje pomnijo in ohranjajo miselne in jezikovne sposobnosti (Flaker *et al.* 2008).

Aktivno staranje povezujemo z zdravo starostjo, ki se navezuje na prehranjevanje in vse aktivnosti, ki jih človek počne. Aktivno staranje moramo razumeti kot sposobnost videti možnosti starejših in jih uresničiti z dejanji (Kožuh Novak 2010 a).

Vsaka nova generacija odhaja v pokoj bolj zdrava. Okoli 90 odstotkov starejših je sposobnih skrbeti sami zase, da pa bi to sposobnost, skrb za fizično in psihično kondicijo, ohranjali, potrebujejo spodbude lokalne skupnosti in države. S tako ohranjenimi sposobnostmi lahko ljudje dalj časa prispevajo k medgeneracijskemu sožitju v družini, lokalni skupnosti in državi, skladnemu razvoju družbe ter zniževanju stroškov za zdravstveno in socialno varstvo. Za uresničitev aktivnega staranja so potrebne dovolj velike pokojnine, da se ne znižuje kvaliteta življenja mlajših generacij; vzpodbudni mehanizmi države, da starejši ostajajo dlje med delovno silo, da prispevajo znanje in izkušnje; spodbujanje rekreacijskih, kulturnih, izobraževalnih in umetniških programov za ohranjanje psihične in fizične kondicije; vzpodbujanje samopomočnih organizacij za starejše in načrtno vključevanje starejših v aktivnosti razvoja lokalne skupnosti in države (Kožuh Novak 2010 b: 61–62).

V času gospodarske krize smo prepoznali slab materialni položaj in zapostavljanje starejšega dela prebivalstva, vendar opozarjanje in podatki ne zadostujejo več. Nova perspektiva pogleda na starost in staranje pozornost preusmeri na zmožnosti, znanje, moč in sposobnosti aktivnega vključevanja starih ljudi v družbo. Za to uresničitev je potrebno medgeneracijsko sodelovanje in prispevek tvorcev družbenega delovanja (Mali 2010).

Samostojno življenje ljudi lahko podaljšamo z organizacijo pomoči, oskrbe in nege na domu. Stari ljudje morajo svobodno odločati, kje želijo živeti kljub potrebi po različni pomoči. Zagotoviti je potrebno kakovostne oblike bivanja, pri tem pa spodbujati ohranjanje oziroma novo vzpostavljanje socialnih stikov. Trendi v zasnovi stanovanj so v spodbujanju samostojnega življenja starih ljudi s pomočjo oskrbe na domu in organizacijo skupnosti stanovanjskega bloka, pomoč na domu v stanovanjih, organizacije in vključevanje v socialno mrežo in organizacijo lastne pomoči in pomoči v soseski (Grdiša 2010).

Svojci so prvi pomočniki staremu človeku v stiski. Pomoč v družini temelji na občutku odgovornosti in solidarnosti. Če sta se družinska povezanost in medsebojna pomoč razvijali vse življenje, se bo ta vzorec ohranil tudi v starosti (Hojnik Zupanc 1997: 119–120).

Čačinovič Vogrinčič (1994) govori o starem človeku v družini, o večgeneracijskih družinah. V njih je pomembno, da je dovolj prostora za vse njihove resničnosti, ki jih je mogoče deliti, vzeti resno, vendar jih tudi razmejiti, razlikovati. To morajo podpirati družinske norme in vrednote, telesna odvisnost starega človeka ne sme pomeniti tudi človeške odvisnosti. Človek vse življenje potrebuje oboje, avtonomijo, torej možnost, da skrbimo zase, in povezanost, da skrbimo za druge in smo drugim pomembni.

Ko star človek potrebuje pomoč, spodbude iz okolja, se te lahko dogajajo v dveh vzorcih. Podporna – odvisna interakcija se dogaja v družinah ali instituciji s prekomerno pomočjo in neupoštevanjem posameznikove različnosti in vodi v odvisnost. Podporna – samostojna interakcija pa spodbuja starostnika k čim večji samostojnosti kljub temu, da mu nudi določeno mero pomoči. Starega človeka se usmerja, katere stvari lahko opravlja sam in pri katerih potrebuje pomoč. To imenujemo selektivna optimizacija, pomeni pa postopno opuščanje zahtevnejših opravil in usmerjenost na tista, ki so za samostojno življenje pomembnejša in

manj zahtevna. Okolje pa pomaga ohranjati tiste dejavnosti, ki jih star človek več ne zmore sam (Hojnik Zupanc 1999).

Baltes (*op. cit.*: 34–35) pravi, da je odnos odvisnosti/povezanosti vzpostavljen v interakciji med posameznikom in okoljem. Odvisnost se dogaja na več razsežnostih človeka in tako govorimo o emocionalni, ekonomski, družbeni, strukturni, psevdo ali celoviti odvisnosti. Največkrat je delna, lahko pa je tudi celovita. Odvisnost ima več funkcij. V zahodni družbi je precej negativno vrednotena. V otroštvu, na primer, je nujna za zdrav razvoj. Podobno je tudi v starosti, saj je določena odvisnost potrebna za daljše samostojno življenje doma. Odvisnost je lahko tudi samo začasna. Ima pa različne vzroke, največkrat je to telesna nezmožnost. Vedenjska odvisnost pa pomeni, če se vedenje osebe ne spremeni, tudi ko se odpravijo vzroki za odvisnost. To se pogosto zgodi takrat, ko se osebi v neki situaciji prekomerno pomaga.

Stari ljudje so torej heterogena skupina, tudi glede samostojnosti, sklepamo pa lahko, da se s starostjo povečuje potreba po tuji pomoči. Skupaj s spodbudami iz okolja lahko posameznik ohranja samostojnost, kar najprej pomeni prepoznati zmožnosti človeka in jih ohranjati.

1.3 Pomen osebnega prostora

Bivalni prostori imajo osebni pomen za človekovo identiteto, integriteto in zadovoljevanje potreb. Ta pomen pride do izraza še posebej, ko je okrnjen, na primer v institucijah.

Osebni prostor daje staremu človeku varno intimnost. Prav tako, kot je za otroka in odraslega človeka pomembno, da ima svojo sobo ali delovni prostor, pomeni starajočemu se človeku njegov bivalni prostor, oprema in okolica del njega. Zato je ob preselitvi v institucijo izguba tega intimnega prostora velik šok (Ramovš 2003).

Stanovanje ni le fizični prostor, ampak tudi dom, kjer se oblikujejo družinske vezi in odnosi. V predstavah starega človeka so tri vrste doma: dom otroštva, v katerega se vrača v svojih spominih, lastni dom s partnerjem in otroki ter tisto bivališče, če se preselijo v starosti, ki ga redkokdaj sprejmejo kot pravi dom. Dom je torej povezan z družino. Dom pa lahko označimo tudi kot tisti teritorialni prostor, ki ga človek vzame za svojega in je pod njegovim nadzorom

ter osrednjega pomena za vsakdanje življenje. Stanovanje je tudi prostor zasebnosti in intimnosti ter varnosti. Z lastno ureditvijo kaže posameznikovo osebnost. Ko se manjša nadzor osebe nad fizičnim prostorom, se povečuje potreba po občutku pripadnosti nekemu prostoru. To je najbolj okrnjeno v institucijah, kjer se kaže večja težnja k izolaciji v nasprotju s predvsem individualnimi gospodinjstvi, kjer je izolacija in osamljenost lahko problem. Osamljenost kljub temu ni nujno povezana s prostorsko izolacijo, saj gre za psihični občutek (Hojnik Zupanc 1999: 60–61).

Nekatere institucije dopuščajo zasebnost, avtonomnost, da uporabniki opremijo sobe s svojim pohištvom, osebnimi predmeti in o njihovi uporabi sami odločajo, skupni prostori pa tudi omogočajo zasebnost. Druge institucije pa imajo prostore, ki ne dopuščajo zasebnosti in osebnega opremljanja sob in prostorov ali so urejeni tako, da ne omogočajo medsebojnih interakcij. Zagotavljanje zasebnosti in avtonomnosti pa morajo določati tudi zavodska pravila. Bivanje v instituciji vpliva na občutek vrednosti lastne starosti. Stari ljudje v instituciji kot stigmatizirani člani družbe ne morejo graditi osebne identitete glede na pozicijo v družbi. Urejanje prostora po lastni meri vpliva na osebno identiteto, prispeva k smiselnosti življenja v starosti. V domačem okolju so prostori večinoma razporejeni tako, da ima posamezen prostor svojo funkcijo in nanj je vezana primernost nekega vedenja. V instituciji pa je večina prostorov večfunkcionalnih, zato včasih ni jasno, kakšno vedenje je v njih primerno. To se lahko reši z uporabo manjših prostorov, ki jih poimenujemo, razloži se uporabnost prostorov. Razosebljanje uporabnikov se lahko zmanjša z upoštevanjem posameznikove integritete, upoštevanjem zasebnosti, na primer tako, da osebje potrka na vrata sobe, preden vstopi, ali pa da ne izvajajo nege pred drugimi stanovalci (Mali 2008: 144, 163, 157, 167–168, 180).

Vprašanje zasebnosti se nanaša tudi na domače okolje, če oseba potrebuje pomoč oskrbovalcev drugih, tako formalno kot neformalno. Zato je pomembno, da star človek oskrbovalce opozarja na varovanje svoje zasebnosti, s tem ohranja kontrolo ter samopodobo in identiteto (*op. cit.*: 186). Potreba po zasebnosti se nanaša na osnovne človekove potrebe, vezane na osebno higieno, ki jih ponavadi opravljamo v ločenih prostorih. V prostorih pa uresničujemo tudi človekove potrebe po druženju. Z bivanjem in prostorom so povezani tudi nekateri družbeni, politični in ekonomski procesi, ki sooblikujejo fizični prostor bivanja. Tako bivalni prostor pridobiva čustveno-izkustveni pomen (*op. cit.*: 163).

"Stanovanje je torej fizični in socialni prostor, ki ga posameznik najbolje obvladuje, v katerem izraža osebno identiteto in zasebnost in kjer se počuti varnega" (Hojnik Zupanc 1999: 61).

Danes preživijo stari ljudje zunaj stanovanja približno dve uri in pol dnevno. V stanovanju in neposredni okolici se torej preživi glavna časa, zato je stanovanje velikega pomena za njihovo počutje. Glede na raziskave so starejši ljudje, ki so bolj zadovoljni s svojim stanovanjem, tudi telesno, socialno in duševno aktivnejši ter bolj pozitivno usmerjeni v prihodnost. Na področju bivanja jim je najpomembnejša varnost ter neodvisnost oziroma samostojnost (Štuhec, Fras 2010).

Stisko povzročajo pomanjkanje stanovanj in nekaterih oblik nastanitve, na primer, dnevnih centrov za osebe z demenco, varovanih stanovanj, in premalo razvita pomoč na domu in terensko delo, zato oseba, ki ne zmore več samostojno živeti doma, najpogosteje odide v institucijo. Velja, da stanovanjska stiska povečuje osebno stisko, osebna stiska pa povečuje stanovanjsko. Gre torej za krožen proces, kjer je vzrok oziroma posledica lahko prvo ali drugo (Flaker *et al.* 2008).

1.4 Gospodinjstvo

Gospodinjstvo in gospodinjsko delo je ena najbolj prezrtih tem v družboslovju. Obenem pa najpogostejša v službah skupnostne skrbi. Govorimo o pospravljanju, kuhanju, pranju, nakupovanju, osebni higieni in tako naprej. Gospodinjski opravki se navezujejo na prehranjevanje (nakupovanje hrane, priprava hrane, prehranjevanje, pomivanje, načrtovanje obrokov), urejenost stanovanja (pospravljanje, popravila, nakupi, okrasitev), oblačenje (nakupovanje obleke, pranje in sušenje perila, likanje, zlaganje v omare). Še nekatera druga opravila pa so vezana na spanje (priprava postelje, posteljnine), družinske dogodke (priprava hrane in pijače, vabila), kulturo in zabavo (TV, glasba). H gospodinjstvu pa lahko prištevamo še vzgojo otrok ter skrb za bolne in ostarele. Vsa ta opravila skupaj pa je potrebno tudi načrtovati in koordinirati. Stari ljudje imajo dneve nekako razporejene po določenih opravilih. Dobro znajo opisati, kaj še lahko opravljajo in česa ne morejo. Na primer, neka starejša gospa zjutraj zakuri ogenj v peči ali prižge radiator. Štedilnik ima na električno, ker se je bala neznod

s plinskim. Pripravi si zajtrk in vzame zdravila. Ob počitku začne razmišljati o kosilu. Pri tem ima že težave, saj se ne spomni več, kaj bi skuhala. Gre tudi ven na sprehod ali obisk k sosedu. Brati in gledati TV ne more več. Zvečer še kaj poje, se preobleče in gre spat (Flaker *et al.* 2008: 203–205).

Spretnosti vsakdanjega življenja, ki so skupek znanja, izkušenj in zmožnosti za opravljanje neke naloge, so pomembne za ohranjanje ali ponovno pridobitev samostojnega življenja. Z njimi človek celostno "poskrbi zase". Pri njih lahko ljudje potrebujejo stalno pomoč, lahko rabijo pomoč pri prvem ali ponovnem učenju le teh (na primer, uporaba telefona, radia, vozička, skrb za osebno higieno). Spretnosti se lahko torej naučimo ali jih kompenziramo z izgubljenimi spretnostmi (na primer, ne zmore se več obleči brez pripomočka, ne zmore več nekaj prijeti v roke). Skrb za osebno higieno je vsakdanja dejavnost, ki lahko dobro opisuje, kaj človek še zmore in kje rabi pomoč drugih. Na primer, lahko gre sam na stranišče, lahko se sam stušira, ne more pa se obrisati pod kolena (*op. cit.*: 205–210).

Vodenje lastnega gospodinjstva ohranja starega človeka čilega. K temu pripomore ustrezno stanovanje, ki je pravilno locirano, načrtovano in opremljeno, brez arhitektonskih ovir. Staremu človeku daje občutek varnosti, možnost vodenja gospodinjstva do visoke starosti, preventivno zdravi in zmanjšuje verjetnost odhoda v institucijo (Vovk 1994).

Povzamem lahko, da se samostojno življenje nanaša tudi na opravljanje različnih gospodinjstvenih opravil in skrb za osebno higieno. Tudi če oseba prejema določeno pomoč, ne pomeni, da ne more nekaterih opravil opravljati samostojno, lahko pa se jih tudi ponovno nauči ali nauči na drugačen način, morda z uporabo kakšnega pripomočka.

1.5 Prostorska mobilnost in želja po zamenjavi bivališča

Eno splošnih načel sodobne socialne gerontologije je, da naj družba na različne načine skrbi za stare ljudi tako, da bodo lahko čim dlje ostali v okolju, kjer so živeli in delali v svojih najaktivnejših letih (Milošević Arnold 2003).

Prostorska mobilnost na mikro ravni je določena kot obvladovanje širšega (soseska in dostopnost do pomembne infrastrukture za življenje) in ožjega bivalnega prostora – stanovanja. Na makro ravni to mobilnost določamo z daljšimi prostorskimi razdaljami. Raziskave potrjujejo, da se s starostjo zmanjša mobilnost na makro ravni in se vse bolj usmerja v lokalni prostor z življenjsko potrebno infrastrukturo in stanovanje. S starostjo naraščajo težave z gibanjem. To sovpada s kronološko starostjo. Torej, večja kot je starost, ožji fizični prostor lahko posameznik samostojno obvlada (Hojnik Zupanc 1999: 58–60). De Long (*op. cit.*: 60) ugotavlja, da "vzrok za omejeno gibanje ni le motorični output – fizična pokretnost, ampak tudi čutilni input – upadanje senzornih funkcij, kar vpliva na to, da posameznik iz okolja sprejema vedno manj informacij, zato se tudi v znanem okolju počuti vedno bolj negotovega. K temu lahko pripomorejo še občutek strahu pred lastno nemočjo in občutek ogroženosti pred kriminalnimi dejanji. Tako se postopoma posameznikovo gibanje omeji na stanovanjski prostor".

Struyk (Mandič 1999) opredeli "izboljšavo na mestu", v sklop katerega spada tudi prilagoditev stanovanja, tudi kot ne-mobilnost, nasprotje od mobilnosti oziroma preselitve v drugo stanovanje. V ZDA so ugotovili nizko stopnjo mobilnosti pri starejših osebah in dokaj pogoste izboljšave na mestu.

Vzorec selitve, "izboljšav na mestu" in življenjskega sloga v sklopu razvoja stanovanjske oskrbe se zelo razlikuje že med evropskimi državami. Na to so pomembno vplivali zgodovinski vzorci industrializacije, urbanizacije in zemljiške posesti. Stanovanjski trg v Sloveniji je v smislu relativno proste prodaje in nakupa stanovanjskih enot deloval že sredi šestdesetih let, ko so bile izpeljane prve tržne reforme. Zidalo in prodajalo se je veliko število stanovanj. Model samogradnje je mnogim omogočil, da so postali lastniki stanovanj. Veliko dela se je opravilo neformalno med člani gospodinjstva, med sorodstvom. Industrija je bila locirana tako, da je ruralnemu prebivalstvu omogočala dnevne migracije in hkrati ohranitev svoje posesti, kmetijske pridelave in vključenost v vaško skupnost. To stanje je podpiral tudi povojni socialistični režim. Odrasli člani družine so bili tako lahko zaposleni v industriji, stanovali z izvorno družino na tej zemlji in postopno zase in za svojo novo družino ustvarili novogradnjo, nadomestno gradnjo oziroma adaptacijo starega bivališča. Politika je omogočala ugodna stanovanjska posojila in razpršeno gradnjo, kar je pomenilo priključitev bližnjih ruralnih naselij k večjim mestom. Vse to se je povezovalo z razvitostjo neformalne ekonomije

in samooskrbe skupaj z lokalnimi in sorodstvenimi mrežami. Tak življenjski slog bi lahko poimenovali kot "naložbeni", saj je stanovanje naložba, v katerega celotno gospodinjstvo in bližnje socialno omrežje vlaga denar, delo in energijo v daljšem časovnem obdobju. S stanovanjem se posameznik simbolno identificira in mu pomeni nek dosežek in veljavo, pomembno mesto ima v socialnih omrežjih in njihovih menjalnih transakcijah. Na drugi strani je "potrošni slog", kjer stanovanje igra predvsem vlogo potrošne dobrine, dobrine za uresničevanje drugih ciljev. Za naložbeni življenjski slog preselitev ni le zamenjava stanovanja, temveč tudi izstop iz neformalne ekonomije socialnega omrežja. S tega vidika je zveza med trgom dela in stanovanjskim trgom precej kompleksna. Po pričakovanjih je stanovanjska mobilnost v Sloveniji nizka. Mlajši se selijo pogosteje kot starejši, više izobraženi več kot nižje izobraženi, prebivalci večjih mest več kot prebivalci manjših mest, najemniki več kot lastniki (*op. cit.*: 149–157). Podobne podatke, torej da je največ selivcev višje izobraženih, mlajših in premožnejših ter iz mestnih območij, kaže tudi Stanovanjska anketa iz leta 2005 (Mandič, Cirman 2006).

Želja ostati v znanem okolju med znanimi ljudmi, spomini in odnosi so pomembni razlogi za željo starejših, da ostanejo v obstoječem stanovanju (*op. cit.*: 184). S tem se izognejo tudi socialni osamitvi, ki je pogosta za stare ljudi (Mandič, Filipović 2002).

Tudi Sendi (2002) je ugotavljal, da si starejši želijo čim dalj časa živeti v lastnem, obstoječem stanovanju, pomembnejše jim je ostati v istem kraju ali bližini kraja, kjer bivajo sedaj, kot pa se preseliti v drug kraj v takšno stanovanje, ki bi jim ustrezalo. O selitvi je glede na anketo razmišljala manj kot petina starejših. Slaba tretjina si v svoji bližini želi sorodnike (med najemniki stanovanj nepremičninskega sklada, ki ne živijo s sorodniki celo 42 odstotkov), nekoliko manj si jih želi bivati v večgeneracijskem okolju, slaba petina v bližini prijateljev, 12 odstotkov pa v bližini prijateljev.

Selitev za stare ljudi predstavlja velik stres, pa tudi negotovost in manjšo varnost, stanovanje pa redko postane del identitete. Bivanje v starem stanovanju pa ni nujno vedno najboljša rešitev. Lahko pomeni tudi obremenitev, težavno dolgotrajno in vsakodnevno vzdrževanje (Mandič, Cirman 2006).

Hojnik Zupanc (1999) ugotavlja, da pri zamenjavi stanovanja lastništvo deluje kot ambivalentni dejavnik. Lastniki so sicer lahko bolj avtonomni pri zamenjavi stanovanj, vendar pa je navezanost na lastnino lahko tudi ovira pri zamenjavi in tako deluje kot dejavnik nesamostojnosti.

Najemniki bolj pogosto zamenjajo bivališče kot lastniki, torej se lažje odločajo za zamenjavo stanovanja kot lastniki. Večina starih ljudi se ne odloči za preselitev, če pa že, to naredijo kmalu po upokojitvi. Najboljše možnosti za preselitev so, ko ima človek še dovolj dobre fizične in umske sposobnosti. Za odločitev zamenjave stanovanja v starosti je pomembnih več kriterijev. Človek si želi ostati v znanem okolju, biti čim dlje neodvisen ter ima potrebo po zasebnosti, občutku varnosti in družabništvu. Za selitev se lažje odločijo ob podpori bližnjih ali strokovne organizacije. Servisov, ki bi pomagali pri izbiri ustreznih bivališč, pa je premalo. Preselitev je torej dobra, če ustreza posameznikovim željam in je prostovoljna (*op. cit.:* 68–70).

Raziskava iz knjige Stanovanjske študije (Mandič, Filipović 2002) kaže, da so najpomembnejši razlogi za selitev neprimerno stanovanje, težek dostop do stanovanja, zanemarjena okolica in oddaljenost od javnih storitev. Ljudje se torej zavedajo neprimernosti stanovanja, ne želijo živeti v stanovanjih, "prilagojenih starejšim", temveč le v udobnejših, z ustreznim dostopom in lokacijo.

Ljudje menijo, da dovolj poznajo različne možne oblike bivanja. Selitev pomeni veliko vložnega denarja, časa, energije, obstaja možnost, da novo stanovanje ne bo najugodnejše ali bolj primerno (*op. cit.:* 103). Velik delež anketirancev je prav tako menilo, da njihovo stanovanje ustreza starejšim osebam, čeprav okoliščine stanovanja ne pričajo o tem. Sklepamo lahko, da ljudje torej niso dobro seznanjeni s tehničnimi in oblikovalskimi zahtevami za ustrezno stanovanje za potrebe starih ljudi. Ali pa svojih potreb le ne vidijo kot posebnih glede na ostalo prebivalstvo, kot je, na primer, potreba po udobnosti (*op. cit.:* 105).

Podatki Statističnega urada Republike Slovenije za leto 2010 kažejo, da so za 469 izmed 16.666 oskrbovancev v vseh domovih za stare razlog za prihod v dom neurejene stanovanjske razmere

([Http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1262303S&ti=&path=../Database/Dem_so](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1262303S&ti=&path=../Database/Dem_so)

c/12_socialna_zascita/02_soc_varstvo/12623-socio-DOM/&lang=2 letno). Neurejene stanovanjske razmere so sicer širši pojem in v teh podatkih niso natančno opredeljene, vendar bi sem lahko šteli tudi neprilagojeno stanovanje.

Stari ljudje pogosto oddajo prošnjo za sprejem v dom za primer, ko bodo potrebovali oskrbo drugih in se ne bodo mogli več gibati. V dom si načeloma ne želijo, ker jim ni všeč zavodsko vzdušje, ker je tam le ena generacija, ki se pogovarja eno in isto, ker je preveč ljudi, slaba prehrana, lahko pa se tudi tam počutijo osamljeni, če nimajo obiskov. Oseba je večkrat primorana iti v dom, tudi če si tega ne želi, vendar se sama zaveda, da drugače ne more. Takšen je primer gospe, ki je že bila v domu in se je vrnila domov, ker ji ni bilo všeč, vendar ima težave s spominom, se nima kje kopati, ne more po stopnicah, lahko pade in se ne počuti varno, zato se je vrnila v institucijo (Flaker *et al.* 2008: 33–35). Prav tako se pojavi problem pri vzdrževanju stanovanja ali najemnini. Če oseba ne zmore več plačevati računov, se lahko zgodi, da socialna služba nima drugih zakonskih možnosti za subvencioniranje, kot če osebo pošljejo v institucijo. Dom namreč lahko doplačuje občina, računa za elektriko ali vzdrževanje stanovanja pa ne (*op. cit.*: 127).

Poleg tega strokovnjaki vse bolj opozarjajo, da institucionalno življenje ustvarja stigmo, pojavi se apatija, stiki z okoljem se zmanjšajo, kršijo se tudi etične pravice (Mali 2008).

1.6 Stanovanje za potrebe starejših oseb

Stanovanje za stare ljudi ali upokojensko stanovanje je polnovredno manjše stanovanje, ki ustreza potrebam starega človeka. Namenjeno je tistim, ki želijo ohranjati samostojnost, voditi lastno gospodinjstvo, morda v povezavi z zunanjo pomočjo. To ohranja psihofizično dejavnost starega človeka. Namenjena so za eno ali dve osebi, na primer, za starejši zakonski par, sorodnika, prijatelja, samsko ali ovdovelo osebo. Pri načrtovanju so upoštevane potrebe in navade starega človeka, gradnja je brez arhitektonskih ovir in z ustrezno razporeditvijo prostorov. Vzporedno z gradnjo teh stanovanj je potrebno načrtovati omogočeno organizirano pomoč na domu. Glede na organizacijo pomoči razlikujemo stanovanja za stare ljudi, ki so še relativno samostojni in potrebujejo le občasno pomoč, ki jo nudijo organizirane službe. Druga vrsta pa so varovana stanovanja za tiste, ki potrebujejo organizirano pomoč in zdravstveno

nego, ki je na voljo ob vsakem času (Vovk 1998). Avtorica na tem mestu govori torej o stanovanju za stare ljudi, vendar bom sama v raziskavodiplomsko nalogo vključila tudi večgeneracijske družine, torej tudi starega človeka v družini.

Stari ljudje pogosteje živijo v starejših in slabše opremljenih stanovanjih kot mlajši. To ponavadi pomeni tudi večjo vlažnost v stanovanju, ogrevanje na trda goriva, ni telefona, pohištvo je staro in nefunkcionalno, ima manj predmetov višjega standarda in obstaja večja nevarnost padcev in poškodb. Če je stanovanje dostopno le po stopnicah in se nahaja v višjem nadstropju, postane dostopnost ovirana. Arhitekti tako pri obnovi stavb predlagajo izgradnjo dvigal. Obstaja tudi možnost zamenjave stanovanja, ki pa je v Sloveniji mnogo slabše razširjena in organizirana kot v svetu, kjer ponekod obstajajo, na primer, skupine prostovoljcev, ki iščejo ustrezna stanovanja za zamenjavo, pomagajo pri preselitvi, pravni svetovalec pa pomaga pri stanovanjskih pravicah. Starejši ljudje so lahko tudi žrtve kriminalnih dejanj. Najpogostejše so tatvine, vlomi, goljufije, poškodovanje tuje stvari, telesno nasilje ter kršitve nedotakljivosti stanovanja in nasilne vselitve. Poseben problem pa so tudi akviziterji, ki prodajajo razne pripomočke vprašljive kakovosti. Lastništvo stanovanja lahko zagotavlja neko varnost brez plačevanja najemnine, vendar pa lahko pomeni tudi breme vzdrževanja stanovanja (Hojnik Zupanc 1999: 62–66).

Banovec (2010 a), vodja projekta o alternativnih oblikah bivanja za starejše pri Zvezi društev upokojencev Slovenije, navaja nekatere podatke iz ankete, ki jo izvaja ZDUS v okviru projekta Starejši za starejše z osebami starimi več kot 69 let. Dobrih 20 odstotkov anketiranih živi v 1. nadstropju, dobrih 12 odstotkov pa višje od 1. nadstropja. Skoraj 90 odstotkov teh oseb, ki živijo višje od pritličja, nima dvigala, 9 odstotkov od teh pa živi višje od prvega nadstropja. Veliko enot je tudi prevelikih za enega ali dva stanovalca, dragih za vzdrževanje in ogrevanje.

Star človek potrebuje več izboljšav stanovanjskih razmer, vendar pa zmožnost za to upada zaradi ekonomskih in zdravstvenih razlogov in oseba pri tem potrebuje pomoč lokalne skupnosti. Pri prenovi se mora upoštevati tako tehnične prilagoditve kot celovito prenovo zaradi novih potreb posameznika. Pri najemnikih je celovita prenova odvisna od lastnika (Hojnik Zupanc 1999).

Ljudje bi potrebovali pomoč pri vzdrževanju stanovanja, na primer, pri pleskanju, namestitvi novega pohištva, čiščenju ali pa le pri njegovem urejanju. Na pomoč lahko priskočijo sosodje, sorodniki, lahko pa so to tudi formalno organizirani prostovoljci, pomoč na domu ali druge mobilne storitve. Nekateri pa tudi nočejo, da bi jim drugi pospravljali (Flaker *et al.* 2008).

Glede načrtov za izboljšave v stanovanjih so gospodinjstva, kjer bivajo starejši, po podatkih raziskave iz leta 2005 podpovprečna (Mandič, Cirman 2006). Izvajalci pomoči na domu, terenskega dela in prostovoljci naj pomagajo uporabnikom pri vsakodnevnih opravilih, pri urejanju in vzdrževanju stanovanja in dajejo nasvete pri opremljanju stanovanja. Lahko bi izvajali delavnice na temo urejanja in opremljanja stanovanja, kjer bi si uporabniki izmenjevali izkušnje, vprašanja glede gospodinjskih opravil in podobno (Flaker *et al.* 2008).

Lokacija stanovanja mora nuditi občutek varnosti in udobja. Pomemben ni le ekonomski vidik, temveč predvsem zdravstveni in psihosocialni. Primerna je lokacija v naselju oziroma centru, tudi v bližini doma za stare, saj lahko uporabljajo njihov servis na domu. Zaželena je bližina trgovine, pošte, javnega prometa, da ima človek možnost socialnega in kulturnega udejstvovanja (Grdiša 2010).

Za uporabnike, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo je pozitivna diskriminacija glede stanovanj dober ukrep oziroma zaščita, na primer, pri preselitvi ali adaptaciji (Flaker *et al.* 2008: 128–129). To je lahko v obliki različnih sredstev, subvencij, točkovanja na razpisih.

S članki, okroglimi mizami, javnimi tribunami in podobno bi morali dobro seznanjati javnost o stanovanjskih stiskah ljudi s potrebami po dolgotrajni oskrbi. Te osebe bi lahko bivale v socialnih in neprofitnih stanovanjih, namenjenih izključno njim (*op. cit.*: 137).

Ljudje bi potrebovali zagovornika ali prostovoljca, ki bi jim pomagal pri urejanju birokratskih zadev. Za boljše informiranje pa bi bili potrebni različni letaki, zloženke, ljudje pa potrebujejo tudi pomoč pri branju in razumevanju zakonov (*op. cit.*: 139).

Za osebe, ki uporabljajo invalidski voziček ali imajo potrebe po funkcionalno prilagojenem stanovanju, bi bilo potrebnih več prilagojenih stanovanj, ljudem pa bi bilo potrebno ponuditi podporo v samostojnih stanovanjih (*op. cit.*: 138).

Ljudem je torej potrebno omogočiti primerno stanovanje, po drugi strani pa omogočiti ustrezno vrsto podpore in pomoči, da bodo lahko ostali tam, kjer želijo živeti. Potreben je stanovanjski fond za ljudi s potrebami po dolgotrajni oskrbi, olajšan dostop do stanovanj, na primer, s spremenjenim načinom točkovanja. Potrebujemo pa tudi storitve, ki bi pomagale dobiti, obdržati in vzdrževati stanovanje. Potrebne bi bile mobilne ali terenske službe, ki bi pokrivalo različne potrebe ljudi, na primer, pomoč na domu čez noč (*op. cit.*: 141).

Finančno stanje starejših je velika ovira za prilagoditev stanovanja. To je treba upoštevati in pomagati na državni ravni z ustreznimi finančnimi spodbudami. V tujini so običajne različne subvencije za starejše. Na Nizozemskem imajo subvencije za prilagoditev oziroma prenovo lastnih stanovanj, na Norveškem podobno posojila za izboljšavo stanovanj (Mandič, Filipović 2002).

Raziskava Starosti prijazna Ljubljana je potekala v okviru projekta Svetovne zdravstvene organizacije Starosti prijazna mesta. Kvalitativna raziskava je zajela 63 oseb, med njimi največ starejših oseb, pa tudi negovalk in opravljalcev storitev. Ljubljanci so na temo bivališč (ki so obravnavana širše kot naša raziskava) podali nekatera naslednja mnenja in priporočila: najemnina lahko vodi v finančno stisko in revščino, če so stanovanja velika, starejši pa se neradi selijo in želijo ostati čim dlje doma, tudi s pomočjo bližnjih in drugih. Udeleženci raziskave zato predlagajo ustrežnejše najemnine. Tudi pri zasebnih stanovanjih lahko njihovo vzdrževanje postane predrago, vendar pa ljudje, tudi če bi si želeli preselitve, ne zmorejo stroškov selitve in prilagoditve novega stanovanja. Če bi se v večje stanovanje preselila mlada družina, v manjšega pa starejša oseba, so podali predlog, da bi stroške selitve in montaže plačala skupnost. Stanovanja v pritličju naj bi se namenjala starejšim stanovalcem. Prostori bi morali biti prilagojeni za lažje gibanje in biti opremljeni z držali v stranišču in kopalnici. V prihodnje bo potrebnih vse več adaptacij za stanovanja za starejše, zato bi Ljubljana potrebovala posebno svetovalnico, adaptacije pa bi bile možne in bi se subvencionirale. Velika večina starih ljudi živi v stanovanjih, ne pa v domovih, kljub temu se tej vrsti bivanja ne posveča posebne pozornosti in to naj se spremeni. Starejši se bojijo tudi vlomov, kraj in akviziterjev, zato bi si želeli več policijske navzočnosti. Nova stanovanja naj bodo zasnovana ustrezno za stare ljudi, pospešuje naj se menjava stanovanj med mladimi in starejšimi, v velikih stanovanjskih enotah naj živi več generacij, z vsaj enim prilagojenim stanovanjem za invalide, hišnik pa zaznava, če koga že več dni ni. Starejši naj imajo možnost

in podporo živeti v organiziranih bivalnih skupnostih. Zdravstvena organizacija v zvezi z bivališči priporoča nekatere naslednje smernice: bivališč naj bo dovolj, z ugodnimi cenami in v varnem območju z bližino storitev; bivališča zagotavljajo varno in udobno zavetje pred vremenom; prostori naj zagotavljajo svobodno gibanje po sobah in hodnikih; dane morajo biti možnosti za adaptacije in razumevanje za potrebe starejših; najemna stanovanja naj bodo dobro vzdrževana (Voljč 2010 a: 53–56).

1.7 Možne prilagoditve stanovanja

Glede na psihofizične spremembe stari ljudje potrebujejo za uresničevanje samostojnosti oziroma ohranjanje neodvisnosti nekatere specifične prilagoditve bivalnih prostorov.

Špiljak (2011) izpostavi mikroklimo bivalnega prostora, arhitekturo in opremo stanovanja. Stanovanje naj bo čim bolj funkcionalno prilagojeno potrebam starostnika, tako da ostaja pri vsakodnevnih opravilih čim dlje samostojen.

Za počutje starega človeka je pomembna mikroklima stanovanja. Staremu človeku ugajajo topli prostori, zato naj bo *temperatura* zraka v sobi okoli 22 ali 23 stopinj Celzija. Priporočljiva je tudi dovolj visoka stopnja vlažnosti zraka (med 40 in 60 odstotki), saj suh zrak draži sluznico v dihalih. Stanovanje je potrebno večkrat na dan prezračiti in uporabljati vlažilce zraka. Na razpoloženje dobro vpliva čim več naravne *svetlobe*, ko se stemni, pa naj se zaradi slabšega vida prostor čim bolj osvetli (nočna lučka, na primer, daje občutek varnosti in boljše orientacije v prostoru). Z izolacijo in tesnili je dobro preprečiti močan *hrup*, ki je tudi zdravstveno škodljiv in moteč (*ibid.*).

Tako Grdiša (2010: 35–47) kot Špiljak (2011: 96–98) opišeta možne prilagoditve stanovanja tudi po posameznih prostorih oziroma delih stanovanja, zato njune ugotovitve oziroma predloge predstavljam povezano:

Arhitektura in oprema bivalnega okolja naj bodo individualno prilagojeni. Pri gibalni oslabiljenosti ali invalidnosti naj bo soba čim bližje kopalnici in stranišču, ker se skrajša čas in zmanjša poraba moči samega starostnika ali tistega, ki ga neguje (*ibid.*).

Vhod v stanovanje mora biti dobro osvetljen, zunanji vhod naj ima osvetlitev na senzor. Za dostop z invalidskim vozičkom (če ga starostnik uporablja) je potrebna klančina in primerna širina vrat. Predpražnik mora biti poglobljen, da se človek ne spotika ali se zaustavljajo kolesa invalidskega vozička (*ibid.*).

Za notranje prostore, ki se najpogosteje uporabljajo, so najprimernejša drsna vrata, ki se lažje in odpirajo in so brez pragov. Kljuka na vratih naj bo na koncu zavita za varen oprijem. Lahko uporabimo posebne ključavnice za odpiranje vrat, elektronske ključavnice, nastavek za kljuke. V predsobi je priporočljiva klop ali stol za preobuvanje. Pomembna je tudi ustrezna globina (28–29 cm) in višina stopnic (16–18 cm). Kontrastni robovi povečajo vidljivost in zmanjšajo vrtoglavico. Stopnišče mora dobro osvetljeno in na obeh straneh opremljeno s čvrsto ograjo. Hišno dvigalo reši težave s stopnicami (*ibid.*).

V sobi naj bo postelja dostopna z vsaj treh strani in nasproti vrat. Po možnosti naj ima elektronsko nastavljivo višino ležišča in vzglavnika, po potrebi zaščitno ograjo in trapez za pomoč pri dvigovanju. Soba naj ne bo prenapolnjena, da se oseba lažje giba. Stene naj bodo svetlih barv. Poleg postelje naj ima še nočno omarico, garderobno omaro, knjižno omaro, mizico in stole. V sobi naj bo čim več predmetov, ki jih oseba uporablja vsakodnevno. Spalnica je lahko namenjena tudi vadbi in delu, ob bolezni pa je to lahko osrednji bivalni prostor, zato je dobro, če je ta soba večja. Soba naj ne gleda na sever. Priporoča se tudi televizor, radio ali računalnik in telefon na dosegu roke. Zaželeno je, da ima soba balkon. Poleg postelje in ob vhodnih vratih je dobro namestiti domofon, s katerimi se tudi odprejo zunanja vrata, tako se prepreči hoja do tja in nezaželeni obiski. Primeren je stol z naslonjalom in oporo za roki za udobnejše sedenje in vstajanje. Za lažje vstajanje se lahko uporabijo tudi posebni stoli, kot je sedalo s hidravliko ali katapultni stol (*ibid.*).

Kuhinja mora biti dobro prilagojena, da jo oseba lahko neodvisno uporablja. Predmeti naj bodo na dostopnem mestu, predvsem iz zgornjih elementov. Nekateri spodnji elementi so lahko na kolescih ali z izvlečnimi policami, prav tako je priporočljiv servirni voziček. Uporabna je odprtina za stol pod umivalnikom in delovno polico, priporočljiv je pomivalni stroj in steklokeramični štedilnik. Za lažje delo naj se uporablja stol na kolescih z zavoro in nastavljivo višino. Višina mize in površin naj bo ustrezna. Za čiščenje tal naj se uporabljajo pripomočki z dolgimi držali. Logistika oskrbe in priprave ter organizacija kuhinja morajo biti

dobro načrtovani. Procesi kuhanja, priprave in pomivanja naj si sledijo. Dobro je, če so delovne površine in elementi nastavljivi po višini. Za tiste, ki slabo vidijo, so bolj primerna drsna vratca na omaricah. Ročaji predalov naj bodo različni po višinah, tako da ima spodnji predal ročaj nameščen višje (*ibid.*).

Kopalnica naj ima dovolj prostora za obračanje in dovolj široka vrata (drsna ali taka, ki se odpirajo navzven zaradi večje varnosti in dostopnosti pomoči). Dostop do tuša naj bo brez praga. S prho v višini tal pridobimo več manevrskega prostora, ni nevarnosti padca, ker ni roba, se lahko vanjo zapelje z vozičkom in presede na stol, lahko se prha stoje ali sede. Zavesa mora biti močna, da ob morebitnem padcu služi kot opora. Pod prho je zaradi varnosti in udobja lahko nameščen sedež, na steni ročaji, na dnu pa naj bo nedrseča preproga. To troje velja tudi za kopalno kad, ki naj ima za lažje vstopanje še stabilno pručko. Kad naj bo dovolj velika in z nameščenima vsaj dvema ročajema. Uporaben je tudi kopalni voziček ali kopalna deska. Lahko namestimo tudi posebne kadi, kot je takšna, ki omogoča kopanje sede, krajša kopalna kad, ki omogoča boljši položaj telesa ali kopalna kad z vrati. Vstopanje in izstopanje v kad v sedečem položaju omogoča hidravlično dvigalo. Ob dovolj velikem umivalniku naj se med umivanjem lahko sedi. V sedečem ali stoječem položaju naj se oseba lahko vidi v ogledalo. Predmeti naj bodo na dosegu rok. Kopalnica naj ima še koš za perilo in koš za smeti. Ko se odločamo za namestitev ročajev, je dobro, da premislimo o njihovem videzu, da ne spominjajo na institucionalne prostore. Naj bodo v kontrastnih barvah s ploščicami oz. stenami. Da temperatura vode ne preseže 46–49 °C, vgradimo termostat. Omarica za prvo pomoč in zdravila mora biti dobro dostopna, saj se uporablja pogosto. Straniščna školjka naj bo opremljena s straniščnim nastavkom (povišico) ali toaletnim vozičkom, ki se zapelje nad straniščno školjko. Na steni naj bodo prav tako pritrjena varnostna držala. *Stranišče* naj ima še držalo za toaletni papir, posodo z metlico, koš, umivalnik in držalo za brisačo (*ibid.*).

Za vse stanovanje velja, da je dobro, če so kljuke nameščene nižje kot pri običajnih oknih, ko so na sredini. Stikala morajo biti vidna tudi ponoči. *Tla* naj bodo nedrseča, morebitne preproge pa fiksirane z lepilnim trakom (*ibid.*).

Pri *odstranjevanju ovir* v stanovanju uporabimo spremembe, kot so poenostavitev opreme, organiziranje predmetov, uporaba tehničnih pripomočkov in adaptacija stanovanja.

V vsem stanovanju predvidimo prazne kanale za morebitno poznejšo namestitev raznih naprav, kot so govorna naprava, stikalo za klic v sili, BUS-sistemi (nadzor in opravljanje hiše preko centralnega računalnika ali prenosnega telefona) (*ibid.*).

Bivalno okolje vsebuje vse, kar se nahaja v prostoru, vključno s pohištvom in gradbenimi elementi. Nekateri predmeti so nujni, drugi so namenjeni udobju ali pa dajejo občutek domačnosti.

Za zmanjšanje zunanjih dejavnikov okolja, kot so fizične ovire v stanovanju, pomanjkanje ustreznih informacij iz okolja in pomanjkanje finančnih sredstev, so možne štiri vrste sprememb:

poenostavitev opreme, ko odstranimo odvečne kose pohištva in tako pridobimo prostor za gibanje, namestimo morebitna potrebna držala, poskrbimo za neustrezne preproge;

organiziranje predmetov tako, da so pregledni in lahko dostopni in za vsako aktivnost na enem mestu. Redko uporabljeni predmeti pa so pospravljeni;

tehnični pripomočki so pomembni za neodvisnost ljudi z različnim hendikepom. Ti pripomočki so lahko kopalniška oprema (stol za kopanje, oprijemala, povišana straniščna školjka), pripomočki za hranjenje in oblačenje in podobno;

adaptacija stanovanja so spremembe fizičnega okolja v stanovanju. Na primer, razširitev vrat za invalidski voziček, zamenjava kadi s tuš kabino, odstranitev pragov pri vratih, zamenjava stopnic s klančinami (<http://www.druzinski-negovalec.si/articles/article1.aspx>).

V stanovanju pa je potrebno zagotoviti tudi varnost, na primer, preprečevanje požara zaradi grelnih teles, štedilnika ali kajenja, vreznin, zastrupitve (čistila, zdravila), padcev (ovire, preproge, slaba razsvetljava), opeklin in nepravilnega jemanja zdravil (*ibid.*).

Majhne tehnične spremembe lahko pomenijo veliko izboljšanje vsakodnevnega življenja posameznika: ustrezna razsvetljava v stanovanju, primerne nedorseče, tople talne obloge ali nočna svetilka na dotik ali za tiste z omejenimi ročnimi spretnostmi posebno oblikovan jedilni pribor in drugi gospodinjski pripomočki. Tehnična pomagala lahko razvrstimo kot: opremo in urejenost stanovanja (osvetlitev, nedorseča tla, oprijemala, prilagojena višina pohištva); gospodinjske pripomočke za čiščenje stanovanja in pripravo hrane; priprave za kopanje; telefonska tastatura, oblikovana plošča za upravljanje televizije; posebno oblikovan jedilni

pribor; slušni aparat. Pomembno je, da so pomagala oblikovana tako, da so preprosta za uporabo, saj se star človek nanje lažje in hitreje prilagodi (Hojnik Zupanc 1999).

Za nekatere osebe so v stanovanju potrebne individualne prilagoditve, ki omogočajo samostojno opravljanje posameznih opravil, kljub temu da potrebujejo določeno pomoč. To je prikazano na primeru sicer invalidne osebe, kar bi lahko veljalo tudi za starega človeka. Oseba, ki ne more odklepati in zaklepati vrat, je to rešila z elektronskimi ključavnicami. Druga invalidna oseba bi potrebovala povišico za straniščno školjko (školjka, ki so ji jo dodelili, je prevelika), rad bi imel poličko v kopalnici za zobno krtačko in brivni aparat na ustrezni višini, drsna vrata, ki bi jih lahko sam odpiral, višjo mizo, da bi se lahko usedel za mizo z vozičkom. Samostojnost, predvsem pri odpiranju vrat in prehodu čez prag, je pomembna za družabno življenje in opravke, tako gre lahko oseba k prijateljem, na sprehod ali v trgovino (Flaker *et al.* 2008: 133–134).

Zunanja okolica naj ima veliko zelenih urejenih površin, tudi ker dušijo hrup in prečiščujejo zrak, ter za možnost sprehajanja, ki je najosnovnejša rekreacija starih ljudi. Opremljena naj bo s klopmi za sedenje, počivanje. Površine naj bodo urejene, poti pa utrjene (Vovk 1998: 5–6).

Tloris stanovanja mora biti fleksibilen in zasnovan tako, da olajša delo v gospodinjstvu. Nosilne konstrukcije naj bodo enostavne za preurejanje prostorov. Dobro je združiti prostore, kot so kuhinja, jedilnica in dnevna soba, v bivalno kuhinjo in vključiti hodnik v dnevne prostore. Velikost stanovanj lahko zmanjšamo z manjšimi površinami hodnikov, s prekrivanjem gibalnih površin in prostorov, z manj vrati pa ne potrebujemo potrebne gibalne površine pred vrati (Grdiša 2010).

Za tiste, ki uporabljajo invalidski voziček, moramo še posebej poskrbeti za dodaten manevrski prostor. Na splošno je treba poskrbeti za pohištvo na ustrezni višini, primerne velikosti, dovolj prostora ob pohištvu in dosegljivost ostalih predmetov. Pohištvo mora imeti zaobljene robove in površino, enostavno za vzdrževanje. Biti pa mora tudi dovolj trdno in stabilno, da služi kot opora, na primer pri vstajanju (*op. cit.*: 35–47).

Grdiša (*op. cit.*: 31–63) podrobneje predstavi praktične rešitve v obliki opisov, fotografij, skic, s priporočljivimi merami za varno, dostopno in udobno bivanje starih ljudi, pa tudi druge ljudi z gibalnimi ovirami.

Podjetje JR Product (<http://www.jr-product.si>) se ukvarja z napravami za premagovanje ovir tako v javnih kot zasebnih objektih. Na voljo so stopniščni dvižni stoli in ploščadi, ki so namenjene za transport oseb po stopnicah; navpične dvižne ploščadi, namenjene za vertikalni transport oseb in blaga; stropna in stenska dvigala ter stopniščni vzpenjalniki in klančine. Za nekatere naprave so navedene tudi cene, ki se gibljejo od približno 3.000 evrov naprej.

Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča v svoji lekarni ponuja vrsto medicinsko tehničnih pripomočkov. Ti niso namenjeni le starim ljudem, temveč vsem z različnimi, predvsem gibalnimi slabšimi zmoglostmi. Pripomočke za prilagoditev kopalne kadi, tuš kabine in toaletne školjke smo že omenjali. Obstaja pa tudi ponudba pripomočkov, ki lajšajo vsakodnevna opravila in sem jih že opredelila kot pomembne, zato menim, da jih na tem mestu lahko tudi omenim. To so različni pripomočki za pomoč pri hranjenju (nastavljive servirne mizice, ergonomsko oblikovan jedilni pribor, lončki za pitje, različne nederseče podloge in obloge, odpiralci), pripomočki za pomoč pri higieni (pripomočki za umivanje na podaljških, stiskalo za tube), pripomočki za pomoč pri oblačenju (pripomoček za zapenjanje gumbov, za obuvanje nogavic), pripomočki za pomoč pri pisanju, pripomoček za doseganje predmetov s tal ali višjih področij. Ti pripomočki niso vezani neposredno na stanovanje, vendar na različna opravila, ki jih vsakodnevno opravljamo doma in imajo veliko vlogo pri samostojnosti osebe (<http://www.lekarna-soca.si/t/kategorije/pripomocki>).

Pri starih ljudeh je 80 odstotkov poškodb posledica padcev. Največ teh pa se zgodi ravno doma. Te poškodbe se slabše zdravijo kot pri mladih ljudeh, posledica je lahko tudi invalidnost in odvisnost od tuje pomoči, celo smrt, predvsem če ni nikogar doma, ko padejo in ne morejo vstati. Čeprav se padci lahko zgodijo tudi neodvisno od okolja, na primer, zaradi kapi, vrtoglavice, se jih mnogo da preprečiti že z urejenostjo domačega okolja, v stanovanju. Opozorila glede varnosti pred padci veljajo za vse prostore: prostor, v katerega vstopamo, naj bo dobro osvetljen; odpravimo pragove med prostori; vrata naj bodo dovolj široka; ključavnica naj bo na višini nad kljuko, da se ni potrebno sklanjati; okna naj se enostavno odpirajo; domofon je pomemben, da ne hitimo, ko je kdo pred vrati; vodovodne pipe naj bodo

enostavne za uporabo; sodobno ogrevanje, če je možno, je boljše od ogrevanja na drva, saj ta zahtevajo vrsto opravil; preproge in njihovi robovi so lahko vzrok hudih poškodb. Za posamezne prostore veljajo prilagoditve, ki smo jih že opisali. V vseh prostorih velja, da naj bodo stvari čim bolj na dosegu in višini rok oziroma oči. Pri nekaterih opravilih, kot je kuhanje, umivanje zob, naj bo urejeno tako, da se lahko usedemo in iz tega položaja dostopamo do stvari, se vidimo v ogledalo. Na ta način naj bodo dostopna tudi stikala in vtičnice, ki naj jih bo veliko (Voljč 2010 b: 48–49).

"S prilagoditvijo stanovanja zagotavljamo pogoje za nadaljnje vodenje gospodinjstva, razbremenimo sorodnike, odpravimo kognitivne ovire, izboljšamo orientacijo, olajšamo potek različnih dejavnosti, zmanjšamo strah starih ljudi in preprečimo nevarnosti" (Grdiša 2010: 56).

Osebe z demenco imajo še nekatere bolj specifične potrebe glede prilagoditve stanovanja.

"S prilagoditvijo bivalnega in socialnega prostora moramo zagotoviti starim ljudem nadaljnjo vodenje gospodinjstva, razbremeniti sorodnike, odpraviti kognitivne ovire, izboljšati orientacijo, olajšati potek različnih dejavnosti, zmanjšati strah in preprečiti nevarnosti. Prav tako pomembno kot zagotoviti varno okolje je [osebe z demenco] primerno zaposliti in jim omogočiti normalen vsakdan. Za obvladovanje kognitivnih omejitev je potrebno osebje, ki ima emocionalni dostop do [osebe z demenco]. Oskrbno osebje mora biti stalno" (*op. cit.*: 49).

Za dobro orientacijo v stanovanju morajo biti prostori pregledni, dobro osvetljeni, lahko brez vrat, prostor naj ne bo prenapolnjen s pohištvom in predmeti ter naj ima poudarjene elemente, s katerimi nekaj delamo. Primerne so speljane krožne poti. Časovno orientacijo dosežemo s preprostimi urami, koledarji, vsakodnevnimi rituali ob isti uri. Primerni so tehnični pripomočki, kot je telefon s slikami. Pomemben je kotiček za hobije in spodbujanje spomina z osebnimi predmeti, fotografijami. Osebam z demenco je pomembno zagotoviti varnost. To lahko storimo s pripomočki, kot so likalnik in štedilnik, ki se izklopita sama, zaščite na oknih, vtičnicah, pospravimo zdravila. Nakažemo pot do kopalnice. V kopalnici se pogosto počutijo neprijetno, lahko jih sprostimo z znano glasbo (*op. cit.*: 49–50).

1.8 Prostor in tehnologija

Prostor spreminja svojo funkcijo s fizičnim preoblikovanjem in z uvajanjem telekomunikacijske in informacijske tehnologije (telematike). Telematika spreminja prostor tako, da fizične ovire prostora izgubljajo pomen v vsakodnevem življenju (Hojnik Zupanc 1999: 23–24).

Tehnologija ima v procesu staranja vlogo pri preprečevanju upadanja moči in pa kompenziranja teh zmanjšanih sposobnosti, kot je preseganje prostorskih ovir ali za izboljšanje senzornih in perceptivnih sposobnosti (*op. cit.:* 147).

Pomožno tehnologijo – "low-tech" lahko označimo kot tisto, ki pomaga staremu človeku bivati v lastnem stanovanju (oblike pohištva, priprave za kopanje, jedilni pribor, osvetlitev, oblikovanje notranjih prostorov). Pomožna srednja tehnologija – "mid-tech" pa vključuje pripomočke za olajšanje vsakdana, na primer, gospodinjske aparate, telefon, televizijo, radio. Visoka oz. telekomunikacijska (informacijska) tehnologija – "high tech", ki vključuje interaktivno televizijo, videokonference, nakupovanje in izobraževanje na daljavo, samozdravljenje, elektronsko pošto, telefon s sliko in podobno, pa zmanjšuje fizično razdaljo in širi socialno dimenzijo prostora. Fizični prostor tako ni več ovira, preko informacije pa so stvari lažje dostopne (*op. cit.:* 148–149, 151). V raziskavi se bom glede na to poimenovanje ukvarjala s pomožno tehnologijo, ne pa tudi z visoko tehnologijo.

Telefon je eno najbolj razširjenih in preprostih sredstev telekomuniciranja. Prednosti komuniciranja prek telefona so socialni in čustveni stik ter vpetost v socialno mrežo (pomembno tudi v času bolezni), izmenjava novic, občutek varnosti ter reševanje vsakdanjih problemov in je dopolnilo neposrednemu osebnemu stiku. Telefon je mnogokrat preventivno sredstvo pred osamljenostjo in izolacijo (*op. cit.:* 153).

Podobno ugotavlja tudi Ramovš (2003) in sicer, da telekomunikacijske naprave pomagajo šele v povezavi starega človeka z osebnim odnosom, stikom sorodnika, prijatelja. Novega osebnega odnosa star človek praviloma ne more vzpostaviti prek telefona. Za trenutno reševanje stiske lahko uporabi zaupno telefonsko svetovanje. Dobro bi bilo vzpostaviti center

za telekomunikacijsko pomoč ne le s telefonom, temveč tudi z elektronsko pošto in medmrežjem za poglobljeno pisemsko komunikacijo in vir informacij.

Podjetje MKS razvija storitve za pomoč osebam z zmanjšanimi zmožnostmi, starejšim, invalidom, trajno bolnim za življenje v domačem okolju oz. okolju, prilagojenem za njihove potrebe. Skupaj s sodelavci iz socialnega sektorja so pri nas prvi razvili storitve oskrbe na domu na daljavo. Storitve "rdeči gumb" deluje kot brezžično sprožilo skupaj s posebnim telefonom Lifeline. Sprožilo pritisnemo v primeru potrebe po pomoči ali pogovora, telefon pa nato vzpostavi povezavo z vnaprej določenimi številkami svojcev, sosedov ali ustrezne službe. Na telefon se lahko za osebno varnost priključijo še dodatne naprave, ki delujejo po istem sistemu. To so dodatna potezna stikala z vrvico za kopalnico ali stranišče, detektor padca, protivlomna naprava, javljalnik požara, pohodna blazina pod posteljo, detektor prisotnosti v postelji ali delilnik tablet z javljanjem (<http://www.mks.si>).

Dom Iris je demonstracijsko stanovanje v zgradbi Inštituta Republike Slovenije za rehabilitacijo z različno tehnološko opremo in pripomočki za pomoč osebam z različnimi invalidnostmi in starejšim osebam za zagotavljanje funkcionalne samostojnosti življenja. Z opremo je možno upravljati bivalno okolje (odpiranje vrat in oken, premikanje zaves, upravljanje televizije, radia, telefona, vklop ogrevanja) z govornim ukazom, daljincem, ročico na invalidskem vozičku, gibanjem očesnih zrkel, itd. Z elektronskimi mediji omogoča tudi komuniciranje z zunanjim svetom, oskrbo na daljavo, spremljanje zdravstvenega stanja na daljavo, študij, delo in razvedrilo. Stanovanje je grajeno brez pragov, z ustreznim tlorisom, pohištvo, nastavljivim po višini, nizko nameščenimi stikali, drogovci v omarah se spustijo, s prilagojeno kopalnico, posebno kuhinjo, zasnovano kot vrtljiv otok z nastavljivimi elementi po višini in globini. Za težje gibalno ovirane je na voljo posebno dvigalo, ki vodi od postelje do kopalnice, najsodobnejši invalidski voziček in podporne naprave za namestitev na računalnik. Na voljo so tudi razni manjši pripomočki za pomoč pri vsakdanjih opravilih (<http://www.dom-iris.si>).

Da bi ljudje različne tehnične novosti dobili in jih uporabljali, morajo biti o njih informirani. Pomembna je dostopnost do informacij in pa kvaliteta informacije. Mnogokrat je ponudba tehničnih pomagal na tržišču dovolj velika, vendar tisti, ki jih najbolj potrebujejo, do njih sploh ne pridejo. Navodila za uporabo morajo biti prilagojena ciljni skupini. Strokovnjaki so

pomemben člen, ko oblikujejo individualen program pomoči in vključijo tudi tehnična pomagala. Človeku jih ustrezno predstavijo, ga za njih motivirajo in naučijo uporabljati. Družinski člani največkrat posredujejo informacije, starostnik jim ponavadi tudi najbolj zaupa, kljub temu, da so strokovnjaki bolj usposobljeni. Torej pri uveljavljanju izdelka ni pomembna le kakovost, ampak tudi kulturno in družbeno okolje. Za približanje pripomočka tistim, ki ga potrebujejo, je potrebna dobra strategija o tem, kdo je sprejemnik sporočila in kako mu bo posredovano (Hojnik Zupanc 1999).

1.9 Svetovalnice za prilagoditve

Svetovalnice so pomemben del individualne prilagoditve stanovanj. Poleg informiranja o tehničnih in gradbenih ukrepih, nudijo tudi svetovanje in celotno organizacijo prilagoditve, če ljudje tega ne zmorejo sami. S svetovanjem pri prilagoditvi delujemo preventivno, saj omogočamo nadaljnjo samostojnost in preprečimo dodatno izgubo samostojnosti. Svetovalnice torej organizirajo, načrtujejo in spremljajo izvedbo. Potrebno je vzpostaviti in koordinirati mrežo različnih organizacij in obrtnikov. Javnost je potrebno informirati o oblikah bivanja v starosti. Delujejo po principu neposrednega individualnega svetovanja v stanovanju, kjer zberejo vse pomembne podatke o osebi, zdravstvenih problemih, problemih v stanovanju in rešitve iščejo skupaj starimi ljudmi. Natančno se mora določiti potek financiranja. Uporabo tehničnih pripomočkov se človeku dobro razloži oz. nauči uporabljati. Proces se ves čas dokumentira in se na koncu oceni (Grdiša 2010: 54–56).

V Evropi se obsežno in ob podpori države izvajata individualna prilagoditev in svetovanje edino v Nemčiji in Veliki Britaniji. V nemških svetovalnicah delajo tako socialni delavci kot arhitekti. Država sofinancira gradbena dela v višini 2.500 evrov, kar v večini primerov zadostuje (*op. cit.*: 55). Kremer-Preiß in Stolarz ugotavljata, da država prihrani sredstva, saj ta ne presegajo enomesečnega bivanja v domu za stare, s povečanjem varnosti pa se prihrani tudi v zdravstvu. V Nemčiji so s svetovanjem, informiranjem in prilagoditvami v dobri petini primerov preprečili izgubo samostojnosti, pri skoraj desetini ponovno vzpostavili delno samostojnost, pri polovici delno izboljšali delno samostojnost, pri petini pa preprečili dodatne izgube samostojnosti. S to ohranjeno oziroma pridobljeno samostojnostjo so v 60 odstotkih odstranili večje možnosti za nesreče, pri 77 odstotkih primerov preprečili odhod v dom za

stare in v 11 odstotkih preprečili selitev v drugo stanovanje. V tujini se največ prilagoditev izvede v sanitarijah in vходу v hišo oziroma stanovanje. Le tretjina primerov zahteva gradbena dela, pri ostalih zadostujejo prilagoditev opreme ali tehnični pripomočki (*op. cit.:* 54–55).

Pomemben del mednarodnega projekta Helps, katerega slovenski partner je Zveza društev upokojencev Slovenije, je tudi vzpostavitev svetovalnice, ki bi delovala z namenom izboljšanja bivalnih pogojev starih ljudi. V iskanju najboljših rešitev glede bivanja v starosti bi se upoštevale individualne potrebe in okoliščine. Na enem mestu bi bile dosegljive informacije o možnostih bivanja, o razpoložljivosti domov za stare ljudi, svetovalnica pa bi razvijala tudi model kolektivnega bivanja starejših ljudi. Poleg tega pa bi podajala informacije o tem, kako čim dlje ostati neodvisen doma. Na podlagi izkušenj ene svetovalnice, nameravajo narediti model, ki bi bil ustrezen tudi za druga okolja v Sloveniji (<http://www.zdus-zveza.si/index.php/projekti/helps>).

Takšna svetovalnica bi se torej približala tipu svetovalnic za prilagoditve v Veliki Britaniji in Nemčiji. Pri nas bi glede na podatke delovala bolj v smislu informiranja, ne pa tudi izvedbe.

Svetovanje v zvezi s potrebami po negi, za izbor bivanja in za namen prilagoditve stanovanja od pomoči odvisnim starejšim je potrebno vključiti v sofinanciranje oz. zagotoviti brezplačne storitve. Takšno svetovanje je praviloma organizirano v občinah oziroma lokalnih skupnostih (Imperl 2012).

1.10 Zakonodaja v Sloveniji, ki ureja dostopno grajeno okolje, prenovo, pravico do medicinsko tehničnih pripomočkov in finančna sredstva za prilagoditve

Zakonodaja, ki ureja dostopno grajeno okolje se v prvi vrsti nanaša na invalide, vendar so v njej nadalje opredeljene tudi druge osebe, ki jim je to namenjeno. Vovk (2000: 14–15) poudarja, da je načrtovanje za funkcionalno ovirane ljudi načrtovanje za vsakogar. Poudari, da funkcionalno ovirani ljudje niso le osebe, ki imajo določeno okvaro ali invalidnost, povzročeno z rojstvom, nesrečo, boleznijo ali starostjo, ampak tudi vsi, ki jih srečujemo v vsakodnevnem življenju in ki se težko in počasi gibljejo, na primer, zaradi bolezni, nezgode,

starostne slabše gibljivosti, nosečnosti; majhni otroci ali odrasli z otroškim vozičkom, ljudje s prtljago. Hude invalidnosti se ne da odpraviti s pravilno grajenim okoljem, ampak le olajšati življenje. Za funkcionalno ovirane ljudi, ki bi bili sicer zmožni samostojnega življenja, pa grajeno okolje pomeni "najhujšo prizadetost". To pomeni, da dobro grajeno okolje zmanjša število funkcionalno oviranih ljudi. Grajeno okolje je lahko ožje stanovanjsko, širše stanovanjsko, delovno, prometno, rekreacijsko. Za vse pa veljajo načela dostopnosti, uporabnosti, varnosti in nezapletenosti. To dosežemo z načrtovanjem, upoštevajoč potrebe funkcionalno oviranih ljudi tako, da odstranimo grajene ovire in preprečimo nastajanje novih, ter z uvajanjem novih rešitev, na primer, z urejenim prevozom.

Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006) določa zagotavljanje enakih človekovih pravic in temeljnih svoboščin ne glede na katerokoli osebno okoliščino (14. čl.), pravico do socialne varnosti, za ta namen država ureja in skrbi za delovanje obveznega zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega in drugega socialnega zavarovanja (50. čl.). Ustava določa tudi pravico do prostega gibanja in izbire prebivališča (32. čl.), pravico do svobodnega združevanja z drugimi (42. čl.), pravico do zdravega življenjskega okolja (72. čl.), država ustvarja tudi možnosti za pridobitev primerne stanovanja (78. čl.).

Ustava torej določa osnovo za številne zakone, predpise in določila, ki se nanašajo na vprašanje dostopnosti (Sendi, Kobal 2010). V zakonodaji se določbe glede dostopno urejenega okolja nanašajo večinoma na javne objekte, pa tudi večstanovanjske stavbe. Osredotočila se bom predvsem na tiste dele, ki so v povezavi z grajenjem brez ovir oz. dostopnostjo do stanovanja in so namenjeni uresničevanju potreb starih ljudi.

Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide (Ur. l. RS, št. 113/2005) so namenjene integraciji invalidov, pa tudi vseh gibalno oviranih ljudi, kot so starejši, bolniki, nosečnice v družinsko, delovno in širše družbeno okolje. Eden od ciljev je odpravljanje grajenih in komunikacijskih ovir v obstoječih objektih v javni rabi in na javnih površinah ter da morajo biti večstanovanjske stavbe zgrajene tako, da jih je možno z minimalnimi gradbenimi posegi v objekt prilagoditi gibalno ali senzorno oviranim ljudem.

Zakon o graditvi objektov (Ur. l. RS, 110/2002, 97/2003 Odl.US: U-I-152/00-23, 41/2004-ZVO-1, 45/2004, 47/2004, 62/2004 Odl.US: U-I-1/03-15, 102/2004-UPB1 (14/2005 popr.), 92/2005-ZJC-B, 93/2005-ZVMS, 111/2005 Odl.US: U-I-150-04-19, 120/2006 Odl.US: U-I-286/04/46, 126/2007, 57/2009 Skl.US: U-I-165/09-08, 108/2009, 61/2010-ZRud-1 (62/2010 popr.), 20/2011 Odl.US: U-I-165/09-34.) v 17. členu določa zagotavljanje dostopnosti funkcionalno oviranim ljudem do objektov v javni rabi. V istem členu določa, da mora zahtevo o zagotavljanju neoviranega dostopa, vstopa in uporabe pri večstanovanjskih stavbah z najmanj desetimi stanovanji, zgrajenimi po odločbah tega zakona, izpolnjevati najmanj ena desetina vseh stanovanj in vsi skupni prostori, namenjeni tem stanovanjem.

Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah (Ur. l. RS, št. 97/2003, 77/2009 Odl.US: U-I-138/08-9) določa standarde za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov, opredeljenih v naslovu. Za stanovanja velja, da je neoviran dostop, vstop in uporaba objekta, ki mora biti brez ovir, zagotovljen v skladu s tem pravilnikom, če sta dostop do objekta in vstop vanj brez grajenih in komunikacijskih ovir in če je funkcionalno oviranim osebam v njem omogočen samostojen in varen dostop do stanovanj oziroma bivalnih enot in skupnih prostorov (3. člen). 14. člen podrobneje določa zahteve v zvezi s stanovanji glede širine vhoda, vrat v stanovanjske prostore, kopalnico in stranišče, ter da morajo biti vsi prostori dovolj veliki za gibanje funkcionalno oviranih oseb.

Uredba o prostorskem redu Slovenije (Ur. l. RS, št. 122/2004) za načrtovanje stavb za bivanje starejših oseb in funkcionalno ovirane v 32. členu določa grajenje tudi v območjih, ki so namenjena splošnim stanovanjskim, čistim stanovanjskim in mešanim površinam ter upoštevanje potrebe teh prebivalcev po zelenih in drugih odprtih površinah ter po druženju z ostalimi skupinami prebivalcev. Isti člen tega zakona določa, da je z načrtovanjem območij stanovanj potrebno zagotavljati takšno tipologijo stanovanj, ki je različna po obliki in standardu in ima prilagodljivo zasnovo, kar vzpodbudno vpliva na vzpostavitev mešane socialne strukture prebivalcev in na zadovoljevanje potreb različnih oblik gospodinjstev.

Namen Nacionalnega stanovanjskega programa (Ur. l. RS, št. 43/2000) je, da ima vsakdo možnost za uresničitev temeljne pravice do primerne stanovanja. Nekateri cilji stanovanjskega programa, ki je temelj stanovanjske politike v državi, so zagotoviti dostopnost

do vseh vrst stanovanj na načine, ki upoštevajo potrebe prebivalstva, zagotoviti ustrezen stanovanjski standard, tudi glede velikosti, z ustrežno stanovanjsko oskrbo prispevati k varstvu ranljivih skupin prebivalstva, med njimi tudi starejših oseb ter zagotavljati primerne pomoči pri uporabi stanovanj tistim, ki tega ne zmorejo sami.

Sendi in Kobal (2010) sta raziskovala politike in ukrepe, ki se nanašajo na uresničevanje pravic invalidov s Sloveniji in s tem tudi ostalih funkcionalno oviranih ljudi. Raziskovala sta predpise za uresničevanje pravice do dostopnega grajenega okolja in informacij ter komunikacij in njihovo uresničevanje v praksi. Iz ugotovitev v knjigi je razvidno, da sprejemanje zakonov in določanje ciljev ni zagotovilo za učinkovito uresničevanje pravic. Anketiranci so opozorili na pogosto neupoštevanje zakonov in predpisov ter na neučinkovit nadzor nad izvajanjem le teh.

Mandič in Cirman (2006) prenovo in vzdrževanje opredelita kot zamenjavo strehe, fasade, dvigala in instalacij, ki pa je lahko tudi element prilagoditve stanovanja za potrebe starih oseb. Uredba o prostorskem redu Slovenije (Ur. l. RS, št. 122/2004) v 27. členu določa, da naj bo stanovanjska prenova zasnovana in izvedena tako, da bo zagotovljeno izboljšanje stanovanjskega standarda vsem prebivalcem ter da mora biti prenova v primerjavi z gradnjo novih stanovanj gospodarsko upravičena. Prenova in vzdrževanje stanovanj sta le omenjena v Stanovanjskem zakonu (Ur. l. RS št. 69/2003, 18/2004-ZVKSES, 47/2006-ZEN, 9/2007 Odl.US: P-31/06-4, 18/2007 Skl.US: U-I-70/04-18, 45/2008-ZVEtl, 57/2008, 90/2009 Odl.US: U-I-128/08-23, Up-933/08-18, 62/2010-ZUPJS, 56/2011 Odl.US: U-I-255/09-14, 87/2011 pri opredelitvi namena ustanovitve Stanovanjskega sklada Republike Slovenije (146. člen).

Nepremičninski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja deluje kot gospodarska družba v skladu z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter Zakonom o gospodarskih družbah. Sklad je lastnik 3.160 nepremičnin, od tega je bilo konec leta 2011 2.879 namenskih najemnih stanovanj za upokojujence in druge starejše, 191 oskrbovanih najemnih stanovanj za upokojujence in druge starejše in nekaj ostalih prostorov. Nahajajo se po vsej Sloveniji in so namenjena reševanju stanovanjskih vprašanj starejših oseb. Pri namenskih stanovanjih prevladujejo garsonjere in enosobna stanovanja s povprečno površino 38 m². Sklad skupaj z upravniki redno vzdržuje stanovanja in objekte. Sklad obstoječe objekte

prenavlja in prilagaja specifičnim potrebam starejših oseb, kot so odprava arhitektonskih ovir, celovita ureditev objektov, dograditev dvigal, posodobitev objektov, ureditev okolice, centralnega ogrevanja in podobno (<http://www.ns-piz.si>).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ima v pripravi predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi in zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. Na podlagi obveznega zavarovanja bi bile zavarovane osebe, ki bi izpolnjevale kriterije, upravičene tudi do kritja celotnih ali dela stroškov za prilagoditev stanovanja. 38. člen, ki govori o kritju stroškov za prilagoditev stanovanja, določa, da se upravičencu, v čigar stanovanju se opravlja dolgotrajna oskrba, lahko zagotovi finančna sredstva za prilagoditev stanovanjskih prostorov, sanitarij in dostopa do njih, ureditev varnostnih sistemov in naprav za pomoč na daljavo. Upravičencu se ta pravica prizna, če izvajanje dolgotrajne oskrbe brez te prilagoditve ni mogoče in če lastnik stanovanja (če to ni upravičenec) s prilagoditvijo soglaša (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/17022010_ZDOZDO.pdf).

Med medicinsko tehničnimi pripomočki, ki jih določata Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja, so tudi pripomočki za nego na bolnikovem domu, kot so postelje z dodatki in sanitarni pripomočki, ki smo jih že opredelili kot del prilagoditve stanovanja. Predpisuje jih osebni ali posebej imenovani zdravnik. Upravičenost podrobneje določa zakon (<http://www.zzzs.si/zzzs/internet/zzzs.nsf/o/B846D92B19FF348EC1256E8D002C0D06>).

Za nakup pripomočkov za življenje doma in v skupnosti se kaže potreba po višjem dodatku od obstoječega (Flaker *et al.* 2008).

1.11 Možne oblike bivanja

Stari ljudje lahko v lastnem oziroma najemniškem stanovanju ali hiši živijo sami, s soprogom, prijateljem, v enogeneracijski, dvogeneracijski ali večgeneracijski družini oziroma bivalni skupnosti. V nadaljevanju bi predstavila nekatere možne oblike bivanja, ki imajo poudarek na

smiselni uporabi stanovanja v starosti, da človek živi samostojno, morda z delno pomočjo in v sožitju z drugimi ljudmi.

Za potrebe večgeneracijske družine ima ta lahko v lasti dve sosednji stanovanji v isti stavbi. Večje stanovanje ima dvogeneracijska družina z otroki, manjše je najprej za študirajočega otroka, ob obratu generacije, pa se vanj preselijo starši, mlada družina pa ima večje stanovanje oz. del stanovanjske hiše (Ramovš 2003). Tako se uskladijo tudi potrebe po prostoru, saj mlada družina potrebuje več prostora, stari starši pa, kot je že opisano, manj.

Ko se otroci osamosvojijo, postane družinska hiša ali stanovanje pogosto preveliko in predrago za vzdrževanje. Tako bi lahko šli kaki trije pari ali posamezniki skupaj stanovat v prirejeno hišo s posameznimi lastnimi stanovanjskimi enotami in nekaterimi skupnimi prostori, kot sta kuhinja in dnevna soba. Kdor resno razmišlja o tem, mora pravočasno začeti. Poskrbeti je treba za primerno stavbo ali njeno obnovo v poznih srednjih letih pred petinšestdesetim. Takšna stanovanjska skupina se kasneje lahko spremeni v oskrbniško družino. Ko stanovalci ne zmorejo več skrbeti zase, se k njim preseli družina, lastna ali tuja. To se lahko razširi v dejavnost z dodatnimi hišnimi gospodinjami (*op. cit.*: 302–303).

Če imajo stari ljudje večje stanovanje, si lahko prihodke, pomoč ali družbo zagotovijo s podnajemnikom. Čedalje več oglasov je, ko starejši ljudje v zameno za pomoč v vsakdanjem življenju, kot so nega, druženje in spremstvo, ponujajo brezplačno bivanje in hrano (Flaker *et al.* 2008).

Starejših gospodinjstev je vse več in lahko bi si pomagala med sabo tako, da bi sami oblikovali samopomočno, samoupravno in samozadostno stanovanjsko skupnost, kot neko razširjeno gospodinjstvo. Združijo se lahko enočlanska ženska gospodinjstva, ki so največkrat pod pragom revščine, ali druga upokojenska gospodinjstva. Lahko se že v zgrajeni strukturi uredi medsebojne in odnose in prilagodi bivalno strukturo ali najame novo oskrbovano stanovanje. Aktivnosti, ki sodijo v razširjena gospodinjstva, so lahko proizvodnja in predelava osnovnih proizvodov za lastne potrebe (vrt, hrana); proizvodnja blaga za lastne potrebe (npr. drva); proizvodnja osnovnih sredstev za lastne potrebe (stanovanja), proizvodnje blaga in storitev v gospodinjstvih za trg (kmetijstvo ipd.) (Banovec 2010 b: 96–97).

Obliko, ko oseba ali družina na svojem domu ponuja zasebno nego in bivanje za nekaj starih ljudi Imperl (2012) poimenuje "oskrbniška družina", ob tem pa pri tej obliki opozori na možnost različnih oblik zanemarjanja, zato mora biti vzpostavljena kontrola nad izvajanjem. Oskrbovana stanovanja so se pri nas pojavila po letu 2000. Zamisel izhaja iz tega, da imajo mnogi stari ljudje prevelika stanovanja, ki jih tudi težko vzdržujejo, v njih pa tudi težko samostojno živijo. Ti ljudje pa za relativno samostojno življenje potrebujejo storitve, povezane s prehranjevanjem, nego, gospodinjskimi opravili, zdravstvenimi storitvami in podobno. Ti stanovanjski kompleksi vsebujejo vso to ponudbo. Stanovanja so zasebna, za nakup ali najem (Ramovš 2003: 310–311).

Avtorja Štuhec in Fras (2010) se posvetita predvsem raziskovanju oblik bivanja za stare ljudi v Nemčiji, ki je ena od evropskih držav, ki nam daje veliko zgledov dobre prakse in inovativnosti na tem področju, tako v smislu arhitekture kot kvalitete življenja. Veliko novih oblik bivanja prihaja na pobudo s strani državljanov. Nekatere nove oblike bivanja so: v skupnosti so to stanovanjske skupnosti, skupna gospodinjstva, integrirano bivanje, bivanje v večgeneracijski skupnosti; bivanje z oskrbo, kot je servisno bivanje, podpirano bivanje, spremljane stanovanjske skupine, domovi za stare, domovi za stare podobni našim oskrbovanim stanovanjem; oblike bivanja za tiste, ki potrebujejo nego: stanovanjske skupine z oskrbo ali skupna gospodinjstva, podobna družinam, za tiste, ki potrebujejo nego. Največja razlika med novimi oblikami bivanja in tradicionalnimi ustanovami za stare ljudi je v odpravi močne povezave med ponudbo bivanja in ponudbo oskrbe. Sedaj je pozornost usmerjena na samostojno stanovanje s čim manj arhitektonskimi ovirami in z določeno mero oskrbe oz. sosedске pomoči.

Pojem, ki vključuje večino sodobnih oblik bivanja za starejše, ki so potrebni pomoči, je "integrirano bivanje". To pomeni, da živijo v običajnem stanovanju, hiši, soseski, ki jim omogoča lasten način življenja med drugimi generacijami. Okolje prispeva k sodelovanju ljudi za kakovost življenja starejših. Zagotovljeno je neinstitucionalno izvajanje potrebne oskrbe in nege. Vzpostavljeno je tudi omrežje struktur z osebnim zdravnikom, lekarno, trgovino, upravljavci stanovanj. Osebi je potrebno zagotoviti ustrezno zasnovano stanovanje in stanovanjsko okolje, da v primeru povečanih potreb po negi glede na lastno odločitev čim dalj časa živi samostojno v svojem stanovanju, če to ni mogoče, pa vsaj v lokalnem okolju. V

Sloveniji nudimo le en del tega, to je pomoč na domu, organizirano vzpostavljeno sodelovanje ljudi in omrežje struktur pa le v nekaterih občinah (Imperl 2012).

Podobno kot Imperl označuje integrirano bivanje, Grdiša (2010: 32–33) pravi, da bo potrebno ne le razviti ustrezne bivalne oblike, ampak jih tudi vključiti v organizacijsko mrežo stanovanj za stare ljudi, tako imenovane povezane stanovanjske oblike. Gre za ponudbo storitev večjemu delu mesta ali soseke. Te oblike imajo več prednosti. V to mrežo so vključena običajna stanovanja, organizacija storitev na domu je enostavnejša. Socialni stiki in medsebojna (tudi medgeneracijska) pomoč se lažje organizirajo v znanem okolju, stari ljudje te stike lažje zaznajo. Na manjšem območju je ponudba oskrbe bolj učinkovita. Ob selitvi znotraj soseke se vseeno lahko ohranijo prejšnji socialni stiki. Za vzpostavitev takšnih oblik je potrebno več predhodnih raziskav glede potencialnih uporabnikov, veliko informiranja, pozitivne naravnosti skupnosti, sodelovanja vseh služb in dobra koordinacija storitev.

Prehodna oblika bivanja torej pomeni alternativo dvema možnostma – odhodom v institucijo in bivanjem v neustreznem obstoječem stanovanju ali neželeni obliki bivanja, včasih pa tudi postopen prehod med domom in institucijo. Že opisane možne prilagoditve obstoječega stanovanja in nove oblike bivanja pa se ne izključujejo. Tudi vsaka nova oblika bivanja mora imeti ustrezno prilagojeno stanovanje. Nove oblike bivanja morajo biti ponujene v obstoječi skupnosti kot možnost, glede na želje in potrebe ljudi.

1.12 Socialno delo s starimi ljudmi v domačem okolju

Znanje o socialnem delu s starimi ljudmi v slovenskem prostoru še ni jasno povezano in je neenotno, zato tak vtis včasih dajejo tudi koncepti socialnega dela s starimi (Mali 2008).

Metoda skupnostnega socialnega dela, ki se je pri delu s starimi ljudmi začela uporabljati po letu 1960, je poudarila pomen interakcij med ljudmi in njihovim življenjskim okoljem, vpliv dejavnikov iz okolja na zdravje ter socialnih odnosov. Metoda je med drugim postala pomembna za načrtovanje skupnostne skrbi in storitev za stare ljudi v njihovem domačem okolju. Z razvojem raziskovanja v socialnem delu, ko se je začelo ukvarjati z različnimi

življenjskimi situacijami starih ljudi, se je stroka začela usmerjati v mobilizacijo virov moči ljudi samih in mobilizacijo obstoječih virov v skupnosti (Milošević Arnold 2003: 8–9).

Za delo s starimi ljudmi mora socialni delavec najprej imeti znanja o procesu staranja, pristopih in metodah ter socialni politiki na tem področju. Potrebuje pa tudi spretnosti komuniciranja, presojanja, delovanja v multidisciplinarnih timih in povezovanja generacij. Specifičnost socialnega dela s starimi ljudmi se kaže v tem, da socialni delavec ocenjuje zmožnosti človeka tako na psihični, kognitivni, emocionalni in socialni ravni, možnosti samooskrbe in išče vire moči tako pri njem kot v okolju, kjer preveri tudi možne ovire (Mali 2008: 64–65).

Socialni delavec mora ne glede na to, na katerem področju dela, ljudem, ki to potrebujejo, zagotoviti dostop do obstoječih oblik pomoči, storitev in dajatev. Tako mora imeti širok spekter znanja in informacij z različnih področij. To je še posebej pomembno pri delu s starimi ljudmi, ki so ranljiva skupina in imajo pogosto večje potrebe po pomoči. Socialni delavec mora pri vsem tem upoštevati že obstoječe ali potencialne neformalne podporne mreže in jih vključiti v načrt pomoči (Milošević Arnold 2003).

Pri socialnem delu s starimi ljudmi upoštevamo več konceptov. S strokovno podporo in motivacijo *mobiliziramo vire in sposobnosti človeka*, da lažje premaguje težave v sedanjosti, te pa izvirajo iz človekovih življenjskih izkušenj. *Maksimalno funkcioniranje* pomeni, da pomagamo staremu človeku ponovno pridobiti sposobnosti, ki jih bo uporabljal v vsakdanjem življenju. Potrebno je *zagotoviti okolje, ki človeka ne bo omejevalo*, tako da se odpravi vse ovire v bivalnem okolju. Če to ni možno, se premeščanje v drugo okolje opravi postopoma. Ob tem se upošteva posameznikove želje. Pri vsakem delu je pomembna *etičnost*. Stare ljudi obravnavamo s spoštovanjem in se trudimo ohraniti njihovo dostojanstvo ter jim pustimo možnost sprejemati lastne odločitve. Nudimo jim vse informacije in zaupnost. *Sistemska perspektiva* poudarja pomen interakcij med posameznikom in njegovim življenjskim okoljem. Pri starih ljudeh ima koncept še večji pomen, saj so ti pogosto odvisni od pomoči iz okolja, bodisi na formalen ali neformalen način. *Zagovornišтво* pomeni zavzemanje za pravice posameznikov ali skupnosti z intervencijo ali krepitvijo moči in postaja etična obveznost socialnih delavcev. *Skupnostna skrb* želi povečati kvaliteto življenja v skupnosti, vzpostavljati različne mreže pomoči ali podpirati obstoječe socialne mreže. Pri tem izhajamo iz potreb

uporabnikov (Mali 2008: 66–67, 73, 76). Ena od sposobnosti socialnih delavcev na področju socialnega dela s starimi je *ugotavljanje funkcionalnih sposobnosti*. Kljub različnim kroničnim boleznim so ljudje še vedno sposobni za določena enostavna opravila, ki jih mora strokovnjak prepoznavati in razumeti. Tako ohranjajo določeno raven neodvisnosti (Milošević Arnold 2003: 10–11).

Milošević Arnold (1999) omeni še nekatere spretnosti in sposobnosti, ki jih navaja ameriško združenje socialnih delavcev v posebni brošuri. Socialni delavec mora svoj govor prilagoditi *jeziku* starega človeka, kar omogoči razumevanje o različnih temah. Storitve za stare ljudi morajo upoštevati zasebnost, samoodločanje in ohranjanje neodvisnost. Stari ljudje cenijo avtonomnost in socialni delavci morajo biti trdno *prepričani o neodvisnosti starih ljudi*.

Na to se navezuje diskriminacijski odnos do starih, ki ga z angleškim izrazom poimenujemo *ageism*, pri nas pa še z ne dobro uveljavljenim izrazom *starizem*. Socialni delavci si morajo prizadevati za *odpravo diskriminacije do starih ljudi* (Mali 2008).

Nekatere profesionalne vloge socialnih delavcev po Zastrowu (Milošević Arnold 2003: 17–20) so:

Usposobljevalec (Enabler) posamezniku pomaga izražati potrebe, identificirati probleme in iskati strategije za njihovo rešitev in razvijati sposobnosti (tudi družinam ali skupnosti) za premagovanje težav. Starim ljudem je dostikrat težko prositi za pomoč, na opisan način pa ohranijo avtonomijo pri reševanju stiske.

Povezovallec (Broker) povezuje posameznike in skupine z obstoječimi službami, ki razpolagajo s potrebnimi viri in jih zastopajo v procesu njihove pridobitve. V lokalni skupnosti kjer je veliko storitev, tako socialni delavec staremu človeku nudi informacije o teh storitvah in upravičenosti do njih. S storitvijo jih lahko povežejo ali jim pomagajo izbrati najustreznejšo. Starejši pogosto ne uveljavljajo pravic, ki jim pripadajo.

Aktivist (Activist) poskuša spremeniti politiko institucij pri pomembnih vprašanjih.

Učitelj (Teacher) posreduje informacije in znanja, ki bodo uporabnikom pomagala bolje funkcionirati v življenju (*op. cit.*: 18–19).

Z analizo tveganja socialni delavec najprej ugotavlja okoliščine, določa nevarnost in tudi dobiček, ki bi ga imeli ob tveganju. Čim bolj želimo zmanjšati škodo oziroma možne negativne posledice tveganja. To storimo tako, da preprečimo dogodke s škodljivimi posledicami, ublažimo posledice ali popravimo škodo. Dobički ob tveganju so pomembni, kajti strokovnjaki večkrat delajo ravno to napako, da odvzamejo vsakršno možnost tveganja in uporabnik postane varovanec. V stanovanju, na primer, s prilagoditvijo kopalnice, kuhinje, tehničnimi ukrepi, kot so varni štedilniki in druge gospodinjske naprave, alarmi, javljalci dima, senzorji preprečujemo različna tveganja za stare ljudi. Ublažimo jih lahko z različnimi telekocomunikacijskimi pripomočki, kot je storitev pomoči na daljavo, ali pa z varnostnimi ukrepi, kot je varnostna ograja. Popravimo pa jih lahko z različnimi pripomočki, ki nadoknadijo nek fizični ali osebni primanjkljaj (Flaker *et al.* 2008: 88–91).

Projekt Starejši za višjo kakovost življenja starejših na domu je leta 2004 začela izvajati Zveza društev upokojencev Slovenije. Prostovoljci iz društev upokojencev z namenom obiskati vse ljudi, stare več kot 70 let, v svojem okolju, skušajo ugotoviti človekove življenjske razmere z vprašalnikom o tem, kako obiskani živi, s kom živi in ali potrebuje pomoč, da bo naprej samostojno živel doma. Če se izkaže, da oseba potrebuje pomoč, se o tem obvesti vladno in nevladno službo oziroma se organizirajo prostovoljci. Ob naslednjem obisku se preveri, ali je oseba prejela pomoč in ali je z njo zadovoljna. Glede na uresničevanje projekta se je pokazala potreba po organizaciji pomoči, sodelovanju med različnimi udeleženi, koordinacijo med strokami na lokalni ravni. Tako naj bi tam, kjer se projekt izvaja, ustanovili tudi lokalno interdisciplinarno koordinacijo. Naloge koordinacije so celostna obravnava posameznih primerov in spremljanje učinkovitosti nudene pomoči, spremljanje, spodbujanje različnih programov za starejše in za medgeneracijsko sodelovanje ter spodbujanje ponudbe storitev za starejše (Ostrman 2009). Projekt na tem mestu omenjam zato, ker predstavlja metodo socialnega dela v skupnosti, in zato, ker ugotavlja bivanjske potrebe ljudi in daje možnost ugotavljanja potreb za prilagoditev stanovanja posameznega primera.

2. PROBLEM

S starostjo se postopno spreminjajo človekove okoliščine: spremenijo se določene človekove potrebe, zmanjša se mesečni dohodek, lahko se izgubijo določeni stiki s prijatelji, v mnogih gospodinjstvih se zmanjša število članov, upadati začnejo fizične in psihične sposobnosti, pojavijo se določene bolezni, predvsem se zmanjša gibljivost. Zato nastanejo potrebe po spremembi bivališča ali prilagoditvi obstoječega. Izhajam iz gerontološkega načela, naj človek ostaja samostojen čim dlje časa. Izhajam pa tudi iz tega, da stanovanje za človeka ni le fizični prostor, ampak tudi dom z družinskimi vezmi ter osebni prostor zasebnosti in intimnosti. Živeti v nekem stanovanju pomeni pripadati tudi določeni skupnosti, s katero se stkejo socialne vezi in kjer se človek lahko tudi kulturno udeležuje. Poleg tega tudi raziskave potrjujejo, da si stari ljudje večinoma želijo ostati na svojem domu in nimajo želje po preselitvi, razen če se preselijo že kmalu po upokojitvi. Neprilagojenost stanovanja povečuje nesamostojnost, zato so ljudje včasih ravno iz tega razloga prisiljeni zapustiti svoj dom in se preseliti v institucijo. Glede na rast števila starih ljudi in gospodarske razmere pa se za prihodnost predvideva, da ne bo dovolj financ in kadra, ki bi formalno skrbel za takšno število starih ljudi, zato se bo samostojnosti na domu in neformalni pomoči dajalo več poudarka. S kombinacijo prilagojenosti stanovanja ter različnih storitev na domu in na daljavo se povečuje možnost čim daljše samostojnosti, neodvisnosti oziroma delne odvisnosti starih ljudi od pomoči drugih. Čim daljše ohranjanje samostojnosti v starosti pa pomeni vseživljenjsko skrb za zdravje, ohranjanje aktivnosti, dobre medsebojne odnose, vodenje gospodinjstva in kakovostno življenje nasploh. Pa tudi obratno, ohranjanje samostojnosti pomeni kakovostnejše življenje. Ker pa so nove oblike bivanja za stare ljudi usmerjene predvsem v skupnost in se selitev v ustrežnejše stanovanje oziroma drugačno obliko bivanja lahko izkaže kot dobra rešitev za bivanje in samostojnejše življenje, je smiselno upoštevati tudi to možnost.

Pri izbiranju teme za diplomsko nalogo sem imela vodilo, da naj bo tema takšna, ki je aktualna in bo pomembna tudi v prihodnosti ter ima pomembno vlogo v vsakodnevem življenju ljudi. Izhajala sem iz tega, da me področje socialnega dela s starimi ljudmi zanima, v domu za stare ljudi sem opravljala tudi prakso, imam pa tudi osebno izkušnjo s starim človekom v ožjem sorodstvu. Opažam, da se pozornost raziskovanja na področju starih ljudi, tako diplomskih nalog kot drugih avtorjev, v veliki meri namenja institucionalnim oblikam

bivanja, bivanje v obstoječem domu pa je dokaj prezrto. V različnih medijih pogosto zasledimo tudi primere starih ljudi, ki imajo neprimerno stanovanje, velikokrat predvsem zaradi nedostopnosti ne morejo niti ven, podobne težave sem zaznala tudi na študijski praksi pri terenskem delu. Presenetil me je tudi podatek na obisku dnevnega centra za stare ljudi v okviru ekskurzije Fakultete za socialno delo, da veliko ljudi pride uporabiti le njihovo kopalnico, ker doma svoje nimajo ustrezno prilagojene. Glede na osebno izkušnjo pa sem si ustvarila predstavo, da so svojci velik vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev, vendar se morajo tudi sami truditi za pridobivanje informacij, prav tako pa sem opazila, da dobro arhitekturno zasnovano stanovanje še ni dovolj za vse potrebe starega človeka.

Namen diplomske naloge je ugotoviti, kako je obstoječe stanovanje ustrezno prilagojeno za potrebe starega človeka in kako se navezuje na samostojnost in vsakodnevno življenje starih ljudi v različnih oblikah bivanja. Z različnimi vidiki (starimi ljudmi, socialno delavko, oskrbovalko, sorodniki) je namen ugotoviti, kako se prilagoditve stanovanja odvijajo v praksi, s katerimi problemi se srečujejo, ko želijo prilagoditi stanovanje. Zanima me, ali zaznavajo potrebe po določeni prilagoditvi ter ali star človek in svojci stanovanje doživljajo kot ustrezno potrebam starega človeka, kljub temu da morda ni tako. Ker imajo socialne oskrbovalke in socialna delavka veliko stikov oz. informacij o različnih uporabnikih v njihovem stanovanju, me zanima, katere neprilagojenosti one zaznavajo kot pogoste in težavne z vidika samostojnosti starega človeka. Omejila bi se na arhitektonske ovire, opremljenost stanovanja, uporabo tehničnih pripomočkov in naprav, ki se navezujejo na stanovanje in opravila v njem. Vse to me zanima v povezavi s pomenom samostojnosti v vsakodnevnem življenju oz. kako se to usklajuje s pomočjo drugih oseb. Posebej me zanima vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja, v kolikšni meri in na kakšen način so svojci vir uresničevanja prilagoditev, na kakšen način pa morda vir zaviranja prilagoditev. Zanima me še, ali so se stari ljudje zaradi neustreznosti stanovanja pripravljeni preseliti v bolj prilagojeno stanovanje. Glede na razvijanje novih oblik bivanja, ki so locirana predvsem v skupnost, me zanima možnost za preselitev tudi v takšne oblike. Zanimajo me uporabniki v različnih oblikah sobivanja in krajih bivanja, ki živijo v družini, sami, v mestu, na podeželju, hiši ali stanovanju.

Z raziskavo želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja in teze:

1. Kako obstoječe stanovanje omogoča samostojno življenje starega človeka?
2. Zaznavanje (ne)prilagojenosti stanovanj potrebam starih ljudi.
3. Načini za boljšo prilagoditev stanovanja.
4. Identifikacija problemov pri uresničevanju prilagoditve stanovanja.
5. Vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja starega človeka.
6. Ugotavljanje pripravljenosti za selitev v stanovanja prilagojena, starim ljudem.

3. METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvalitativna, sestavljena iz osmih intervjujev, ki so jih sestavljala odprta vprašanja, na katera so intervjuvanci lahko odgovarjali prosto in opisno.

Glede na število proučevanih primerov je raziskava pluralna študija primera, saj sem proučevala več posameznih primerov, tako da sem dobila celotno sliko o problematiki.

Raziskovalna usmeritev je deskriptivna, saj skušam opisati prilagojenost stanovanj v vsakodnevnem življenju in uresničevanje prilagoditev.

Teme raziskovanja, ki so me zanimale v raziskavi, so naslednje:

- obstoječa prilagoditev stanovanja
- pomen obstoječe prilagojenosti stanovanja za samostojnost in vsakodnevno življenje starega človeka
- prepoznavanje ustreznosti stanovanja za potrebe starega človeka
- načini kako udeleženi v raziskavi delujejo za prilagoditev stanovanja
- problemi pri uresničevanju prilagoditve stanovanja
- vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja
- pripravljenost za selitev v ustrežnejše stanovanje in nove oblike ter kraj oz. oblika bivanja ob preselitvi

3.2 Merski instrument in viri podatkov

Kot merski instrument sem uporabila smernice za intervju. Viri podatkov so bili torej odgovori intervjuvancev na odprta vprašanja. Glede na prebrano literaturo, predstavljeno v teoretičnem delu, sem zaradi mnogih različnih razvrstitev in poimenovanj možnih prilagoditev stanovanja, ki se včasih tudi prekrivajo, pa tudi tehnologije (na primer, odprava

arhitektonskih ovir, odstranitve ovir, poenostavitve opreme, pomožna tehnologija, tehnični pripomočki), sestavila preglednejši seznam možnih prilagoditev, ki sem ga uporabila kot pomoč za pisanje smernic za intervjuje in deloma tudi pri izvajanju intervjujev (Priloga 1).

Posamezna vprašanja, ki se nanašajo na možne probleme pri uresničevanju prilagoditve, sem predhodno zaznala v literaturi. Smernice za intervju, ki sem jih sestavila za stare ljudi, obsegajo 29 postavk, za svojce 33 postavk, socialno oskrbovalko 23 postavk in za socialno delavko (koordinatorko pomoči na domu) 20 postavk. Smernice za intervju v celoti dodajam kot prilogo.

3.3 Populacija in vzorčenje

V raziskavi sem proučevala družbeno entiteto v obliki pluralne študije primera, to so stari ljudje, ki bivajo doma. Za raziskovanje različnih vidikov opredeljenega problema sem izbrala tudi svojce starih ljudi, socialno oskrbovalko, ki izvaja pomoč na domu, in socialno delavko, ki je koordinatorka pomoči na domu. Izbrala sem jih zato, ker imajo neposredni stik s stanovanjem starega človeka oziroma informacije o stanovanju, zaznavajo potrebe starih ljudi in so možni vir uresničevanja prilagoditev.

Okolje, iz katerega so proučevane osebe, je podeželje in mesto. Omejila sem se na občino Litija. To občino sem izbrala zato, ker tam živim sama in sem tako lažje prišla v stik z možnimi intervjuvanci. Prav tako je bilo tudi izvajanje intervjujev organizacijsko lažje, saj sem se v celoti lahko prilagodila ljudem glede časa in kraja izvajanja intervjuja. Poleg tega ta občina zajema tako podeželje kot mesto, tako da sem lahko dobila širšo sliko o proučevani temi. Poleg različnega kraja bivanja sem izbrala primere starih ljudi, ki živijo sami, v družini, hiši, stanovanju.

Skupno sem opravila osem intervjujev in sicer štiri s starimi ljudmi. Ena oseba je stara 71 let, ostale pa med 85 in 94 let. Dva živita v mestu in sicer gospa živi sama v stanovanjskem bloku, gospod pa v družinski hiši v svojem nadstropju. Dve osebi pa prihajata s podeželja in sicer ena gospa živi v hiši s svojcem, druga gospa pa živi sama v pritličnem stanovanju. Intervjuvala sem tudi dva svojca starih oseb. Obe gospe sta s podeželja, živita pa v bližini

starega človeka, en star človek sicer živi tudi z družino, obe intervjuvani osebi pa svojca (mamo) vsakodnevno ali pogosto obiskujeta. Osebe imajo različne zdravstvene težave, ki pogojujejo prilagoditev stanovanja. Pet oseb ima težave pri hoji, dve osebi si pri tem pomagata z okvirjem za hojo (v nadaljevanju "hodalica"), ena oseba uporablja dve bergli, ena pa je na vozičku. Dve osebi navajata še omejeno prepogibanje. Dve osebi zelo slabo vidita. Eni osebi se občasno tresejo roke, ima neko obliko shizofrenije in se zmede pri opravilih v stanovanju. Ena oseba pa pozablja vsakodnevne stvari. Štiri osebe večine gospodinjskih opravil ne opravljajo same, ampak jih opravljajo oskrbovalke (tri osebe) in/ali sorodniki. Ena oseba velik del gospodinjskih del opravi sama, z vsakodnevno pomočjo hčerke, ena oseba pa vso gospodinjstvo vodi sama. Opravila sem en intervju s socialno oskrbovalko. Pomoč na domu izvaja večinoma uporabnikom s podeželja, vendar tudi iz mesta. Opravila sem še intervju s socialno delavko, ki je koordinatorka pomoči na domu v občini Litija in Šmartnem pri Litiji. Pomoč na domu se izvaja v okviru vodstva doma za stare ljudi.

3.4 Zbiranje podatkov

Najprej sem kontaktirala socialno oskrbovalko, s katero sva opredelili, katere stare ljudi bi intervjuvala, da bi dobila različne primere. Ona se je dogovorila z drugo oskrbovalko, s katero sem šla v njenem službenem času do dveh uporabnikov, ki živita v mestu. Predhodno sta oskrbovalki kontaktirali svojce za privolitev v intervju, po navodilih koordinatorke, ki sem jo kontaktirala po elektronski pošti. Del časa prvih dveh pogovorov je bila oskrbovalka zraven oz. je opravljala svoje delo, nato pa je odšla. Pri prvi gospe je v začetku pogovora na nekatera vprašanja pomagala odgovarjati tudi oskrbovalka, vendar so bila to večinoma vprašanja, ki bi jih lahko sama pridobila z opazovanjem oz. so se povezovala s tem, katera opravila opravlja. Ta gospa je odgovarjala malce nepovezano, vendar je bila pripravljena na pogovor. S prvo oskrbovalko sem šla prav tako v njenem službenem času opravljat intervju h gospe, ki živi na podeželju. Del časa je bila prav tako zraven oskrbovalka. Sama sem kontaktirala staro gospo iz mojega kraja bivanja in intervju opravila na njenem domu. Pri teh štirih intervjujih sem tako lahko tudi opazovala stanovanje in na ta način lažje zastavljala vprašanja oz. postavila kakšno dodatno vprašanje. Z oskrbovalko sem opravila intervju izven njenega delovnega časa. Sama sem kontaktirala še dva svojca, ki živita v moji bližini. Z eno gospo sem opravila intervju na njenem domu, z drugo pa v prostorih krajevne skupnosti, tako da nisem bila v

prostorih njihovih svojcev. S socialno delavko sem intervju opravila na njenem delovnem mestu.

Intervjuji so trajali večinoma dobro uro, s socialno delavko pa slabo uro. Vsi intervjuvanci so zgovorno odgovarjali oziroma pripovedovali. Intervjuji so potekali med 24. 5. in 30. 5. 2012. Vse pogovore sem sproti zapisovala, vendar so kljub temu potekali tekoče.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Vse zbrane podatke sem analizirala kvalitativno.

Najprej sem vse intervjuje prepisala v računalniško obliko. V zapisih intervjujev sem nato podčrtala tiste dela besedila, ki so se mi zdeli relevantni glede na opredeljena raziskovalna vprašanja. Podčrtane dele besedila sem nato za vsakega intervjuvanca posebej izpisala, vsako izjavo oziroma pomensko enoto besedila v svojo vrstico in jo oštevilčila.

Sledilo je odprto kodiranje. Izjavam oziroma pomenskim enotam besedila sem pripisala ustrezne pojme oziroma kode in nekaterim še nadkode. Sorodne kode in nadkode sem združila v kategorije (osno kodiranje).

Kategorije sem ustrezno razvrstila še glede na raziskovalna vprašanja (odnosno kodiranje). Na podlagi tega sem formulirala poskusno teorijo.

Celoten prepis intervjujev in potek analize podatkov dodajam v poglavje Priloge.

4. REZULTATI

V rezultatih so posamezne izjave iz intervjujev označene glede na to, kdo jih je izjavil, pri čemer se držim istih oznak kot v analizi, na primer, "SČ A" pomeni star človek A, "SV" pomeni svojec, "SO" socialna oskrbovalka in "SD" socialna delavka.

4.1 Kako obstoječe stanovanje omogoča samostojno življenje starega človeka?

Osebi, ki imata do stanovanja vhodne stopnice, le te težko premagujeta, vendar pa ena oseba tega ne dojema kot moteče, ampak ta napor sprejema in se rada potruji. Oseba, ki je na vozičku, ima vhodne stopnice, ki jih ne more samostojno premagovati. Druge osebe pa imajo vhod dostopen brez stopnic in pragov, tako da nimajo nobenih težav. Tudi oskrbovalka in socialna delavka zaznavata, da tisti, ki imajo vhodne stopnice, potrebujejo pomoč pri odhodu iz stanovanja. Oseba, ki slabo vidi, pa pravi še, da ima včasih težave z zaklepanjem vhodnih vrat.

Osebam, ki imajo glede na svoje zmožnosti dostopen vhod, dostopen zunanji prostor pomeni možnost telovadbe, sprostitve, socialnih stikov s sosedi, lahko gredo peš ali jih svojci z avtom peljejo do potrebnih storitev ali družabnega srečanja, sprehajanja, opazovanja okolice, sedenja in počivanja na zraku, opravljanja interesnih dejavnosti. Oseba, ki ima sicer težko dostopen zunanji prostor, si tudi ne želi ven. Oseba, ki zunanjega prostora nima dostopnega, pa pravi, da dobiva obiske na dom, pomembno ji je, da lahko prejema nekatere storitve in obiske na dom. Sicer ima željo iti ven, vendar pa ne želi obremenjevati ljudi, da bi ji pomagali. S tem, da ne more iti ven, se je že sprijaznila. Da so sprijaznjeni s tem, da ne morejo ven, opaža tudi oskrbovalka. Za te osebe zaznava tudi, da se v lastnem prostoru počutijo varno, medtem ko jih je zunaj strah ("Bojijo se, da bi zunaj padli, da bi se prehladili, da bi jih prepihalo. Najpomembnejši jim je lastni prostor. Tako se počutijo varno." – SO). Prav tako tistim, ki imajo dostopen balkon, le ta pomeni neko sprostitev, tam se lahko sprehajajo, opazujejo okolico ali se čez balkon pogovarjajo z ljudmi. Oseba, ki nima dostopnega balkona, pa si le tega želi, tam bi lahko izvajala tudi interesne dejavnosti.

Starim ljudem so pomembna tudi velika okna oziroma okna iz različnih strani v stanovanju, da lahko skozi opazujejo dogajanje v okolici, kar zaznava tudi oskrbovalka.

Za zagotovitev varnosti ena oseba ne odgovarja na neznane klice. Pomembno vlogo ima domofon, ki preprečuje nezaželene obiske. Tako po navodilih svojcev ne odpira vrat neznanim ljudem. Za varnost imajo svojci starih ljudi rezervni ključ, da lahko pridejo v stanovanje. Nekateri pa se varno počutijo tudi v odklenjenem stanovanju.

Pomembna je tudi širina delov stanovanja, vseh prostorov in vrat. Ustrezna širina prostorov osebam omogoča hojo s hodalico oziroma berglami, pomembna je tudi ustrezna širina vrat za možnost hoje s hodalico. Ena oseba pa navaja neustrezno širino dvojnih vrat za voziček, zato je vožnja z vozičkom ovirana. Zaradi neustrezne širine vrat tako potrebuje pomoč pri vstopanju v prostor. Pomoč pri vstopanju v prostor zaradi neustrezne širine vrat navajajo tudi oskrbovalka in socialna delavka.

Neovirano hojo so izboljšala odstranjena vrata. Za osebo na vozičku je za neovirano vožnjo z vozičkom (oziroma opredeljeno kot hojo) pomembno, da je dovolj prostora brez odvečnega pohištva, prav tako pa ni nobenih preprog, ki bi povzročale zatikanje. Stari ljudje za neovirano hojo prav tako ne uporabljajo preprog, saj se tako tudi preprečujejo možni padci, kar ugotavlja tudi oskrbovalka. Za preprečitev padcev pa se lahko preventivno poskrbi z ustreznimi tlemi. Osebi, ki slabo vidita, pa pravita, da svoj prostor tako dobro poznata, da jima tudi morebitne ovire ne predstavljajo težav, saj sta na njih navajeni.

Eni osebi oviro pri hoji predstavlja pohištvo, ki ga je treba sprti odstranjevati ("Edino v dnevni sobi je potrebno umakniti majhno mizico, če grem na balkon." – SČ C). Ker pa ima cevko s kisikom, ji je oteženo tudi odpiranje vrat. Težave z odpiranjem vrat ima tudi oseba, ki uporablja bergle.

Razporeditev prostorov v stanovanju lahko omogoča lažje in s tem samostojnejše vsakodnevno življenje, ali pa ga otežuje. Tako starim ljudem ustrezna majhno stanovanje, ker je kopalnica blizu oziroma ker so sobe na kupu in ni hodnikov ("Razporeditev prostorov se mu zdi dobra, saj so sobe na kupu, ni hodnikov in je vse blizu." – SČ B). Eni osebi ustreza prostornost stanovanja in pa bližina pogosto uporabljanih prostorov ("... ima sobo nasproti

stranišča, ... lahko gre tudi ponoči hitro na stranišče." – SV E), navaja pa tudi pozitivnost dolgega hodnika ("Po hodniku pa se tudi sprehaja, še posebej pozimi veliko hodi iz prostora v prostor." – SV E). Ena oseba pa navaja tudi ustreznost bližine tuša po preureditvi.

V stanovanju ima pomembno vlogo za stare ljudi tudi osvetlitev. Stari ljudje navajajo, da imajo močno luč na mestih, kjer jo potrebujejo. Tudi oskrbovalka ugotavlja, da imajo stari ljudje luči na potrebnih mestih. Nočna lučka pa pomeni lažjo hojo ponoči ("Ob postelji ima nočno lučko, lahko ugasne večjo luč, potem še malo lučko, ko gre spat ali ponoči na stranišče." – SV E). Osebi, ki uporablja voziček pa je pomembna dosegljivost stikal z vozička.

Socialna delavka in oskrbovalka ugotavljata, da so opravila glede ogrevanja v starosti težavna ("V starosti postanejo vsa opravila, povezana s pripravo drv in kurjenjem, zahtevna za človeka." – SD). Oseba, ki živi v stanovanjskem bloku, ima centralno ogrevanje in nima opravil v povezavi z ogrevanjem. Tudi oskrbovalka zaznava, da osebe v stanovanjskih blokkih nimajo opravil z ogrevanjem. Tudi ostale osebe nimajo opravil z ogrevanjem, saj centralno ogrevanje upravljajo svojci oziroma sosedge.

Stari ljudje potrebujejo tudi veliko pomoči v gospodinjstvu. Socialna delavka ugotavlja, da je obsežna pomoč v kuhinji potrebna predvsem zaradi kompleksnosti celotnega opravila. Ugotavlja tudi, da so osebe z demenco v kuhinji težje samostojne, saj je uporaba grelnih naprav lahko nevarna. Tako pri nekaterih vsa gospodinjska opravila opravljajo oskrbovalke ali pa prejemajo pomoč s strani svojcev. Oseba pa zaradi slabega vida potrebuje pomoč pri določenih opravilih. Zaradi določenih zdravstvenih težav potrebuje tudi pomoč v gospodinjstvu, tudi pri čiščenju. Pomoč potrebujejo, če jim kaj pade na tla. Vseeno pa predvsem v gospodinjstvu stari ljudje zmorejo nekatera opravila, če se jih do neke mere predhodno pripravi. Tako lahko samostojno uporabljajo dostopno hrano oziroma pijačo. Ena oseba ob predhodni pripravi zmore tudi manjša opravila v kuhinji ("Če je pripravljeno na pultu tudi sama dam kaj v pečico ali vzamem s pulta." – SD). Prav tako lahko zmorejo v kuhinji tudi ogrevati, če se predhodno pripravijo drva. To ugotavlja tudi oskrbovalka. Ena oseba pa lahko samostojno pripravlja obroke, vendar ji svojci prinesejo vso potrebno hrano. Osebi, ki zelo slabo vidita, pa lahko določena opravila opravljata le z uporabo drugih čutil. Tako se orientirata po sluhu ("Če mu kaj pade na tla, poslušaj, kam je padlo in takoj pobere, da se pozneje ne bi spotaknil ali ne bi vedel kje je." – SČ B, "Orientiram se bolj po sluhu, če že

vre." – SČ D) ali se pri gospodinjskih opravilih zanašata še na tip in se orientirata po vonju in okusu. Svojci starih ljudi tudi pripravijo potrebna zdravila. Oskrbovalka zaznava, da kljub različnim prilagoditvam ljudje še vedno potrebujejo osebno pomoč. Ena oseba si želi, da bi ji kdo kaj prebral. Zaznava pomembnost osebne pomoči sosedov v vsakodnevnem življenju zaradi slabega vida.

Oseba, ki uporablja voziček, navaja tudi pomembnost ustrezne višine pohištva, da se pod njega zapelje z vozičkom in tako lahko udobno je. Podobno ugotavlja tudi oskrbovalka, kako ustreznost višine pohištva pomembno vpliva na samostojno prehranjevanje pri osebah na vozičku in navaja primer neustrezne višine pohištva za voziček, zaradi česar je oseba zelo neudobno jedla. Oseba, ki uporablja voziček, omenja tudi neustreznost pulta, ob katerega se zadeva zaradi nastavkov na vozičku in tako težko doseže na pult.

Starim ljudem je pomembna oprema, ki služi kot opora. Tako si pri hoji po stopnicah pomagajo z oprijemanjem za ograjo. V veliko primerih pohištvo služi kot opora pri vstajanju. Prav tako se oprijemajo za opremo med umivanjem ali pa oprijemanje za opremo služi kot varovanje pred padcem.

Pomembna pa je tudi postavitev opreme, na primer, da je miza postavljena tako, da je dostopna s strani. Oskrbovalka pa navaja, da je zaradi odvečnega pohištva pogosta stiska s prostorom.

Za osebo, ki uporablja bergle, je pomembno, da ima prostor, kamor bergle odlaga ("Ob klopi na omarico nasloni bergle." – SV E), v kopalnici pa lahko predmete odlaga na opremo.

Stari ljudje imajo težave pri vstajanju zaradi nizkega ležišča, prav tako zaradi nizkega stranišča, kar sem označila kot sedišče. Vendar pa ena oseba napor pri težavnem vstajanju zaradi nizkega ležišča sprejema in mu ta trud ni problem. Lažje vstajanje pa starim ljudem omogoča visoko ležišče oziroma visoko sedišče. Eni osebi lažje vstajanje omogoča elektronsko prilagojeno ležišče, dvema pa še pripomoček na ležišču. Oskrbovalka in socialna delavka zaznavata, da je zaradi neprilagojenosti ležišča potrebna pomoč pri dviganju osebe.

Osebama, ki živita z družino, lastna soba pomeni prostor za telovadbo, omogoča pa tudi zasebnost, urejanje, molitev, počivanje in sprejemanje obiskov.

Osebe potrebujejo tudi pomoč pri osebnih opravilih. Zaradi slabega vida gospa potrebuje pomoč pri izbiri barv oblek. Prav tako stari ljudje potrebujejo pomoč pri obujanju ali povijanju nog zaradi oteženega prepogibanja. Socialna delavka pa zaznava potrebno pomoč pri oblačenju.

Stari ljudje prav tako potrebujejo veliko pomoči pri osebni higieni, kar zaznava socialna delavka, oskrbovalka pa navaja pomoč predvsem pri umivanju. Socialna delavka meni, da je pomoč pri osebni higieni potrebna tudi za zagotovitev varnosti. Ena oseba potrebuje pomoč zaradi neustreznosti kopalnice in tudi socialna delavka zaznava potrebo po pomoči zaradi neustreznosti kopalnic. Ena oseba zaradi pozabljivosti in zdravstvenih težav kopalnice ne more uporabljati brez pomoči, čeprav je kopalnica prilagojena. Tudi oskrbovalka zaznava, da je popolno samostojnost kljub prilagojeni kopalnici težko doseči ("Tudi ob prilagojeni kopalnici bi večinoma potrebovali pomoč, vendar bi lahko določene stvari naredili sami, lahko bi se držali za ročke, pri sedenju bi se lahko sami umili do določene mere." – SO). Ena oseba ima kopalnico delno prilagojeno in potrebuje občasno pomoč pri njeni uporabi, pri osebni higieni je delno nesamostojna in v vsakem primeru potrebuje delno pomoč. Stari ljudje pri skrbi za higieno navajajo tudi strah pred padcem v kopalnici, ena gospa se ravno zaradi tega tušira le ob prisotnosti druge osebe.

Osebe potrebujejo tudi pomoč pri premikanju. Socialna delavka zaznava, da je zaradi neprilagojenosti potrebna pomoč pri dviganju. Kljub prilagoditvi pa je potrebna pomoč pri osebi, ki jo je treba premakniti na stranišče.

Ljudje samostojnost obdržijo ali pridobijo tudi z uporabo ustreznega pripomočka. V kopalnici to osebam omogočajo pripomoček za sedenje in drugi pripomočki, ki omogočajo samostojno umivanje ("Na zidu imam pritrdjeno ročko, v banji pa gumijasto podlogo. Brez tega bi se težko sama umivala." – SČ D). Samostojnost so pridobili s spremembo kadi v tuš (sprememba je sicer prenova, vendar sem tuš na tem mestu obravnavala kot pripomoček za samostojnost). Tudi oskrbovalka zaznava, da pripomočki, ki jih ljudje imajo, omogočajo lažje umivanje. S pomočjo pripomočkov je tako omogočena uporaba stranišča ali pa sobno stranišče omogoča

bližjo uporabo ponoči. Branje je kljub slabemu vidu osebe omogočeno z uporabo elektronskega pripomočka za branje. Prav tako ji ustrezni pripomočki omogočajo samostojno gledanje na uro. Upravljanje radia z daljincem pa starim ljudem omogoči, da jim ni treba hoditi do naprave. Eni osebi je s pripomočkom za pitje omogočeno pitje leže. Osebi je v pomoč pri oblačenju tudi improviziran pripomoček ("Obleče se sama, pomaga si z berglami ... " – SV E). Pripomočki za čiščenje so ljudem v pomoč, da se jim ni treba sklanjati. Oskrbovalka pa ugotavlja, da si stari ljudje želijo samostojnosti, ki jim jo omogočijo pripomočki, čeprav še vedno potrebujejo delno pomoč.

Starim ljudem je pomembna organiziranost predmetov, da jih lahko samostojno uporabljajo. Pri organizaciji jim pomagajo svojci, oskrbovalke ali si pomagajo sami. Organiziranje predmetov je hkrati tudi način prilagoditve stanovanja. Predmete imajo dostopne, da jih lahko sami dosegajo. Ena oseba ima obleke in osebne predmete dostopne na spodnjih policah, da jih lahko sama vzame iz omare. Prav tako napravo doseže in upravlja iz postelje. Osebe imajo predmete na določenih mestih, za dostopnost predmetov pa skrbijo tudi oskrbovalke. Tudi oskrbovalka navaja, da stvari pripravlja na doseg roke, da jih osebe same vzamejo. Tako svojci kot oskrbovalke dajejo predmete in hrano na doseg rok, kar navaja tudi oskrbovalka. Svojci navajajo, da oni dajejo prigrizke in predmete na dostopno mesto. Tudi socialna delavka ugotavlja, da za dajanje predmetov na dostopno mesto skrbijo svojci. Za osebi, ki slabo vidita, je ravno iz tega razloga pomembno, da imata predmete na dosegu roke, stvari odlagata vedno na isto mesto ("... palici za hojo vedno odlaga na isto mesto in tako točno ve, kje sta." – SČ B), predmete hranita na znanem mestu.

Telefon ima za stare ljudi pomembne in različne vloge. Stari ljudje navajajo, da ima vlogo pri socialnih stikih, kar ugotavlja tudi oskrbovalka. Uporabljajo pa ga tudi za stik ob potrebni pomoči, če kaj potrebujejo ("Kličem večinoma sorodnike ali prijatelje, za klepet ali če kaj potrebujem in tudi oni me pokličejo." – SD C) (zaradi nekoliko napačne razdelitve delov izjav, sta dve izjavi v osnem kodiranju napisani dvakrat). Ena oseba pa je telefon že uporabila tudi za klic na pomoč.

Stari ljudje potrebujejo pomoč pri uporabi naprav. Zaradi slabega vida oseba potrebuje pomoč pri uporabi telefona. Svojci shranijo telefonske številke in tako lahko telefon sami uporabljajo

ali pa svojci pomagajo pri upravljanju televizije. Gospa ima tudi težave z novim aparatom zaradi slabega spomina in okornosti rok, tako da ji pri uporabi telefona pomagajo svojci.

4.2 Zaznavanje (ne)prilagojenosti stanovanj potrebam starih ljudi

Zanimalo me je, katere neprilagojenosti zaznavajo oskrbovalka in socialna delavka kot pogoste in bi jih bilo potrebno prilagoditi. Prav tako me je zanimalo, katere neprilagojenosti zaznavajo stari ljudje in svojci in glede katerih menijo, da bi jih bilo potrebno prilagoditi. Ena oseba zaznava kot težavo stopnice, ki jih ne more premagovati in pove, da so doma že razmišljali o prilagoditvi vhoda za dostopnost z vozičkom. Prav tako oskrbovalka zaznava, da imajo osebe na vozičku pogosto nedostopen vhod. Socialna delavka pa zaznava, da starejši stanovanjski bloki nimajo dvigal. Oseba prav tako zaznava neprimerno širino vrat za voziček v kopalnico in na balkon. Nedostopnost balkona z vozičkom zaradi neustrezne širine vrat zaznava tudi oskrbovalka, prav tako pa tudi neustrezno širino vseh delov stanovanja za pomagala pri hoji. Tudi socialna delavka zaznava pogosto neustrezno širino vrat za voziček.

Ena oseba zaznava, da je razporeditev prostorov, v njenem primeru združenost prostorov, neustrezna glede na njene potrebe ("Kuhinjo, dnevno sobo in jedilnico imam v enem prostoru, vendar bi želela imeti posebej kuhinjo, ker je vonj po hrani v celem prostoru." – SČ D). Želela bi imeti tudi več prostora. Ena oseba pa zaznava, da so za svojca dolgi hodniki neustrezni. Oskrbovalka zaznava pogosto neustrezno razporeditev prostorov zaradi veliko hodnikov in vrat in premalo manevrskega prostora. Nasprotno pa socialna delavka zaznava pogosto ustreznost majhnih stanovanj, ki imajo prostore na kupu. Razlika se verjetno pojavlja zato, ker oskrbovalka večinoma dela na podeželju v stanovanjskih hišah, socialna delavka pa verjetno zaznava podatke iz stanovanjskih blokov v mestu. Socialna delavka zaznava neprimernost ogrevanja za starejše osebe, predvsem tistih, ki živijo v starejših hišah in imajo ogrevanje na drva.

Osebe ugotavljajo, da bi v kopalnici potrebovali različne prilagoditve. Ena oseba je izrazila željo po pripomočku za sedenje. Potrebo po teh pripomočkih pa zaznava tudi socialna delavka. Svojci ugotavljajo tudi potrebo po pripomočkih za oprijem, kar ugotavlja tudi oskrbovalka. Za eno intervjuvano staro osebo je potrebo po pripomočkih v kopalnici

ugotovila oskrbovalka, ki je bila prisotna pri intervjuju, gospa pa tega ni zaznala. Kar tri osebe pa ugotavljajo potrebo po prenovi v kopalnici ("Boljši bi bil tuš brez praga in o tem smo se že pogovarjali doma ..." – SČ D). Pogosto potrebo po takšni prenovi zaznava tudi oskrbovalka. Socialna delavka zaznava splošno neustreznost kopalnic, predvsem meni, da so problem kadi. Oskrbovalki se zdijo kopalnice neprilagojene predvsem za osebe na vozičku, kopalnice se ji ne zdijo dovolj prostorne. Pri dveh osebah je prisotna oskrbovalka prav tako ugotovila potrebo po prilagoditvi stranišča, in sicer po pripomočkih za vstajanje, osebi sami pa tega nista zaznali.

Osebe zaznavajo tudi neustreznost različne opreme v stanovanju. Tako sorodnica ugotavlja, da bi bila za potrebe stare osebe primernejša drsna vrata. Prav tako glede na njene potrebe ugotavlja, da so tla v kopalnici neustrezna. Ugotavlja še potrebo po ustreznem, prilagojenem ležišču. Neustreznost postelj pa zaznavata tudi socialna delavka in oskrbovalka ("... največkrat [je] problem postelja, ki ni ustrezna." – SO). Ena oseba pa je navedla tudi potrebno individualno prilagoditev, in sicer poličko za odlaganje. Opisala pa je tudi njeno potrebo oziroma željo po večjem, sodobnejšem, modernejšem stanovanju.

Zanimala pa me je tudi neka splošna ocena ustreznosti stanovanja, ki jo podajo intervjuvanci glede na njihove potrebe, z ozirom da sem potrebne prilagoditve, ki so jih navajali, že opisala. Ena oseba je opisala, da ji stanovanje ustreza zaradi majhnosti, čistoče in občutka varnosti. Tudi drugi navajajo, da jim stanovanje zelo ustreza ali pa ustreznost stanovanja zaznavajo tudi zaradi že narejenih izboljšav. Sorodnica prav tako ugotavlja, da je za potrebe svojca stanovanje dobro prilagojeno. Socialna delavka navaja primer ustrezno prilagojenega stanovanja za osebo na vozičku. Oskrbovalka pa ugotavlja, da so stari ljudje z obstoječim stanovanjem po eni strani zadovoljni, po drugi strani pa tudi sprijaznjeni z obstoječim stanjem.

4.3 Načini za boljšo prilagoditev stanovanja

Intervjuvane osebe prilagoditve stanovanj uresničujejo na različne načine. Različni načini skupaj lahko tvorijo tudi nek proces uresničevanja prilagoditve.

Stari ljudje lahko izražajo svoje potrebe drugim, izrazijo svoje težave in želje, vendar to ni izraženo v konkretnem predlogu za prilagoditev. Nekateri stari ljudje pa tudi sami dajo konkretno pobudo, lahko gre za izraženo željo za pripomoček ("Sama sem izrazila željo, da bi imela desko." – SČ C) ali prenovo. Pogosto pa svojci kar sami prepoznavajo potrebe starih ljudi, lahko tudi na podlagi izraženih težav. Tako lahko ugotovijo potrebo po pripomočku ali drugi prilagoditvi. Prav tako potrebe prepoznava oskrbovalka ("Ko dolgo časa delaš z osebo ... , lahko dobro ugotoviš njegove potrebe, ... dobro poznaš stanovanje." – SO). Socialna delavka pa ugotavlja, da potrebe po pripomočkih za izposajo ugotavljajo bodisi oskrbovalke ali stari ljudje sami. Za stare ljudi so pogosto vir informacij o možnih prilagoditvah večinoma svojci. Ti se med seboj posvetujejo, zbirajo, pridobivajo informacije, tudi preko poznanstev, in informacije posredujejo starim ljudem. Tudi socialna delavka nudi informacije, ki jih ima. Eni osebi informacije posredujejo tudi prijatelji. Socialna delavka pojasnjuje, da se s sodelovanjem različnih služb lahko uresničujejo tudi prilagoditve. Tako sodelujejo (pomoč na domu) s centrom za socialno delo, ki ga obvestijo ob nekaterih opažanjih ("Če oskrbovalke opazijo takšne težave [nevarnost], obvestimo center za socialno delo." – SD). Tako lahko skupaj opravijo tudi obisk na domu. Na podoben način sodelujejo tudi s patronažno službo ("Sodelujemo s patronažno službo. Mi pokličemo njih, če nas zanima stanje uporabnika, vendar bolj v smislu samostojnosti, katere težave ima oz. oni pokličejo nas, ... ali če obstaja kakšna nevarnost, npr. pri osebah z demenco. Imamo tudi mesečne skupne sestanke s patronažno službo." – SD). Oskrbovalke imajo tudi različna izobraževanja ("... izobraževanja za oskrbovalke, ... o pravilnem dvigovanju uporabnika. Posredno oskrbovalke dobijo znanja in ideje, kako pomagati človeku v stanovanju." – SD). Oskrbovalke si med seboj tudi izmenjujejo izkušnje, med seboj ali drugim ljudem posredujejo dobre izkušnje. Oskrbovalka navaja, da ljudem predlaga nakup pripomočka, svojcem svetuje in jim podaja predloge. Tako kot oskrbovalka tudi socialna delavka navaja, da ljudem svetujejo in jih opozarjajo na potrebo po spremembah.

Nekateri so prilagoditve načrtovali že predhodno za potrebe v prihodnosti. Tako so v enem primeru zgradili hišo z ustrezno dostopnostjo za potrebe starejše osebe v prihodnosti. V drugem primeru so izvedli spremembo ogrevanja, prav tako pa še nekatere večje prilagoditve in prenovo že pred zmanjšanjem samostojnosti stare osebe.

Lahko pa delujejo preventivno tudi na način, da preprečujejo različne nevarnosti, kar pa ni nujno fizična prilagoditev. Gospa je opustila opravila, ki so bila zanjo nevarna. Socialna delavka navaja, da se nevarne naprave preventivno izklopijo. Oskrbovalka opozarja na pomen zaobljenih robov pohištva, ki preprečuje poškodbe. Gospa pa navaja, da svojca na nevarnost pred padcem predhodno opozorijo ("... ko se pomivajo tla, da se ji to pove in ne hodi tam, ker spodnese bergle in lahko pade." – SV E).

Način prilagoditve je tudi odstranitev ovir. Na ta način so ljudje delovali tako, da so odstranili vrata ali odstranili preproge za preprečitev padcev. Tudi oskrbovalka navaja, da umakne ovire.

Oskrbovalka navaja tudi, da so pomembne praktične ideje, ki se jih domislijo, na primer, idejo za lažje dvigovanje ali neko ureditev, ki pomeni praktičnost v vsakdanjem življenju (" ... prestavimo mizo, da se z druge strani lažje pride, damo pladenj pod kozarec, da se ne poliva." – SO). Osebe navajajo tudi pomembnost podlaganja. Svojci tako podlagajo pohištvo za pridobitev višine in udobja. Prav tako tudi oskrbovalka navaja podlaganje blazin.

Prav tako je način prilagoditve organiziranje predmetov, ki je podrobneje že opisan pri prvem raziskovalnem vprašanju. Če povzamem, gre za dajanje predmetov na dostopna mesta, hranjenje predmetov na znanih mestih in dajanje predmetov vedno na isto mesto. To izvajajo stari ljudje sami, oskrbovalke, predvsem pa svojci.

Način, ki ni fizična prilagoditev, vendar ljudem omogoča samostojno življenje, je pomnjenje, predvsem pri osebah s slabim vidom. Tako si gospod vse glede predmetov skuša zapomniti. Prav tako na pamet ve položaj tipk na napravi. Druga oseba na pamet ve, na kak način so shranjene številke v telefonu. Druga gospa, ki slabo vidi, pa prav tako na pamet pozna tipke in številke v telefonu.

Da ljudje nek pripomoček samostojno uporabljajo, pogosto potrebujejo pomoč. Tako so gospo pripomoček za hojo naučili uporabljati v bolnišnici. Stari ljudje so se naučili upravljati z daljincem s pomočjo svojcev, od tega nekateri tudi z lastno aktivnostjo. Oskrbovalka navaja, da stare ljudi naprave ponavadi naučijo upravljati one ali svojci. Eni osebi je pri tem pomagal sosed. Sorodnica ene osebe pa navaja, da se je gospa napravo naučila uporabljati sama.

Stari ljudje različne pripomočke uporabljajo na načine, da lahko samostojno opravljajo neko aktivnost. Dve osebi navajata, da napravo upravljata na poenostavljen način (" ... v sobi ima radio, ki je nastavljen vedno na isti program in ga upravlja samo z enim gumbom ... " – SV E). Oseba ima v telefonu shranjene telefonske številke in lahko sama telefonira. Dve osebi imata napisane številke oziroma velike številke zaradi slabega vida za samostojno uporabo telefona, kar ugotavlja tudi socialna delavka. Ena oseba pa uporablja bergle na način, da si z njimi pomaga pri odpiranju vrat.

Samostojnost so stari ljudje dosegli tudi z nakupom pripomočka ali naprave. Večino nakupov pa so opravili svojci, kupili so bodisi različne pripomočke ali pohištvo. Nakup je glede na rezultate pogost način prilagoditve. Da si stari ljudje nakup lahko privoščijo, pa osebe navajajo tudi način varčevanja in sicer, da počasi, sprotno varčujejo za nakup. Lahko pa si potrebno opremo naročijo po meri. V takih primerih so to izvedli svojci in so po meri naročili določeno opremo ("Svojci smo dali delati po meri jogi, ki smo ga položili na kavč." – SV F) oziroma pohištvo. V enem primeru pa je svojec nek pripomoček izdelal kar sam. Osebe so različne pripomočke in opremo pridobile iz upravičenosti. Tako je ena oseba napravo dobila na Zavodu za slepe in slabovidne. Socialna delavka in oskrbovalka navajata upravičenost do negovalne opreme za potrebe izvajanja pomoči na domu ("Do bolniške postelje se mora izkazati upravičenost. Če oskrbovalke neustrezna postelja ogroža pri delu zaradi obremenitve hrbtenice, jo morajo dobiti." – SD). Sorodnica navaja, da so si dva pripomočka izposodili iz zdravstvenega zavarovanja. Tudi pomoč na domu nudi izposojajo pripomočkov, predvsem za kopalnico in ostale pripomočke, ki jih imajo na zalogi. Ob izkazani potrebi pa bi bilo mogoče takšno zalogo pripomočkov tudi povečati. Socialna delavka navaja tudi doslednost pri izvajanju predpisov, saj so vztrajni, da se predpisi glede negovalne opreme resnično izvedejo.

Pomemben del prilagoditve je tudi izvedba. Ena oseba navaja pomoč soseda pri namestitvi, izvedbi prilagoditve, sicer pa izvedbo večinoma opravijo svojci. To so v več primerih namestitve pripomočkov. V dveh primerih so svojci izvedli tudi prenovo. Ta prenova se je nanašala na preboj stene za večjo bližino prostorov in pa ureditev tuša v drugem prostoru.

Socialna delavka navaja še opažanje, da se stare osebe preselijo v ustrežnejši del hiše, to je ponavadi pritličje.

4.4 Identifikacija problemov pri uresničevanju prilagoditve stanovanja

Dosedanje prilagoditve so stari ljudje finančno zmogli ali pa so prilagoditve financirali njihovi svojci. Ena oseba pravi, da bi se v primeru nezmožnosti financiranja želene prilagoditve obrnila na svojca. Vseeno pa jim težavo predstavlja financiranje arhitekturne prenove (prilagoditev vhoda, prenova kopalnice) ali nekaterih dražjih stvari, kar je tudi eden od pomembnih vzrokov, zakaj se za to ne odločajo. Podobno ugotavlja tudi socialna delavka, ki navaja primere nezmožnosti kritja stroškov za potrebno spremembo ogrevanja in meni, da ljudje za izvedbo večjih prilagoditev nimajo finančnih zmožnosti. Navaja tudi, da nekateri ne zmorejo kriti stroškov za predpisano opremo za izvajanje pomoči na domu. Problem je predvsem v tem, da državna sredstva ne pokrivajo celotnih stroškov upravičene opreme, ampak le del nje ("Problem je, ker zavarovalnica krije stroške postelje, ne pa tudi jogija." – SD). Prav tako meni, da je državnih sredstev za izvedbo prilagoditev premalo ("Subvencije bi bile zagotovo potrebne, vendar bi bilo potrebno določiti, iz kje bi ta sredstva izhajala, ker trenutno tega ni." – SD)

Problem se lahko pojavi že na začetku, saj nekatere prilagoditve sploh niso možne, kot je dograditev dvigala v stanovanjskem bloku, neustrezno razporeditev prostora pa je možno spremeniti le do določene mere.

Svojci zase sicer menijo, da so dobro informirani o možnih prilagoditvah. Oskrbovalka pa meni, da predvsem stari ljudje niso informirani o možnih prilagoditvah.

Oskrbovalka problem vidi tudi v tem, da v veliko primerih nima možnosti, da vpliva na uresničitev potrebne prilagoditve, ampak lahko ljudem le svetuje. Prav tako oskrbovalke nimajo vpliva na prilagoditev, če se menjavajo pri starem človeku in tako ne morejo vzpostaviti takšnega odnosa, da bi človek zaupal v njihove predloge.

Ena oseba tudi navaja, da si sprememb ne želi. Pravi, da o prihodnosti ne razmišlja in da ne potrebuje nobenih sprememb. Socialna delavka tako ugotavlja, da ljudje niso pripravljeni sprejeti sprememb. Podobno meni oskrbovalka. Pravi, da se tako stari ljudje kot njihovi svojci otepajo sprememb. Navajeni in navezani so na staro pohištvo in tako nepripravljeni na spremembe. Meni, da pogosto prav svojci vztrajajo pri obstoječem stanju. Problem vidi v

držanju starih navad ljudi. Tako zaznava, da ljudje zelo pozno uvidijo, da res potrebujejo spremembo oziroma potrebo po spremembi vidijo šele potem, ko se prilagoditev izvede.

Potrebna večja prenova v stanovanju bi bila za ljudi moteča iz različnih razlogov. Pravijo, da bi bilo potrebno razbijati, česar si ne želijo. Prenova bi jih motila tudi zaradi zdravstvenega stanja ("...veliko bi se kadil prah, sedaj pa sem še na kisiku in bi težje dihala ... " – SČ C). Prenova bi prav tako trajala dolgo časa, poleg tega bi bila v času prenove otežena nekatera dnevna opravila. Eni osebi pa ni všeč, da izvajalcem prenove ne bi mogla postreči.

Stari ljudje pa navajajo občutke o razmišljanju o bližnji smrti in tako menijo, da bi bila prenova nesmiselna, nevredna. Oskrbovalka navaja še skromnost ljudi, ki svojcev ne želijo obremenjevati s svojimi potrebami. Meni, da se to povezuje s tem, da so nekateri svojci prezaposleni in nimajo časa, da bi izvedli prilagoditve.

Socialna delavka opozori še na pomanjkanje povezav med različnimi službami, ki bi omogočile boljše izvajanje prilagoditev ("... manjkajo povezave med različnimi službami. Potrebni bi bili skupni sestanki, medsebojno informiranje, konkretno terensko delo, službe, ki bi se s tem specifično ukvarjale." – SD).

4.5 Vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja starega človeka

Vpliv svojcev se izrazito kaže skozi velik del rezultatov, zato tega ne moremo prezreti. V veliki meri prav svojci izvajajo načine prilagoditev, zato te rezultate povzemam. Tako svojci prepoznavajo potrebe starih ljudi za prilagoditev. Svojci so največkrat tisti, ki informacije posredujejo ali jih pridobivajo. Starega človeka tudi učijo uporabljati pripomočke. Velikokrat so prav oni opravili nakup pripomočka ali pohištva, naročili opremo po meri ali izdelali pripomoček. Svojci so tudi večkrat izvedli namestitev pripomočkov in prenavo. Svojci v nekateri primerih tudi finančno nudijo pomoč. Svojci so lahko tudi tisti, ki niso pripravljeni na spremembe in vztrajajo pri obstoječem stanju ali pa nimajo časa, da bi se prilagoditvam posvetili. Sicer pa stari ljudje pomoč svojcev opredelijo tako, da se lahko na njih obrnejo glede vseh potreb, tudi glede prilagoditev, in navajajo ugotovitve, da so svojci opravili že veliko prilagoditev. Ena oseba opredeli svojce kot vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev,

kakor to opredeli tudi oskrbovalka. Svojci, vključeni v raziskavo, pa navajajo, da prilagoditve v njunih primerih izvajajo izključno sorodniki. Oskrbovalka pa ugotavlja, da svojci v neki meri odločajo in vplivajo na življenje starega človeka. Dve osebi navajata še, da svojci skrbijo za celotno vzdrževanje stanovanja.

Socialna delavka in oskrbovalka ugotavljata zelo različen interes svojcev za prilagoditve, ki se odraža na različne načine. Kot pozitiven interes oskrbovalka opredeli, da se nekateri svojci zanimajo za prilagoditve in so pripravljeni na spremembe. Socialna delavka pa ugotavlja, da nekateri svojci iščejo različne načine pomoči in informacije o prilagoditvah. Nekateri svojci pa imajo tudi negativen interes. Oskrbovalka ugotavlja, da nekateri svojci menijo, da so prilagoditve nepotrebne. Obe pa ugotavljata, da se nekateri svojci za prilagoditve preprosto ne zanimajo. Ugotavljata pa tudi razliko v sprejemanju njihovih predlogov. Včasih traja dolgo časa, da svojci sprejmejo predloge oskrbovalke o potrebni prilagoditvi. Nekateri menijo, da izboljšave niso potrebne in tako predlogov ne sprejemajo. Vseeno pa oskrbovalka ugotavlja tudi precejšnje sprejemanje njihovih predlogov. Ugotavljata pa tudi različno pripravljenost svojcev za financiranje prilagoditev. Nekateri svojci so prilagoditve pripravljene financirati, drugi spet ne ("... [nekateri svojci] ne želijo vlagati denarja." – SO). Oskrbovalka torej ugotavlja različnost oseb saj zaznava, da zmožnost financiranja in pripravljenost za financiranje nista nujno povezani ("Svojci lahko imajo dovolj denarja, ... in ne dajo nič na to, da bi kaj izboljšali. Lahko pa dajo tisto, kar imajo, za vse možne izboljšave."). Socialna delavka pa ugotavlja, da imajo lahko svojci interes za prilagoditve, vendar jih finančno ne zmorejo.

4.6 Ugotavljanje pripravljenosti za selitev v stanovanja, prilagojena starim ljudem

Stari ljudje se niso pripravljene preseliti v ustreznejše stanovanje. Tako ugotavljajo tudi svojci, socialna oskrbovalka in socialna delavka. Ljudje se niso pripravljene preseliti, ker so navezani na svoj dom, ki so ga nekateri sami zgradili, so ga navajeni. Oseba, ki slabo vidi, se v novem kraju ne bi znašla. Pomoč, ki jo potrebujejo, pa že sedaj prejemajo s strani svojcev ali oskrbovalk. Svojci so jim tudi že sedaj njihova družba. Ena oseba pa si ne želi selitve v institucijo, ker tam ne bi imela želene zasebnosti, prav tako ne bi želela s svojimi

zdravstvenimi težavami motiti sostanovalcev. Večina pa se jih je pripravljena preseliti v primeru, ko ne bi bili več zmožni bivati sami doma zaradi zdravstvenih težav oziroma če svojci ne bi mogli skrbeti za njih ("Ko je enkrat tako hudo, da ne zmorejo skrbeti zase ali jih negovati svojci ..." – SD). Ena oseba pa si zaradi osamljenosti selitve želi, vendar se želi preseliti edino k sinu na svoj prejšnji dom. V omenjenih pogojih so se stari ljudje pripravljene preseliti v najbližji dom za stare ljudi. Ena oseba pa je izrecno navedla, da si v institucijo ne želi. Nekateri so že pred časom oddali prošnjo za sprejem v dom za stare ljudi za primer, če bi bilo to potrebno ("Že pred dvema letoma sem oddala prošnjo, za vsak slučaj." – SČ D). Socialna oskrbovalka ugotavlja, da si v institucijo sicer ne želijo, vendar imajo vanjo zaupanje, pomeni jim zagotovilo za varno prihodnost.

Ljudje se niso pripravljene preseliti v nove, druge oblike bivanja, kot je selitev skupaj z drugimi starimi ljudmi ali k tuji družini, o tem niti ne razmišljajo in jih ne zanima. Oskrbovalka meni, da se ljudje niso pripravljene preseliti k tujim ljudem in tudi zaznava neodzivnost starih ljudi na nekatere ponudbe novih oblik bivanja (" ... oglas, da bi par v lastni hiši negoval stare ljudi, vendar se nanj ni nihče odzval." – SO). Meni, da je vzrok predvsem v strahu oziroma nezaupanju starih ljudi do teh ponudb. Meni, da bi se ljudje v večji meri odzivali na organizirane oblike v stilu manjših enot s skupnimi prostori. Podobno meni socialna delavka, ki pravi, da je za razvoj novih oblik potreben interes ljudi. Pogoji je kvalitetno izvajanje ponujenih oblik, ki bi morale biti bolj organizirane in formalizirane. Vseeno pa stari ljudje razmišljajo o tem, da bi se k njim preselila neka oseba, podnajemnik, ki bi jim bila za družbo in tudi pomoč. Nekateri bi bili pripravljene sprejeti sostanovalca, če bi imeli dovolj prostora v stanovanju. Oseba, ki te pogoje že ima in je tudi že razmišljala o sostanovalcu, pa pravi, da je ovira za uresničitev ideje v dedovanju obstoječega stanovanja po njegovi smrti.

5. RAZPRAVA

Stari ljudje vhodne stopnice težko premagujejo, najbolj pa so od pomoči odvisni tisti, ki uporabljajo voziček. Tudi sicer so vhodi večinoma nedostopni za osebe z vozičkom, potrebno prilagoditev le tega opredeli tudi oseba na vozičku. Možna rešitev v nekaterih primerih je tudi selitev v ustrežnejši del hiše. Starejši stanovanjski bloki nimajo dvigal in tudi pri primeru v raziskavi dograditev dvigala sploh ni možna.

Dostopen zunanji prostor ljudem omogoča sprostitev, socialne stike, interesne dejavnosti. Po navedbah starih ljudi in oskrbovalke pa so se tisti, ki nimajo dostopnega vhoda, s tem nekako sprijaznili. Sicer pa je starim ljudem pomembno, da lahko zunanjo okolico opazujejo skozi okna. Osebe se v obstoječem stanovanju počutijo varno, kar jim omogoča, na primer, domofon, ki preprečuje nezaželene obiske.

Ustrezna širina delov stanovanja je pomembna za ljudi, ki uporabljajo pomagala pri hoji, vendar pa so deli stanovanja pogosto preozki. Ob neustrezni širini tako potrebujejo pomoč pri vstopanju v prostor. Za neovirano hojo ljudje nimajo ovir, kot so preproge, vrata, lahko pa so na te ovire navajeni. Za preprečitev poškodb takšne ovire tudi odstranijo. Oviro pri hoji pa jim lahko predstavlja odvečno pohištvo ali odpiranje vrat.

Dostopen vhod, širina delov stanovanja so tako pomembna predvsem pri uporabi pomagal pri hoji oziroma vozičku. V tem delu se potrebe teh starih ljudi močno povezujejo s potrebami drugih invalidov. Predvsem v nadaljevanju se kažejo še specifične potrebe starih ljudi.

Razporeditev prostorov osebam večinoma ustreza, saj so sobe na kupu in ni hodnikov, pomembna je bližina kopalnice in stranišča. Socialna delavka in oskrbovalka ugotavljata pogosto neustrezno razporeditev prostorov z veliko hodniki in vrati, stanovanja v blokih pa so ustrezna ravno zaradi majhnosti. Ena oseba pa si želi spremembe ravno zaradi majhnosti in združenosti prostorov, ker to ne ustreza njenim potrebam. Iz tega primera lahko ugotovimo, da je pomembno upoštevati potrebe posameznikov, saj je podobna prilagojenost lahko za eno osebo slaba, za drugo pa dobra. Razporeditev prostora je tudi sicer težavno prilagajati oziroma jo je možno le do določene mere.

Za stare ljudi je pomembna osvetlitev tako za gospodinjska opravila kot interese ali zagotovitev varnosti. Ugotavljajo, da imajo močne luči na takšnih potrebnih mestih. V starosti postanejo opravila z ogrevanjem zahtevna za človeka. Zaradi centralnega ogrevanja, ki ga vodijo drugi, z ogrevanjem nimajo opravil. Ogrevanje ni ustrezno predvsem v starejših hišah. Ljudje tudi predhodno načrtujejo prilagoditev za potrebe v prihodnosti pred izgubo samostojnosti, kot je sprememba ogrevanja ali pa že način gradnje hiše na način dostopnosti.

Stari ljudje in njihovi svojci so dosedanje prilagoditve sicer finančno zmogli, vendar pa se za večje prenove (prilagoditev vhoda, razširitev, prenova kopalnice) ne odločajo tudi iz finančnih razlogov. Potrebno bi bilo povečati oziroma določiti državna sredstva za prilagoditve. Intervjuvane osebe so sicer navedle težavno financiranje večjih prilagoditev, dosedanje prilagoditve pa so zmogle. To lahko pripišem tudi temu, da je imela večina oseb za finančno pomoč še svojce, ki so zmogli financiranje. Vseeno pa se ljudje za večjo prenovo ne odločajo tudi zato, ker bi jih ta motila zaradi razbijanja, zdravstvenega stanja, dolgotrajnosti prenove in oteženih opravil med njo, ali pa imajo občutek, da zaradi bližnje smrti prenova nima smisla.

Stari ljudje potrebujejo veliko pomoči v gospodinjstvu, predvsem v kuhinji zaradi kompleksnosti opravil in pa zaradi zdravstvenih težav. Tako so ta opravila pogosto nepovezana s prilagojenostjo stanovanj. Pomoč izvajajo svojci in oskrbovalke. Ljudje sami zmorejo določena opravila, če jih do neke mere predhodno pripravijo drugi, na primer, prinesejo hrano, da lahko samostojno skuhajo. Socialna delavka pa navaja tudi možnost preventivnega delovanja za preprečitev nevarnosti v gospodinjstvu, kot je izklop nevarnih naprav. Posebno osebam, ki slabo vidijo, je težje fizično prilagoditi gospodinjstvo, v veliki meri se zanašajo na svoja čutila. Za osebe na vozičku je pomembna ustrezna višina pohišva, da se lahko zapeljejo pod njih.

Trdna oprema v stanovanju služi ljudem kot opora, tako pri vstajanju kot zagotovitvi varnosti. Pomembni so prostori za odlaganje predmetov, tudi za pomagala pri hoji. Neustreznost opreme oskrbovalka in socialna delavka zaznavata predvsem pri posteljah, potrebno prilagoditev postelje opredeli tudi ena sorodnica. Nizka ležišča in sedišča so neugodna za vstajanje, prav zato ima več oseb le ta visoka in še dodatno prilagojena za lažje vstajanje. Tako svojci in oskrbovalke, na primer, za pridobitev višine pohišva, podlagajo blazine. Oskrbovalka navaja tudi druge praktične ideje za lažje vsakdanje življenje. Takšne majhne

praktične ideje, ki ne zahtevajo nekih finančnih sredstev, so zelo pomembne v vsakdanjem življenju in tukaj se kaže pomembnost prepoznavanja potreb ljudi.

Osebe potrebujejo pomoč pri oblačenju zaradi zdravstvenih težav, kar je težko v celoti omogočiti s prilagoditvijo. Pomoč potrebujejo tudi pri osebni higieni, bodisi zaradi neustreznosti kopalnic, vseeno pa je zaradi zdravstvenih težav težko doseči popolno samostojnost. Stari ljudje sami zaznavajo največ potrebnih prilagoditev ravno v kopalnici, predvsem potrebo po prenovi kadi v tuš. Pogostost neustreznosti kadi zaznava tudi socialna delavka. Kopalnice so neustrezne predvsem za osebe na vozičku. Potrebo po pripomočkih v kopalnici in stranišču zaznavajo predvsem svojci in oskrbovalke, stari ljudje redko.

Pogost način prilagoditve je nakup pripomočka, naprave ali pohištva, ki starim ljudem v veliko primerih omogoča večjo samostojnost. Nakupe večinoma opravljajo svojci. Da si stari ljudje želen nakup lahko privoščijo, zanj sproti varčujejo. Nekateri svojci so potrebno opremo naročili po meri ali pripomoček sami izdelali. Različne pripomočke lahko pridobijo tudi iz upravičenosti, predvsem negovalno opremo za izvajanje pomoči na domu, si izposodijo pripomočke na podlagi zdravstvenega zavarovanja ali iz zaloge službe pomoči na domu. Lahko pa se izvede tudi namestitev pripomočkov ali prenova, predvsem s strani svojcev. V kopalnici in stranišču so to različna sedala in pritrjene ročke. Prav tako si s pripomočki omogočijo lažje branje ali gledanje, upravljanje naprav. Ljudje večinoma potrebujejo pomoč pri učenju uporabe pripomočkov, ki jo prejema predvsem s strani svojcev. Stari ljudje razne pripomočke uporabljajo na različne načine, da lahko samostojno delujejo, kot je upravljanje naprave samo z enim gumbom.

Organiziranost predmetov pomembno prispeva k samostojnosti, še posebej osebam s slabim vidom. To je hkrati tudi način prilagoditve stanovanja. Predmete imajo stari ljudje tako dostopne na doseg roke, hranijo jih na znanem mestu oziroma jih odlagajo vedno na isto mesto. Pri tem jim pomagajo predvsem svojci in oskrbovalke. Stari ljudje navajajo pomnjenje, ki ni fizična prilagoditev, pomembno pa je predvsem za osebe s slabim vidom, na primer, pomnjenje položajev tipk na napravi.

Telefon osebam omogoča socialne stike in stik ob potrebni pomoči. Pri uporabi naprav, kot sta telefon in televizija, jim pomagajo predvsem svojci. Ugotovim lahko pomembnost takšnih

naprav za stare ljudi. Dobro jih poznajo in vsakodnevno uporabljajo, kar pomeni, da stari ljudje ob manjši pomoči zmorejo uporabljati tehnologijo, ki prispeva k njihovi samostojnosti.

Sicer pa stari ljudje in njihovi svojci večinoma stanovanja opisujejo kot zelo ustrezna za svoje potrebe, seveda pa so nekatere potrebne prilagoditve tudi opredelili. Ustreznost stanovanja označujejo tudi na podlagi že narejenih prilagoditev, torej se zavedajo ustreznosti izboljšav. Tudi oskrbovalka ugotavlja splošno zadovoljstvo ljudi s svojim stanovanjem, ki pa je lahko tudi le sprijaznjenost z obstoječim stanjem. Glede na te navedbe lahko sklepam, da stari ljudje nimajo zelo visokih kriterijev glede ustreznosti stanovanja.

Stari ljudje in svojci niso opredelili veliko potrebnih izboljšav. V več primerih so stanovanja resnično že do neke mere prilagojena, nekatere potrebe pa so še opredelili. Potrebo po prilagoditvi so večinoma ugotavljali svojci in oskrbovalke, stari ljudje predvsem za kopalnico. Verjetno so z možno prenovo, na primer, kadi v tuš, bolj seznanjeni. Poleg tega sem predvsem pri kopalnici že imela postavljena vprašanja o potrebi po ročajih ali nastavkih. Potrebne prilagoditve sem ponudila že v vprašanju tam, kjer sem že predhodno ocenila, da bi bile potrebne. To je verjetno vplivalo na njihovo razmišljanje. Torej lahko ugotovim, da predvsem stari ljudje niso zelo dobro seznanjeni z možnimi prilagoditvami, prepoznajo pa potrebo, če jim možno izboljšavo poveš.

Stari ljudje večkrat le izrazijo kakšne težave imajo, lahko pa dajo tudi konkretno pobudo za prilagoditev. Velikokrat potrebo po prilagoditvi prepoznajo svojci ali oskrbovalke sami. Oskrbovalka pa ugotavlja, da stari ljudje pogosto tudi ne izrazijo svojih potreb svojcem, saj jih ne želijo obremenjevati, verjetno tudi zato, ker so svojci prezaposleni in nimajo časa za prilagoditve.

Večinoma so svojci tisti, ki informacije pridobivajo ali jih staremu človeku posredujejo, pa tudi prijatelji in socialna delavka. Oskrbovalka navaja neinformiranost starih ljudi o možnih prilagoditvah. Pogosto starim ljudem in svojcem predlaga potrebno prilagoditev, vseeno pa pogosto ne more vplivati na njihovo odločitev, lahko le svetuje. Kljub informacijam pa so ljudje pogosto nepripravljeni sprejeti spremembe. Potrebo po spremembi pogosto uvidijo zelo pozno oz. šele po opravljeni prilagoditvi. Iz tega lahko sklepam, da stari ljudje svojih potreb ne prepoznavajo vedno pravilno, kar je lahko tudi razlog, da so svoja stanovanja ocenjevali

kot zelo ustrezna. Oskrbovalke imajo izobraževanja, med seboj si izmenjujejo izkušnje, dobre izkušnje prenašajo na druge uporabnike. Prilagoditve se uresničujejo tudi s sodelovanjem službe pomoči na domu in Centrom za socialno delo ali patronažno službo, vendar socialna delavka na splošno zaznava pomanjkanje povezav med različnimi službami za boljše izvajanje prilagoditev in neobstoje služb, ki bi se s tem specifično ukvarjale.

Velik vpliv svojcev se kaže že pri njihovem pogostem uresničevanju prilagoditev stanovanja starih ljudi, zajetih v raziskavo. Ti tudi sicer navajajo, da so svojci velik vir pomoči uresničevanja prilagoditev, v nekaterih primerih so svojci edini, ki jih izvajajo. Oskrbovalka in socialna delavka pa navajata različen interes svojcev. Eni se za prilagoditve zanimajo, sprejemajo njihove predloge, so pripravljeni na financiranje, spet drugi se za prilagoditve ne zanimajo, niso pripravljeni na spremembe oziroma menijo, da so nepotrebne ali pa dolgo traja, da predloge sprejmejo. Menim, da so bili v raziskavo zajeti primeri, ko so bili svojci v veliki meri resnično velik vir pomoči pri prilagoditvah. Potrebno pa je upoštevati možnost, da stari ljudje niso tako kritični do svojcev oziroma svojci do sebe, zato je pomemben tudi vidik socialne delavke in oskrbovalke, ki sta ugotovili tudi negativen vpliv svojcev.

Ljudje se niso pripravljeni preseliti v ustrežnejše stanovanje glede na njihove potrebe. Na svoj dom so navezani in so ga navajeni, potrebno pomoč pa prejemajo že sedaj. Vseeno pa se jih je večina pripravljena preseliti, če na svojem domu ne bi mogli več bivati sami oziroma prejemati potrebne nege. Za takšen primer razmišljajo o odhodu v dom za stare ljudi, nekateri so že oddali vlogo za sprejem, da si zagotovijo varno prihodnost, če do teh pogojev pride. Nekateri pa si v institucijo izrecno ne želijo. Ker so stari ljudje večinoma navajali zeleno ali neželjeno preselitev v institucijo, lahko sklepam, da je to edina možnost, ki jo dobro poznajo in ji večinoma tudi zaupajo. O selitvi v nove oblike bivanja ne razmišljajo, niti si je ne želijo, verjetno zaradi nezaupanja v njih, kaže pa se tudi potreba po kvalitetnejšem izvajanju, večji organiziranosti in formaliziranosti le teh. Ob ustreznih pogojih pa bi bili pripravljeni sprejeti sostanovalca za družbo in pomoč.

Menim, da so rezultati o nepripravljenosti starih ljudi za selitev nekoliko pričakovani, saj je bila večina intervjuvanih starih ljudi starih več kot 85 let in tako verjetno ne razmišljajo o ustrežnejšem stanovanju kot o večletni ali desetletni naložbi, težje bi načrtovali selitev, zaradi zdravstvenega stanja bi bila selitev za njih zelo naporna.

6. SKLEPI

- Za samostojnost pri premikanju so pomembni dostopnost vhoda, ustrezna širina delov stanovanja, razporeditev prostorov in odstranjene možne ovire.
- V gospodinjstvu je večja samostojnost ljudem omogočena z organiziranostjo predmetov in delno osebno pripravo, pri osebni higieni pa so velikega pomena ustrezna oprema in tehnični pripomočki. V veliko primerih je potrebna vsaj delna osebna pomoč kljub prilagojenosti.
- Stari ljudje uporabljajo različne tehnične pripomočke, naprave in ustrezno pohištvo, ki jim omogočajo večjo samostojnost.
- Socialna delavka in oskrbovalka pogoste neprilagojenosti zaznavata predvsem glede dostopnosti vhoda in širine delov stanovanja za osebe, ki uporabljajo pomagala pri hoji, potrebo po prenovi in pripomočkih v kopalnici ter neustreznost postelj.
- Stari ljudje ne navajajo veliko potrebnih prilagoditev, stanovanja pa večinoma ocenjujejo kot zelo ustrezna svojim potrebam, kar je lahko tudi posledica splošnega zadovoljstva ali sprijaznenosti z obstoječim stanjem.
- Načine prilagoditev lahko delno opišemo kot proces, ki poteka od izražanja ali prepoznavanja potreb, pridobivanja in izmenjevanja informacij do konkretnega uresničevanja, kot so nakup, izvedba namestitve ali prenove, praktične ideje in pridobitev iz upravičenosti ter nefizične načine, kot je učenje uporabe pripomočka.
- Finančne zmožnosti so problem predvsem pri dražjih prilagoditvah, prenovi. Državnih sredstev za prilagoditve je premalo.
- Stari ljudje so po eni strani neinformirani o možnih prilagoditvah, po drugi strani pa nekateri spremembe težko sprejemajo ali pa s svojimi potrebami ne želijo obremenjevati drugih.

- Svojci v veliki meri omogočajo uresničevanje prilagoditev stanovanja staremu človeku, s svojo nepripravljenostjo pa so lahko tudi vir onemogočanja prilagoditev.
- Stari ljudje se niso pripravljene preseliti v ustrežnejše stanovanje. Pripravljene so se preseliti v primeru nezmožnosti bivanja doma, predvsem v institucijo.

- Stari ljudje se niso pripravljene preseliti v nove oblike bivanja, pripravljene pa so sprejeti sestanovaleca. Nove oblike še niso ustrezno formalizirane, kvaliteta izvajanja ni zagotovljena.

7. PREDLOGI

7.1 Predlogi za praktično delovanje

Potrebno je dosledno izvajati določila za gradnjo, dostopno funkcionalno oviranim ljudem, saj imajo stari ljudje veliko težav s hojo in uporabljajo pomagala pri njej. To bi lahko dosegli s kontrolo nad izvajanjem. Prav tako je potrebno, da ljudje razmišljajo o potrebah v prihodnosti in sami zagotovijo gradnjo svojih hiš brez ovir, kar bi jim lahko predlagali arhitekti, ali izvedejo prilagoditve že pred zmanjšanjem samostojnosti.

Potrebno je ohranjati obstoječa sredstva za pridobitev oziroma izposojajo pripomočkov iz upravičenosti, saj ti pomembno prispevajo k samostojnosti ljudi. Potrebna pa bi bila tudi državna sredstva za večje preнове. Z zavarovanjem za dolgotrajno oskrbo bi lahko bila zagotovljena sredstva za večje prilagoditve in pripomočke.

Da bi bili ljudje dovolj informirani, bi bilo najprej potrebno zbrati informacije o možnih prilagoditvah, o tehničnih pripomočkih, o pridobitvah iz upravičenosti. Za njihovo dostopnost do ljudi pa bi bile ustrezne tudi različne brošure, ki bi bile na voljo na mestih, kot je zdravstveni dom. Oblika svetovalnic za prilagoditve je možnost za zbiranje kvalitetnih in ažurnih informacij na enem mestu in tudi svetovanje, lahko tudi s seznamom izvajalcev.

Potrebno je večje praktično sodelovanje različnih služb, ki imajo stik s starimi ljudmi. Vse službe morajo biti ustrezno informirane o možnostih prilagoditev, med seboj pa si morajo izmenjevati informacije in zaznavanja glede posameznih primerov, imeti skupne sestanke. Nekatere službe lahko ugotavljajo razmere in potrebe človeka in te informacije posredujejo, druga služba lahko formalno zagotovi izvedbo, na primer, določitev iz upravičenosti, tretja služba lahko prilagoditve izvaja, uči uporabljati tehnične pripomočke.

Po ugotovitvah socialne delavke in oskrbovalke bi bilo potrebno nove oblike bivanja formalizirati. To je lahko urejeno tako, da so za nekatere oblike postavljeni pogoji za izvajanje, da so takšne oblike prijavljene, da se pravno zagotovi zaščito, na primer, pred

možnostjo, da star človek ostane brez bivališča, in zagotoviti kvalitetno izvajanje, na primer, s kontrolo nad izvajanjem. Glede na to, da je obstoječa generacija starih ljudi nepripravljena za preselitev, poleg tega pa jim je pomembna osebna pomoč, je potrebno zagotoviti ali ohranjati ustrezne oblike pomoči na domu, kot je socialna oskrba na domu, zdravstvene in druge storitve, krepitev medgeneracijskega sožitja za krepitev neformalne pomoči.

Predvsem pri gospodinjskih opravilih se kaže potreba po osebni pomoči. Tako mora biti ta pomoč usmerjena na način, da ugotavlja, kaj človek še zmore.

Rezultati kažejo, da v veliki meri prilagoditve izvajajo svojci. Kljub temu naj bodo stari ljudje udeleženi v procesu prilagoditve na kakršenkoli način, predvsem pa z upoštevanjem njihovih želja in pa obveščanjem o možnostih ter celotnem poteku.

7.2 Predlogi glede teorije

Tako stari ljudje, svojci in oskrbovalke na različne načine iščejo informacije, si jih izmenjujejo, imajo sami praktične ideje. Neinformiranost ljudi kaže tudi na pomanjkanje literature, ki bi se s tem področjem specifično ukvarjala. Obstaja starejša literatura, v novejši literaturi pa sem zasledila le en sicer uporaben in podroben priročnik, pisan bolj z vidika arhitekture. Potrebno je enotno poimenovanje možnih prilagoditev in pripomočkov ter teorija, pisana v povezavi s socialnim delom, skupaj z arhitekturo, zdravstvom ipd. Pomembno je torej razviti teorijo v povezavi z različnimi strokami, saj ugotovitve kažejo, da je potrebno upoštevati različnost posameznikovih sposobnosti in želja ter potrebo po osebni pomoči, kljub prilagoditvam. Z razvojem teorije se lahko le to predstavi ljudem.

Za uresničevanje prilagoditev mora socialno delo razvijati in vključevati tudi veliko terenskega dela, saj ugotovitve kažejo, da prilagoditve uresničujejo večinoma tisti, ki imajo pogost, neposreden stik s človekom in njegovim stanovanjem, pomembno pa je predvsem prepoznavanje potreb.

7.3 Predlogi glede nadaljnjega raziskovanja

Potrebno bi bilo razmisliti, katere vidike, službe bi lahko še vključili v raziskovanje, na primer, patronažno službo, center za socialno delo. Sama sem bila o možnosti intervjuja s patronažno službo opomnjena ob koncu izvajanja intervjujev, ko pa sem imela že obsežno sliko o opredeljenem problemu, poleg tega pa sem glede na informacije zaznala, da patronažna služba sicer ima podatke o stanovanjih starih ljudi, ni pa nujno vir uresničevanja prilagoditev. V nadaljnjem raziskovanju bi lahko vključili tudi njihov vidik.

V raziskavo so bile vključene večinoma osebe, stare več kot 85 let, ki so navajale precejšnjo nepripravljenost za selitev. V nadaljnjem raziskovanju bi bilo potrebno vključiti tudi mlajše stare ljudi, na primer, tiste ravno po upokojitvi, ki verjetno lažje načrtujejo in več razmišljajo o ustreznejši obliki bivanja zase.

Za podrobnejše opise predvsem z vidika samostojnosti bi bila morda ustreznejša singularna študija primera, saj je obseg opraviil v stanovanju zelo velik, poleg tega je treba upoštevati različne zdravstvene težave in zmožnosti starega človeka. Za obsežnejše podatke o ustreznosti stanovanj pa bi bila potrebna kvantitativna raziskava.

8. VIRI IN LITERATURA

Banovec, T. (2010 a), Stanje na področju bivalnik oblik starejših v Sloveniji. *Kako zagotoviti neodvisnost v starosti?: Zbornik prispevkov posveta*. Ljubljana: Kapitalska družba, Zveza društev upokojencev Slovenije, Slovensko zavarovalno združenje (26–44).

Banovec, T. (2010 b), Alternativne oblike bivanja za starejše – ekonomski vidik. *10. festival za tretje življenjsko obdobje: Za strpno in socialno sožitje vseh generacij!* Ljubljana: Hevreka! (zbornik) (95–98).

Čačinovič Vogrinčič, G. (1994), Družinski človek. Star človek in družina: Učna delavnica, posvečena 25. obletnici Gerontološkega društva Slovenije. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škrjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba, očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Grdiša, R. (2010), Priročnik za načrtovanje sodobnih oblik bivanja starih ljudi. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.

Hojnik Zupanc, I. (1997), Dodajmo življenje letom: Nekaj spoznanj in nasvetov, kako se smiselno in zdravo pripravljati na starost in jo tako tudi živeti. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.

Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.

Imperl, F. (2012), *Kakovost oskrbe starejših – izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co. : Seniorprojekt.

Kožuh Novak, M. (2010 a), Aktivno staranje – kaj je to? 10. festival za tretje življenjsko obdobje: Za strpno in socialno sožitje vseh generacij! Ljubljana: Hevreka! (zbornik) (12).

Kožuh Novak, M. (2010 b), Aktivno staranje – kaj je to? 10. festival za tretje življenjsko obdobje: Za strpno in socialno sožitje vseh generacij! Ljubljana: Hevreka! (zbornik) (61–62).

Ličer, N. (1994), Upokojenec in družina. V: Hojnik Zupanc, I., *Star človek in družina: Učna delavnica, posvečena 25. obletnici Gerontološkega društva Slovenije*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije (46–52).

Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (41).

Mali, J. (2010), Po(moč) starejših v sodobni družbi. 10. festival za tretje življenjsko obdobje: Za strpno in socialno sožitje vseh generacij! Ljubljana: Hevreka! (zbornik).

Mandič, S. (ur.) (1999), *Kakovost življenja: Stanja in spremembe*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakulteta za družbene vede.

Mandič, S., Filipović, M. (ur.) (2002), *Stanovanjske študije*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakulteta za družbene vede.

Mandič, S., Cirman, A. (ur.) (2006), *Stanovanje v Sloveniji 2005*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Milošević Arnold, V. (1999), Razvoj socialnega dela s starimi ljudmi. *Kaljenje*, 1: 8–24.

Milošević Arnold, V. (2003), *Socialno delo s starimi ljudmi*. Študijsko gradivo. Ljubljana: FSD.

Ostrman, A. (2009), Lokalna interdisciplinarna koordinacija v skupnosti. V: Bezjak, S., 9. festival za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Hevreka! (zbornik) (58–61).

Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in SAZU.

Sendi, R. (2002), Stanovanjske potrebe upokojencev in drugih starejših oseb: povzetek raziskave. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Sendi, R., Kobal, B. (2010), *(Ne)dostopna Slovenija?: Grajene in komunikacijske ovire, s katerimi se srečujejo invalidi*. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije in Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Štuhec, I. J., Fras, M. (2010), Različne oblike bivanja za tretjo generacijo. *Kakovostna starost*, 13, 3: 3–15.

Vertot, N. (2010), *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Voljč, B. (2010 a), *Starosti prijazna Ljubljana: Izsledki raziskave 2008–2009*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Voljč, B. (2010 b). Varovanje pred padci v domačem okolju. *Kakovostna starost*, 13, 3: 48–50.

Vovk, M. (1994), Arhitektura in urbanizem v sklopu starostnega varstva. *Star človek in družina: Učna delavnica, posvečena 25. obletnici Gerontološkega društva Slovenije*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.

Vovk, M. (1998), Smernice za gradnjo stanovanj za stare ljudi s poudarkom na varovanih stanovanjih. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Vovk, M. (2000), *Načrtovanje in prilagajanje grajenega okolja v korist funkcionalno oviranim ljudem*: Priročnik. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Špiljak, D. (2011), Prilagoditev stanovanja potrebam starostnika. V: Kresal, F., *1. znanstveni simpozij fizioterapevtov Slovenije: Gerontologija – Izzivi in priložnosti v fizioterapiji (Zbornik)* (95–98). [Http://www.zbornica-fizioterapevtov.si/files/Zbornik_2011.pdf](http://www.zbornica-fizioterapevtov.si/files/Zbornik_2011.pdf) (28. 3. 2012).

[Http://www.druzinski-negovalec.si/articles/article1.aspx](http://www.druzinski-negovalec.si/articles/article1.aspx) (30. 3. 2012).

[Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/17022010_ZDOZDO.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/17022010_ZDOZDO.pdf) (4. 4. 2012).

[Http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1262303S&ti=&path=../Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/02_soc_varstvo/12623-socio-DOM/&lang=2](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1262303S&ti=&path=../Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/02_soc_varstvo/12623-socio-DOM/&lang=2) (29. 4. 2012).

[Http://www.ns-piz.si](http://www.ns-piz.si) (1. 5. 2012).

[Http://www.zzzs.si/zzzs/internet/zzzs.nsf/o/B846D92B19FF348EC1256E8D002C0D06](http://www.zzzs.si/zzzs/internet/zzzs.nsf/o/B846D92B19FF348EC1256E8D002C0D06) (3. 5. 2012).

[Http://www.lekarna-soca.si/t/kategorije/pripomocki](http://www.lekarna-soca.si/t/kategorije/pripomocki) (7. 5. 2012).

[Http://www.dom-iris.si](http://www.dom-iris.si) (18. 5. 2012).

[Http://www.mks.si](http://www.mks.si) (18. 5. 2012).

[Http://www.jr-product.si](http://www.jr-product.si) (21. 5. 2012).

[Http://www.zdus-zveza.si/index.php/projekti/helps](http://www.zdus-zveza.si/index.php/projekti/helps) (21. 6. 2012).

Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide, Ur. l. RS, št. 113/2005.

Nacionalni stanovanjski program, Ur. l. RS, št. 43/2000.

Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Ur. l. RS, št. 97/2003, 77/2009 Odl.US: U-I-138/08-9.

Stanovanjski zakon, Ur. l. RS št. 69/2003, 18/2004-ZVKSES, 47/2006-ZEN, 9/2007 Odl.US: P-31/06-4, 18/2007 Skl.US: U-I-70/04-18, 45/2008-ZVEtl, 57/2008, 90/2009 Odl.US: U-I-128/08-23, Up-933/08-18, 62/2010-ZUPJS, 56/2011 Odl.US: U-I-255/09-14, 87/2011.

Uredba o prostorskem redu Slovenije, Ur. l. RS, št. 122/2004.

Ustava Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006.

Zakon o graditvi objektov, Ur. l. RS, 110/2002, 97/2003 Odl.US: U-I-152/00-23, 41/2004-ZVO-1, 45/2004, 47/2004, 62/2004 Odl.US: U-I-1/03-15, 102/2004-UPB1 (14/2005 popr.), 92/2005-ZJC-B, 93/2005-ZVMS, 111/2005 Odl.US: U-I-150-04-19, 120/2006 Odl.US: U-I-286/04/46, 126/2007, 57/2009 Skl.US: U-I-165/09-08, 108/2009, 61/2010-ZRud-1 (62/2010 popr.), 20/2011 Odl.US: U-I-165/09-34.

9. PRILOGE

PRILOGA 1 – Pregled možnih prilagoditev glede na uporabljeno literaturo, ki služi kot pomoč pri intervjujih

ODPRAVA ARHITEKTONSKIH OVIR so spremembe fizičnega okolja v stanovanju

- razširitev vrat za invalidski voziček, odstranitev pragov pri vratih, poglobljen predpražnik (prepreči spotikanje ali zaustavljanje koles), v kopalnici vrata drsna ali se odpirajo navzven zaradi varnosti, dostopnosti pomoči;
- zamenjava kadi s tuš kabino, dostop do tuša brez praga;
- ustrezna globina in višina stopnic, zamenjava stopnic s klančinami, hišno dvigalo (stopniščni dvižni stol, ploščad, navpična dvižna ploščad, stropno in stensko dvigalo, stopniščni vzpenjalnik);
- tloris stanovanja fleksibilen in zasnovan tako, da olajša delo v gospodinjstvu. Soba čim bližje kopalnici, da skrajša čas, zmanjša porabo moči. Nosilne konstrukcije enostavne za preurejanje prostorov. Združiti prostore, kot so kuhinja, jedilnica in dnevna soba v bivalno kuhinjo in vključiti hodnik v dnevne prostore. Velikost stanovanj zmanjšamo z manjšimi površinami hodnikov, s prekrivanjem gibalnih površin in prostorov, z manj vrati ne potrebujemo dodatne gibalne površine;
- potreben dovolj velik manevrski prostor, predvsem za invalidski voziček;
- v vsem stanovanju predvidimo prazne kanale za morebitno poznejšo namestitev naprav, kot so govorna naprava, stikalo za klic v sili.

PRILAGODITEV IN POENOSTAVITEV OPREME

- odstranimo odvečne kose pohištva, pridobimo prostor za gibanje;
- dobra osvetlitev, osvetlitev na senzor;
- drsna vrata, kljuka na vratih na koncu zavita za varen oprijem;
- klop, stol za preobuvanje v predsobi;
- kontrastni robovi stopnic povečajo vidljivost, zmanjšajo vrtoglavico. Stopnišče na obeh straneh s čvrsto ograjo.
- soba naj ne bo prenapolnjena, da se lažje giba. Stene svetlih barv. Postelja dostopna z vsaj treh strani in nasproti vrat. V sobi še nočna omarica, garderobna omara, knjižna omara, mizica in stoli;
- stol z naslonjalom in oporo za roki, za lažje vstajanje posebni stoli - sedalo s hidravliko, katapultni stol;
- spodnji elementi v kuhinji lahko na kolescih ali z izvlečnimi policami, servirni voziček, odprtina za stol pod umivalnikom in delovno polico, pomivalni stroj in steklokeramični štedilnik. Za lažje delo stol na kolescih z zavoro. Višina mize in površin ustrezna. Delovne površine in elementi nastavljivi po višini;
- ročaji predalov različni po višinah - spodnji predal ima ročaj nameščen višje;
- zavesa v prhi močna (služi kot opora ob padcu);
- v sedečem ali stoječem položaju se vidi v ogledalo;
- videz ročajev ne spominja na institucionalne prostore, v kontrastnih barvah s stenami;
- termostat, da voda ne preseže 46–49 °C;
- kljuke nameščene nižje kot pri običajnih oknih;
- pohištvo dovolj trdno in stabilno, služi kot opora, na ustrezni višini, ima zaobljene robove in površino, enostavno za vzdrževanje;
- tla nederseča, preproge odstranjene ali prilepljene;
- dostopna stikala (vidna tudi ponoči) in vtičnice, ki naj jih bo veliko;
- nekateri predmeti nujni, drugi zaradi udobja ali občutka domačnosti.

TEHNIČNI PRIPOMOČKI

- avdio in video naprave: telefon, televizijo, radio, računalnik, domofon;
- telefonska tastatura, oblikovana plošča za upravljanje televizije;
- namestitev tehnične opreme: namestitev ročajev v kopalnici in stranišču. Stol za kopanje, pod prho nameščen sedež, na dnu nederseča preproga. Velja tudi za kopalno kad, za vstopanje še stabilna pručka. Kad dovolj velika. Kopalni voziček, kopalna deska, posebne kadi za kopanje sede, krajša kopalna kad, kopalna kad z vrati, hidravlično dvigalo. Povišana straniščna školjka, toaletni voziček, ki se zapelje nad školjko;
- elektronsko nastavljiva višina ležišča in vzglavnika, zaščitna ograja, trapez za dvigovanje;
- gospodinjstvi pripomočki za čiščenje stanovanja in pripravo hrane;
- posebne, elektronske ključavnice, nastavek za kljuke;
- delilnik tablet;

- pripomočki za pomoč pri hranjenju (nastavljive servirne mizice, ergonomsko oblikovan jedilni pribor, lončki za pitje, neдрseče podloge in obloge, odpirachi), pri higieni (pripomočki za umivanje na podaljških, stiskalo za tube), pri oblačenju (pripomoček za zapenjanje gumbov, za obuvanje nogavic), pripomočki za pomoč pri pisanju, za doseganje predmetov s tal.
- odpiranje vrat in oken, premikanje zaves, upravljanje televizije, radia, telefona, spuščanje drogov v omarah, vklop ogrevanja preko naprav;
- informacije o tehničnih novostih, jasna navodila za uporabo.

ORGANIZIRANJE PREDMETOV

- predmeti pregledni, lahko dostopni, predvsem iz zgornjih elementov, za vsako aktivnost na enem mestu. Redko uporabljeni predmeti pospravljeni, v sobi pa tisti, ki se jih uporablja vsakodnevno. Na dosegu roke televizor, radio in telefon, poleg postelje in ob vhodnih vratih domofon, da se prepreči hoja do vrat, nezaželeni obiski; omarica za prvo pomoč in zdravila dobro dostopna;
- logistika oskrbe, priprave, organizacija kuhinje dobro načrtovani. Procesi kuhanja, priprave, pomivanja si sledijo;
- opravljenih v kuhinji in kopalnici se lahko sedi;
- dovolj prostora ob pohištву.

MIKROKLIMA BIVALNEGA PROSTORA – pomembna za počutje starostnika

- ugajajo topli prostori (v sobi okoli 22–23 °C);
- dovolj visoka stopnja vlažnosti zraka (40–60 odstotki) - prezračevanje, vlažilci zraka;
- čim več naravne svetlobe;
- zvečer se prostor čim bolj osvetli (nočna lučka daje občutek varnosti, boljše orientacije);
- z izolacijo in tesnili preprečiti močan hrup (tudi zdravstveno škodljiv, moteč).

ZUNANJA OKOLICA

- veliko zelenih površin, klopic za sedenje, urejene površine, poti utrjene, neдрseče, pregledna okolica za občutek varnosti in prijetnosti.

ZAGOTOVITI VARNOST

- preprečevanje požara zaradi grelnih teles, štedilnika ali kajenja, vreznin, zastrupitve (čistila, zdravila), opeklin, nepravilnega jemanja zdravil;
- varnosti pred padci: prostor dobro osvetljen; odpravimo pragove; vrata dovolj široka; ključavnica na višini nad kljuko, da se ne sklanja; okna se enostavno odpirajo; domofon, da ne hitimo do vrat; pipe enostavne za uporabo; sodobno ogrevanje boljše od ogrevanja na drva, ki zahtevajo vrsto opravil; preproge in robovi lahko vzrok hudih poškodb; predmeti dostopni, pri opravljenih lahko sedimo.
- varnost zagotavljajo tudi ostale možne opisane prilagoditve.

SPECIFIČNE PRILAGODITVE ZA OSEBE Z DEMENCO

- dobra orientacija: prostori pregledni, dobro osvetljeni, lahko brez vrat, prostor ne prenapolnjen s pohištvom in predmeti, poudarjeni elementi, s katerimi nekaj delamo, speljane krožne poti, nakažemo pot do kopalnice;
- časovna orientacija: preproste ure, koledarji, vsakodnevni rituali ob isti uri;
- telefon s slikami;
- zagotoviti varnost s pripomočki: likalnik in štedilnik, ki se izklopita sama, zaščite na oknih, vtičnicah, pospravimo zdravila.
- kotiček za hobije in spodbujanje spomina z osebnimi predmeti, fotografijami.

PRILOGA 2 – Smernice za intervju

a) Smernice za intervju – stari ljudje

- **Osebni podatki** (spol, starost)
- **Zdravstveno stanje**, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)
- **Bivanjski podatki** (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)
- V kakšni meri sami vodite **gospodinjstvo** oziroma katera gospodinjska dela lahko opravljate (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?
- **Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:**

Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me zanima:

- Kako v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljate ta del stanovanja? Kje imate težave?
- Kako ste si že izboljšali oz. prilagodili uporabo tega dela stanovanja?
- Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?
- Katere prilagoditve bi si še potrebovali?
- Kje ste imeli težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite želenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?
- Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja:
- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če lahko brez težav greste ven, težko premagujete vhod ali ne morete iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne morete premagovati (pomen)?
- **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako odpirate vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?
- **kuhinja:** Kako imate urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potrebovali za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako vam ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?
- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?
- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako imate dostopne predmete? Bi potrebovali pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.
- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?
- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje?
- Kako uporabljate **telefon, radio, TV, računalnik, domofon** in kakšen pomen imajo? Na kakšen način ste jih je naučili uporabljati in kdo vam je pri tem pomagal?
- Kakšna so **tla** (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?
- Kako vam **razporeditev prostorov** ustreza v vsakodnevem življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka; je veliko dolgih hodnikov; ustrenejša bi bila združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?
- Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?
- Kakšno je **ogrevanje** in kako opravljate opravila, povezana s tem?
- Kakšno individualno prilagoditev bi še potrebovali, za pomoč v vsakodnevem življenju (lahko namestitev kakšne poličke za predmete)?
- Kdo vam je še **pomagal in kako** pri dosedanjih prilagoditvah oz. kje ste dobili **informacije** o možnostih oz. na kakšen način ste si še pomagali **sami**?
- V kolikšni meri vam **svojci** pomagajo pri prilagoditvi stanovanja oz. jo onemogočajo?
- Kako **finančne zmožnosti** vplivajo na uresničitev želenega izboljšanja, prilagoditve?
- Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne?
- S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje?
- V kakšni meri **menite**, da je vaše stanovanje **ustrezno** prilagojeno glede na vaše potrebe?
- Bi se bili v primeru neprimerne stanovanja pripravljene **preseliti**? Če bi iskali ustrenejše stanovanje, kam bi se bili pripravljene preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselili v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi vas negovala; da bi k vam prišel sstanovalec)?

b) smernice za intervju – svojci

- **Osebnih podatki** (spol, starost svojca in starega človeka)
- **Zdravstveno stanje**, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)
- **Bivanjski podatki** (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)
- V kakšni meri lahko oseba sama vodi **gospodinjstvo** oziroma katera gospodinjstva dela lahko opravlja (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?
- **Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:**
- Pri vsakem posameznem delu stanovanja me zanima:
- Kako vaš **svojec** v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporablja ta del stanovanja? Kje ima težave?
- Kako ima že izboljšano oz. prilagojeno uporabo tega dela stanovanja?

- Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?
- Katere prilagoditve bi vaš svojec še potreboval?
- Kje ste imeli vi ali vaš svojec težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite želenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?
- Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja glede na posamezen primer:
 - **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če gre svojec lahko brez težav ven, težko premaguje vhod ali ne more iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne more premagovati (pomen)?
 - **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako svojec odpira vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?
 - **kuhinja:** Kako ima svojec urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potreboval za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako mu ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?
 - **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?
 - **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako ima oseba dostopne predmete? Bi potrebovala pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.
 - **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?
 - **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje vašega svojca?
 - Kako oseba uporablja **telefon, radio, TV, računalnik, domofon** in kakšen pomen imajo? Na kakšen način se jih je naučila uporabljati in kdo ji je pri tem pomagal?
 - Če oseba potrebuje **pripomočke za lažje čiščenje**, kakšne uporablja (npr. na dolgih držalnih)?
 - Kakšna so **tla** (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?
 - Kako **razporeditev prostorov** ustreza osebi v vsakodnevnem življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi osebi ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?
 - Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?
 - Kakšno je **ogrevanje** in kako oseba opravlja opravila, povezana s tem?
 - Kakšno individualno prilagoditev bi oseba še potrebovala, za pomoč v vsakodnevnem življenju (lahko namestitev kakšne poličke v sobi ali kopalnici)?
 - Ali ste svojcu še kdaj podali določene **informacije, svetovali ali pomagali** pri prilagoditvi stanovanja? Če ja, na kakšen način?
 - V kakšni meri ste vi pomagali svojcu za prilagoditev stanovanja (edini, ki ste mu pomagali, sam svojec ali drugi so mu pomagali)?
 - Kako **finančne zmožnosti** vas ali svojca vplivajo na uresničitev želenega izboljšanja, prilagoditve? Bi bile potrebne kakšne subvencije na državni ravni?
 - V kolikšni meri ste **informirani** o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih? Od koga bi si želeli več pomoči, informacij ali svetovanja?
 - Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne?
 - Na kakšen način ste svojca morda **motivirali ali naučili uporabljati** nov tehnični pripomoček?
 - Ali ste vedeli **na koga se morate obrniti**, če ste želeli izvesti določeno prilagoditev stanovanja?
 - S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje?
 - V kakšni meri **menite**, da je stanovanje svojca **ustrezno** prilagojeno za njegove potrebe?
 - Bi se bil svojec v primeru neprimerne stanovanja pripravljen **preseliti**? Če da, kam (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sostanovalec)?

c) *Smernice za intervju – socialna oskrbovalka*

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za samostojno življenje:

- Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me glede na vaše delo in izkušnje z uporabniki zanima:
- Katere neprilagoditve stanovanj najpogosteje zaznavate pri uporabnikih in katere prilagoditve bi potrebovali?
- Kako uporabniki v vsakodnevnem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljajo ta del stanovanja? Kje imajo težave?
- Kako ste vi že svojemu uporabniku prilagodili ta del stanovanja?

- Kje imate vi težave pri uresničevanju prilagoditev in kateri so razlogi, da ljudje ne uresničijo potrebnih ali zelenih prilagoditev?
- Pri posameznih delih stanovanja postavljam še specifična dodatna vprašanja:
- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Dostopnost vhoda, stopnice (pomen za vsakodnevno življenje), potrebe po klančini, dvigalu? Osvetlitev vhoda, težave z odklepanjem, stopnice in pragovi v stanovanju.
- **hodniki in vrata:** Ustreznost širine hodnikov in vrat (pri uporabi pomagal pri hoji). Kako uporabniki odpirajo vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?
- **kuhinja:** Kako ima uporabnik urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potreboval za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako mu ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?
- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti?
- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako ima oseba dostopne predmete? Bi potrebovala pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.
- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol za naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?
- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje uporabnikov?
- Kako oseba uporablja **telefon, radio, TV, računalnik, domofon** in kakšen pomen imajo? Na kakšen način se jih je naučila uporabljati in kdo ji je pri tem pomagal?
- Kakšna so **tla** (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?
- Kako **razporeditev prostorov** ustreza osebi v vsakodnevnem življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi osebi ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?
- Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?
- Kakšno je **ogrevanje** in kako oseba opravlja opravila, povezana s tem?
- Ali ste kot socialna oskrbovalka še na kakšen način podali določene **informacije, svetovali ali pomagali** pri prilagoditvi stanovanja?
- Kako pomemben se vam zdi **vpliv svojcev** pri prilagoditvi? So vir informiranja, uresničevanja, morda zaviranja prilagoditev?
- Kako **finančne zmožnosti** uporabnika ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve?
- V kolikšni meri ste **informirani** o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih? Od koga bi si želeli več pomoči, informacij ali svetovanja?
- Ali menite, da so ljudje na splošno zadovoljni s stanovanjem, kljub temu da morda ni ustrezno za njihove potrebe?
- Kateri so po vašem mnenju še drugi problemi pri uresničevanju prilagoditve stanovanja?
- V kakšni meri menite, da so se uporabniki pripravljani **preseliti** v ustrežnejše stanovanje? Kam bi se bili pripravljani preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sostanovalec)?

d) Smernice za intervju – socialna delavka

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za samostojno življenje:

- Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me glede na vaše delo in izkušnje z uporabniki zanima:
- Katere neprilagoditve stanovanj najpogosteje zaznavate pri uporabnikih in katere prilagoditve bi uporabniki potrebovali?
- Kako uporabniki v vsakodnevnem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljajo ta del stanovanja? Kje imajo težave?
- Pri nekaterih posameznih delih stanovanja postavljam še specifična dodatna vprašanja:
- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Dostopnost vhoda, stopnice (pomen za vsakodnevno življenje), potrebe po klančini, dvigalu?
- **hodniki in vrata**
- **kuhinja**
- **kopalnica in stranišče**
- **soba**
- **dnevna soba**
- **balkon**
- Kako **razporeditev prostorov** ustreza osebam za vsakodnevno življenje (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi jim ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

- Kakšno je **ogrevanje** in kako osebe opravljajo opravila, povezana s tem?
- Na kakšen **način** lahko vi kot strokovnjak pomagate pri prilagoditvi stanovanj oz. ste že delovali?
- Kako **finančne zmožnosti** uporabnika ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve? Kakšne so morebitne **subvencije** na državni ali občinski ravni za prilagoditev stanovanja?
- Katere so morebitne **zakonske podlage** oziroma omejitve za določene prilagoditve stanovanja?
- V kolikšni meri ste strokovnjaki **informirani** o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih?
- S katerimi **institucijami, projekti** ste se že srečali pri uresničevanju prilagoditve stanovanja?
- Kakšna menite, da je **organiziranost** za reševanje te tematike na državni ravni oziroma kaj bi bilo potrebno za učinkovitejše reševanje?
- Katere **probleme** še zaznavate **pri uresničevanju** prilagoditve stanovanja?
- Kako pomemben se vam zdi **vpliv svojcev** pri prilagoditvi? So vir informiranja, uresničevanja, morda zaviranja prilagoditev?
- V kakšni meri menite, da so se uporabniki pripravljeni **preseliti** v ustrežnejše stanovanje? Kam bi se bili pripravljeni preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sstanovalec)?

PRILOGA 3 – Zapis intervjujev in določene pomenske enote kodiranja

a) *Intervju s starim človekom A:* (zaradi prilagajanja vprašanj osebi in ne tako povezanega in jasnega odgovarjanja intervjuvanke ter dodajanja nekaterih lastnih opažanj in opažanj oskrbovalke prvi in drugi intervju zapisujem v obliki pripovedi, ne pa v obliki vprašanj in odgovorov)

Gospa je stara 71 let. Ima težave s hojo, predvsem pri hoji po stopnicah, vendar se po stanovanju lahko giblje. Občasno se ji tudi tresejo roke. Oskrbovalka je povedala, da ima neke oblike shizofrenije, vendar ni točno opredelila. Gospa je na trenutke zelo sposobna za pogovor, potem pa se zmede in nepovezano govori. Zmede se tudi pri opravih v stanovanju. Živi v mestu v stanovanjskem bloku v drugem nadstropju. Živi sama, pred petimi leti ji je umrl mož. Večinoma jo obiskuje sin, on ji tudi plačuje položnice. Večino gospodinjskih del opravijo oskrbovalke. Vse obroke ima organizirane na dom. Oskrbovalke tudi operejo perilo, pospravijo. Nakupujejo tudi oskrbovalke, sama pove kaj prinesiti, vendar ponavadi naroči isto. Oskrbovalke ji hrano dajo na dostopno mesto, tako si prigrizke vzame sama.

Do vhoda ima stopnice, ki jih zaenkrat počasi lahko premaguje. Vsak dan gre do nabiralnika po pošto. Oprime se za ograjo. Že nekaj časa skoraj ne gre iz stanovanja in nima stikov z drugimi ljudmi. Tega tudi ne želi. Sin jo včasih pelje na obisk k sestri. Sicer težko hodi, vendar tudi noče iti na sprehod. Vrata in hodniki so dovolj široki. Ko se je poškodovala, je uporabljala hodalico, s katero je lahko hodila po vseh prostorih. Uporabo hodalice so ji pokazali v bolnišnici, vendar pravi, da je bila enostavna za uporabo. Kuhinja je združena z dnevno sobo, kjer preživlja večino časa. Sama pravi, da pomije posodo. Kuha ne več. Razloži, da ko je kuhala kosilo, je nekajkrat vse prismočila, ker je pozabila ugasniti štedilnik. Sedaj pa ne več, včasih skuha kavo. V kopalnici ima tuš, negovalke jo vseeno pomagajo umiti. Pravi, da nima moči v rokah za odpreti pipo, pa tudi pozabi zapreti. Včasih se trese, zato jo je strah, da bi padla. Oprime se lahko za lijak. Pravi, da bi imela stolček v tušu, da bi se lahko usedla med umivanjem. Na mojo pobudo oskrbovalka ugotovi, da bi bil kakšen ročaj v tušu ali zraven zelo primeren in pa kakšna nedrseča podloga. Do predmetov pa enostavno dosega. Stranišče uporablja samostojno, oskrbovalka pripomni, da bi lahko tudi imela ročaj za vstajanje. V sobi ima zakonsko posteljo in ne rabi tako velike. Pravi, da ima malce težav z vstajanjem. Posteljo ima zelo nizko. Po kosilu gre v sobo počivat. Oblači pa se lahko brez težav. V dnevni sobi ima udoben kavč. Ima televizor in radio, zna ju upravljati, vendar ju ne prižiga.

Pomembno vlogo ima telefon. Sama ga uporablja. Pomemben je za stike s svojci, pokliče sestro, ki je bolna, predvsem pa sina. Sina pokliče tudi vedno kadar kaj potrebuje ali kadar je kaj narobe. Pokliče tudi pomoč na domu, oskrbovalke, če kaj potrebuje ali da se kaj dogovorijo. Pokliče tudi zdravnika. Na ostale klice pa ne odgovarja. Pravi, da jo je zadnjič klical nek prodajalec in je zavrnila pogovor in prekinila. Pravi, da se ne želi pogovarjati z njimi in tudi sin je rekel tako. Pomembno vlogo ima tudi domofon, s katerim odpre vrata in sliši obiskovalca. Tako se izogne morebitnim nezaželenim obiskovalcem. Naročeno ima, da odpira samo oskrbovalkam, sin ima svoj ključ. V osrednjem prostoru ima luč prižgano tudi ponoči. Pravi sicer, da je ni strah v stanovanju. Če luč pregori, pa pokliče sina. Tudi ko je voda zatekala v stanovanje ga je poklicala in so uredili. Sin je tudi prebelil stanovanje. Na balkon gre malo na svež zrak ali pobere perilo. Ima centralno ogrevanje, radiatorji so vedno odprti in jih sama ne uravnava. Pove, da je bil za vikend dež in je bilo malo mrzlo. Sin ji tudi nakupi stvari, sama pove, če kaj rabi. Pravi, da je stanovanje majhno, zato je vse blizu, ni treba daleč do kopalnice.

Za vse kar potrebuje pokliče sina in ji uredi, v kuhinji uredijo oskrbovalke, da ima dostopno hrano. Nekaj pokojnine ji ostane in tisto hrani, če bi kaj rabila kupit, ali pa bi kupil sin. Ker živi v starejšem stanovanjskem bloku z ozkim stopniščem, dograditev dvigala verjetno ne bi bila možna. Za stanovanje pravi, da ji sicer zelo ustreza, je luštno, majhno, vendar ima dovolj prostora, čisto, v njem se počuti varno.

Vseeno pa si zelo želi iti živeti k svojemu sinu, tam je bil tudi včasih njen dom in pravi, da na dom ostaneš za vedno navezan. Tam je podeželje in bi šla ven. Vendar ima sin tri majhne otroke in se ne more preseliti k njemu. Preselila bi se edino k sinu domov, nikamor drugam. Tega si želi tudi zaradi družbe, ker je tukaj zelo sama. Vendar pa ne bi želela iti stanovat, na primer, skupaj z drugimi starimi ljudmi.

b) Intervju s starim človekom B:

Rudolf je star 94 let. Težko hodi, v stanovanju uporablja hodnico, sicer pa tudi palico. Zelo slabo vidi. Vidi večinoma le obrise. Vid se mu je zelo poslabšal v zadnjem letu. Za spomin pravi, da je odvisno od dneva, včasih pozabi kje je kakšna stvar. Živi v mestu, v hiši, v nadstropju stanuje sam, v zgornjem nadstropju pa družina. Ne opravlja nobenih gospodinjskih opravil, za vse poskrbi snaha. Vse obroke pripravi in prinese, tudi za piti ima že na mizi v kozarcu. V določeni meri za osebno higieno skrbijo oskrbovalke.

Do stanovanja ima stopnice. Prime se za ograjo in gre počasi po stopnicah, zunaj pa hodi s palico. Pravi, da se potrudi iti po stopnicah in mu ni težko. Ven gre vsak dan enkrat ali dvakrat. Zunaj se razgibava, uleže se na tla ali na klop in si ravna hrbet. Klop ob hiši ima tudi za sprostitev na zraku. Malo gre okoli hiše, da poklepeta s kakim sosedom. Če želi v trgovino ali občasno na kakšno družabno srečanje, ga peljejo svojci z avtom. Ko je tema pa ne gre nikoli ven. Kuhinje ne uporablja veliko, saj mu vse prinese snaha in večinoma uporablja dnevni prostor. Vse predmete ima tako na dosegu roke. To je zanj posebej pomembno, ker skorajda ne vidi. Pravi, da si vse poskuša zapomniti. Ima dve palici za hojo, ki ju vedno odlaga na isto mesto in tako točno ve, kje sta. Telefon je vedno na istem mestu. Daljinca od televizorja ima na mizi. V stanovanju ima dovolj prostora za hodnico, manjši pragovi ali preproge ga ne motijo, saj ve, kje so in tam pazi oziroma jih je navajen. Vrata v kuhinjo so odstranili domači, tam je zavesa. To se mu zdi v redu, da jih ni treba odpirati. Miza in stol mu omogočajo, da se na njih oprime pri usedanju in vstajanju. V kopalnici ima kad, zato mu morajo pomagati. Včasih se umiva v dnevni za mizo, včasih pa v kopalnici. Tuš pravi da bi bil boljši, vendar pravi da ne bi prenavljal. Treba bi bilo razbijati in so tudi veliki stroški. Predmete ima shranjene, da ve kje so. Na stranišče gre lahko sam, malce težje vstane. Oskrbovalka zazna, da bi mu bila kakšna ročka v pomoč. Večinoma se zadržuje v dnevni sobi, soba je bolj za spanje. Ima bolj nizko posteljo, tako da ima malo težav z vstajanjem, vendar ga to ne moti, pravi da se malo potrudi, obrača in potem gre. Iz dnevne sobe gre tudi na balkon, malo na zrak. Pravi, da na zasebnost ne gleda in da mu je vodilo preprosto življenje, to mu je pomembno. Pove, da če mu kaj pade na tla, posluša, kam je padlo in tako mu pobere, da se pozneje ne bi spotaknil ali ne bi vedel, kje je. Nad mizo v dnevni ima močno luč, tako da malo bolje vidi. Sam je kupil tudi lupo, vendar je takrat še videl, sedaj mu ta, niti očala ne pomagajo več. Telefon uporablja tako, da ve katera tipka je za sprejem in se lahko oglasi nanj. Pokličejo ga svojci, če kaj rabi ali prijatelji za klepet. Sicer pa mu svojci zavrtijo telefonsko številko, če bi rad kam poklical, ker sam ne vidi. Sam je kupil zelo velik televizor in vidi vsaj obrise. Pravi, da je stal 500 evrov, počasi je šparal in se je nabralo. Televizor večinoma posluša, včasih pa gre zelo blizu k ekranu, če želi bolje videti. Gleda pa večinoma slovenske programe, oddaje, saj podnapisov ne vidi. Za daljinca pa na pamet ve, katere tipke so. Uporabo daljinca so mu pokazali svojci, pa tudi sam se je naučil, takrat je še bolje videl. Radia pa ne uporablja. Razporeditev prostorov se mu zdi dobra, saj so sobe na kupu, ni hodnikov in je vse blizu.

Pove, da se mu zdi stanovanje zelo v redu. Ne želi si nobenih sprememb, niti ne razmišlja o tem kaj bo, če npr. ne bo mogel po stopnicah. Rabi predvsem družbo. Zelo bi bil vesel kakšnega prostovoljca, ki bi prišel delat družbo. To bi mu največ pomenilo.

O selitvi ne razmišlja. Ve, da ne želi iti v dom. Njegova žena je bila v domu in tam mu ni bilo všeč. Pravi, da če si na svojem, ne razmišljaš o drugem. Hišo je sam zgradil. Pravi, da je dom tisto, kar si si ustvaril, nek tvoj prostor. Da bi šel živeti v kakšno drugo obliko bivanja ne razmišlja, niti si ne želi. Pravi pa, da ima preveč prostora, celo nadstropje zase. Pove, da je že razmišljal o tem, da bi vzel kakšnega podnajemnika. Lahko bi se pogovarjal z njim, on bi mu lahko kaj prebral, kaj postoril. Pravi pa, da to nekako ne gre. Po njegovi smrti bo ta del hiše podedel sin in nekako ne bi šlo. Tudi sedaj sin skrbi za celo stanovanje, obnovo in podobno.

c) Intervju s starim človekom C:

Osební podatki (spol, starost)

Gospa je stara 85 let.

Zdravstveno stanje, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)

Ne more hoditi, sedaj je na vozičku. Slabše vidi. Ima sladkorno, inzulin ji vsak dan dajeta oskrbovalka in sin. Priklopljena je na kisik, ki je na dolgi cevki. Kisik ima zaradi srca. Zdravnik ji je pred kratkim povedal, da se stanje srca slabša, kar jo je precej potrló.

Bivanjski podatki (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)

Živi na podeželju, v prvem nadstropju hiše, s sinom.

V kakšni meri sami vodite **gospodinjstvo** oziroma katera gospodinjstva dela lahko opravljate (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?

Za večino gospodinjstvih opravil ne skrbi več. Dopoldne ima vsak dan tri ure pomoči na domu, popoldne je doma sin.

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me zanima:

- Kako v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljate ta del stanovanja? Kje imate težave?

- Kako ste si že izboljšali oz. prilagodili uporabo tega dela stanovanja?

- Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?

- Katere prilagoditve bi si še potrebovali?

- Kje ste imeli težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite zelenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?

Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja:

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če lahko brez težav greste ven, težko premagujete vhod ali ne morete iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne morete premagovati (pomen)?

Do vhoda stanovanja imam stopnice, ki jih ne morem premagovati, še posebej zdaj ko sem na vozičku. Če moram kam iti, me dve ali tri osebe nesejo po stopnicah. Grem kamor je nujno. Drugi pridejo k meni, imam pogoste obiske. Rada bi šla na dvorišče. Ne želim obremenjevati ljudi, da bi me nosili po stopnicah. S tem sem se nekako sprizajnila. Povsod po stanovanju imam več velikih oken, še posebej v kuhinji in tako od tam opazujem, kaj se zunaj dogaja. Vrata imam podnevi odklenjena. Se počutim varno. Ker je ena stran tega nadstropja približno zravnana s površino, povprašam, če bi se dalo narediti vhod na tej strani, da ne bi bilo stopnic. To smo že razmišljali, da bi lahko nekako vhod naredili z balkona. Vendar se ne splača, veliko je razbijanja in tako ali tako bom kmalu umrla.

- **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako odpirate vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?

Vrata so dovolj široka za voziček, le za v kopalnico ne. Včasih grem v kopalnico s hodalico, ki je ožja. Tudi sicer imam dovolj prostora za voziček, nimamo nekega odvečnega pohištva. Edino v dnevni sobi je potrebno umakniti majhno mizico, če grem na balkon. Vrata lahko odprem tudi na vozičku, edino sedaj ko sem priklopljena na kisik težje zaradi cevke.

- **kuhinja:** Kako imate urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potrebovali za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako vam ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?

Obroke mi pripravlja sin, oskrbovalka pa kaj dokuha, pripravi zajtrk. Če je pripravljeno na pultu tudi sama dam kaj v pečico ali vzamem s pulta. Vse pripravi sin in oskrbovalka, da imam na dosegu roke. Težavo imam, ker so v napoto nastavki za noge na vozičku in se zadevam v pult in težje dosežem do njega. (Pripomnim, da bi bil za to primeren podvozni pult.) Za mizo se lahko lepo zapeljem z vozičkom in miza je tudi dovolj visoka, da udobno jem.

- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?

Da sploh pridem v kopalnico mi pomaga oskrbovalka. V kopalnici imam kad. Na njej imam desko, da se usedem. To mi je priskrbel sin. Sam je izdelal iz lesa tudi nastavek, da se nanj namesti deska. Sama sem izrazila željo, da bi imela desko. Boljši bi bil tuš brez praga in o tem smo se že pogovarjali doma, tudi o razširitvi vrat. Vendar pa bi bilo potrebnega dosti razbijanja. S sinom se oba strinjava, da bi trajalo dolgo časa, veliko bi se kadil prah, sedaj pa sem še na kisiku in bi težje dihala in tudi kopalnice ne bi imela ta čas. Stranišče pa imam sobno in imam pomoč oskrbovalke pri uporabi.

- **soba:** *Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako imate dostopne predmete? Bi potrebovali pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.*

Sobo imam še za spanje, počivanje, gledanje televizije, poslušanje radia. Imam električno nastavljivo leseno posteljo. Svojci so jo dali delati po meri, da je lesena in se dviguje z gumbom, ne pa z ročko. Sicer bi bila upravičena tudi do kovinske takšne postelje. Za posteljo smo se posvetovali doma, zet jo je videl pri mizarju, ki izdeluje tudi takšne postelje. Na posteljo imam pričvrščen še trapez za dvigovanje. Tako se lahko sama dvignem, potem s postelje mi pomagajo. Posteljo sama dvignem in lahko udobno gledam televizijo. Tudi radio upravljam na daljinca, da mi ni treba do njega. Sin mi je pokazal kako deluje, če kdaj pozabim kje se pritisne, pa sama malo poskusim in mi uspe. Veliko imam tudi odprto okno, da se prezračí. V sobi tudi vsako jutro telovadim, vendar trenutno ne, ker se slabše počutim.

- **dnevna soba:** *Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?*

Včasih mi kaj pade na tla in ne morem pobrati. Takrat počakam na sina ali oskrbovalko. (Povem ji, da obstaja enostaven pripomoček za pobiranje s tal.) To bi bilo pa dobro in bom povedala sinu.

- **balkon:** *Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje?*

Sedaj so svojci kupili stol, da bi šla sedet na balkon. Balkon ima ozka vrata in ne morem tja z vozičkom. Zapeljem se do odprtih vrat balkona in se tam malo nadiham zraka. Rada bi hodila po balkonu, tam bi poskrbela za rože.

Kako uporabljate telefon, radio, TV, računalnik, domofon in kakšen pomen imajo? Na kakšen način ste jih je naučili uporabljati in kdo vam je pri tem pomagal?

Imam svoj mobilni telefon. Sin mi je shranil telefonske številke pod tipke do deset za hitro klicanje. Sama pa na pamet vem, pod katero številko je kdo shranjen in lahko pokličem. Kličem večinoma sorodnike ali prijatelje, za klepet ali če kaj potrebujem in tudi oni me pokličejo.

Kakšna so tla (nadrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?

Preprog nimam, ker bi se ob njih zadeval voziček, tako pa se lahko lepo zapeljem.

Kako vam razporeditev prostorov ustreza v vsakodnevnom življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka; je veliko dolgih hodnikov; ustrežnejša bi bila združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Razporeditev prostorov je zelo funkcionalna. Je le manjši predprostor, ni hodnikov in od tam so vrata v druge sobe, iz kuhinje se nadaljuje v dnevno sobo in na balkon. Tako so sobe večje in je več prostora, je pa tudi vse blizu in lažje za uporabo vozička. Že nekaj ljudi je prišlo gledat razporeditev prostora, ko so gradili svoje hiše.

Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?

Stikala imamo nameščena nizko, da jih brez težav uporabljam. Ker težko dvigujem roke, bi bilo naporno, če bi morala segati visoko. Tako jih je sin vgradil že pri gradnji hiše.

Kakšno je ogrevanje in kako opravljate opravila, povezana s tem?

Ogrevanje imamo na drva tukaj v kuhinji. Če mi pripravijo drva, tudi naložim na peč.

Kakšno individualno prilagoditev bi še potrebovali, za pomoč v vsakodnevnom življenju (lahko namestitev kakšne poličke za predmete)?

Ob postelji bi rabila na steni poličko za odlaganje, na primer daljinca.

Kdo vam je še pomagal in kako pri dosedanjih prilagoditvah oz. kje ste dobili informacije o možnostih oz. na kakšen način ste si še pomagali sami?

Samo sin in drugi sorodniki ter oskrbovalka kar sem že povedala.

V kolikšni meri vam svojci pomagajo pri prilagoditvi stanovanja oz. jo onemogočajo?

Sin mi največ pomaga. Veliko je že naredil. Vse mi tudi pripravi. Če kaj rabim, to povem in se skupaj dogovorimo. Zet veliko hodi okoli in pozna veliko ljudi in tako tudi kaj ceneje zrihta. Hčerka pa mi tudi pride pospraviti in kaj pripraviti. Sin je tudi priskrbel takšen kisik, ki ga imam in vsak mesec plačuje 80 evrov.

Kako finančne zmožnosti vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve?

Tiste prilagoditve, ki smo jih želeli in že opravili, smo finančno zmogli.

Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne? /

S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje? /

V kakšni meri menite, da je vaše stanovanje ustrezno prilagojeno glede na vaše potrebe?

(Protí koncu pogovora pride na obisk sokrajan, ki ji prinese jajca.) Za nas, ki ne moremo nikamor je pomembno, da drugi pridejo k nam. Zelo rada bi dobila pedikerko, ki bi prišla na dom. Drugače pa mi stanovanje zelo ustreza. Največja težava so stopnice. Veliko stvari pa smo že izboljšali. Vedno pa sem si želela tudi veliko in bolj moderno stanovanje. Z več prostora bi še lažje uporabljala voziček.

Bi se bili v primeru neprimernega stanovanja pripravljene preseliti? Če bi iskali ustrežnejše stanovanje, kam bi se bili pripravljene preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselili v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi vas negovala; da bi k vam prišel sostanovalec)?

Nikoli se ne bi preselila. Tukaj sem navajena in to je moj dom. Za pomoč imam oskrbovalko, tudi zdravnik in patronažna sestra prideta na dom. V domu za stare ljudi ne bi želela biti. Rajši imam zasebnost. Ponoči tudi

veliko kašljam in nočem nikogar motiti. Tudi ne bi želela iti stanovat kam drugam z drugimi starimi ljudmi. Če pa bi imela veliko hišo, bi sprejela kakšnega sostanovalca.

d) Intervju s starim človekom D:

Osební podatki (spol, starost)

Gospa je stara 86 let.

Zdravstveno stanje, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)

Zelo slabo vidi, na primer, vidi obris človeka, ne prepozna nobenega obraza. Lahko se prepogiba, lahko hodi. Ima osteoporozo, ki se je v zadnjem času izboljšala, potrebna je še večja previdnost pred padci. Včasih se ji dogaja, da pozablja, kam je odložila stvari, vendar je to oteženo predvsem zato, ker ne vidi.

Bivanjski podatki (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)

Živi v središču vasi, sama, v pritličnem stanovanju hiše. V zgornjem nadstropju živi neka druga družina, s katero ni v sorodu (poimenovala jih bom "zgornji sosedje", čeprav jih sama imenuje poimensko).

V kakšni meri sami vodite **gospodinjstvo** oziroma katera gospodinjstva dela lahko opravljate (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?

Gospa vsa gospodinjstva dela opravlja sama.

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me zanima:

- Kako v vsakodnevnem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljate ta del stanovanja? Kje imate težave?

- Kako ste si že izboljšali oz. prilagodili uporabo tega dela stanovanja?

- Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?

- Katere prilagoditve bi si še potrebovali?

- Kje ste imeli težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite želenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?

Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja:

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če lahko brez težav greste ven, težko premagujete vhod ali ne morete iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne morete premagovati (pomen)?

Veliko srečo imam, da živim v pritličju brez vsakršnih stopnic in pragov. Še pred leti, ko sem prišla sem, sem imela vhod zgoraj in sem morala hoditi po stopnicah. Takrat je bil to vhod za garažo in če sem želela čez ta vrata, sem morala mimo avta in sem se večkrat umazala. Potem so garažo naredili zraven hiše in imam lepo prost vhod. Sedaj bi bilo težko hoditi po stopnicah, ker slabo vidim in bi lahko padla, tudi malce težje hodim po stopnicah. Vsak dan grem velikokrat ven, to mi veliko pomeni. V neposredni bližini imam trgovino, pošto, cerkev in veliko sosedov. Tako lahko grem sama povsod. Vedno lahko grem k maši. Če moram k zdravniku ali kam drugam, prosim zgornjega sosedo in me pelje. Ponoči pa ne hodim ven. Včasih imam težave z zaklepanjem, ker ne vidim, včasih pa mi takoj uspe. (omenim še, da obstajajo posebne ključavnice za lažje zaklepanje)

- **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako odpirate vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?

Vrata mi ne delajo težav, sproti ji zapiram za sabo. Tudi tako dobro poznam stanovanje, da imam dober občutek kam prijeto za vrata.

- **kuhinja:** Kako imate urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potrebovali za lažjo pripravo in hranjenje (servirmi voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako vam ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?

Sama kuham in pripravljam vse obroke. Težavo imam s čiščenjem solate. Posodo tudi pomivam, včasih ne vem, če je dobro pomito, vendar ponavadi čutim, če je še kje kaj umazano. Kuham na plinskem štedilniku, vendar nimam nobenih težav. Ko je zmanjkalo plina, pa sem morala na električno, na katero nisem navajena in nisem videla številke in nisem znala prižgati. Orientiram se bolj po sluhu, če že vre. Z nožem pa režem po občutku, ki ga dobiš z leti in nimam težav. Veliko delam testenine za sokrajane, prijatelje, sorodnike. Občutek za tip se mi je zelo izostril. Nad štedilnikom imam dodatno močno luč, da bolje vidim. Sama sem si jo zaželela in mi jo je sokrajan zmontiral. Stvari pa odlagam vedno na isto mesto, tudi v hladilniku. Težave imam z začimbami, ker ne vidim napisa in jih moram vonjati in okušati. Tudi orehov ne morem na čisto zbrati in prosim koga, da jih zbere. Na vrtu sedaj pridelujem manj zelenjave, kajti zadnjič sem populila nasajeno, namesto plevela. Veliko je takšnih malenkosti vsak dan, ki pa so zelo pomembne zame.

- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?

V kopalnici imam kad in imam nekaj težav. Malo se bojim, da bi padla. Na zidu imam pritrjeno ročko, v banji pa gumijasto podlogo. Brez tega bi se težko sama umivala. Za to mi je povedal svak, ki ima tudi ročko in podlogo doma in mi je pomagal to namestiti. Rajši bi imela tuš, ker grem že težko v kad. To veliko stane. Pa delavci bi delali dolgo časa, jaz pa jim ne morem postreči. Sorodnica mi je že predlagala, da bi šla ta čas k njej, pa ne vem, če bi tako šlo. Rada bi zdrgnila kopalnico, vendar me boli roka pri čiščenju višjih delov. Bi morala koga prositi.

- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako imate dostopne predmete? Bi potrebovali pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.

Moja spalnica je hkrati tudi dnevna in kuhinja. Imam kar visoko posteljo, tako da lahko vstanem, sicer tudi nimam posebnih težav. Predmete imam razporejene na istem mestu, da vem kje je kaj. Težave imam pri oblačenju pri izbiri barv. Danes mi je že soseda pripravila par oblek skupaj, da se ujema, še posebej za jutri, ko grem na poroko. Svetlo in temno že vidim. Pri hlačah imam težave, ker so vse temne, vendar so ene bolj vijolične, druge modre ali črne. Tudi prodajalke sprašujem po barvi in me tudi kdaj zavedejo, da mi ne dajo tistega, kar želim. Vedno sprašujem bližnje sosede, če imam kje kak madež na obleki, ker ne vidim. Rjuhe tudi ne morem zamenjati, ker me boli roka in sem prosila sosedo.

- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?

Stvari imam vedno na istem mestu. Nad mizo imam močno luč, da bolje vidim, predvsem če kaj malega preberem. Imam elektronski čitalnik za branje, ki poveča besedilo, da preberem večje naslove. Ima bolj majhen ekran in ko grem v drugo vrstico se lahko izgubim, obstajajo veliko večji čitalniki, ki so lažji za branje. Sorodnica dela v optiki in mi je povedala, da to obstaja in sem ga kupila. Včasih sem veliko brala. Rada bi videla, da bi kdo prišel, ki bi mi kaj prebral. Stensko uro sem kupila veliko, da vidim številke. Na mizi pa imam še manjšo uro, ki jo od blizu pogledam.

- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje? /

Kako uporabljate telefon, radio, TV, računalnik, domofon in kakšen pomen imajo? Na kakšen način ste jih je naučili uporabljati in kdo vam je pri tem pomagal?

Radio imam nov in na daljinca, tako da mi ni treba hoditi k radiu. Imam vedno na istem programu in vem, na kateri gumb moram pritisniti. Dobila sem ga zastonj na Zavodu za slepe in slabovidne. Pogovarjala sem se s prijatelji in izvedela za zavod. Na začetku sem imela težave, ko je zmanjkalo toka in so se spremenile nastavitve. Potem me je zgornji sosed naučil, da samo trikrat pritisnem na en gumb. Pri postelji pa imam drug radio, na katerem imam drug program. Televizijo gledam bolj od blizu, za daljinca pa vem kam pritisniti. V telefonu imam shranjene številke in samo pritisnem na eno, na pamet pa vem, katera telefonska številka je shranjena pod katero cifro. Točno vem v kje v kateri vrstici je katera številka, da pritisnem. Na listu imam napisane druge številke na zelo veliko, da vidim. To mi je napisala zgornja soseda.

Kakšna so tla (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?

Preprog nimam, ob njih bi se lahko spotaknila.

Kako vam razporeditev prostorov ustreza v vsakodnevnom življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka; je veliko dolgih hodnikov; ustreznješa bi bila združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Kuhinjo, dnevno sobo in jedilnico imam v enem prostoru, vendar bi želela imeti posebej kuhinjo, ker je vonj po hrani v celem prostoru. Še posebej rib ne morem nikoli peči, ker se kadi in smrdi.

Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?

Da imam močno luč nad štedilnikom in nad mizo sem že omenila, da bolje vidim.

Kakšno je ogrevanje in kako opravljate opravila, povezana s tem?

Imam centralno ogrevanje, za katerega skrbijo zgornji sosede. Jaz imam radiator vedno odprt.

Kakšno individualno prilagoditev bi še potrebovali, za pomoč v vsakodnevnom življenju (lahko namestitev kakšne poličke za predmete)?

Nič takega.

Kdo vam je še pomagal in kako pri dosedanjih prilagoditvah oz. kje ste dobili informacije o možnostih oz. na kakšen način ste si še pomagali sami?

Pri uradnih stvareh mi pomaga vedno ena soseda. Kar imam za na pošto pa nesem in prosim poštarico, da mi vse uredi, napiše naslove.

V kolikšni meri vam svojci pomagajo pri prilagoditvi stanovanja oz. jo onemogočajo?

Svojih otrok nimam, imam pa veliko drugih sorodnikov in tisti bližnji mi veliko pomagajo. Vsak na svoj način, nekateri imajo takšne službe, da mi lahko pomagajo, na primer, v optiki. Ali pa imajo sami doma že kaj prilagojeno. Največ pa prosim za pomoč sosede, s katerimi govorim vsak dan in me tudi dobro poznajo.

Kako finančne zmožnosti vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve?

Imam pokojnino in kar potrebujem si kupim. Včasih je kaj dražjega in malce dlje šparam. Za kakšno večjo stvar pa bi bilo težje.

Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne?

Lastnik, zgornji sosed bi odobril, če bi želela kaj spremeniti, da bi mi bilo lažje.

S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje? /

V kakšni meri **menite**, da je vaše stanovanje **ustrezno** prilagojeno glede na vaše potrebe?

Če bi imela več prostora, bi lahko kdo prespal pri meni, kakšen obisk, tako pa ne morem nobenega kam dati.

Bi se bili v primeru neprimernega stanovanja pripravljene **preseliti**? Če bi iskali ustrežnejše stanovanje, kam bi se bili pripravljene preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselili v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi vas negovala; da bi k vam prišel sostanovalec)?

Ko ne bi nič več videla, bi šla v dom za stare ljudi. Že pred dvema letoma sem oddala prošnjo, za vsak slučaj, če bi se mi vid toliko poslabšal, vendar zaenkrat je še toliko v redu. Sokrajanka, ki dela kot oskrbovalka mi je že predlagala, da bi takrat pa lahko imela pomoč na domu, vendar se še nisem odločila. Da bi šla jaz živet k drugemu staremu človeku še nisem prej slišala, razmišljala in si tudi ne želim. Če pa bi imela veliko hišo, potem bi sprejela človeka na dom, ker sem tak človek, da imam rada ljudi, pogovor in vsakega sem vesela. V domačem kraju lahko hodim kjerkoli, ker vse natančno poznam, v drugem kraju pa se ne bi znašla, ker ne vidim.

e) Intervju s svojci E:

Osebnih podatki (spol, starost svojca in starega človeka)

Gospa je stara 50 let, njena mama pa 91 let.

Zdravstveno stanje svojca, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)

Zelo težko hodi, uporablja dve bergli, ne more se prepogibati v kolenih. Ima tudi slab spomin in je občasno zmedena, predvsem pozablja vsakodnevne stvari. Zdravil ne jemlje sama, ampak ji jih pripravijo domači. Voda mora biti vedno pripravljena, ker pozabi piti.

Bivanjski podatki svojca (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)

Mama živi na podeželju v hiši s sinovo družino. Hčerka jo večkrat tedensko obiskuje.

V kakšni meri lahko oseba sama vodi **gospodinjstvo** oziroma katera gospodinjska dela lahko opravlja (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?

Večine gospodinjskih del ne opravlja, za to skrbi družina. Pospravlja v sobi po dostopnih površinah. Za osebno higieno skrbi sama, le nog in las si ne more sama umiti.

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me zanima:

- Kako vaš svojec v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporablja ta del stanovanja? Kje ima težave?

- Kako ima že izboljšano oz. prilagojeno uporabo tega dela stanovanja?

- Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?

- Katere prilagoditve bi vaš svojec še potreboval?

- Kje ste imeli vi ali vaš svojec težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite zelenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?

Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja glede na posamezen primer:

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če gre svojec lahko brez težav ven, težko premaguje vhod ali ne more iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne more premagovati (pomen)?

Na vhodu ni stopnic in pragov. Čeprav težko hodi, lahko gre vsak dan pred hišo na svež zrak in opazuje naravo. Zunaj ima stabilen visok stol, da se lažje usedi in vstane. To ji je kupil eden od sinov. Pred hišo lahko gleda živali, pes pride zraven in ga lahko poboža z berglo. Opazuje tudi svoje in sosedo pri delu na kmetiji, včasih se sprehodi tudi nekaj deset metrov okoli hiše in v hlev. Vhod ima osvetlitev na senzor, vendar je zunaj le podnevi.

- **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako svojec odpira vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?

Hodniki so dovolj široki za uporabo obeh bergel. Ima težave z odpiranjem vrat, saj se ne more spustiti z bergel. Verjetno bi bila primernejša drsna vrata. Če so vrata le priprta, jih lahko porine z berglami.

- **kuhinja:** Kako ima svojec urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potreboval za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako mu ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?

Obrokov ne pripravlja, kuhajo svojci, ki tudi poskrbijo, da so prigrizki, sadje, kruh na dostopnem mestu, da si lahko sama vzame. Kakšen kozarec je tudi na pultu, lahko si natoči vodo. Miza ji je dostopna s strani, klop in miza sta zelo stabilni, tako da se opre pri usedanju in vstajanju. Ob klopi na omarico nasloni bergle.

- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?

Kopalnica ima tuš s pragom, uporablja ga s težavo. Občasno ji pomagajo domači. Boji se mokrih tal, ker ji lahko spodrsnejo bergle. Večinoma se umiva v umivalniku stoje, nasloni se nanj ali na pralni stroj. Noge in lase ji vedno umivamo mi, težko se tudi obriše. Pri tušu bi verjetno potrebovala še kakšen ročaj. Boljša bi bila nederseča tla. Predmete lahko odloži na umivalnik ali pralni stroj. V stranišču ima povišico za školjko in ročaje tako, da ga lahko sama uporablja. Če ne bi imela tega, pa bi rabila pomoč, ne bi se mogla usesti in vstati. To smo sami namestili. To so pripomočki, ki so na izposajo iz zdravstvenega zavarovanja. To smo uredili na lastno pobudo, ker smo ugotovili potrebo po tem. Mama je povedala kakšne težave ima.

- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako ima oseba dostopne predmete? Bi potrebovala pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.

Posteljo ima visoko za lažje vstajanje. Ima trapez za dvigovanje, da se lažje dvigne. To smo dobili na izposajo iz zdravstvenega zavarovanja. Povprašala sem pri zdravniku. Sami smo ga potem namestili na posteljo. Zraven postelje ima mizico, da se lahko prime in nasloni bergle. Ob postelji ima pritrjeno nočno lučko in lahko ugasne večjo luč in potem ugasne še malo lučko, ko gre spat ali ponoči na stranišče. Tablete ji k postelji prinesejo svojci. Ker je bila zadnje čase ponoči zelo žejna zaradi sladkorne, smo kupili lonček za pitje z ustnikom, da lahko leže pije. Sleče in obleče se sama, pomaga si z berglami, le nogavic si ne more obuti. Pripomoček za obuvanje nogavic, ne vem točno, če bi bil primeren, ker ima tudi okorne prste. V sobi ima dovolj prostora. Obleke za vsak dan ima na spodnjih policah. Tam ima tudi predmete za higieno, glavnik, denarnico. Na mizici in še eni omarici ima še druge osebne predmete, kakšen okrask in verske podobice. Ima še en stol, ki je podložen z dekami, da lahko vstane. Soba ji pomeni zasebnost, tam se ureja, lahko moli, gre počivat, ima obiske, za katere ima še kavč.

- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?

V dnevni sobi ima dostopno klop in trdno mizo, na katero se nasloni pri vstajanju. Tam gleda televizijo in je tudi v družbi. Ne bi želela imeti tv-ja v sobi, ker bi ga potem sama gledala. Sama upravlja tv. Ko so ga zamenjali, ni znala upravljati z njim, vendar se je počasi naučila, čeprav je rekla, da ne bo nikoli znala upravljati z njim. Včasih pa tudi pozabi ali kaj pomotoma pritisne in ji potem domači pomagajo. Včasih je cele popoldneve gledala nadaljevanke in si krajšala čas, sedaj pa je ne zanima več tako, niti ne more slediti podnapisom.

- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje vašega svojca?

Na balkon gre na zrak, se malo sprehodi. Čez balkon se pogovarja s sosedi, če so zunaj. Rada tudi opazuje sosedove otroke pri igri.

Kako oseba uporablja telefon, radio, TV, računalnik, domofon in kakšen pomen imajo? Na kakšen način se jih je naučila uporabljati in kdo ji je pri tem pomagal?

Telefon je včasih sama uporabljala. Sedaj je tudi drug telefon, številki si ne zapomni, težko pritiska na tipke, zato ji domači zavrtijo številko ali pa jo sami pokličemo. Telefon uporablja vsakodnevno, večinoma za stik s sorodniki. Ker ji je dolgčas, je pa tudi zelo zgovorna, se rada pogovarja po telefonu. Tako nam pove kaj se doma dogaja in mi povemo kaj se pri nas dogaja, čeprav si včasih kaj narobe zapomni, vedno vpraša kdaj pridemo na obisk in se zmenimo. Na mizici v sobi ima radio, ki je nastavljen vedno na isti program in ga upravlja samo z enim gumbom, doseže pa ga s postelje.

Če oseba potrebuje pripomočke za lažje čiščenje, kakšne uporablja (npr. na dolgih držalnih)?

Ne more uporabljati takšnih pripomočkov zaradi bergel.

Kakšna so tla (nederseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?

Tla so ustrezna, nima nobenih preprog, te bi bile nevarne. Paziti je treba, ko se pomivajo tla, da se ji to pove in ne hodi tam, ker spodnese bergle in lahko pade. V kopalnici bi bila tla lahko nederseča.

Kako razporeditev prostorov ustreza osebi v vsakodnevem življenju (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi osebi ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Dobro je, da ima sobo nasproti stranišča, to je par korakov in lahko gre tudi ponoči hitro na stranišče. Po hodniku pa se tudi sprehaja, še posebej pozimi veliko hodi iz prostora v prostor. Hodi tudi v različne prostore in z različnih strani lahko vidi čez okno, kaj zunaj delajo.

Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?

Ponoči je dobra osvetlitev.

Kakšno je ogrevanje in kako oseba opravlja opravila, povezana s tem?

Ogrevanje je centralno na drva in za to skrbijo domači. Tudi radiatorje upravlja domači, ima pa vedno toplo.

Kakšno individualno prilagoditev bi oseba še potrebovala, za pomoč v vsakodnevem življenju (lahko namestitev kakšne poličke v sobi ali kopalnici)?

Potrebovala bi morda električno posteljo, da bi se vzglavje dvigovalo.

Ali ste svojcu še kdaj podali določene informacije, svetovali ali pomagali pri prilagoditvi stanovanja? Če ja, na kakšen način?

Pred 20 leti so gradili novo hišo in mama je že takrat težko hodila. Že takrat je sinu govorila, da do vhoda ne sme biti stopnic in na tak način je sin tudi zgradil hišo. Pozneje se je to izkazalo kot zelo pomembno. Priskrbela sem trapez za dvigovanje pri postelji, povišico za toaletno školjko in ročaje. Domači ji damo tudi predmete na dostopna mesta, to so oblačila, hrana, ostali predmeti. V lekarni smo kupili lonček za pitje, ker smo ugotovili, da se mora ponoči vzdigovati, če želi prijeti za kozarec in piti. Stol, ki ga ima zunaj smo tudi kupili in ga lahko prenašamo v druge prostore. Stol v sobi pa smo podložili.

V kakšni meri ste vi pomagali svojcu za prilagoditev stanovanja (edini, ki ste mu pomagali, sam svojec ali drugi so mu pomagali)?

Mama pove če ima kakšne težave in mi na podlagi tega ugotovimo, če kaj rabi ali pa sami vidimo. Vse prilagoditve izvajamo svojci, torej njeni otroci in vnuki, snaha.

Kako finančne zmožnosti vas ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve? Bi bile potrebne kakšne subvencije na državni ravni?

Dražjih prilagoditev nismo delali ali potrebovali. Nekatere pripomočke smo kupili sami, mama pa ima tudi pokojnino in nekatere dodatke. Nekatere tehnične pripomočke pa smo dobili v izposojlo.

V kolikšni meri ste informirani o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih? Od koga bi si želeli več pomoči, informacij ali svetovanja?

Smo dovolj informirani.

Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne? /

Na kakšen način ste svojca morda motivirali ali naučili uporabljati nov tehnični pripomoček?

Drugi pripomočki niso zahtevni. Razen za daljinca za tv je bilo potrebno večkrat pokazati kam naj pritisne, ampak je tudi sama kar poskusila, če ji bo uspelo.

Ali ste vedeli na koga se morate obrniti, če ste želeli izvesti določeno prilagoditev stanovanja?

Ja. Informacije o nekaterih tehničnih pripomočkih pa dobimo pri zdravniku. Lonček za pitje pa smo videli v domu za stare in dobili informacije v lekarni.

S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje? /

V kakšni meri menite, da je stanovanje svojca ustrezno prilagojeno za njegove potrebe?

Menim, da je stanovanje dobro prilagojeno za njene potrebe.

Bi se bil svojec v primeru neprimernega stanovanja pripravljen preseliti? Če da, kam (v isti kraj, v drug kraj)?

Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sestanovalec)?

Da. Pripravljena bi se bila preseliti, če ne bi svojci skrbeli zanjo oziroma če ne bi imela prilagojenega stanovanja, na primer, ne bi mogla uporabljati stranišča. V tem primeru bi se preselila v najbližji dom, to je že sama povedala. Druge oblike pa menim, da je ne bi zanimala.

f) Intervju s svojci F:

Osebnih podatki (spol, starost svojca in starega človeka)

Gospa je stara 65 let, njena mama pa 92 let.

Zdravstveno stanje, ki pogojuje prilagoditev stanovanja (npr. lahko hodi, je na vozičku, težko se upogiba, demenca ...)

Mama je srčni bolnik, pogosto se ji nabira voda in težko diha, posledično jo to ovira pri hoji. Ima tudi popkovo kilo, zaradi česar se težko prepogiba. Že tri leta pri hoji uporablja hodalico.

Bivanjski podatki (s kom živi / živi sam, mesto / podeželje, živi v stanovanju / hiši, v katerem nadstropju)

Mama živi sama, v hiši na vasi. Hčerka živi petdeset metrov stran in jo vsak dan obiskuje.

V kakšni meri lahko oseba sama vodi gospodinjstvo oziroma katera gospodinjska dela lahko opravlja (pospravljanje, kuhanje, pranje, nakupovanje, osebna higiena)?

Gospa velik del gospodinjskih del opravlja sama, kuha, lika in sama skrbi za osebno higieno. Vsakodnevno ji hčerka pomaga, nakupuje, opravi na pošti, obdeluje vrt.

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za njegovo samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja me zanima:

- *Kako vaš svojec v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporablja ta del stanovanja? Kje ima težave?*

- *Kako ima že izboljšano oz. prilagojeno uporabo tega dela stanovanja?*

- *Kdo je izvedel prilagoditev oz. kje ste dobili informacije?*

- *Katere prilagoditve bi vaš svojec še potreboval?*

- *Kje ste imeli vi ali vaš svojec težave pri dosedanjih prilagoditvah in kateri so razlogi, da ne uresničite zelenih (finančne zmožnosti, pomanjkanje informacij, nikogar ni, ki bi pomagal, zakonske omejitve)?*

Pri posameznih delih stanovanja postavljam še dodatna vprašanja glede na posamezen primer:

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje, če gre svojec lahko brez težav ven, težko premaguje vhod ali ne more iti ven? Kakšna je osvetlitev vhoda (nevarnost padca, senzorska osvetlitev)? Težave z odklepanjem? So tudi v stanovanju stopnice, ki jih ne more premagovati (pomen)?

Do vhoda nima stopnic in pragov. Pred hišo ima mizico in stole, da lahko poseđi. Ven gre na zrak. Zunaj sama zaliva okenske rože, kar ji je zelo pri srcu. Lahko gre v drvarnico, ki je zraven, ker ima tam sušilnik. Tako tudi nima težav, da jo kam peljemo, lahko gre k maši. Rada je v družbi. Zaklene se ponoči in čez dan, če gre počivat. Ključ da iz ključavnice, da lahko jaz odklenem. Če se kaj zgodi, da lahko pridem notri ali pa če počiva in ne vstane.

- **hodniki in vrata:** Kako širina vrat, hodnikov in morebitnih pragov vpliva na gibanje (predvsem pri uporabi vozička ali drugih pomagal, nevarnost padca)? Kako svojec odpira vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?

Hodniki in vrata so povsod dovolj široki za hojo s hodalico. Z vrati nima težav. Tudi ko je nekaj časa uporabljala invalidski voziček, je lahko povsod prišla.

- **kuhinja:** Kako ima svojec urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potreboval za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako mu ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?

Mama si vse obroke pripravlja sama, vendar ji jaz vso hrano in potrebno prinesem. Občasno pa ji tudi prinesem kosilo, če ravno kaj takega skuham. Predmete ima posortirane na mestih in ve kje so. S stola malce težje vstane, zato se prime na rob. V kuhinji je tudi štedilnik na drva. Če pripravimo drva, potem jih mama sama naloži. Prinesemo ji solato in jo sama natrebi.

- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? V kakšnih položajih se vidite v ogledalo?

Ker je do stranišča dolg in zavit hodnik, smo svojci kupili sobno stranišče. Tega uporablja le ponoči. Sicer pa običajnega. Ima malce težav pri vstajanju. Včasih je bilo stranišče dostopno še po daljši poti, ker je to stara hiša. Pred leti smo prebili steno enega prostora in naredili malo bližji vhod do stranišča. Takrat je dala mama pobudo, uredili smo pa svojci. Tuš smo uredili v delu kuhinje. To smo svojci naredili že pred leti na njeno pobudo. Tako ima bližje in tudi tuš je primernejši od kadi, da lahko sama vstopi vanj. Na dnu ima gumijasto preprogo, da ne drsi. Vseeno se tušira le takrat, ko je nekdo v hiši, če bi slučajno padla. Potrebovala bi kakšen ročaj, da bi se bolje prijela in bila bolj sigurna in varna. Sicer pa se prime za del pri pipi. Zraven tuša ima še umivalnik. Predmete za nego ima na dosegu rok tako, da jih lahko samostojno uporablja.

- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako ima oseba dostopne predmete? Bi potrebovala pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.

Mamo obiščem vsako jutro. Takrat ji tudi pomagam poviti nogo, na kateri ima rano in obuti nogavice, ker to težko naredi. Sicer pa se sama obleče. Pripravim ji vsa zdravila. Ležišče ima prilagojeno. Svojci smo dali delati po meri jogi, ki smo ga položili na kavč. Ležišče je tako višje in mama lažje vstane. Ležišče smo naročili v trgovini, ki dela po meri. Pred leti je zaradi boleznih izgubila veliko kilogramov in so ji bile vse obleke prevelike. Ker je bila nekoč šivilja in šiva še danes, si je vse obleke zožila sama. V sobi ima predmete tako razporejene, da jih ima blizu in jih doseže. Tv ima v sobi in ponavadi gleda kakšne oddaje ali dnevnik. Sama upravlja z daljincem in nima težav. Včasih kakšno oblačilo opere sama na roke, sicer pa ji premo hčerke.

- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?

Dnevno sobo ima združeno s sobo. Pri postelji ima še stol in mizico, na katero se tudi nasloni pri vstajanju. Rada bere revije, reklame, časopise. Za branje ima očala. Opravlja različna ročna dela, šivanje, vezenje.

- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje vašega svojca?

Ni balkona, ni potreben, ker ima vhod brez stopnic.

Kako oseba uporablja telefon, radio, TV, računalnik, domofon in kakšen pomen imajo? Na kakšen način se jih je naučila uporabljati in kdo ji je pri tem pomagal?

Ko je enkrat padla, je na srečo lahko prišla do telefona in me poklicala in sem takoj prihitela k njej. Številke ima napisane na listku in brez težav pokliče. Kadar grmi pa sama izklopi telefon. Bolj jo drugi kličemo, ker sama pravi, da so telefonski pogovori dragi. Radio in televizijo pa sama brez težav uporablja.

Če oseba potrebuje pripomočke za lažje čiščenje, kakšne uporablja (npr. na dolgih držalnih)?

Ima krtačo na dolgem ročaju in če je sama kaj pobriše, če se polije, skloniti se ne bi mogla. Sicer pa ji pri čiščenju pomagamo hčerke.

Kakšna so tla (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?

Mama je že trikrat padla, ko se je spotaknila ob tepih. Pri zadnjem padcu smo vse odstranili. Tudi sicer je bolj neokretna in lahko pade. Sicer pa ne mažemo tal s kakšnim voskom, da ne bi drselo.

Kako razporeditev prostorov ustreza osebi v vsakodnevem življenju (npr. pot od sobe do

kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi osebi ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Pot do stranišča je predolga, čeprav smo jo že skrajšali. Tudi hodnik ima dolg od sobe do kuhinje. Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?
Luč je pomembno, da jo ima močno tam, kjer bere in šiva, veze. Sicer pa uporablja baterijo, če ponoči vstane. Pravi, da vidi s pomočjo javne razsvetljave in baterijska svetilka ji je dovolj. Vedno pa ji moram priskrbeti polne baterije.

*Kakšno je **ogrevanje** in kako oseba opravlja opravila, povezana s tem?*

Ogrevanje na drva smo že pred leti spremenili v centralno ogrevanje na olje, ko je bila mama še bolj samostojna. Sedaj nima nobenih opravil, povezanih z ogrevanjem.

Kakšno individualno prilagoditev bi oseba še potrebovala, za pomoč v vsakodnevem življenju (lahko namestitev kakšne poličke v sobi ali kopalnici)?

Ne spomnim se ničesar več.

*Ali ste svojcu še kdaj podali določene **informacije, svetovali ali pomagali** pri prilagoditvi stanovanja? Če ja, na kakšen način?*

Že pred leti smo izvedli večje prilagoditve, ko je bila mama še bolj samostojna. Včasih je bila drvarnica pod cesto, sedaj pa je zraven vhoda. Klet smo preuredili v kurilnico, zamenjali smo streho.

V kakšni meri ste vi pomagali svojcu za prilagoditev stanovanja (edini, ki ste mu pomagali, sam svojec ali drugi so mu pomagali)?

Vse prilagoditve opravljamo svojci in nihče drug, smo tri sestre, njene hčerke. Tudi ostale hčerke jo pogosto obiskujejo, ena pogosto prenoči pri njej. Mama pa velikokrat da pobudo za kakšno prilagoditev.

*Kako **finančne zmožnosti** vas ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve? Bi bile potrebne kakšne subvencije na državni ravni?*

Sicer je varčna oseba in tako tudi kar prišpara, ima tudi pokojnino po možu. Vendar je večinoma sama financirala prilagoditve.

*V kolikšni meri ste **informirani** o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih? Od koga bi si želeli več pomoči, informacij ali svetovanja?*

Svojci smo dobro informirani. Zaenkrat ni nič kaj takega, da bi potrebovali informacije.

Če oseba živi v stanovanju, ali so nekatere prilagoditve sploh možne? /

*Na kakšen način ste svojca morda **motivirali ali naučili uporabljati** nov tehnični pripomoček?*

Se je sama zanimala in naučila, nima težav.

*Ali ste vedeli **na koga se morate obrniti**, če ste želeli izvesti določeno prilagoditev stanovanja?*

V družini smo se vedno med seboj pogovorili, če je bilo treba imeti izvajalca, smo vedeli koga poklicati.

S katerimi drugimi ovirami ste se morebiti še srečali, ko ste želeli prilagoditi stanovanje?

Težko je spremeniti že obstoječo razporeditev prostora, vendar smo jo sami že do določene mere, ko smo prebili steno, napravili tuš v kuhinji.

*V kakšni meri **menite**, da je stanovanje svojca **ustrezno** prilagojeno za njegove potrebe?*

Menim, da je dobro prilagojeno. Veliko smo že naredili. Dobro bi bilo, da bi imela kakšen ročaj v tušu.

*Bi se bil svojec v primeru neprimerne stanovanja pripravljen **preseliti**? Če da, kam (v isti kraj, v drug kraj)?*

Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sstanovalec)?

Mama se ne bi bila pripravljena preseliti. Pripravljena bi se bila preseliti, če bi bila nepokretna, da bi jo hčerke težko negovale. Za takšen primer je že pred nekaj časa dala vlogo v dom za stare ljudi v najbližjem kraju in je že dobila prosto mesto, vendar ga sedaj ne potrebuje. Druge oblike menim, da je ne bi zanimale, kajti kar potrebuje pomoči, jo dobi od nas svojcev. Mi pa smo tudi njena družba.

g) Intervju s socialno oskrbovalko:

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja me glede na vaše delo in izkušnje z uporabniki zanima:

- Katere neprilagoditve stanovanj najpogosteje zaznavate pri uporabnikih in katere prilagoditve bi potrebovali?

- Kako uporabniki v vsakodnevem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljajo ta del stanovanja? Kje imajo težave?

- Kako ste vi že svojemu uporabniku prilagodili ta del stanovanja?

- Kje imate vi težave pri uresničevanju prilagoditev in kateri so razlogi, da ljudje ne uresničijo potrebnih ali zelenih prilagoditev?

Pri posameznih delih stanovanja postavljam še specifična dodatna vprašanja:

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** Dostopnost vhoda, stopnice (pomen za vsakodnevno življenje), potrebe po klančini, dvigalu? Osvetlitev vhoda, težave z odklepanjem, stopnice in pragovi v stanovanju.

Veliko mojih trenutnih oskrbovancev ne more ven. Uporabljajo voziček, ne morejo po stopnicah. Odvisni so od pomoči, če želijo ali morajo ven. Ne zaznavam, da bi moji oskrbovanci silili ven, da bi si želeli ven. Zdi se, kot

da so se sprijaznili s tem, da so vedno v stanovanju. Najpomembnejši jim je lastni prostor. Da bi šli ven, bi bil zanje stres. Tudi bojijo se, da bi zunaj padli, da bi se prehladili, da bi jih prepihalo. Rajši imajo, da je v stanovanju svetlo, da dobro vidijo ven čez okno in od tam opazujejo zunanji svet, da imajo odprto okno. Tako se počutijo varno. Radi imajo, da jim drugi pripovedujejo o zunanjem svetu, kaj se dogaja. Predvidevam pa da tisti, ki so še toliko samostojni, da lahko gredo vsak dan ven, jim to veliko pomeni in ne morejo brez tega.

- **hodniki in vrata:** Ustreznost širine hodnikov in vrat (pri uporabi pomagal pri hoji). Kako uporabniki odpirajo vrata (bi bila primernejša drsna, ali bi jih ponekod lahko odstranili)?

Ozki hodniki in vrata so velik problem, saj tukaj mi ne moremo pomagati. Ponavadi so vrata preozka za invalidski voziček ali hodalico, velikokrat ravno v kopalnico. Potem pa moramo pomagati, da se iz vhoda kopalnice oseba prestavi na kad. Ne morejo se sami enostavno zapeljati pred umivalnik ali kad.

- **kuhinja:** Kako ima uporabnik urejene predmete (dostopne)? Katere pripomočke bi potreboval za lažjo pripravo in hranjenje (servirni voziček, steklokeramični štedilnik, pripomočke pri hranjenju, lonček za pitje)? Kako mu ustrezajo višina mize, delovnih površin in stola?

Moji oskrbovanci večinoma ne pripravljajo obrokov. Svojci in mi poskrbimo, da imajo določene stvari, hrano na pultu, da dosežejo, morda le pogrejejo. Damo pa tudi potrebne stvari na mizo, ker tam lahko dosežejo. Gospe pripravim drva na doseg roke, da jih lahko sama naloži v štedilnik. Sicer pa ne bi mogla in bi pogorelo. Večinoma imajo mize takšne, da se lahko zapeljejo z vozičkom pod njih in to je pomembno, da lahko sami jejo. Neka gospa je imela prenizko mizo in ni dosegla do nje, ko se je zraven zapeljala z vozičkom. Tako je zelo neudobno jedla, ko je imela pri sebi le nek pladenj in segala do mize. Pohišstvo, predvsem mize morajo imeti zaobljene robove. Ljudje se velikokrat udarjajo ob njih. Predlagam jim, na primer, da si kupijo termovko, da ostane pijača topla, in si lahko potem sami natočijo.

- **kopalnica in stranišče:** Katere so potrebne prilagoditve (nastavek oz. stol za kopalno kad, sprememba v prho brez roba, sedež v prhi, ročaji na steni, povišica za toaletno školjko, toaletni voziček, prostor za gibanje)? Na kako dostopnem mestu so shranjeni predmeti? Kopalnice nikakor niso prilagojene starim ljudem, še posebej pri uporabi vozička. Večina jih rabi pomoč pri umivanju. Kopalnice niso dovolj prostorne. Večinoma imajo kadi. Potrebovali pa bi tuš brez pragov, da bi se lahko zapeljalo tudi z vozičkom in pritrjene ročke, da se primejo, lažje vstanejo. Imajo pa deske, da se usedejo na kad in kakšne nastavke. Tudi ob prilagojeni kopalnici bi večinoma potrebovali pomoč, vendar bi lahko določene stvari naredili sami, lahko bi se držali za ročke, pri sedenju bi se lahko sami umili do določene mere. Delo pa bi bilo v veliki meri olajšano tudi nam. Predmete za osebno rabo pa imajo večinoma dostopne in jih lahko sami dosežajo.

- **soba:** Potrebne prilagoditve (postelja z nastavljivo višino, trapez za dvigovanje, prostor za gibanje)? Kako ima oseba dostopne predmete? Bi potrebovala pripomočke za pomoč pri oblačenju? Pomen lastne sobe.

Ko pridemo k uporabniku je največkrat problem postelja, ki ni ustrezna. Oseba se ne more sama dvigniti in rabi pomoč. Če je to povezano s težavnostjo našega dela, morajo biti tudi postelje ustrezne, kajti taki so predpisi, da si zavarujemo hrbtenico. Če pa to samo predlagamo svojcem, večinoma traja, da svojci sprejmejo to možnost, kajti oni kar ne bi dali stare postelje ven. Stari ljudje so nanjo navajeni, svojci pa menijo, da je to velikega osebnega pomena za njih. Tako stari ljudje kot svojci se otepajo sprememb. Neka gospa ima nizko zakonsko posteljo in ker je postelja velika, je težavno za obračanje človeka, ne moreš namestiti stranice. Potem, ko dobijo novo posteljo, ki je nastavljiva, pa so zelo zadovoljni in vidijo, kako je boljša, prej pa ne. Vendar pa dostikrat obdržijo staro posteljo v sobi in potem ni prostora. Star človek še vedno kljub pomoči želi nekaj sam narediti, se dvigniti na trapezu z rokami, ti pa mu zadaj podložiš, ne pa da ga v celoti dvigneš.

- **dnevna soba:** Potrebne prilagoditve (ustrezno visok stol z naslonjalom, držalom za roki, miza, svetilka)?

V dnevni sobi in tudi drugje je pomembno, da je človeku udobno in da lahko vstanejo. Večinoma velikokrat podlagamo blazine pod voziček, pod noge, damo odejo na noge. Podlaganje je pomembno tudi da ne zatekajo noge.

- **balkon:** Ali ima stanovanje dostopen balkon in kakšen pomen ima za vsakodnevno življenje uporabnikov?

Moji oskrbovanci večinoma nimajo dostopnega balkona. Z vozičkom ne morejo na balkon zaradi ozkih vrat. Če bi želeli na balkon, potrebujejo pomoč.

Kako oseba uporablja telefon, radio, TV, računalnik, domofon in kakšen pomen imajo? Na kakšen način se jih je naučila uporabljati in kdo ji je pri tem pomagal?

Ljudje telefon, radio, televizijo, domofon upravljajo samostojno. Svojci ali oskrbovalke jih le naučimo uporabljati. Radio in televizijo nekateri gledajo in poslušajo, drugi pa ne. Pomemben pa je telefon, stari ljudje ga radi uporabljajo. Predstavlja jim stik s svetom, ljudmi, predvsem s sorodniki. Lahko pa pokličejo tudi, če kaj potrebujejo in dobijo pomoč.

Kakšna so tla (nedrseča, morebitne nepritrjene preproge) in katere so morebitne težave, povezane z njimi?

Ljudje raje odstranijo preproge, da se ne spotikajo in ne poškodujejo.

Kako razporeditev prostorov ustreza osebi v vsakodnevem življenju (npr. pot od sobe do

kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi osebi ustrezala združitev kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Razporeditev prostorov večinoma ni ustrezna. Veliko je hodnikov in vrat ter premalo manevrskega prostora. Kakšna je osvetlitev stanovanja z lučmi in kakšen pomen ima v vsakdanjem življenju?

Večinoma imajo dosti luči na tistih mestih, kjer jih potrebujejo.

Kakšno je ogrevanje in kako oseba opravlja opravila, povezana s tem?

Pri ogrevanju so ljudje večinoma odvisni od pomoči. Če je oseba prej živel sama in samostojno ogrevala prostore, večinoma potem tega ne zmore več. Tisti, ki živijo v bloku in imajo centralno ogrevanje, jim za to ni treba skrbeti in so na boljšem.

Ali ste kot socialna oskrbovalka še na kakšen način podali določene informacije, svetovali ali pomagali pri prilagoditvi stanovanja?

Veliko stvari se sami domislamo in si potem izmenjamo oskrbovalke izkušnje med seboj. Ko se izkaže nek pripomoček dober pri enem človeku, si to med seboj povemo. Oseba se ni imela kam prijeti pri postelji, da bi se dvignila, obrnila. Tako smo se domislile in spodaj sem podložila žakelj, ki drsi in gre lažje. Ali pa smo ugotovile, da je nek stol stabilen in dober za vstajanje in smo ga predlagale tudi za druge ljudi. Ko že dolgo časa delaš z osebo v stanovanju, lahko dobro ugotoviš njegove potrebe, dobro poznaš stanovanje. Na primer, prestavimo mizo, da se z druge strani lažje pride, damo pladenj pod kozarec, da se ne poliva. Sicer pa lahko največkrat svojcem le svetujemo, predlagamo in se potem sami odločijo. Svetujem lahko, da ukinejo plin ali da se redno prezračuje. Velikokrat umaknemo kakšno prepreko.

Kako pomemben se vam zdi vpliv svojcev pri prilagoditvi? So vir informiranja, uresničevanja, morda zaviranja prilagoditev?

Vpliv svojcev je zelo pomemben in različen. Svojci do določene mere odločajo, kako bo star človek živel. Lahko se zanimajo za prilagoditve že na lastno pobudo, dajo tudi denar za to. Lahko sprejemajo predloge oskrbovalke. Lahko pa tudi onemogočajo prilagoditve. Ker star človek ne izrazi želje in pravi, da mu je dobro, svojci menijo, da ne rabijo izboljšav. Lahko pa se preprosto ne zanimajo za takšne stvari, ne želijo vlagati denarja ali trmasto vztrajajo pri obstoječem stanju. Vendar pa je v mojih primerih velikokrat tako, da če se ljudje odločijo za pomoč na domu, ki je tudi plačljiva in pomeni spremembo, so ljudje pripravljeni tudi na druge spremembe. Svojci sprašujejo oskrbovalke o možnih izboljšavah in večinoma upoštevajo naše nasvete, nekateri pa že prej poskrbijo za prilagoditev. Večinoma so svojci v veliko pomoč, poskrbijo da imajo starši vse na doseg.

Kako finančne možnosti uporabnika ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve?

Pri velikih spremembah, kot so arhitektonske ovire, je finančna zmožnost zagotovo problem. Sicer pa je zelo odvisno od človeka in svojcev. Svojci lahko imajo dovolj denarja, vendar ga le šparajo in ne dajo nič na to, da bi kaj izboljšali. Lahko pa dajo tisto, kar imajo, za vse možne izboljšave in res veliko naredijo. Zelo je odvisno od človeka.

V kolikšni meri ste informirani o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih? Od koga bi si želeli več pomoči, informacij ali svetovanja?

Informiramo se med sabo oskrbovalke, vodi nas tudi koordinatorica, ki nam organizira izobraževanja.

Ali menite, da so ljudje na splošno zadovoljni s stanovanjem, kljub temu da morda ni ustrezno za njihove potrebe?

Opažam, da so ljudje zadovoljni s svojim stanovanjem. S stanjem, kakršno je, so sprijaznjeni. Niti pa ne poznajo drugih možnosti. Če nekaj ne poznaš, ne moreš vedeti, da je lahko bolje. Predvsem se otepajo sprememb.

Kateri so po vašem mnenju še drugi problemi pri uresničevanju prilagoditve stanovanja?

Ugotavljam, da stari ljudje ne marajo velikih sprememb, manjše že lažje sprejmejo. Šele potem, ko res ne morejo brez neke pomoči, uvidijo da rabijo spremembo, pomoč, sicer pa se zelo držijo starih navad. Kot oskrbovalka lahko ljudem svetujem, naj kupijo nek pripomoček, vendar jih v to ne morem prisiliti. Če se socialne oskrbovalke menjajo, jim človek težko zaupa in težje se odloči za predlagano prilagoditev. Stari ljudje niti svojci dostikrat ne vedo, da neki pripomočki obstajajo. Težko je tudi doseči takšno stopnjo prilagoditve, da bi bil človek potem čisto samostojen, čeprav prilagoditev naredi veliko. Večinoma se še vedno potrebuje človeška pomoč, vsaj v takšnih primerih, kot jih imam kot oskrbovalka. Tudi ljudje se ne počutijo varni sami. Potrebujejo vsaj del dneva človeški stik. Stari ljudje tudi ne želijo obremenjevati svojcev, zato ne izrazijo želja. Svojci so tudi prezaposleni, nimajo časa, da bi se posvetili večjim spremembam.

V kakšni meri menite, da so se uporabniki pripravljeni preseliti v ustrežnejše stanovanje? Kam bi se bili pripravljene preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sestanovalec)?

Stari ljudje se niso pripravljene preseliti. Obstoječe stanovanje jim predstavlja dom, ki so si ga sami ustvarili. Če ne bi mogli skrbeti zase ali ne bi nihče drug skrbel za njih, so pripravljene iti v dom za stare. Dom za stare je za njih neka institucija, katera jim predstavlja vsaj varnost, čeprav si tja ne želijo. Ne želijo si, da bi se preselili h kakšnemu tujemu človeku ali k tuji družini, ki bi jih negovala. Tega se bojijo, ne zaupajo ljudem, lahko bi jih po določenem času vrgli ven. Videla sem oglas, da bi par v lastni hiši negoval stare ljudi, vendar se nanj ni nihče odzval. Če bi imeli možnost, pa razmišljajo, da bi dobili sestanovaleca, za družbo, za pomoč, vendar ni takšnih, ki

bi se preselili k njemu. Bolj bi zaupali kakšnim drugim organiziranim oblikam, domovom s kakimi desetimi stanovanji in skupnimi prostori in možnostjo nege.

h) Intervju s socialno delavko:

Podatki o stanovanju za posamezne dele stanovanja in pomen tega za samostojno življenje:

Pri vsakem posameznem delu stanovanja (vhod oz. dostopnost do stanovanja, hodniki in vrata, kuhinja, kopalnica in stranišče, soba, dnevna soba, balkon) me glede na vaše delo in izkušnje z uporabniki zanima:

- *Katere neprilagoditve stanovanj najpogosteje zaznavate pri uporabnikih in katere prilagoditve bi uporabniki potrebovali?*

- *Kako uporabniki v vsakodnevnem življenju samostojno oz. s pomočjo drugih oseb uporabljajo ta del stanovanja? Kje imajo težave?*

- **vhod oz. dostopnost do stanovanja:** *Dostopnost vhoda, stopnice (pomen za vsakodnevno življenje), potrebe po klančini, dvigalu?*

Ugotavljam, da imajo uporabniki, ki živijo v stanovanjskih blokih, oteženo dostopnost do stanovanja. Naši uporabniki živijo večinoma v starejših blokih, kjer nimajo dvigala. Tako imamo npr. uporabnico, ki živi v tretjem nadstropju in brez pomoči ne more ven. Ker pa naši uporabniki prejemajo večinoma relativno malo ur pomoči, kar je predvsem finančni vzrok, opravljajo večinoma druga dela in ne ostane časa, da bi jih oskrbovalke peljale ven. Pol ure traja samo, da pridejo ven. Tako so bolj odvisni od svojcev. Imeli smo le en primer gospoda na invalidskem vozičku, ki je živel v novejšem bloku in je imel tako dvigalo, stanovanje brez pragov, kot tudi dobro razporeditev prostorov s širokimi hodniki in vrati. V stanovanjskih hišah pa so primeri zelo različni. Če je možno, svojci uredijo, da star človek živi v pritličju hiše. Vendar so to bolj tisti z višjim standardom. Prilagoditve teh delov so najbolj povezane s financami, ker to zelo veliko stane.

- **hodniki in vrata:**

Primeri so zelo različni. Je pa res, da so za voziček dostikrat kakšna vrata preozka in zato potrebujejo precej dodatne pomoči, na primer, da se presedejo z vozička na drugo površino v drugi sobi.

- **kuhinja:** Potrebno je vedeti, da je vodenje kuhinje dokaj kompleksno opravilo, ki zahteva dela vse od nakupovanja, načrtovanja jedilnika, kuhanja, pomivanja. To je eno od opravil, ki ga med prvimi stari ljudje ne zmorejo opravljati v celoti in rabijo pomoč. To obsega tudi precejšen del naše pomoči na domu. Veliko ljudi je vključenih v organizirano prinašanje obrokov na dom. Težave so še večje pri osebah z demenco, saj je lahko tudi nevarno, če pozabijo ugasniti plin, pečico ali kak drug aparat. Če so v bloku, ogrožajo sebe in druge. Če oskrbovalke opazijo takšne težave, obvestimo center za socialno delo, s katerim potem skupaj opravimo obisk na domu in se dogovorimo o rešitvah. Včasih je dovolj, če se takšne naprave, ki bi lahko povzročile nevarnost preventivno izklopijo. Včasih pa je potrebno narediti načrt o možni preselitvi v institucijo.

- **kopalnica in stranišče:** Velik del pomoči se izvaja pri osebni higieni, torej ljudje pri tem niso samostojni. To lahko pomeni tudi, da ljudje kopalnic nimajo ustrezno prilagojenih, čeprav je zagotovo osnovna težava v tem, da stari ljudje niso več tako gibljivi. Pomoč rabijo tudi zaradi varnosti, saj v kopalnici ljudje lahko padejo. Problem so zagotovo kadi, v katere ne morejo vstopiti. Nesamostojni so že pri tem, da ne morejo sami vstati iz vozička in se presesti. Veliko bi jih potrebovalo pripomočke, da bi med umivanjem lahko sedeli. Na izposajo imamo sicer desko za kopalno kad.

- **soba:** Glavni problem so postelje. Te so večinoma neustrezne, prenizke, tako za stare ljudi, posledično pa še za naše oskrbovalke pri izvajanju pomoči. Ljudje se ne morejo sami dvigniti.

Do bolniške postelje se mora izkazati upravičenost. Če oskrbovalke neustrezna postelja ogroža pri delu zaradi obremenitve hrbtenice, jo morajo dobiti. Problem je, ker zavarovalnica krije stroške postelje, ne pa tudi jogija. Ljudje ali njihovi svojci pa včasih ne zmorejo njihovega nakupa. Vendar smo kar vztrajni, da se zamenjava postelj izvede, ker nam je pomembno zdravje oskrbovalk. V pravilniku je sicer določeno, da se mora zamenjava postelje opraviti v roku enega meseca, vendar je ob nenadnem poslabšanju zdravstvenega stanja uporabnika tudi to obdobje dolgo in nevarno za izvajanje pomoči. Sicer pa ljudje rabijo tudi precej pomoči pri oblačenju.

- **dnevna soba:** Nimam podatkov glede posebnih težav v dnevni sobi.

- **balkon:** Odvisno od primera. Če osebe uporabljajo voziček, je dostop do balkona pogosto oviran zaradi ozkih vrat, zato osebe rabijo pomoč.

Kako razporeditev prostorov ustreza osebam za vsakodnevno življenje (npr. pot od sobe do kopalnice je kratka ali pa je veliko dolgih hodnikov, bi jim ustrezala združitve kuhinje, jedilnice in dnevne sobe)?

Razporeditev prostorov se mi večinoma ne zdi problem, ker so ponavadi stanovanja manjša in imajo prostore na kupu.

Kakšno je ogrevanje in kako osebe opravljajo opravila, povezana s tem?

V starejših hišah so pogosta kurišča na trdo gorivo. Imeli smo tudi primer hiše brez plina in elektrike. V starosti postanejo vsa opravila, povezana s pripravo drv in kurjenjem zahtevna za človeka. Če nimajo neke neformalne

pomoči in obenem možnosti spremembe ogrevanja, je to lahko pomemben in pogost vzrok za odhod v institucijo. V takšnih primerih ljudje pogosto nimajo finančnih zmožnosti za spremembo ogrevanja. Na kakšen način lahko vi kot strokovnjak pomagata pri prilagoditvi stanovanj oz. ste že delovali?

Na zalogo imamo nekaj pripomočkov, kot je hodolica, sedalo za banjo, ki ga damo v izposojno uporabnikom, če potrebe zazna oskrbovalka oz. bi sami prosili. Te zaloge imamo tudi, ker imamo sedež v domu za stare. Vendar pa je bilo takšnih primerov do sedaj malo, sicer pa delujemo šele pol leta. Če bi se pokazala potreba po večji ponudbi teh pripomočkov, bi morda začeli razmišljati tudi v smeri povečanja zalog. Imamo tudi izobraževanja za naše oskrbovalke, na primer, o pravilnem dvigovanju uporabnika. Posredno oskrbovalke dobijo znanja in ideje, kako pomagati človeku v stanovanju vsakodnevnem življenju, mu kaj prilagoditi, da tudi sam pripomore k samostojnejšem delu, v tem primeru dvigovanju. Sami obveščamo ljudi o možnosti pomoči na domu v javnih občilih, oblikovali smo tudi zloženko, ki je dostopna v različnih ustanovah. Na ta način lahko ljudje pridejo v stik z nami in dobijo morebitne zelene informacije.

Kako finančne zmožnosti uporabnika ali svojca vplivajo na uresničitev zelenega izboljšanja, prilagoditve? Kakšne subvencije bi bile potrebne na državni ali občinski ravni za prilagoditev stanovanja?

Zagotovo so finančne zmožnosti največja omejitev, posebej pri večjih prilagoditvah. Tisti, ki imajo boljše finančne zmožnosti, lahko več stvari uresničijo, čeprav je tudi to odvisno od primera. Subvencije bi bile zagotovo potrebne, vendar bi bilo potrebno določiti iz kje bi ta sredstva izhajala, ker trenutno tega ni.

Katero so morebitne zakonske podlage oziroma omejitve za določene prilagoditve stanovanja?

Kot sem že omenila, je zaradi zdravja in dela oskrbovalk po pravilniku potrebno pridobiti bolniško posteljo.

V kolikšni meri ste strokovnjaki informirani o možnih prilagoditvah in tehničnih pripomočkih?

Sama menim, da sem dovolj informirana. Imam dve izobrazbi, sem tudi delovna terapevtka, tako da imam tudi nekoliko bolj medicinski vidik dela.

S katerimi institucijami, projekti ste se že srečali pri uresničevanju prilagoditve stanovanja?

Sodelujemo s patronažno službo. Delujemo tako, da mi pokličemo njih, če nas zanima stanje uporabnika, vendar bolj v smislu samostojnosti, katere težave ima oz. oni pokličejo nas, če zaznavajo kakšne težave, da ljudje ne zmorejo več določenih stvari opravljati samostojno ali če obstaja kakšna nevarnost, npr. pri osebah z demenco. Za ta namen imamo tudi mesečne skupne sestanke s patronažno službo. Sodelujemo tudi s centrom za socialno delo, predvsem takrat, ko se zgodi nenadno poslabšanje stanja. Takrat nekako naredimo načrt, kako bi uporabniku pomagali na domu. To je lahko neko prehodno obdobje, pred odhodom v institucijo. Pri tem gre bolj za pomoč pri vsakodnevnem življenju, kot pa za konkretne prilagoditve stanovanja. Posredno iz ugotovljenih problemov oskrbovalka izvaja prilagoditve.

Kakšna menite, da je organiziranost za reševanje te tematike na državni ravni oziroma kaj bi bilo potrebno za učinkovitejše reševanje?

Na splošno menim, da manjkajo povezave med različnimi službami. Potrebni bi bili skupni sestanki, medsebojno informiranje, konkretno terensko delo, službe, ki bi se s tem specifično ukvarjale.

Katere probleme še zaznavate pri uresničevanju prilagoditve stanovanja?

Problem se pojavi že na začetku, da ljudje sploh niso pripravljeni na spremembe oziroma jih ne sprejemajo. Že premakniti posteljo je problem. Lahko je tudi mož za neko spremembo, žena pa ne.

Kako pomemben se vam zdi vpliv svojcev pri prilagoditvi? So vir informiranja, uresničevanja, morda zaviranja prilagoditev?

Vpliv svojcev je zelo različen. Eni iščejo različne načine pomoči, tudi glede prilagoditev, drugi pa ne dajo veliko na to. Tudi če prej nimajo informacij, se bodo pozanimali in bodo prišli do zelene pomoči. Pogosto pa mi svetujemo ali pa tudi opozarjamo svojce na potrebne spremembe, vendar oni menijo, da pretiravamo, obstoječe stanje se jim zdi normalno. Seveda pa je odvisno koliko finančnih sredstev imajo svojci. Lahko si želijo neke spremembe, vendar je ne morejo uresničiti. Svojci so v vsakodnevnem življenju pomembni že čisto pri osnovnih stvareh, da osebi dajo vse na mesto, da si potem sama lahko vzame. Ali pa ji napišejo telefonske številke na listek in potem lahko sama pokliče.

V kakšni meri menite, da so se uporabniki pripravljeni preseliti v ustrežnejše stanovanje? Kam bi se bili pripravljeni preseliti (v isti kraj, v drug kraj)? Bi se preselil v drugačno obliko bivanja (npr. skupaj z drugimi starimi ljudmi v skupno hišo; k družini ki bi ga negovala; da bi k njemu prišel sstanovalec)?

Redki so se pripravljeno preseliti. Ko je enkrat tako hudo, da ne zmorejo skrbeti zase ali jih negovati svojci, takrat se odločijo za dom, takrat tudi sami pokličejo. O drugih oblikah nimam informacij, verjetno je odvisno od posameznika. Vendar se načeloma niso pripravljeno preseliti, dokler lahko skrbijo zase ali svojci za njih. Če ni interesa iz njihove strani, potem se takšne oblike ne morejo tako razviti. Nekatero oblike se že izvajajo, vendar niso prijavljene, kot je ta, da človeka negujejo na svojem ali njihovem domu. Problem pri teh oblikah je kvaliteta izvedbe pomoči, poleg tega pa se lahko dogajajo različne prevare, zlorabe. Takšne primere smo že zasledili v medijih. Zato menim, da bi bilo takšne oblike potrebno bolj organizirati in formalno določiti njihovo izvajanje. Bolj kot o preselitvi v ustrežnejše stanovanje razmišljajo, da so osamljeni, želijo predvsem socialnih stikov, pogovora.

PRILOGA 4 – Odprto kodiranje

a) Odprto kodiranje: intervju s starim človekom A (SČ A)

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.1: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom A

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM – NADKODA	KATEGORIZIRANJE
SČ A1: Večino gospodinjskih del opravijo oskrbovalke. Vse obroke ima organizirane na dom. Oskrbovalke tudi operejo perilo, pospravijo.	opravljanje gospodinjskih del s strani oskrbovalk	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SČ A2: Oskrbovalke ji hrano dajo na dostopno mesto ...	dostopnost predmetov – SO	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ A3: ... tako si [dostopne] prigrizke vzame sama.	samostojna uporaba dostopne hrane	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SČ A4: Do vhoda ima stopnice, ki jih zaenkrat počasi lahko premaguje.	težavno premagovanje vhodnih stopnic	PREMAGOVANJE VHODA
SČ A5: ... gre do nabiralnika po pošto. Oprime se za ograjo.	oprijemanje za ograjo pri hoji po stopnicah	OPREMA KOT OPORA
SČ A6: Že nekaj časa skoraj ne gre iz stanovanja. Tega tudi ne želi. Sicer težko hodi, vendar tudi noče iti na sprehod.	ni želje po odhodu iz stanovanja – težko dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ A7: Ko se je poškodovala, je uporabljala hodalico, s katero je lahko hodila po vseh prostorih.	možnost hoje s hodalico – ustrezna širina prostorov	ŠIRINA PROSTOROV
SČ A8: Uporabo hodalice so ji pokazali v bolnišnici, vendar pravi, da je bila enostavna za uporabo.	učenje uporabe pripomočka za hojo – bolnišnica	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SČ A9: Kuha ne več. Ko je kuhala kosilo, je nekajkrat vse prismočila, ker je pozabila ugasniti štedilnik.	opustitev nevarnih opravil	PREVENTIVNO DELOVANJE
SČ A10: V kopalnici ima tuš, negovalke jo vseeno pomagajo umiti. ... nima moči v rokah za odpreti pipo, pa tudi pozabi zapreti.	nezmožnost uporabe kopalnice, pozabljivost – potrebna pomoč kljub prilagojenosti	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SČ A11: Včasih se trese, zato jo je strah, da bi padla. Oprime se lahko za lijak.	oprijemanje za opremo – varnost pred padcem	OPREMA KOT OPORA
SČ A12: ... imela [bi] stolček v tušu, da bi se lahko usedla med umivanjem.	sedenje – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SČ A13: Na mojo pobudo oskrbovalka ugotovi, da bi bil kakšen ročaj v tušu ali zraven zelo primeren in pa kakšna nedrseča podloga.	potreba po pripomočkih v kopalnici – ugotovitev oskrbovalke	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SČ A14: Do predmetov enostavno dosega.	dostopnost predmetov	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ A15: ... oskrbovalka pripomni, da bi lahko tudi imela ročaj za vstajanje [v stranišču].	potreba po pripomočkih v stranišču za vstajanje – ugotovitev oskrbovalke	POTREBNA PRILAGODITEV STRANIŠČA
SČ A16: ima malce težav z vstajanjem. Posteljo ima zelo nizko.	nizko ležišče – težave pri vstajanju	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SČ A17: Pomembno vlogo ima telefon ... za stike s svojci.	telefon za socialne stike	VLOGA TELEFONA

SČ A18: Sina pokliče vedno kadar kaj potrebuje ali kadar je kaj narobe. Pokliče tudi pomoč na domu, oskrbovalke, če kaj potrebuje ali da se kaj dogovorijo. Pokliče tudi zdravnika.	telefon za stik ob potrebni pomoči	VLOGA TELEFONA
SČ A19: Na ostale klice pa ne odgovarja. Pravi, da se ne želi pogovarjati z njimi in tudi sin je rekel tako.	neodgovarjanje na neznane klice	ZAGOTOVITEV VARNOSTI
SČ A20: Pomembno vlogo ima domofon ... Tako se izogne morebitnim nezaželenim obiskovalcem.	domofon za preprečevanje nezaželenih obiskov	ZAGOTOVITEV VARNOSTI
SČ A21: ... sin ima svoj ključ. Naročeno ima, da odpira samo oskrbovalkam ...	neodpiranje vrat neznanim ljudem po navodilih svojcev	ZAGOTOVITEV VARNOSTI
SČ A22: Če luč pregori, pa pokliče sina. ... ko je voda zatekala v stanovanje ga je poklicala [sina] in so uredili. Sin je tudi prebelil stanovanje.	celotno vzdrževanje stanovanja – SV	VZDRŽEVANJE STANOVANJA
SČ A23: Na balkon gre malo na svež zrak ...	balkon za sprostitev – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA
SČ A24: Ima centralno ogrevanje, radiatorji so vedno odprti in jih sama ne uravnava.	centralno ogrevanje v bloku – ni opravljen	OGREVANJE
SČ A25: Stanovanje [je] majhno, zato je vse blizu, ni treba daleč do kopalnice.	majhnost stanovanja, pozitivna bližina kopalnice	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SČ A26: Za vse kar potrebuje pokliče sina in ji uredi ...	obračanje na svoje glede vseh potreb	POMOČ SVOJCEV
SČ A27: Nekaj pokojnine ji ostane ... če bi kaj rabila kupit.	sprotno varčevanje za nakup	VARČEVANJE
SČ A28: ... ali pa bi kupil sin.	finančna pomoč svojcev	FINANČNA ZMOŽNOST
SČ A29: Ker živi v starejšem stanovanjskem bloku z ozkim stopniščem, dograditev dvigala verjetno ne bi bila možna.	nemožnost dograditve dvigala v stanovanjskem bloku	NEMOŽNOST PRILAGODITVE
SČ A30: stanovanje ji sicer zelo ustreza, je lušno, majhno, vendar ima dovolj prostora, čisto, v njem se počuti varno.	ustreznost stanovanja zaradi majhnosti, čistoče, občutka varnosti	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SČ A31: Vseeno pa si zelo želi iti živeti k svojemu sinu, tam je bil tudi včasih njen dom in pravi, da na dom ostaneš za vedno navezan.	želja po preselitvi na prejšnji dom	KRAJ MOŽNE SELITVE
SČ A32: Preselila bi se edino k sinu domov, nikamor drugam.	želena preselitev edino k svojcu	KRAJ MOŽNE SELITVE
SČ A33: Tega si želi tudi zaradi družbe, ker je tukaj zelo sama.	osamljenost – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ A34: ne bi želela iti stanovat, na primer, skupaj z drugimi starimi ljudmi.	nepripravljenost za selitev z drugimi starimi ljudmi	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

b) Odprto kodiranje: intervju s starim človekom B (SČ B)

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.2: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom B

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SČ B1: v zgornjem nadstropju [stanuje sinova] družina. Ne opravlja nobenih gospodinjskih opravil za vse poskrbi snaha. Vse obroke pripravi in prinese.	pomoč pri gospodinjskih opravilih – SV	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SČ B2: ... za piti ima že na mizi v	samostojna uporaba dostopne	SAMOSTOJNOST OB

kozarcu.	pijače	PREDHODNI PRIPRAVI
SČ B3: Do stanovanja ima stopnice. Prime se za ograjo in gre počasi po stopnicah.	oprijemanje za ograjo pri hoji po stopnicah	OPREMA KOT OPORA
SČ B4: ... se potruži iti po stopnicah in mu ni težko.	ne moti, želen trud, sprejemanje napora – težavno premagovanje vhodnih stopnic	PREMAGOVANJE VHODA
SČ B5: Zunaj se razgibava, uleže se na tla ali na klop in si ravna hrbet.	zunANJI prostor za telovadbo – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ B6: Klop ob hiši ima tudi za sprostitvev na zraku.	zunANJI prostor za sprostitvev - dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ B7: gre okoli hiše, da poklepeta s kakim sosedom.	zunaj klepet s sosedi – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ B8: če želi v trgovino ali občasno na kakšno družabno srečanje, ga peljejo svojci z avtom.	obisk storitev, družabnega srečanja z avtom svojcev – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ B9: Vse predmete ima tako na dosegu roke. ... ker skorajda ne vidi.	predmeti na dosegu roke – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ B10: vse [si] poskuša zapomniti.	zapomnjenje o predmetih – slab vid	POMNENJE
SČ B11: ... palici za hojo vedno odlaga na isto mesto in tako točno ve, kje sta.	odlaganje stvari na isto mesto – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ B12: Telefon je vedno na istem mestu.	odlaganje stvari na isto mesto – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ B13: Daljinca od televizorja ima na mizi.	predmeti na dosegu roke – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ B14: V stanovanju ima dovolj prostora za hodnico.	možnost hoje s hodnico - ustrezna širina prostorov	ŠIRINA PROSTOROV
SČ B15: manjši pragovi ali preproge ga ne motijo, saj ve, kje so in tam pazi oziroma jih je navajen.	navajenost na ovire, poznavanje prostora	NEOVIRANA HOJA
SČ B16: Vrata v kuhinjo so odstranili domači, tam je zavesa.	odstranitev vrat	ODSTRANITEV OVIR
SČ Ba17: To se mu zdi v redu [odstranjena vrata], da jih ni treba odpirati.	odstranjena vrata za enostavnejšo hojo	NEOVIRANA HOJA
SČ B18: Miza in stol mu omogočajo, da se na njih oprime pri usedanju in vstajanju.	pohištvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORA
SČ B19: V kopalnici ima kad, zato mu morajo pomagati.	potreba po pomoči – neustreznost kopalnice	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SČ B20: Tuš pravi da bi bil boljši ...	potreba po prenovi v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SČ B21: ... vendar ne bi prenavljal. Treba bi bilo razbijati [za tuš],	nezaželeno razbijanje	MOTEČA PRENOVA
SČ B22: tudi veliki stroški [za tuš].	arhitekturna prenova – veliko finančno breme	FINANČNA ZMOŽNOST
SČ B23: Predmete ima shranjene, da ve kje so.	hranjenje predmetov na znanem mestu – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ B24: Na stranišče gre lahko	nizko stranišče – težave pri	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA

sam, malce težje vstane.	vstajanju	
SČ B25: Oskrbovalka zazna, da bi mu bila kakšna ročka [pri stranišču] v pomoč.	potreba po pripomočkih v stranišču za vstajanje – ugotovitev oskrbovalke	POTREBNA PRILAGODITEV STRANIŠČA
SČ B26: Ima bolj nizko posteljo, tako da ima malo težav z vstajanjem,	nizko ležišče – težave pri vstajanju	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SČ B27: vendar ga to ne moti ... malo [se] potruzi, obrača in potem gre.	nizko ležišče, vendar želen trud, sprejemanje napora –težave pri vstajanju	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SČ B28: ... gre na balkon, malo na zrak.	balkon za sprostitev – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA
SČ B29: na zasebnost ne gleda.	zasebnost – nima vloge	<i>IZLOČEN POJEM</i>
SČ B30: Če mu kaj pade na tla, poslušaj, kam je padlo in takoj pobere, da se pozneje ne bi spotaknil ali ne bi vedel, kje je.	orientacija po sluhu – slab vid	UPORABA ČUTIL
SČ B31: Nad mizo v dnevni ima močno luč, tako da malo bolje vidi.	močna luč na potrebnem mestu	OSVETLITEV
SČ B32: Sam je kupil tudi lupo ...	nakup pripomočka	NAKUP
SČ B33: Telefon uporablja tako, da ve katera tipka je za sprejem in se lahko oglasi nanj.	tipke na napravi – znanje na pamet	POMNENJE
SČ B34: Pokličejo ga svojci, če kaj rabi ali prijatelji za klepet.	telefon za socialne stike, stik ob potrebni pomoči	VLOGA TELEFONA
SČ B35: svojci zavrtijo telefonsko številko, če bi rad kam poklical, ker sam ne vidi.	pomoč pri uporabi telefona zaradi slabega vida – SV	POMOČ PRI UPORABI NAPRAV
SČ B36: Sam je kupil zelo velik televizor in vidi vsaj obrise.	nakup ustrezne naprave	NAKUP
SČ B37: ... počasi je šparal in se je nabralo.	sprotno varčevanje za nakup	VARČEVANJE
SČ B38: Za daljinca pa na pamet ve, katere tipke so.	tipke na napravi – znanje na pamet	POMNENJE
SČ B39: Uporabo daljinca so mu pokazali svojci, pa tudi sam se je naučil, takrat je še bolje videl.	učenje uporabe daljinca – SV, SČ	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SČ B40: Razporeditev prostorov se mu zdi dobra, saj so sobe na kupu, ni hodnikov in je vse blizu.	sobe na kupu, brez hodnikov	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SČ B41: ... stanovanje [se mu zdi] zelo v redu.	zaznavanje stanovanja kot zelo ustreznega	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SČ B42: Ne želi si nobenih sprememb,	nezaželenost, nepripravljenost na spremembe	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SČ B43: niti ne razmišlja o tem kaj bo, če npr. ne bo mogel po stopnicah.	nerazmišljanje o prihodnosti, mnenje o nepotrebnosti sprememb	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SČ B44: Rabi predvsem družbo. Zelo bi bil vesel kakšnega prostovoljca.	bolj kot po spremembah želja po prostovoljcu, družbi	<i>IZLOČEN POJEM</i>
SČ B45: O selitvi ne razmišlja.	nerazmišljanje o selitvi	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ B46: Ve, da ne želi iti v dom. Njegova žena je bila v domu in tam mu ni bilo všeč.	odločenost o nepreselitvi v dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SČ B47: ... če si na svojem, ne razmišljaš o drugem. Hišo je sam zgradil. ... dom [je] tisto, kar si si	navezanost na lasten, ustvarjen prostor, dom – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV

ustvaril, nek tvoj prostor.		
SČ B48: Da bi šel živet v kakšno drugo obliko bivanja ne razmišlja, niti si ne želi.	nepripravljenost, nerazmišljanje za selitev v drugo obliko bivanja	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SČ B49: ima preveč prostora ... je že razmišljal o tem, da bi vzel kakšnega podnajemnika. Lahko bi se pogovarjal z njim, on bi mu lahko kaj prebral, kaj postoril.	razmišljanje o podnajemniku zaradi obilice prostora, družbe, pomoči	PRISELITEV OSEBE
SČ B50: Po njegovi smrti bo ta del hiše podedoval sin in nekako ne bi šlo.	dedovanje hiše – ovire	PRISELITEV OSEBE
SČ B51: sin skrbi za celo stanovanje, obnovo in podobno.	celotno vzdrževanje stanovanja – SV	VZDRŽEVANJE STANOVANJA

c) *Odprto kodiranje: intervju s starim človekom C (SČ C)*

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.3: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom C

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SČ C1: Do vhoda stanovanja imam stopnice, ki jih ne morem premagovati, še posebej zdaj ko sem na vozičku. Če moram kam iti, me dve ali tri osebe nesejo po stopnicah.	nezmožnost samostojnega premagovanja stopnic z vozičkom	PREMAGOVANJE VHODA
SČ C2: Drugi pridejo k meni, imam pogoste obiske.	obiski na dom	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ C3: Rada bi šla na dvorišče.	želja iti ven – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ C4: Ne želim obremenjevati ljudi, da bi me nosili po stopnicah.	neobremenjevanje ljudi s pomočjo – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ C5: S tem sem se nekako sprijaznila.	sprijaznjenost z nezmožnostjo iti ven – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ C6: Povsod po stanovanju imam več velikih oken, še posebej v kuhinji in tako od tam opazujem, kaj se zunaj dogaja.	opazovanje okolice skozi velika okna	OPAZOVANJE
SČ C7: Vrata imam podnevi odklenjena. Se počutim varno.	občutek varnosti v odklenjenem stanovanju	ZAGOTOVITEV VARNOSTI
SČ C8: ... smo že razmišljali, da bi lahko nekako vhod naredili z balkona.	razmišljanje o prilagoditvi vhoda za dostopnost z vozičkom	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA
SČ C9: ... se ne spleča, veliko je razbijanja,	nezaželeno razbijanje	MOTEČA PRENOVA
SČ C10: tako ali tako bom kmalu umrla.	razmišljanje o bližnji smrti, občutek nevrednosti prenove	OBCUTEK NESMISELNOSTI PRENOVE
SČ C11: Vrata so dovolj široka za voziček, le za v kopalnico ne.	ovirana vožnja z vozičkom – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SČ C12: Včasih grem v kopalnico s hodalic, ki je ožja.	možnost hoje s hodalic – ustrezná širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SČ C13: ... imam dovolj prostora za voziček, nimamo nekega odvečnega pohištva.	ni odvečnega pohištva za prostor – voziček	NEOVIRANA HOJA

SČ C14: Edino v dnevni sobi je potrebno umakniti majhno mizico, če grem na balkon.	potrebno odstranjevanje ovir, umik pohištva	OVIRANA HOJA
SČ C15: Vrata lahko odprem tudi na vozičku, edino sedaj ko sem priklopljena na kisik težje zaradi cevke.	težavno odpiranje vrat zaradi cevke s kisikom	OVIRANA HOJA
SČ C16: Če je pripravljeno na pultu tudi sama dam kaj v pečico ali vzamem s pulta.	samostojna manjša opravila v kuhinji ob predhodni pripravi	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SČ C17: Vse pripravi sin in oskrbovalka, da imam na doseg roke.	dajanje stvari, hrane na doseg rok – SV, SO	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ C18: v napoto [so mi] nastavki za noge na vozičku in se zadevam v pult in težje dosežem do njega.	neustreznost pulta pri doseganju predmetov zaradi nastavkov na vozičku	USTREZNOST POHIŠTVA
SČ C19: Za mizo se lahko lepo zapeljem z vozičkom ... miza je tudi dovolj visoka, da udobno jem.	ustreznost višine pohištva za voziček za udobno prehranjevanje	USTREZNOST POHIŠTVA
SČ C20: Da sploh pridem v kopalnico [zaradi preozkih vrat] mi pomaga oskrbovalka.	pomoč pri vstopanju v prostor – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SČ C21: V kopalnici imam kad. Na njej imam desko, da se usedem.	pripomoček za sedenje – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ C22: [desko] mi je priskrbel sin.	nakup pripomočka – SV	NAKUP
SČ C23: Sam je izdelal iz lesa tudi nastavek, da se nanj namesti deska.	izdelava pripomočka – SV	IZDELAVA
SČ C24: Sama sem izrazila željo, da bi imela desko.	izražena želja, pobuda za pripomoček – SČ	POBUDA
SČ C25: Boljši bi bil tuš brez praga in o tem smo se že pogovarjali doma ...	potreba po prenovi v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SČ C26: ... tudi o razširitvi vrat.	zaznavanje neprimerne širine vrat v kopalnico za voziček	ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA
SČ C27: ... bi bilo potrebnega dosti razbijanja.	nezaželeno razbijanje	MOTEČA PRENOVA
SČ C28: S sinom se oba strinjava, da bi trajalo dolgo časa,	dolgotrajnost prenove	MOTEČA PRENOVA
SČ C29: veliko bi se kadil prah, sedaj pa sem še na kisiku in bi težje dihala ...	moteča prenova zaradi zdravstvenega stanja	MOTEČA PRENOVA
SČ C30: kopalnice ne bi imela ta čas.	otežena dnevna opravila v času prenove	MOTEČA PRENOVA
SČ C31: Stranišče pa imam sobno in imam pomoč oskrbovalke pri uporabi.	potrebna pomoč pri premikanju na stranišče – kljub prilagoditvi	POTREBNA POMOČ PRI PREMIKANJU OSEBE
SČ C32: Imam električno nastavljivo leseno posteljo. Svojci so jo dali delati po meri, da je lesena in se dviguje z gumbom.	naročilo pohištva po meri – SV	NAROČILO PO MERI
SČ C33: Za posteljo smo se posvetovali doma, zet jo je videl pri mizarju, ki izdeluje tudi takšne postelje.	posvetovanje, zbiranje informacij – SV	INFORMIRANJE
SČ C34: Na posteljo imam pričvrščen še trapez za dvigovanje.	pripomoček na ležišču – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA

Tako se lahko sama dvignem ...		
SČ C35: Posteljo sama dvignem in lahko udobno gledam televizijo.	elektronsko prilagojeno ležišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SČ C36: ... radio upravljam na daljinca, da mi ni treba do njega.	upravljanje radia na daljinca prepreči hojo	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ C37: Sin mi je pokazal kako deluje, če kdaj pozabim kje se pritisne, pa sama malo poskusim in mi uspe.	učenje uporabe daljinca – SV	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SČ C38: V sobi tudi vsako jutro telovadam.	telovadba	POMEN LASTNE SOBE
SČ C39: Včasih mi kaj pade na tla in ne morem pobrati. Takrat počakam na sina ali oskrbovalko.	potrebna pomoč pri pobiranju predmetov s tal	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SČ C40: ... svojci [so mi] kupili stol,	nakup pohištva – SV	NAKUP
SČ C41: Balkon ima ozka vrata in ne morem tja z vozičkom.	ovirana vožnja z vozičkom – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SČ C42: Rada bi hodila po balkonu, tam bi poskrbela za rože.	želja po dostopnosti balkona, interesnih dejavnostih – nedostopno	POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA
SČ C43: Sin mi je shranil telefonske številke pod tipke do deset za hitro klicanje.	shranjevanje telefonskih števil – SV	POMOČ PRI UPORABI NAPRAV
SČ C44: Sama pa na pamet vem, pod katero številko je kdo shranjen in lahko pokličem.	shranjene številke – znanje na pamet	POMNENJE
SČ C45: Kličem večinoma sorodnike ali prijatelje, za klepet	telefon za socialne stike	VLOGA TELEFONA
SČ C46: ali če kaj potrebujem in tudi oni me pokličejo.	telefon za stik ob potrebni pomoči	VLOGA TELEFONA
SČ C47: Preprog nimam, ker bi se ob njih zadeval voziček, tako pa se lahko lepo zapeljem.	neuporaba preprog – voziček	NEOVIRANA HOJA
SČ C48: Razporeditev prostorov je zelo funkcionalna. Je le manjši predprostor, ni hodnikov in od tam so vrata v druge sobe. Tako so sobe večje in je več prostora, je pa tudi vse blizu in lažje za uporabo vozička.	sobe na kupu, brez hodnikov	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SČ C49: Stikala imamo nameščena nizko, da jih brez težav uporabljamo.	dosegljivost stikal z vozička	OSVETLITEV
SČ C51: Ogrevanje imamo na drva tukaj v kuhinji. Če mi pripravijo drva, tudi naložim na peč.	zmožnost ogrevanja v kuhinji ob predhodni pripravi	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SČ C52: Ob postelji bi rabila na steni poličko za odlaganje ...	potreba po polički za odlaganje	POTREBNA INDIVIDUALNA PRILAGODITEV
SČ C53: Sin mi največ pomaga. Veliko je že naredil.	že veliko narejenih prilagoditev s strani svojcev	POMOČ SVOJCEV
SČ C54: Če kaj rabim, to povem in se skupaj dogovorimo.	izražanje želja, potreb	IZRAŽANJE POTREB
SČ C55: Zet veliko hodi okoli in pozna veliko ljudi in tako tudi kaj ceneje zrihta.	zbiranje informacij preko poznanstev – SV	INFORMIRANJE
SČ C56: Hčerka pa mi tudi pride	pomoč pri gospodinjskih opravilih	POTREBNA POMOČ V

pospraviti in kaj pripraviti.	– SV	GOSPODINJSTVU
SČ C57: Tiste prilagoditve, ki smo jih želeli in že opravili, smo finančno zmogli.	finančna zmožnost dosedanjih prilagoditev – SV, SČ	FINANČNA ZMOŽNOST
SČ C58: Za nas, ki ne moremo nikamor je pomembno, da drugi pridejo k nam.	pomembnost storitev in obiskov na dom – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ C59: Drugače pa mi stanovanje zelo ustreza.	zaznavanje stanovanja kot zelo ustreznega	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SČ C60: Največja težava so stopnice.	zaznavanje težav s stopnicami	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA
SČ C61: Veliko stvari pa smo že izboljšali.	zaznavanje že narejenih izboljšav	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SČ C62: Vedno pa sem si želela tudi veliko in bolj moderno stanovanje. Z več prostora bi še lažje uporabljala voziček.	velikost, sodobnosti modernost stanovanja – želje, potrebe	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SČ C63: Nikoli se ne bi preselila.	nepripravljenost za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ C64: Tukaj sem navajena in to je moj dom.	navajenost, navezanost na dom – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ C65: Za pomoč imam oskrbovalko, tudi zdravnik in patronažna sestra prideta na dom.	potrebna pomoč že sedaj na domu – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ C66: V domu za stare ljudi ne bi želela biti. Rajši imam zasebnost.	okrnjena potreba po zasebnosti v instituciji – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ C67: Ponoči tudi veliko kašljam in nočem nikogar motiti.	neobremenjevanje morebitnih sostanovalcev – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ C68: Tudi ne bi želela iti stanovat kam drugam z drugimi starimi ljudmi.	nepripravljenost za selitev z drugimi starimi ljudmi	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SČ C69: Če pa bi imela veliko hišo, bi sprejela kakšnega sostanovalca.	prostornost – pogoj za sprejem sostanovalca	PRISELITEV OSEBE

d) Odprto kodiranje: intervju s starim človekom D (SČ D)

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.4: Odprto kodiranje: intervju s starim človekom D

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SČ D1: ... živim v pritličju brez vsakršnih stopnic in pragov.	vhod brez stopnic in pragov – ni težav	PREMAGOVANJE VHODA
SČ D2: Vsak dan grem velikokrat ven. V neposredni bližini imam trgovino, pošto, cerkev in veliko sosedov. Tako lahko grem sama povsod. Vedno lahko grem k maši.	omogočena uporaba bližnjih storitev, socialnih stikov – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SČ D3: Včasih imam težave z zaklepanjem, ker ne vidim, včasih pa mi takoj uspe.	občasne težave z zaklepanjem – slab vid	ZAKLEPANJE
SČ D4: Tudi tako dobro poznam stanovanje, da imam dober občutek	dobro poznavanje prostora – slab vid	NEOVIRANA HOJA

kam prijeti za vrata.		
SČ D5: Posodo tudi pomivam, včasih ne vem, če je dobro pomito, vendar ponavadi čutim, če je še kje kaj umazano.	zanašanje na tip pri gospodinjskih opravilih – slab vid	UPORABA ČUTIL
SČ D6: Kuham na plinskem štedilniku, vendar nimam nobenih težav.	upravljanje kuhinjske naprave zaradi navajenosti kljub slabemu vidu	IZLOČEN POJEM
SČ D7: Orientiram se bolj po sluhu, če že vre.	orientacija po sluhu – slab vid	UPORABA ČUTIL
SČ D8: Z nožem pa režem po občutku, ki ga dobiš z leti in nimam težav.	zanašanje na tip pri gospodinjskih opravilih – slab vid	UPORABA ČUTIL
SČ D9: Nad štedilnikom imam dodatno močno luč, da bolje vidim.	močna luč na potrebnem mestu	OSVETLITEV
SČ D10: Sama sem si jo zaželela ...	izražena želja, pobuda za pripomoček – SČ	POBUDA
SČ D11: ... mi je [luč] sokrajan zmontiral.	namestitev, izvedba prilagoditve – sosed	IZVEDBA
SČ D12: Stvari pa odlagam vedno na isto mesto, tudi v hladilniku.	odlaganje stvari na isto mesto – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ D13: Težave imam z začimbami, ker ne vidim napisa in jih moram vonjati in okušati.	orientacija po vonju, okusu – slab vid	UPORABA ČUTIL
SČ D14: Tudi orehov ne morem na čisto zbrati in prosim koga, da jih zbere.	potrebna pomoč pri določenih gospodinjskih opravilih – slab vid	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SČ D15: V kopalnici imam kad in imam nekaj težav. Malo se bojim, da bi padla.	strah pred padcem v kopalnici	OBČUTEK VARNOSTI PRI SKRBI ZA HIGIENO
SČ D16: Na zidu imam pritrjeno ročko,	pripomoček omogoča samostojno umivanje – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D17: v banji pa gumijasto podlogo. Brez tega bi se težko sama umivala.	pripomoček omogoča samostojno umivanje – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D18: Za to mi je povedal svak, ki ima tudi ročko in podlogo doma	posredovanje nformacij – SV	INFORMIRANJE
SČ D19: in mi je pomagal to namestiti.	namestitev pripomočkov – SV	IZVEDBA
SČ D20: Rajši bi imela tuš, ker grem že težko v kad.	potreba po prenovi v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SČ D21: To veliko stane.	veliko finančno breme – arhitekturna prenova	FINANČNA ZMOŽNOST
SČ Dd22: Pa delavci bi delali dolgo časa, jaz pa jim ne morem postreči.	nezmožnost postreči delavcem	MOTEČA PRENOVA
SČ D23: Rada bi zdrgnila kopalnico, vendar me boli roka pri čiščenju višjih delov. Bi morala koga prositi.	potrebna pomoč pri čiščenju zaradi zdravstvenih težav	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SČ D24: Imam kar visoko posteljo, tako da lahko vstanem.	visoko ležišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SČ D25: Predmete imam razporejene na istem mestu, da vem kje je kaj.	hranjenje predmetov na znanem mestu – slab vid	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SČ D26: Težave imam pri oblačenju pri izbiri barv. Danes mi	pomoč pri izbiranju barve oblek zaradi slabega vida	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH

je že soseda pripravila par oblek skupaj.		
SČ D27: Rjuhe tudi ne morem zamenjati, ker me boli roka in sem prosila sosedo.	potrebna osebna pomoč v gospodinjstvu zaradi zdravstvenih težav	POTREBNA POMOČI V GOSPODINJSTVU
SČ D28: Nad mizo imam močno luč, da bolje vidim, predvsem če kaj malega preberem.	močna luč na potrebnem mestu	OSVETLITEV
SČ D29: Imam elektronski čitalnik za branje, ki poveča besedilo, da preberem večje naslove.	elektronski pripomoček za branje – boljši vid	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D30: Sorodnica dela v optiki in mi je povedala, da to obstaja ...	posredovanje informacij – SV	INFORMIRANJE
SČ D31: ... sem ga [elektronski čitalnik] kupila.	nakup pripomočka	NAKUP
SČ D32: Rada bi videla, da bi kdo prišel, ki bi mi kaj prebral.	želja, potreba po osebni pomoči pri branju	POTREBA PO OSEBNI POMOČI
SČ D33: Stensko uro sem kupila veliko,	nakup pripomočka	NAKUP
SČ D34: da vidim številke [na veliki uri].	pripomoček za samostojnost gledanja na uro – boljši vid	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D35: Na mizi pa imam še manjšo uro, ki jo od blizu pogledam.	pripomoček za samostojnost gledanja na uro – boljši vid	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D36: Radio imam nov in na daljinca, tako da mi ni treba hoditi k radiu.	upravljanje radia na daljinca prepreči hojo	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SČ D37: Imam vedno na istem programu in vem, na kateri gumb moram pritisniti.	poenostavljeno upravljanje naprave	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SČ D38: Dobila sem ga zastoj na Zavodu za slepe in slabovidne.	pridobitev naprave na Zavodu za slepe in slabovidne	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SČ D39: Pogovarjala sem se s prijatelji in izvedela za zavod.	posredovanje informacij – prijatelji	INFORMIRANJE
SČ D40: Na začetku sem imela težave, ko je zmanjkalo toka in so se spremenile nastavitve. Potem me je zgornji sosed naučil, da samo trikrat pritisnem na en gumb.	učenje uporabe naprave – sosed	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SČ D41: Pri postelji pa imam drug radio, na katerem imam drug program.	poenostavljeno upravljanje naprave	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SČ D42: V telefonu imam shranjene številke ...	shranjene številke v telefonu	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SČ D43: ... samo pritisnem na eno, na pamet pa vem, katera telefonska številka je shranjena pod katero cifro. Točno vem v kje v kateri vrstici je katera številka, da pritisnem.	tipke in številke na telefonu – znanje na pamet	POMNJENJE
SČ D44: Na listu imam napisane druge številke na zelo veliko, da vidim ...	napisane velike številke za uporabo telefona	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SČ D45: Preprog nimam, ob njih bi se lahko spotaknila.	neuporaba preprog za preprečitev padcev	NEOVIRANA HOJA
SČ D46: Kuhinjo, dnevno sobo in jedilnico imam v enem prostoru,	neustreznost združenih prostorov za potrebe osebe – neustrezno	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV

vendar bi želela imeti posebej kuhinjo, ker je vonj po hrani v celem prostoru.		
SČ D47: Imam centralno ogrevanje, za katerega skrbijo zgornji sosede. Jaz imam radiator vedno odprt.	centralno ogrevanje s strani sosedov – ni opravil	OGREVANJE
SČ D48: Svojih otrok nimam, imam pa veliko drugih sorodnikov in tisti bližnji mi veliko pomagajo. ... nekateri imajo takšne službe, da mi lahko pomagajo, na primer, v optiki.	svojci kot vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev	POMOČ SVOJCEV
SČ D49: Ali pa imajo [svojci] sami doma že kaj prilagojeno.	posredovanje informacij – SV	INFORMIRANJE
SČ D50: Največ pa prosim za pomoč sosede, s katerimi govorim vsak dan in me tudi dobro poznajo.	pomembnost osebne pomoči sosedov v vsakodnevnem življenju	POTREBA PO OSEBNI POMOČI
SČ D51: Imam pokojnino in kar potrebujem si kupim. Včasih je kaj dražjega in malce dlje šparam.	sprotno varčevanje za nakup	VARČEVANJE
SČ D52: Za kakšno večjo stvar pa bi bilo težje.	težavno financiranje dražjih stvari	FINANČNA ZMOŽNOST
SČ D53: Če bi imela več prostora, bi lahko kdo prespal pri meni ...	želja po več prostora	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV
SČ D54: Ko ne bi nič več videla,	popolna izguba vida – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SČ D55: bi šla v dom za stare ljudi.	priljubljenost za selitev v najbližji dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SČ D56: Že pred dvema letoma sem oddala prošnjo, za vsak slučaj.	predhodna oddaja prošnje v dom za stare ljudi	ZAGOTOVITEV VARNE PRIHODNOSTI
SČ D57: Da bi šla jaz živet k drugemu staremu človeku še nisem prej slišala, razmišljala in si tudi ne želim.	nepripravljenost, nerazmišljanje za selitev v drugo obliko bivanja	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SČ D58: Če pa bi imela veliko hišo, potem bi sprejela človeka na dom ...	prostornost – pogoj za sprejem sostanovca	PRISELITEV OSEBE
SČ D59: V domačem kraju lahko hodim kjerkoli, ker vse natančno poznam, v drugem kraju pa se ne bi znašla, ker ne vidim.	pomembnost poznavanja domačega kraja zaradi slabega vida – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV

e) *Odprto kodiranje: intervju s svojcem starega človeka E (SV E)*

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.5: Odprto kodiranje: intervju s svojcem starega človeka E

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SV E1: Na vhodu ni stopnic in pragov.	vhod brez stopnic in pragov – ni težav	PREMAGOVANJE VHODA
SV E2: Zunaj ima stabilen visok stol, da se lažje usedi in vstane.	visoko sedišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV E3: [stol] je kupil sin.	nakup pohištva – SV	NAKUP
SV E4: Pred hišo lahko gleda	zunaj možnost opazovanja,	POMEN DOSTOPNOSTI

živali, psa poboža z berglo. Opazuje svojce in sosede pri delu na kmetiji, se sprehodi okoli hiše in v hlev.	sprehajanja – dostopno	ZUNANJEGA PROSTORA
SV E5: Hodniki so dovolj široki za uporabo obeh bergel.	možnost hoje z berglami – ustrezna širina prostorov	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SV E6: težave z odpiranjem vrat, saj se ne more spustiti z bergel.	težavno odpiranje vrat zaradi bergel	OVIRANA HOJA
SV E7: Verjetno bi bila primernejša drsna vrata.	večja primernost drsnih vrat	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME
SV E8: Če so vrata le priprta, jih lahko porine z berglami.	pomoč pri odpiranju vrat z berglami	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SV E9: ... kuhajo svojci ...	pomoč pri gospodinjskih opravilih – SV	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SV E10: poskrbijo, da so prigrizki na dostopnem mestu,	dajanje prigrizkov na dostopno mesto – SV	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV E11: ... da si lahko sama vzame [pripravljene dostopne prigrizke].	samostojna uporaba dostopne hrane	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SV E12: ... kozarec je na pultu, lahko si natoči vodo.	dajanje predmetov na dostopno mesto – SV	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV E13: Miza ji je dostopna s strani,	dostopnost mize s strani	POSTAVITEV OPREME
SV E14: ... klop in miza sta zelo stabilni, tako da se opre pri usedanju in vstajanju.	pohištvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORA
SV E15: Ob klopi na omarico nasloni bergle.	prostor za odlaganje bergel	PROSTOR ZA ODLAGANJE
SV E16: Kopalnica ima tuš s pragom, uporablja ga s težavo. Občasno pomagajo domači.	potrebna občasna pomoč pri uporabi kopalnice – delna prilagoditev	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SV E17: Boji se mokrih tal, lahko ji spodrsnejo bergle.	strah pred padcem v kopalnici	OBČUTEK VARNOSTI PRI SKRBI ZA HIGIENO
SV E18: Večinoma se umiva v umivalniku stoje, nasloni se nanj ali na pralni stroj.	oprijemanje za opremo pri umivanju	OPREMA KOT OPORA
SV E19: Noge in lase ji vedno umivamo mi, težko se obriše.	delna nesamostojnost pri osebni higieni	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SV E20: Pri tušu bi verjetno potrebovala še kakšen ročaj.	oprijem – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SV E21: Boljša bi bila neдрseča tla.	zaznavanje neustreznosti tal v kopalnici	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME
SV E22: Predmete odloži na umivalnik ali pralni stroj.	odlaganje predmetov na opremo v kopalnici	PROSTOR ZA ODLAGANJE
SV E23: ... ima povišico za školjko in ročaje, ... lahko sama uporablja. Če ne bi imela tega, bi rabila pomoč, ne bi se mogla uvesti in vstati.	samostojna uporaba s pomočjo pripomočkov – stranišče	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV E24: ... sami namestili [povišico in ročaj].	namestitev pripomočkov – SV	IZVEDBA
SV E25: To [povišica in ročaj] so pripomočki, ki so na izposoj iz zdravstvenega zavarovanja.	izposoja pripomočkov iz zdravstvenega zavarovanja	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SV E26: To smo uredili na lastno pobudo, ker smo ugotovili potrebo	ugotovitev o potrebi pripomočka – SV	PREPOZNAVANJE POTREB

po tem.		
SV E27: Mama je povedala kakšne težave ima.	izražanje težav, potreb	IZRAŽANJE POTREB
SV E28: Posteljo ima visoko za lažje vstajanje.	visoko ležišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV E29: Ima trapez za dvigovanje, da se lažje dvigne.	pripomoček na ležišču – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV E30: ... dobili na izposoj iz zdravstvenega zavarovanja.	izposoja pripomočkov iz zdravstvenega zavarovanja	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SV E31: Sami namestili na posteljo [trapez]..	namestitev pripomočkov	IZVEDBA
SV E32: Zraven postelje ima mizico, da se prime	pohištvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORTA
SV E33: in nasloni bergle.	prostor za odlaganje bergel	PROSTOR ZA ODLAGANJE
SV E34: Ob postelji ima nočno lučko, lahko ugasne večjo luč, potem še malo lučko, ko gre spat ali ponoči na stranišče.	nočna lučka za lažjo hojo ponoči	OSVETLITEV
SV E35: Tablete k postelji prinesejo svojci.	priprava zdravil – SV	POMOČ PRI UPORABI ZDRAVIL
SV E36: ... kupili [smo] lonček za pitje z ustnikom,	nakup pripomočka	NAKUP
SV E37: da lahko leže pije [z lončkom za pitje].	omogočeno pitje leže s pripomočkom za pitje	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV E38: Obleče se sama, pomaga si z berglami,	oblačenje s pomočjo improviziranega pripomočka	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV E39: nogavic si ne more obuti.	pomoč pri obujanju	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH
SV E40: V sobi ima dovolj prostora.	dobra prostornost	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SV E41: Obleke za vsak dan ima na spodnjih policah. Tam ima tudi predmete za higieno, glavnik, denarnico.	obleke, osebni predmeti dostopni na spodnjih policah	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV E42: ... stol, ki je podložen z dekami, da lahko vstane.	visoko sedišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV E43: Soba ji pomeni zasebnost, tam se ureja, lahko moli, gre počivat, ima obiske, za katere ima še kavč.	zasebnost, urejanje, molitev, počivanje, sprejemanje obiskov	POMEN SOBE
SV E44: V dnevni sobi ima dostopno klop in trdno mizo, na katero se nasloni pri vstajanju.	pohištvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORTA
SV E45: Sama upravlja tv. ... se je počasi naučila, čeprav je rekla, da ne bo nikoli znala upravljati z njim.	učenje uporabe naprave –SČ	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SV E46: Včasih pa tudi pozabi ali kaj pomotoma pritisne in ji potem domači pomagajo.	pomoč pri upravljanju televizije – SV	POMOČ PRI UPORABI NAPRAV
SV E47: Na balkon gre na zrak, se malo sprehodi. Čez balkon se pogovarja s sosedi, če so zunaj. ... opazuje sosedove otroke pri igri.	balkon za sprehod, socialne stike, opazovanje – dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA
SV E48: Sedaj je drug telefon, številki si ne zapomni, težko pritisne na tipke,	pomoč pri težavah z uporabo novega aparata zaradi slabega spomina, okornosti rok	POMOČ PRI UPORABI NAPRAV
SV E49: domači zavrtijo številko	pomoč pri uporabi telefona –SV	POMOČ PRI UPORABI

ali pa jo sami pokličemo.		NAPRAV
SV E50: Telefon uporablja vsakodnevno, večinoma za stik s sorodniki. ... pove kaj se doma dogaja in mi povemo kaj se pri nas dogaja, ... vpraša kdaj pridemo na obisk in se zmenimo.	telefon za socialne stike	VLOGA TELEFONA
SV E51: ... v sobi ima radio, ki je nastavljen vedno na isti program in ga upravlja samo z enim gumbom,	poenostavljeno upravljanje naprave	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SV E52: doseže pa ga s postelje	dosegljivost, upravljanje naprave s postelje	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV E53: ... nima nobenih preprog, te bi bile nevarne.	neuporaba preprog za preprečitev padcev	NEOVIRANA HOJA
SV E54: ... ko se pomivajo tla, da se ji to pove in ne hodi tam, ker spodnese bergle in lahko pade.	opozorilo pred nevarnostjo za preprečevanje padca	PREVENTIVNO DELOVANJE
SV E55: ... ima sobo nasproti stranišča, ... lahko gre tudi ponoči hitro na stranišče.	bližina pogosto uporabljenih prostorov	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SV E56: Po hodniku pa se tudi sprehaja, še posebej pozimi veliko hodi iz prostora v prostor.	pozitivnost dolgega hodnika	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SV E57: ... z različnih strani lahko vidi čez okno, kaj zunaj delajo.	okna z različnih strani za opazovanje okolice	OPAZOVANJE
SV E58: Ogrevanje je centralno na drva in za to skrbijo domači.	centralno ogrevanje s strani svojcev – ni opravil	OGREVANJE
SV E59: Potrebovala bi morda električno posteljo, da bi se vzglavje dvigovalo.	potreba po ustrežnejšem, prilagojenem ležišču	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME
SV E60: Pred 20 leti so gradili novo hišo. Takrat je sinu govorila, da do vhoda ne sme biti stopnic in na tak način je sin tudi zgradil hišo.	gradnja na način dostopnosti za potrebe v prihodnosti	PREDHODNO NAČRTOVANJE
SV E61: Priskrbela sem trapez za dvigovanje pri postelji, povišico za toaletno školjko in ročaje.	nakup pripomočka – SV	NAKUP
SV E62: Domači ji damo tudi predmete na dostopna mesta, to so oblačila, hrana, ostali predmeti.	dajanje predmetov na dostopno mesto – SV	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV E63: V lekarni smo kupili lonček za pitje,	nakup pripomočka – SV	NAKUP
SV E64: ker smo ugotovili, da se mora ponoči vzdigovati, če želi prijeto za kozarec in piti.	ugotovitev o potrebi pripomočka – SV	PREPOZNAVANJE POTREB
SV E65: Stol v sobi smo podložili.	podlaganje pohištva za pridobitev višine, udobje – SV	PODLAGANJE
SV E66: Mama pove če ima kakšne težave in mi na podlagi tega ugotovimo, če kaj rabi ali pa sami vidimo.	ugotavljanje potreb po prilagoditvi – SV	PREPOZNAVANJE POTREB
SV E67: Vse prilagoditve izvajamo svojci.	izvajanje prilagoditev izključno s strani svojcev	POMOČ SVOJCEV
SV E68: Nekatere pripomočke smo kupili sami, mama pa ima tudi pokojnino in nekatere dodatke.	finančna zmožnost dosedanjih prilagoditev – SV, SČ	FINANČNA ZMOŽNOST
SV E69: Smo dovolj informirani.	dobra informiranost – SV	INFORMIRANOST

SV E70: za daljinca za tv je bilo potrebno večkrat pokazati kam naj pritisne, ampak je tudi sama kar poskusila, če ji bo uspelo.	učenje uporabe daljinca – SV, SČ	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SV E71: Informacije o nekaterih tehničnih pripomočkih pa dobimo pri zdravniku. Lonček za pitje pa smo videli v domu za stare in dobili informacije v lekarni.	pridobivanje, zbiranje informacij – SV	INFORMIRANJE
SV E72: ... stanovanje [je] dobro prilagojeno za njene potrebe.	zaznavanje stanovanja kot dobro prilagojenega za potrebe svojca	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SV E73: Pripravljena bi se bila preseliti, če ne bi svojci skrbeli zanjo oziroma če ne bi imela prilagojenega stanovanja, na primer, ne bi mogla uporabljati stranišča.	nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SV E74: V tem primeru bi se preselila v najbližji dom, to je že sama povedala.	priljubljenost za selitev v najbližji dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SV E75: Druge oblike menim, da je ne bi zanimale.	nezanimanje za druge oblike bivanja	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

f) Odrpito kodiranje: intervju s svojcem starega človeka F (SV F)

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.6: Odrpito kodiranje: intervju s svojcem starega človeka F

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SV F1: Do vhoda nima stopnic in pragov.	vhod brez stopnic in pragov – ni težav	PREMAGOVANJE VHODA
SV F2: Pred hišo ima mizico in stole, da lahko posesti.	sedenje, počivanje	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SV F3: Ven gre na zrak. Zunaj sama zaliva okenske rože, kar ji je zelo pri srcu. Tako tudi nima težav, da jo kam peljemo, lahko gre k maši.	zunaj možnost za sprostitev, interese, odhod z avtom	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SV F4: Ključ da iz ključavnice, da lahko jaz odklenem. Če se kaj zgodi, da lahko pridem notri ali pa če počiva in ne vstane.	rezervni ključ svojcev za zagotovitev varnosti	ZAGOTOVITEV VARNOSTI
SV F5: Hodniki in vrata so povsod dovolj široki za hojo s hodalico. Tudi ko je nekaj časa uporabljala invalidski voziček, je lahko povsod prišla.	možnost hoje s hodalico – ustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SV F6: ... vse obroke pripravlja sama, jaz ji vso hrano in potrebno prinesem.	prinašanje potrebne hrane za samostojno pripravo obrokov – SV	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SV F7: Predmete ima posortirane na mestih in ve kje so.	predmeti na določenih mestih	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV F8: S stola malce težje vstane, zato se prime na rob.	pohišstvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORA

SV F9: Če pripravimo drva [za štedilnik], potem jih mama sama naloži.	zmožnost ogrevanja v kuhinji ob predhodni pripravi	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SV F10: Ker je do stranišča dolg in zavit hodnik, smo svojci kupili sobno stranišče.	nakup pripomočka – SV	NAKUP
SV F11: Tega uporablja le ponoči. Sicer pa običajnega.	sobno stranišče za bližjo uporabo ponoči – stranišče	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV F12: Ima malce težav pri vstajanju.	nizko stranišče – težave pri vstajanju	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV F13: Pred leti smo prebili steno enega prostora ... naredili malo bližji vhod do stranišča.	preboj stene za večjo bližino prostorov – prenova	IZVEDBA
SV F14: ... dala mama pobudo,	izražena želja, pobuda za prenovo – SČ	POBUDA
SV F15: ... uredili smo pa svojci.	izvedba prenove – SV	IZVEDBA
SV F16: Tuš smo uredili v delu kuhinje.	ureditev tuša v drugem prostoru – prenova	IZVEDBA
SV F17: To smo svojci naredili že pred leti.	izvedba prenove – SV	IZVEDBA
SV F18: ... na njeno pobudo.	izražena želja, pobuda za prenovo – SČ	POBUDA
SV F19: Tako ima bližje ...	bližina tuša po preureditvi	RAZPOREDITEV PROSTOROV
SV F20: ... tuš je primernejši od kadi, da lahko sama vstopi vanj.	samostojnost s spremembo kadi v tuš – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV F21: Na dnu ima gumijasto preprogo, da ne drsi.	pripomoček omogoča samostojno umivanje – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV F22: Vseeno se tušira le takrat, ko je nekdo v hiši, če bi slučajno padla.	tuširanje ob prisotnosti druge osebe – strah pred padcem v kopalnici	OBČUTEK VARNOSTI PRI SKRBI ZA HIGIENO
SV F23: Potrebovala bi kakšen ročaj, da bi se bolje prijela in bila bolj sigurna in varna.	oprijem – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SV F24: Sicer pa se prime za del pri pipi.	oprijemanje za opremo pri umivanju	OPREMA KOT OPORA
SV F25: Predmete za nego ima na dosegu rok tako, da jih lahko samostojno uporablja.	dostopnost predmetov	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV F26: Pomagam [ji] poviti nogo, obuti nogavice, ker to težko naredi.	pomoč pri obujanju in povijanju zaradi oteženega prepogibanja	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH
SV F27: Pripravim ji vsa zdravila.	priprava zdravil – SV	POMOČ PRI UPORABI ZDRAVIL
SV F28: Svojci smo dali delati po meri jogi, ki smo ga položili na kavč.	naročilo opreme po meri – SV	NAROČILO PO MERI
SV F29: Ležišče je tako višje in mama lažje vstane.	visoko ležišče – lažje vstajanje	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SV F30: V sobi ima predmete tako razporejene, da jih ima blizu in jih doseže.	dostopnost predmetov	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SV F31: Pri postelji ima še stol in mizico, na katero se tudi nasloni pri vstajanju.	pohištvo kot opora pri vstajanju	OPREMA KOT OPORA
SV F32: Ko je enkrat padla, je na srečo lahko prišla do telefona in me poklicala.	telefon za klic na pomoč	VLOGA TELEFONA
SV F33: Številke ima napisane na listku.	napisane številke za uporabo telefona	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA

SV F34: Ima krtačo na dolgem ročaju in če je sama, kaj pobriše, ... skloniti se ne bi mogla.	pripomočki za čiščenje za preprečitev sklanjanja	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SV F35: ... je že trikrat padla, ko se je spotaknila ob tepih. Pri zadnjem padcu smo vse odstranili.	odstranitev preprog za preprečevanje padcev	ODSTRANITEV OVIR
SV F36: ... ne mažemo tal s kakšnim voskom, da ne bi drselo.	preventiva tal za preprečevanje padcev	NEOVIRANA HOJA
SV F37: Pot do stranišča je predolga, čeprav smo jo že skrajšali. Tudi hodnik ima dolg od sobe do kuhinje.	zaznavanje neustreznosti dolgih hodnikov – neustrezno	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV
SV F38: Luč je pomembno, da jo ima močno tam, kjer bere in šiva, veze.	močna luč na potrebnem mestu	OSVETLITEV
SV F39: Ogrevanje na drva smo že pred leti spremenili v centralno ogrevanje na olje, ko je bila mama še bolj samostojna.	sprememba ogrevanja že pred zmanjšanjem samostojnosti	PREDHODNO NAČRTOVANJE
SV F40: Sedaj nima nobenih opravil, povezanih z ogrevanjem.	centralno ogrevanje s strani svojcev – ni opravil	OGREVANJE
SV F41: ... pred leti smo izvedli večje prilagoditve, ko je bila mama še bolj samostojna. Včasih je bila drvarnica pod cesto, sedaj pa je zraven vhoda. Klet smo preuredili v kurilnico, zamenjali smo streho.	izvedba večjih prilagoditev, prenove že pred zmanjšanjem samostojnosti	PREDHODNO NAČRTOVANJE
SV F42: Vse prilagoditve opravljamo svojci in nihče drug.	izvajanje prilagoditev izključno s strani svojcev	POMOČ SVOJCEV
SV F43: ... ima pokojnino ... je večinoma sama financirala prilagoditve.	zmožnost financiranja dosedanjih prilagoditev	FINANČNA ZMOŽNOST
SV F44: Svojci smo dobro informirani. ... če je bilo treba imeti izvajalca, smo vedeli koga poklicati.	dobra informiranost – SV	INFORMIRANOST
SV F45: Težko je spremeniti že obstoječo razporeditev prostora, vendar smo jo sami že do določene mere.	možnost spreminjanja razporeditve prostora le do določene mere	NEMOŽNOST PRILAGODITVE
SV F46: [stanovanje] je dobro prilagojeno. Veliko smo že naredili.	zaznavanje že narejenih izboljšav	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SV F47: Dobro bi bilo, da bi imela kakšen ročaj v tušu.	oprijem – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SV F48: Mama se ne bi bila pripravljena preseliti.	nepripravljenost za preselitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SV F49: Pripravljena bi se bila preseliti, če bi bila nepokretna, da bi jo hčerke težko negovale.	nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SV F50: Za takšen primer je že pred nekaj časa dala vlogo	predhodna oddaja prošnje v dom za stare ljudi	ZAGOTOVITEV VARNE PRIHODNOSTI
SV F51: v dom za stare ljudi v najbližjem kraju.	pripravljenost za selitev v najbližji dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SV F52: Druge oblike menim, da je ne bi zanimale,	nezanimanje za druge oblike bivanja	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SV F53: ... kajti kar potrebuje	potrebna pomoč in družba že sedaj	PRIPRAVLJENOST ZA

pomoči, jo dobi od nas svojcev. Mi pa smo tudi njena družba.	s strani svojcev – vzrok nepripravljenosti za selitev	SELITEV
--	---	---------

g) *Odprto kodiranje: intervju s socialno oskrbovalko (SO)*

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.7: Odprto kodiranje: intervju s socialno oskrbovalko

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SO1: Veliko oskrbovancev ne more ven. Uporabljajo voziček, ne morejo po stopnicah.	pogostost nedostopnega vhoda z vozičkom	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA
SO2: Odvisni so od pomoči, če želijo ali morajo ven.	odvisnost od pomoči pri odhodu iz stanovanja s stopnicami	PREMAGOVANJE VHODA
SO3: Ne zaznavam, da bi moji oskrbovanci želeli ven. Kot da so se sprijaznili s tem, da so vedno v stanovanju.	sprijaznenost z nemožnostjo iti ven – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SO4: Bojijo se, da bi zunaj padli, da bi se prehladili, da bi jih prepihalo. Najpomembnejši jim je lastni prostor. Tako se počutijo varno.	občutek strahu zunaj, občutek varnosti v lastnem prostoru – ni dostopno	POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA
SO5: Rajši imajo, da je v stanovanju svetlo, da dobro vidijo ven čez okno in od tam opazujejo zunanji svet, da imajo odprto okno.	opazovanje dogajanja skozi okno	OPAZOVANJE
SO6: Ozki hodniki in vrata so velik problem. Ponavadi so vrata preozka za invalidski voziček ali hodalico, velikokrat ravno v kopalnico.	neustreznost širine delov stanovanja za voziček, hodalico	ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA
SO7: ... moramo pomagati, da se iz vhoda kopalnice oseba prestavi na kad. Ne morejo se sami enostavno zapeljati pred umivalnik ali kad.	pomoč pri vstopanju v prostor – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SO8: Svojci in mi poskrbimo, da imajo določene stvari, hrano na pultu, da dosežejo, morda le pogrejejo. Damo potrebne stvari na mizo, ker tam lahko dosežejo.	dajanje stvari, hrane na doseg rok – SV, SO	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SO9: Gospe pripravim drva na doseg roke,	priprava stvari na doseg roke – SO	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SO10: da jih lahko sama naloži v štedilnik [če ima drva pripravljena].	zmožnost ogrevanja v kuhinji ob predhodni pripravi	SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI
SO11: Večinoma imajo mize takšne, da se lahko zapeljejo z vozičkom pod njih in to je pomembno, da lahko sami jejo.	ustreznost višine pohištva za voziček za samostojno prehranjevanje	USTREZNOST POHIŠTVA
SO12: ... gospa je imela prenizko mizo in ni dosegla do nje z vozičkom. ... je zelo neudobno	neudobnost pri prehranjevanju pri primeru prenizkega pohištva za voziček	USTREZNOST POHIŠTVA

jedla, ko je imela pri sebi pladenj in segala do mize.		
SO13: Pohištvo, predvsem mize morajo imeti zaobljene robove. Ljudje se velikokrat udarjajo ob njih.	pomembnost zaobljenih robov pohištva za preprečitev poškodb	PREVENTIVNO DELOVANJE
SO14: Predlagam jim, da si kupijo termovko, da ostane pijača topla, in si lahko potem sami natočijo.	predlaganje nakupa pripomočka – SO	PREDLAGANJE
SO15: Kopalnice nikakor niso prilagojene starim ljudem, še posebej pri uporabi vozička.	neprilagojenost kopalnic, posebno za voziček	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SO16: Večina jih rabi pomoč pri umivanju.	potrebna pomoč pri umivanju	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SO17: Kopalnice niso dovolj prostorne.	neprostornost kopalnic	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SO18: Večinoma imajo kadi. Potrebovali pa bi tuš brez pragov, da bi se lahko zapeljalo tudi z vozičkom ...	potreba po prenovi v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SO19: ... pritrjene ročke, da se primejo, lažje vstanejo ...	oprijem – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SO20: Imajo pa deske, da se usedejo na kad in kakšne nastavke.	pripomočki za lažje umivanje – kopalnica	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SO21: Tudi ob prilagojeni kopalnici bi večinoma potrebovali pomoč, vendar bi lahko določene stvari naredili sami, lahko bi se držali za ročke, pri sedenju bi se lahko sami umili do določene mere.	nezmožnost popolne samostojnosti – potrebna pomoč kljub prilagojenosti	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SO22: Predmete za osebno rabo pa imajo večinoma dostopne, ... sami dosežajo.	dostopnost predmetov	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SO23: ... največkrat [je] problem postelja, ki ni ustrezna.	neustreznost postelj	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME
SO24: Oseba se ne more sama dvigniti in rabi pomoč.	potrebna pomoč pri dviganju – neprilagojenost ležišča	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SO25: Če je povezano s težavnostjo našega dela, morajo biti tudi postelje ustrezne, ... predpisi, da si zavarujemo hrbtenico.	upravičenost do negovalne opreme za potrebe izvajanja pomoči na domu	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SO26: Če samo predlagamo svojcem, večinoma traja, da svojci sprejmejo to možnost, oni kar ne bi dali stare postelje ven.	trajanje sprejetja predlogov – sprejemanje predlogov	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO27: Stari ljudje so nanjo navajeni, svojci menijo, da je to velikega osebnega pomena za njih.	navajenost, navezanost na staro pohištvo, nepripravljenost na spremembe – SV, SČ	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SO28: ... stari ljudje, svojci se otepajo sprememb.	otepanje sprememb – SV, SČ	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SO29: Potem, ko dobijo novo posteljo, ... zelo zadovoljni in vidijo, kako je boljša, prej pa ne.	uvid o potrebnosti spremembe šele po prilagoditvi	UVID O POTREBNI SPREMEMBI
SO30: ... dostikrat obdržijo staro posteljo v sobi in potem ni prostora.	stiska s prostorom zaradi odvečnega pohištva	POSTAVITEV OPREME

SO31: Star človek še vedno kljub pomoči želi nekaj sam narediti, se dvigniti na trapezu z rokami, ti pa mu zadaj podložiš ...	želja po samostojnosti z uporabo pripomočka kljub delni pomoči	SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA
SO32: ... podlagamo blazine pod voziček, pod noge.	podlaganje blazin – SO	PODLAGANJE
SO33: Moji oskrbovanci večinoma nimajo dostopnega balkona. Z vozičkom ne morejo na balkon zaradi ozkih vrat.	neustrezna širina vrat na balkon za voziček	ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA
SO34: Če bi želeli na balkon, potrebujejo pomoč.	pomoč pri vstopanju v prostor – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SO35: ... telefon, radio, televizijo, domofon upravljajo samostojno. Svojci ali oskrbovalke jih le naučimo uporabljati.	učenje uporabe naprave – SV, SO	UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA
SO36: Pomemben je telefon ... Predstavlja jim stik [z] ljudmi, predvsem s sorodniki. ... pokličejo tudi, če kaj potrebujejo in dobijo pomoč.	telefon za stik z ljudmi, stik ob potrebni pomoči	VLOGA TELEFONA
SO37: Ljudje raje odstranijo preproge, da se ne spotikajo in ne poškodujejo.	neuporaba preprog za preprečitev padcev	NEOVIRANA HOJA
SO38: Razporeditev prostorov večinoma ni ustrezna. Veliko je hodnikov in vrat ter premalo manevrskega prostora.	veliko hodnikov in vrat, premalo manevrskega prostora – neustrezno	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV
SO39: dosti luči na tistih mestih, kjer jih potrebujejo.	luči na potrebnih mestih	OSVETLITEV
SO40: Pri ogrevanju večinoma odvisni od pomoči. Če je oseba prej ... samostojno ogrevala prostore, večinoma potem tega ne zmore več.	težavnost opravil ogrevanja v starosti	OGREVANJE
SO41: ... v bloku imajo centralno ogrevanje, ... jim za to ni treba skrbeti.	centralno ogrevanje v bloku – ni opravil	OGREVANJE
SO42: Veliko stvari se sami domislamo,	ideje, domiselnost – SO	PRAKTIČNE IDEJE
SO43: izmenjamo oskrbovalke izkušnje med seboj. Ko se izkaže nek pripomoček dober pri enem človeku, si to med seboj povemo.	izmenjevanje izkušenj med oskrbovalkami	IZMENJEVANJE IZKUŠENJ
SO44: Oseba se ni imela kam prijeti pri postelji, da bi se dvignila, obrnila. ... spodaj sem podložila žakelj, ki drsi ...	ideja za lažje dvigovanje – SO	PRAKTIČNE IDEJE
SO45: ... smo ugotovile, da je nek stol stabilen in dober za vstajanje, ... ga predlagale tudi za druge ljudi.	posredovanje dobrih izkušenj – SO	IZMENJEVANJE IZKUŠENJ
SO46: Ko dolgo časa delaš z osebo ... , lahko dobro ugotoviš njegove potrebe, ... dobro poznaš stanovanje.	poznavanje, prepoznavanje potreb – SO	PREPOZNAVANJE POTREB
SO47: ... prestavimo mizo, da se z druge strani lažje pride, damo	ureditev za praktičnost v vsakdanjem življenju – SO	PRAKTIČNE IDEJE

pladenj pod kozarec, da se ne poliva.		
SO48: ... največkrat svojcem le svetujemo, predlagamo in se potem sami odločijo.	svetovanje, predlaganje svojcem – SO	PREDLAGANJE
SO49: Svetujem, da ukinejo plin ali da se redno prezračuje.	svetovanje, predlaganje svojcem – SO	PREDLAGANJE
SO50: Velikokrat umaknemo kakšno prepreko.	umik ovire – SO	ODSTRANITEV OVIR
SO51: Svojci do določene mere odločajo, kako bo star človek živel.	odločanje o življenju človeka, vplivanje	POMOČ SVOJCEV
SO52: Lahko se [svojci] zanimajo za prilagoditve na lastno pobudo,	zanimanje za prilagoditve – pozitiven	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO53: dajo denar,	financiranje, nekateri da – pripravljenost za financiranje	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO54: sprejemajo predloge oskrbovalke.	sprejemanje predlogov oskrbovalk – sprejemanje predlogov	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO55: Ker star človek ne izrazi želje in pravi, da mu je dobro, svojci menijo, da ne rabijo izboljšav.	mnenje o nepotrebnosti izboljšav – negativno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO56: Lahko pa se [svojci] preprosto ne zanimajo za takšne stvari.	nezanimanje za prilagoditve – negativno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO57: ... [nekateri svojci] ne želijo vlagati denarja.	financiranje, nekateri ne – pripravljenost za financiranje	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO58: [svojci] trmasto vztrajajo pri obstoječem stanju.	vztrajanje pri obstoječem stanju – SV	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SO59: ... če se ljudje odločijo za pomoč na domu, ... so ljudje pripravljeni tudi na druge spremembe.	pripravljenost na spremembe – pozitivno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO60: Svojci sprašujejo oskrbovalke o možnih izboljšavah in večinoma upoštevajo naše nasvete.	sprejemanje predlogov oskrbovalk – sprejemanje predlogov	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO61: Večinoma so svojci v veliko pomoč, poskrbijo da imajo starši vse na dosegu.	svojci kot vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev	POMOČ SVOJCEV
SO62: Pri velikih spremembah, kot so arhitektonske ovire, je finančna zmožnost zagotovo problem.	arhitekturna prenova – veliko finančno breme	FINANČNA ZMOŽNOST
SO63: Svojci lahko imajo dovolj denarja, ... in ne dajo nič na to, da bi kaj izboljšali. Lahko pa dajo tisto, kar imajo, za vse možne izboljšave.	ne nujna povezanost zmožnosti in pripravljenosti financiranja, različnost oseb – pripravljenost za financiranje	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SO64: ... koordinatorica nam organizira izobraževanja.	izobraževanja za oskrbovalke	IZOBRAŽEVANJE
SO65: ... ljudje zadovoljni s svojim stanovanjem. S stanjem, kakršno je, so sprijaznjeni.	zadovoljstvo, sprijaznjenost starih ljudi z obstoječim stanjem	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SO66: Niti ne poznajo drugih možnosti.	neinformiranost o možnih prilagoditvah – SČ	INFORMIRANOST
SO67: Šele potem, ko res ne morejo brez neke pomoči, uvidijo da rabijo spremembo,	pozen uvid o potrebnosti spremembe	UVID O POTREBNI SPREMEMBI
SO68: sicer pa se zelo držijo starih	stare navade	NEZAŽELENOST SPREMEMB

navad.		
SO69: Kot oskrbovalka lahko ljudem svetujem, naj kupijo nek pripomoček, vendar jih v to ne morem prisiliti.	pogosto edina možnost svetovanje – SO	MOŽNOST VPLIVA
SO70: Če se socialne oskrbovalke menjajo, jim človek težko zaupa in težje se odloči za predlagano prilagoditev.	menjava oskrbovalk – nezaupanje v predloge	MOŽNOST VPLIVA
SO71: Težko je doseči takšno stopnjo prilagoditve, da bi bil človek potem čisto samostojen. Večinoma se še vedno potrebuje človeška pomoč. ... se ne počutijo varni sami. Potrebujejo vsaj del dneva človeški stik.	potrebnost osebne pomoči kljub prilagoditvam	POTREBA PO OSEBNI POMOČI
SO72: Stari ljudje ne želijo obremenjevati svojcev, zato ne izrazijo želja.	neobremenjevanje svojcev s svojimi potrebami	SKROMNOST
SO73: Svojci so prezaposleni, nimajo časa, da bi se posvetili večjim spremembam.	pomanjkanje časa, prezaposlenost svojcev	PREZAPOSLENOST
SO74: Stari ljudje se niso pripravljani preseliti.	nepripravljenost za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SO75: Obstoječe stanovanje predstavlja dom, ki so si ga sami ustvarili.	navezanost na lasten, ustvarjen prostor, dom – vzrok nepripravljenosti za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SO76: Če ne bi mogli skrbeti zase ali ne bi nihče drug skrbel za njih,	nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SO77: so pripravljani iti v dom.	pripravljenost za selitev v dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SO78: Dom za stare ljudi jim predstavlja vsaj varnost, čeprav si tja ne želijo.	institucija kot zagotovilo varnosti, zanesljivosti, zaupanje	ZAGOTOVITEV VARNE PRIHODNOSTI
SO79: Ne želijo si, da bi se preselili h kakšnemu tujemu človeku ali k tuji družini, ki bi jih negovala.	nepripravljenost za selitev s tujimi ljudmi	PRIPRAVLJENOST ZA PRESELITEV – NOVE OBLIKE
SO80: ... se bojijo, ne zaupajo ljudem, lahko bi jih po določenem času vrgli ven.	strah, nezaupanje – vzrok nepripravljenosti za selitev v nove oblike	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SO81: ... oglaš, da bi par v lastni hiši negoval stare ljudi, vendar se nanj ni nihče odzval.	zaznavanje neodzivnosti starih ljudi na ponudbe novih oblik bivanja	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SO82: Če bi imeli možnost, razmišljajo, da bi dobili sestanovca, za družbo, za pomoč ...	razmišljanje o sstanovalcu za družbo, pomoč	PRISELITEV OSEBE
SO83: Bolj bi zaupali drugim organiziranim oblikam, domovom s kakimi desetimi stanovanji in skupnimi prostori in možnostjo nege.	organiziranost novih oblik v stilu manjših enot s skupnimi prostori – pogoj za razvijanje novih oblik	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

h) Odprto kodiranje: intervju s socialno oskrbovalko (SD)

Prvi stolpec v tabeli: oseba, ki je izjavo izjavila; zaporedna številka izjave; izjava. Drugi stolpec v tabeli: pripisani pojem. Tretji stolpec v tabeli: kategoriziranje

Tabela 9.8: Odprto kodiranje: intervju s socialno delavko

OSEBA, ZAPOREDNA ŠTEVILKA IZJAVE, IZJAVA	POJEM	KATEGORIZIRANJE
SD1: ... uporabniki, ki živijo v stanovanjskih blokih, [imajo] oteženo dostopnost. Živijo večinoma v starejših blokih, nimajo dvigala.	starejši bloki brez dvigala	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA
SD2: ... uporabnica v tretjem nadstropju brez pomoči ne more ven.	odvisnost od pomoči pri odhodu iz stanovanja s stopnicami	PREMAGOVANJE VHODA
SD3: ... en primer gospoda na invalidskem vozičku, ki je živel v novejšem bloku in je imel dvigalo, stanovanje brez pragov, s širokimi hodniki in vrati.	primer ustrezno prilagojenega stanovanja za osebo na vozičku	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA
SD4: Če je možno, svojci uredijo, da star človek živi v pritličju hiše.	selitev v pritličje hiše	SELITEV V USTREZNEJŠI DEL HIŠE
SD5: Prilagoditve teh delov [vhoda] so najbolj povezane s financami.	arhitekturna prenova – veliko finančno breme	FINANČNA ZMOŽNOST
SD6: ... za voziček dostikrat vrata preozka.	neustreznost širine vrat za voziček	ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA
SD7: ... potrebujejo precej dodatne pomoči, da se presedejo z vozička na drugo površino [zaradi preozkih vrat].	potrebna pomoč pri dviganju – neprilagojenost	POTREBNA POMOČ PRI PREMIKANJU OSEBE
SD8: ... vodenje kuhinje dokaj kompleksno opravilo. ... eno od opravil, ki ga med prvimi stari ljudje ne zmorejo opravljati v celoti. Obsega [priprava obrokov] precejšen del pomoči na domu. Veliko vključenih v organizirano prinašanje obrokov na dom.	obsežna pomoč v kuhinji zaradi kompleksnosti opravila	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SD9: ... pri osebah z demenco je lahko nevarno, če pozabijo ugasniti plin, pečico ali kak drug aparat. ... v bloku, ogrožajo sebe in druge.	nevarnost uporabe grelnih naprav pri osebah z demenco	POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU
SD10: Če oskrbovalke opazijo takšne težave [nevarnost], obvestimo center za socialno delo.	obveščanje CSD	SODELOVANJE SLUŽB
SD11: Skupaj opravimo obisk na domu in se dogovorimo o rešitvah.	obisk na domu skupaj s CSD	SODELOVANJE SLUŽB
SD12: Včasih je dovolj, če se takšne naprave, ki bi lahko povzročile nevarnost preventivno izklopijo.	izklop nevarnih naprav	PREVENTIVNO DELOVANJE
SD13: Velik del pomoči se izvaja pri osebni higieni.	izvajanje pomoči pri osebni higieni	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SD14: ... to lahko pomeni, da ljudje kopalnic nimajo ustrezno	neustreznost kopalnic	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE

prilagojenih.		
SD15: Pomoč rabijo tudi zaradi varnosti, saj v kopalnici lahko padejo.	pomoč pri osebni higieni – zagotovitev varnosti	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SD16: Problem so zagotovo kadi,	problem kadi	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SD17: v [kadi] ne morejo vstopiti.	potreba po pomoči –neustreznost kopalnice	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI
SD18: ... ne morejo sami vstati iz vozička in se presesti.	potrebna pomoč pri dviganju – neprilagojenost	POTREBNA POMOČ PRI PREMIKANJU OSEBE
SD19: Veliko bi jih potrebovalo pripomočke, da bi med umivanjem lahko sedeli.	sedenje – potreba po pripomočkih v kopalnici	POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE
SD20: Na izposojajo imamo desko za kopalno kad.	posojanje pripomočkov za kopalnico – pomoč na domu	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SD21: Glavni problem so postelje. Večinoma [so] neustrezne, preizke za stare ljudi, posledično pa še za oskrbovalke pri izvajanju pomoči.	neustreznost postelj	ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME
SD22: Ljudje se ne morejo sami dvigniti.	potrebna pomoč pri dviganju – neprilagojenost ležišča	LEŽIŠČE IN SEDIŠČA
SD23: Do bolniške postelje se mora izkazati upravičenost. Če oskrbovalke neustrezna postelja ogroža pri delu zaradi obremenitve hrbtenice, jo morajo dobiti.	upravičenost do negovalne opreme za potrebe izvajanja pomoči na domu	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SD24: Problem je, ker zavarovalnica krije stroške postelje, ne pa tudi jogija.	nepokrivanje celotnih stroškov upravičene opreme	DRŽAVNA SREDSTVA
SD25: Ljudje ali njihovi svojci pa včasih ne zmorejo njihovega nakupa.	primeri nezmožnosti kritja stroškov predpisanih prilagoditev	FINANČNA ZMOŽNOST
SD26: ... smo kar vztrajni, da se zamenjava postelj izvede.	vztrajnost pri izvedbi predpisov za negovalno opremo	DOSLEDNOST PRI IZVAJANJU PREDPISOV
SD27: ... ljudje rabijo tudi precej pomoči pri oblačenju.	pomoč pri oblačenju	POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH
SD28: Če osebe uporabljajo voziček, je dostop do balkona pogosto oviran zaradi ozkih vrat,	neustrezna širina vrat na balkon za voziček	ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA
SD29: zato osebe rabijo pomoč [pri vstopu na balkon].	pomoč pri vstopanju v prostor – neustrezna širina vrat	ŠIRINA DELOV STANOVANJA
SD30: ... ponavadi [so] stanovanja manjša in imajo prostore na kupu.	ustreznost majhnosti stanovanja s prostori na kupu – ustrezno	ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV
SD31: V starejših hišah so pogosta kurišča na trdo gorivo.	ogrevanje na drva v starejših hišah	ZAZNAVANJE NEPRIMERNOSTI OGREVANJA
SD32: V starosti postanejo vsa opravila, povezana s pripravo drv in kurjenjem zahtevna za človeka.	težavnost opravil ogrevanja v starosti	OGREVANJE
SD33: V takšnih primerih ljudje pogosto nimajo finančnih zmožnosti za spremembo ogrevanja.	primeri finančne nezmožnosti spremembe ogrevanja	FINANČNA ZMOŽNOST
SD34: Na zalogo imamo nekaj pripomočkov, kot je hodalica, sedalo za banjo.	posojanje zaloge pripomočkov – pomoč na domu	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SD35: ... damo v izposojajo uporabnikom, če potrebe zazna	zaznavanje potreb po pripomočkih za izposojajo– SČ, SO	PREPOZNAVANJE POTREB

oskrbovalka oz. bi sami prosili.		
SD36: Če bi se pokazala potreba po večji ponudbi teh pripomočkov, bi morda začeli razmišljati tudi v smeri povečanja zalog.	možnost povečanja zalog izposoje pripomočkov – pomoč na domu	PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI
SD37: ... izobraževanja za oskrbovalke, ... o pravilnem dvigovanju uporabnika. Posredno oskrbovalke dobijo znanja in ideje, kako pomagati človeku v stanovanju.	izobraževanja za oskrbovalke	IZOBRAŽEVANJE
SD38: ... obveščamo ljudi o možnosti pomoči na domu. Na ta način lahko ljudje pridejo v stik z nami in dobijo morebitne želene informacije.	nudenje informacij – SD	INFORMIRANJE
SD39: ... finančne zmožnosti so največja omejitev, posebej pri večjih prilagoditvah.	finančna nezmožnost večjih prilagoditev	FINANČNA ZMOŽNOST
SD40: Subvencije bi bile zagotovo potrebne, vendar bi bilo potrebno določiti iz kje bi ta sredstva izhajala, ker trenutno tega ni.	pomanjkanje državnih sredstev	DRŽAVNA SREDSTVA
SD41: Sodelujemo s patronažno službo. Mi pokličemo njih, če nas zanima stanje uporabnika, vendar bolj v smislu samostojnosti, katere težave ima oz. oni pokličejo nas, ... ali če obstaja kakšna nevarnost, npr. pri osebah z demenco. Imamo tudi mesečne skupne sestanke s patronažno službo.	sodelovanje s patronažno službo	SODELOVANJE SLUŽB
SD42: Sodelujemo tudi s centrom za socialno delo, predvsem takrat, ko se zgodi nenadno poslabšanje stanja. Naredimo načrt, kako bi uporabniku pomagali na domu. ... gre bolj za pomoč pri vsakodnevnem življenju. Posredno iz ugotovljenih problemov oskrbovalka izvaja prilagoditve.	sodelovanje s CSD	SODELOVANJE SLUŽB
SD43: ... manjkajo povezave med različnimi službami. Potrebni bi bili skupni sestanki, medsebojno informiranje, konkretno terensko delo, službe, ki bi se s tem specifično ukvarjale.	pomanjkanje povezav med različnimi službami za boljše izvajanje prilagoditev	POMANJKANJE POVEZAV MED SLUŽBAMI
SD44: ... ljudje sploh niso pripravljeni na spremembe oziroma jih ne sprejemajo.	nezaželenost, nepripravljenost na spremembe	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SD45: ... mož za neko spremembo, žena pa ne.	nezaželenost, nepripravljenost na spremembe	NEZAŽELENOST SPREMEMB
SD46: Eni [svojci] iščejo različne načine pomoči,	iskanje različnih načinov pomoči – pozitivno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SD47: drugi pa ne dajo veliko na to.	nezanimanje za prilagoditve – negativno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SD48: Tudi če [nekateri svojci] prej nimajo informacij, se bodo pozanimali in bodo prišli do želene	iskanje informacij o prilagoditvah – pozitivno	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE

pomoči.		
SD49: Pogosto pa mi svetujemo, opozarjamo svojce na potrebne spremembe,	svetovanje, opozarjanje na potrebnost sprememb – SD, SO	PREDLAGANJE
SD50: vendar [nekateri svojci] menijo, da pretiravamo, obstoječe stanje se jim zdi normalno.	mnenje nekaterih o nepotrebnosti izboljšav, nesprejemanje predlogov – sprejemanje predlogov	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SD51: ... odvisno koliko finančnih sredstev imajo svojci. Lahko si želijo neke spremembe, vendar je ne morejo uresničiti.	ovira finančnih sredstev kljub interesu – pripravljenost za financiranje	INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE
SD52: Svojci so v vsakodnevnem življenju pomembni že čisto pri osnovnih stvareh, da osebi dajo vse na mesto.	dajanje predmetov na dostopno mesto – SV	ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV
SD53: Napišejo telefonske številke na listek in potem lahko sama pokliče.	napisane številke za uporabo telefona – SV	NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA
SD54: Redki so se pripravljani preseliti.	redka pripravljenost za selitev	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SD55: Ko je enkrat tako hudo, da ne zmorejo skrbeti zase ali jih negovati svojci,	nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu – vzrok možne preselitve	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV
SD56: takrat se odločijo za dom, takrat tudi sami pokličejo.	pripravljenost za selitev v dom za stare ljudi	KRAJ MOŽNE SELITVE
SD57: Če ni interesa iz njihove strani, potem se takšne oblike ne morejo tako razviti.	potrebnost interesa ljudi – pogoj za razvijanje novih oblik	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SD58: Nekatero oblike se že izvajajo, vendar niso prijavljene. Problem pri teh oblikah je kvaliteta izvedbe pomoči, ... lahko [se] dogajajo različne prevare, zlorabe.	potreba po kvalitetnem izvajanju – pogoj za razvijanje novih oblik	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE
SD59: Menim, da bi bilo takšne oblike potrebno bolj organizirati in formalno določiti njihovo izvajanje.	potreba po organiziranju, formaliziranju – pogoj za razvijanje novih oblik	PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

PRILOGA 5 – Osno kodiranje (razvrstitev kod, nadkod v kategorije)

POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU

- obsežna pomoč v kuhinji zaradi kompleksnosti opravila (SD8)
- nevarnost uporabe grelnih naprav pri osebah z demenco (SD9)
- opravljanje gospodinjskih del s strani oskrbovalk (SČ A1)
- SV
- * pomoč pri gospodinjskih opravilih (SČ C56, SV E9, SČ B1)
- slab vid
- * potrebna pomoč pri določenih gospodinjskih opravilih (SČ D14)
- potrebna osebna pomoč v gospodinjstvu zaradi zdravstvenih težav (SČ D27)
- potrebna pomoč pri čiščenju zaradi zdravstvenih težav (SČ D23)
- potrebna pomoč pri pobiranju predmetov s tal (SČ C39)

ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV

- dostopnost predmetov (SČ A14, SV F25, SV F30, SO22)
- obleke, osebni predmeti dostopni na spodnjih policah (SV E41)
- dosegljivost, upravljanje naprave s postelje (SV E52)
- predmeti na določenih mestih (SV F7)
- SO

- * dostopnost predmetov (SČ A2)
- * priprava stvari na doseg roke (SO9)
 - SV, SO
- * dajanje stvari, hrane na doseg rok (SČ C17, SO8)
 - SV
- * dajanje prigrizkov na dostopno mesto (SV E10)
- * dajanje predmetov na dostopno mesto (SV E12, SV E62, SD52)
 - slab vid
- * predmeti na doseg roke (SČ B9, SČ B13)
- * odlaganje stvari na isto mesto (SČ B11, SČ B12, SČ D12)
- * hranjenje predmetov na znanem mestu (SČ B23, SČ D25)

SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI

- samostojna uporaba dostopne hrane (SČ A3, SV E11)
- samostojna uporaba dostopne pijače (SČ B2)
- samostojna manjša opravila v kuhinji ob predhodni pripravi (SČ C16)
- možnost ogrevanja v kuhinji ob predhodni pripravi (SČ C51, SV F9, S010)
- SV
- * prinašanje potrebne hrane za samostojno pripravo obrokov (SV F6)

PREMAGOVANJE VHODA

- težavno premagovanje vhodnih stopnic (SČ A4)
- * ne moti, želen trud, sprejemanje navora (SČ B4)
- nezmožnost samostojnega premagovanja stopnic z vozičkom (SČ C1)
- ni težav
- * vhod brez stopnic in pragov (SČ D1, SV E1, SV F1)
- odvisnost od pomoči pri odhodu iz stanovanja s stopnicami (SO2, SD2)

OPREMA KOT OPORA

- oprijemanje za ograjo pri hoji po stopnicah (SČ A5, SČ B3)
- pohištvo kot opora pri vstajanju (SČ B18, SV E14, SV E32, SV F8, SV F31, SV E44)
- oprijemanje za opremo pri umivanju (SV E18, SV F24)
- varnost pred padcem
- * oprijemanje za opremo (SČ A11)

POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA

- dostopno
- * zunanji prostor za telovadbo (SČ B5)
- * zunanji prostor za sprostitvev (SČ B6)
- * zunaj klepet s sosedi (SČ B7)
- * obisk storitev, družabnega srečanja z avtom svojcev (SČ B8)
- * omogočena uporaba bližnjih storitev, socialnih stikov (SČ D2)
- * zunaj možnost opazovanja, sprehajanja (SV E4)
- * sedenje, počivanje (SV F2)
- * zunaj možnost za sprostitvev, interese, odhod z avtom (SV F3)
- težko dostopno
- * ni želje po odhodu iz stanovanja (SČ A6)
- ni dostopno
- * obiski na dom (SČ C2)
- * pomembnost storitev in obiskov na dom (SČ Ca58)
- * želja iti ven (SČ C3)
- * neobremenjevanje ljudi s pomočjo (SČ C4)
- * sprijaznjenost z nezmožnostjo iti ven (SČ C5, SO3)
- * občutek strahu zunaj, občutek varnosti v lastnem prostoru (SO4)

ŠIRINA DELOV STANOVANJA

- ustrezna širina prostorov
- * možnost hoje s hodalicami (SČ A7, SČ B14)
- * možnost hoje z berglami (SV E5)

- ustrezna širina vrat
- * možnost hoje s hodalicco (SČ C12, SV F5)
- neustrezna širina vrat
- * ovirana vožnja z vozičkom (SČ C11, SČ C41)
- * pomoč pri vstopanju v prostor (SČ C20, SO7, SO34, SD29)

NEOVIRANA HOJA

- odstranjena vrata za enostavnejšo hojo (SČ B17)
- voziček
- * ni odvečnega pohištva za prostor za voziček (SČ C13)
- * neuporaba preprog (SČ C47)
- neuporaba preprog za preprečitev padcev (SČ D45, SV E53, SO37)
- preventiva tal za preprečevanje padcev (SV F36)
- navajenost na ovire, poznavanje prostora (SČ B15)
- slab vid
- * dobro poznavanje prostora (SČ D4)

UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA

- bolnišnica
- * učenje uporabe pripomočka za hojo (SČ A8)
- SV, SČ
- * učenje uporabe daljinca (SČ B39, SV E70)
- SV
- * učenje uporabe daljinca (SČ C37)
- SV, SO
- * učenje uporabe naprave (SO35)
- sosed
- * učenje uporabe naprave (SČ D40)
- SČ
- * učenje uporabe naprave (SV E45)

PREVENTIVNO DELOVANJE

- opustitev nevarnih opravil (SČ A9)
- izklop nevarnih naprav (SD12)
- pomembnost zaobljenih robov pohištva za preprečitev poškodb (SO13)
- opozorilo pred nevarnostjo za preprečevanje padca (SV E54)

POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI

- izvajanje pomoči pri osebni higieni (SD13)
- potrebna pomoč pri umivanju (SO16)
- zagotovitev varnosti
- * pomoč pri osebni higieni (SD15)
- neustreznost kopalnice
- * potreba po pomoči (SČ B19, SD17)
- potrebna pomoč kljub prilagojenosti
- * nezmožnost uporabe kopalnice, pozabljivost (SČ A10)
- * nezmožnost popolne samostojnosti (SO21)
- delna prilagoditev
- * potrebna občasna pomoč pri uporabi kopalnice (SV E16)
- delna nesamostojnost pri osebni higieni (SV E19)

POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE

- potreba po pripomočkih v kopalnici
- * sedenje (SČ A12, SD19)
- * oprijem (SV E20, SV F23, SV F47, SO19)
- ugotovitev oskrbovalke
- * potreba po pripomočkih v kopalnici (SČ A13)
- potreba po prenovi v kopalnici (SČ B20, SČ C25, SČ D20, SO18)
- neustreznost kopalnic (SD14)

- problem kadi (SD16)
- neprilagojenost kopalnic, posebno za voziček (SO15)
- neprostornost kopalnic (SO17)

POTREBNA PRILAGODITEV STRANIŠČA

- ugotovitev oskrbovalke
- * potreba po pripomočkih v stranišču za vstajanje (SČ A15, SČ B25)

LEŽIŠČE IN SEDIŠČA

- težave pri vstajanju
- * nizko ležišče (SČ A16, SČ B26)
- * nizko ležišče, vendar zelen trud, sprejemanje napora (SČ B27)
- * nizko stranišče (SČ B24, SV F12)
- lažje vstajanje
- * visoko ležišče (SV F29, SV E28, SČ D24)
- * visoko sedišče (SV E42, SV E2)
- * elektronsko prilagojeno ležišče (SČ C35)
- * pripomoček na ležišču (SČ C34, SV E29)
- neprilagojenost ležišča
- * potrebna pomoč pri dviganju (SO24, SD22)

VLOGA TELEFONA

- telefon za socialne stike (SČ A17, SČ B34, SČ C45, SV E50, SO36)
- telefon za stik ob potrebni pomoči (SČ A18, SČ B34, SČ C46, SO36)
- telefon za klic na pomoč (SV F32)

ZAGOTOVITEV VARNOSTI

- neodgovarjanje na neznane klice (SČ A19)
- domofon za preprečevanje nezaželenih obiskov (SČ A20)
- neodpiranje vrat neznanim ljudem po navodilih svojcev (SČ A21)
- rezervni ključ svojcev za zagotovitev varnosti (SV F4)
- občutek varnosti v odklenjenem stanovanju (SČ C7)

VZDRŽEVANJE STANOVANJA

- SV
- * celotno vzdrževanje stanovanja (SČ A22, SČ B51)

POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA

- dostopno
- * balkon za sprostitev (SČ A23, SČ B28)
- * balkon za sprehod, socialne stike, opazovanje (SV E47)
- nedostopno
- * želja po dostopnosti balkona, interesnih dejavnostih (SČ C42)

OGREVANJE

- težavnost opravil ogrevanja v starosti (SD32, SO40)
- ni opravil
- * centralno ogrevanje v bloku (SČ A24, SO41)
- * centralno ogrevanje s strani sosedov (SČ D47)
- * centralno ogrevanje s strani svojcev (SV E58, SV F40)

RAZPOREDITEV PROSTOROV

- majhnost stanovanja, pozitivna bližina kopalnice (SČ A25)
- sobe na kupu, brez hodnikov (SČ B40, SČ C48)
- dobra prostornost (SV E40)
- bližina pogosto uporabljenih prostorov (SV E55)
- pozitivnost dolgega hodnika (SV E56)
- bližina tuša po preureditvi (SV F19)

POMOČ SVOJCEV

- obračanje na svojce glede vseh potreb (SČ A26)
- že veliko narejenih prilagoditev s strani svojcev (SČ C53)
- svojci kot vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev (SČ D48, SO61)
- izvajanje prilagoditev izključno s strani svojcev (SV F42, SV E67)
- odločanje o življenju človeka, vplivanje (SO51)

VARČEVANJE

- sprotno varčevanje za nakup (SČ A27, SČ B37, SČ D51)

FINANČNA ZMOŽNOST

- SV, SČ
- * finančna zmožnost dosedanjih prilagoditev (SČ C57, SV E68)
- zmožnost financiranja dosedanjih prilagoditev (SV F43)
- SV
- * finančna pomoč (SČ A28)
- veliko finančno breme
- * arhitekturna prenova (SČ D21, SČ B22, SO62, SD5)
- težavno financiranje dražjih stvari (SČ D52)
- primeri finančne nezmožnosti spremembe ogrevanja (SD33)
- finančna nezmožnost večjih prilagoditev (SD39)
- primeri nezmožnosti kritja stroškov predpisanih prilagoditev (SD25)

NEMOŽNOST PRILAGODITVE

- nemožnost dograditve dvigala v stanovanjskem bloku (SČ A29)
- možnost spreminjanja razporeditve prostora le do določene mere (SV F45)

ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA

- ustreznost stanovanja zaradi majhnosti, čistoče, občutka varnosti (SČ A30)
- zaznavanje stanovanja kot zelo ustreznega (SČ B41, SČ C59)
- zaznavanje že narejenih izboljšav (SČ C61, SV F46)
- zaznavanje stanovanja kot dobro prilagojenega za potrebe svojca (SV E72)
- primer ustreznosti prilagojenega stanovanja za osebo na vozičku (SD3)
- zadovoljstvo, prijaznost starih ljudi z obstoječim stanjem (SO65)

KRAJ MOŽNE SELITVE

- želja po preselitvi na prejšnji dom (SČ A31)
- želena preselitev edino k svojcu (SČ A32)
- pripravljenost za selitev v najbližji dom za stare ljudi (SČ D55, SV E74, SV F51)
- odločenost o nepreselitvi v dom za stare ljudi (SČ B46)
- pripravljenost za selitev v dom za stare ljudi (SO77, SD56)

PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV

- nepripravljenost za selitev (SČ C63, SV F48, SO74)
- nerazmišljanje o selitvi (SČ B45)
- redka pripravljenost za selitev (SD54)
- a) vzrok nepripravljenosti za selitev
- * navezanost na lasten, ustvarjen prostor, dom (SČ B47, SO75)
- * navajenost, navezanost na dom (SČ C64)
- * potrebna pomoč že sedaj na domu (SČ C65)
- * okrnjena potreba po zasebnosti v instituciji (SČ C66)
- * neobremenjevanje morebitnih sostanovalcev (SČ C67)
- * pomembnost poznavanja domačega kraja zaradi slabega vida (SČ D59)
- * potrebna pomoč in družba že sedaj s strani svojcev (SV F53)
- b) vzrok možne preselitve
- * osamljenost (SČ A33)
- * popolna izguba vida (SČ D54)
- * nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu (SV E73, SV F49, SO76, SD55)

PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

- nepripravljenost za selitev z drugimi starimi ljudmi (SČ A34, SČ C68)
- nepripravljenost, nerazmišljanje za selitev v drugo obliko bivanja (SČ B48, SČ D57)
- nezanimanje za druge oblike bivanja (SV E75, SV F52)
- nepripravljenost za selitev s tujimi ljudmi (SO79)
- zaznavanje neodzivnosti starih ljudi na ponudbe novih oblik bivanja (SO81)
- a) vzrok nepripravljenosti za selitev v nove oblike
 - * strah, nezaupanje (SO80)
- b) pogoj za razvijanje novih oblik
 - * organiziranost novih oblik v stilu manjših enot s skupnimi prostori (SO83)
 - * potrebnost interesa ljudi (SD57)
 - * potreba po kvalitetnem izvajanju (SD58)
 - * potreba po organiziranju, formaliziranju (SD59)

PRISELITEV OSEBE

- razmišljanje o podnajemniku zaradi obilice prostora, družbe, pomoči (SČ B49)
- razmišljanje o sostanovalcu za družbo, pomoč (SO82)
- a) pogoj za sprejem sostanovalca
 - * prostornost (SČ C69, SČ D58)
- b) ovire
 - * dedovanje hiše (SČ B50)

POMNENJE

- slab vid
 - * zapomnjenje o predmetih (SČ B10)
- znanje na pamet
 - * tipke na napravi (SČ B33, SČ B38)
 - * shranjene številke (SČ C44)
 - * tipke in številke na telefonu (SČ D43)

ODSTRANITEV OVIR

- odstranitev vrat (SČ B16)
- odstranitev preprog za preprečevanje padcev (SV F35)
- SO
 - * umik ovire (SO50)

MOTEČA PRENOVA

- nezaželeno razbijanje (SČ B21, SČ C9, SČ C27)
- moteča prenova zaradi zdravstvenega stanja (SČ C29)
- dolgotrajnost prenove (SČ C28)
- otežena dnevna opravila v času prenove (SČ C30)
- nezmožnost postreči delavcem (SČ D22)

UPORABA ČUTIL

- slab vid
 - * orientacija po sluhu (SČ B30, SČ D7)
 - * zanašanje na tip pri gospodinjskih opravilih (SČ D5, SČ D8)
 - * orientacija po vonju, okusu (SČ D13)

SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA

- kopalnica
 - * pripomoček za sedenje (SČ C21)
 - * pripomoček omogoča samostojno umivanje (SČ D16, SČ D17, SV F21)
 - * samostojnost s spremembo kadi v tuš (SV F20)
 - * pripomočki za lažje umivanje (SO20)
- stranišče
 - * samostojna uporaba s pomočjo pripomočkov (SV E23)
 - * sobno stranišče za bližjo uporabo ponoči (SV F11)
- boljši vid
 - * elektronski pripomoček za branje (SČ D29)

- * pripomoček za samostojnost gledanja na uro (SČ D34, SČ D35)
- upravljanje radia na daljinca prepreči hojo (SČ D36, SČ C36)
- omogočeno pitje leže s pripomočkom za pitje (SV E37)
- oblačenje s pomočjo improviziranega pripomočka (SV E38)
- pripomočki za čiščenje za preprečitev sklanjanja (SV F34)
- želja po samostojnosti z uporabo pripomočka kljub delni pomoči (SO31)

OSVETLITEV

- močna luč na potrebnem mestu (SČ B31, SČ D9, SČ Da28, SV F8)
- luči na potrebnih mestih (SO39)
- nočna lučka za lažjo hojo ponoči (SV E34)
- dosegljivost stikal z vozička (SČ C49)

NAKUP

- nakup pripomočka (SČ B32, SČ D31, SČ D33)
- nakup ustrezne naprave (SČ B36)
- SV
- * nakup pripomočka (SČ C22, SV E36, SV E61, SV E63, SV F10)
- * nakup pohištva (SČ C40, SV E3)

POMOČ PRI UPORABI NAPRAV

- SV
- * pomoč pri uporabi telefona zaradi slabega vida (SČ B35)
- * shranjevanje telefonskih števil (SČ C43)
- * pomoč pri upravljanju televizije (SV E46)
- * pomoč pri težavah z uporabo novega aparata zaradi slabega spomina, okornosti rok (SV E48)
- * pomoč pri uporabi telefona (SV E49)

NEZAŽELENOST SPREMEMB

- nezaželenost, nepripravljenost na spremembe (SČ B42, SD44, SD45)
- nerazmišljanje o prihodnosti, mnenje o nepotrebnosti sprememb (SČ B43)
- SV, SČ
- * otepanje sprememb (SO28)
- * navajenost, navezanost na staro pohištvo, nepripravljenost na spremembe (SO27)
- SV
- * vztrajanje pri obstoječem stanju (SO58)
- stare navade (SO68)

PREDHODNO NAČRTOVANJE

- gradnja na način dostopnosti za potrebe v prihodnosti (SV E60)
- sprememba ogrevanja že pred zmanjšanjem samostojnosti (SV F39)
- izvedba večjih prilagoditev, prenove že pred zmanjšanjem samostojnosti (SV F41)

OPAZOVANJE

- opazovanje okolice skozi velika okna (SČ C6)
- okna z različnih strani za opazovanje okolice (SV E57)
- opazovanje dogajanja skozi okno (SO5)

OBČUTEK VARNOSTI PRI SKRBI ZA HIGIENO

- strah pred padcem v kopalnici (SČ D15, SV E17)
- * tuširanje ob prisotnosti druge osebe (SV F22)

ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA

- zaznavanje težav s stopnicami (SČ C60)
- razmišljanje o prilagoditvi vhoda za dostopnost z vozičkom (SČ C8)
- pogostost nedostopnega vhoda z vozičkom (SO1)
- starejši bloki brez dvigala (SD1)

OVIRANA HOJA

- potrebno odstranjevanje ovir, umik pohištva (SČ C14)
- težavno odpiranje vrat zaradi cevke s kisikom (SČ C15)
- težavno odpiranje vrat zaradi bergel (SV E6)

USTREZNOST POHIŠTVA

- ustreznost višine pohištva za voziček za udobno prehranjevanje (SČ C19)
- ustreznost višine pohištva za voziček za samostojno prehranjevanje (SO11)
- neudobnost pri prehranjevanju pri primeru prenizkega pohištva za voziček (SO12)
- neustreznost pulta pri doseganju predmetov zaradi nastavkov na vozičku (SČ C18)

POTREBNA POMOČ PRI PREMIKANJU OSEBE

- neprilagojenost
- * potrebna pomoč pri dviganju (SD7, SD18)
- kljub prilagoditvi
- * potrebna pomoč pri premikanju na stranišče (SČ C31)

OBČUTEK NESMISELNOSTI PRENOVE

- razmišljanje o bližnji smrti, občutek nevrednosti prenove (SČ C10)

NAROČILO PO MERI

- SV
- * naročilo opreme po meri (SV F28)
- * naročilo pohištva po meri (SČ C32)

INFORMIRANJE

- SV
- * posvetovanje, zbiranje informacij (SČ C33)
- * zbiranje informacij preko poznanstev (SČ C55)
- * posredovanje informacij (SČ D18, SČ D30, SČ D49)
- * pridobivanje, zbiranje informacij (SV E71)
- SD
- * nudenje informacij (SD38)
- prijatelji
- * posredovanje informacij (SČ D39)

IZDELAVA

- SV
- * izdelava pripomočka (SČ C23)

POBUDA

- SČ
- * izražena želja, pobuda za pripomoček (SČ C24, SČ D10)
- * izražena želja, pobuda za prenavo (SV F14, SV F18)

ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA

- zaznavanje neprimerne širine vrat v kopalnico za voziček (SČ C26)
- neustrezna širina vrat na balkon za voziček (SO33, SD28)
- neustreznost širine delov stanovanja za voziček, hodalico (SO6)
- neustreznost širine vrat za voziček (SD6)

POMEN LASTNE SOBE

- telovadba (SČ C38)
- zasebnost, urejanje, molitev, počivanje, sprejemanje obiskov (SV E43)

POTREBNA INDIVIDUALNA PRILAGODITEV

- potreba po polički za odlaganje (SČ C52)
- velikost, sodobnost, modernost stanovanja (SČ C62)

IZRAŽANJE POTREB

- izražanje želja, potreb (SČ C54)
- izražanje težav, potreb (SV E27)

ZAKLEPANJE

- slab vid
- * občasne težave z zaklepanjem (SČ D3)

IZVEDBA

- sosed
- * namestitev, izvedba prilagoditve (SČ D11)
- SV
- * namestitev pripomočkov (SČ D19, SV E24, SV E31)
- * izvedba prenove (SV F15, SV F17)
- prenova
- * preboj stene za večjo bližino prostorov (SV F13)
- * ureditev tuša v drugem prostoru (SV F16)

POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH

- pomoč pri izbiranju barve oblek zaradi slabega vida (SČ D26)
- potrebna pomoč pri obujanju (SV Ea39)
- pomoč pri obujanju in povijanju zaradi oteženega prepogibanja (SV F26)
- pomoč pri oblačenju (SD27)

NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA

- poenostavljeno upravljanje naprave (SČ D37, SČ D41, SV E51)
- shranjene številke v telefonu (SČ D42)
- napisane velike številke za uporabo telefona (SČ D44)
- napisane številke za uporabo telefona (SV F33, SD53)
- pomoč pri odpiranju vrat z berglami (SV E8)

PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI

- pridobitev naprave na Zavodu za slepe in slabovidne (SČ D38)
- upravičenost do negovalne opreme za potrebe izvajanja pomoči na domu (SO25, SD23)
- izposoja pripomočkov iz zdravstvenega zavarovanja (SV E25, SV E30)
- pomoč na domu
- * posojanje pripomočkov za kopalnico (SD20)
- * posojanje zaloge pripomočkov (SD34)
- * možnost povečanja zalog izposoje pripomočkov (SD36)

ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV

- neustrezno
- * neustreznost združenih prostorov za potrebe osebe (SČ D46)
- * želja po več prostora (SČ D53)
- * zaznavanje neustreznosti dolgih hodnikov (SV F37)
- * veliko hodnikov in vrat, premalo manevrskega prostora (SOB38)
- ustrezno
- * ustreznost majhnosti stanovanja s prostori na kupu (SD30)

POTREBA PO OSEBNI POMOČI

- potrebnost osebne pomoči kljub prilagoditvam (SO71)
- želja, potreba po osebni pomoči pri branju (SČ D32)
- pomembnost osebne pomoči sosedov v vsakodnevnem življenju (SČ D50)

ZAGOTOVITEV VARNE PRIHODNOSTI

- predhodna oddaja prošnje v dom za stare ljudi (SČ D56, SV F50)
- institucija kot zagotovilo varnosti, zanesljivosti, zaupanje (SO78)

ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME

- večja primernost drsnih vrat (SV E7)
- zaznavanje neustreznosti tal v kopalnici (SV E21)
- potreba po ustrežnejšem, prilagojenem ležišču (SV E59)
- neustreznost postelj (SO23, SD21)

POSTAVITEV OPREME

- dostopnost mize s strani (SV E13)
- stiska s prostorom zaradi odvečnega pohištva (SO30)

PROSTOR ZA ODLAGANJE

- prostor za odlaganje bergel (SV E15, SV E33)
- odlaganje predmetov na opremo v kopalnici (SV E22)

PREPOZNAVANJE POTREB

- SV
- * ugotovitev o potrebi pripomočka (SV E26, SV E64)
- * ugotavljanje potreb po prilagoditvi (SV E66)
- SO
- * poznavanje, prepoznavanje potreb (SO46)
- SČ, SO
- * zaznavanje potreb po pripomočkih za izposojlo (SD35)

PODLAGANJE

- SV
- * podlaganje pohištva za pridobitev višine, udobje (SV E65)
- SO
- * podlaganje blazin (SO32)

INFORMIRANOST

- SV
- * dobra informiranost (SV E69, SV F44)
- SČ
- * neinformiranost o možnih prilagoditvah (SO66)

POMOČ PRI UPORABI ZDRAVIL

- SV
- * priprava zdravil (SV E35, SV F27)

PREDLAGANJE

- SO
- * predlaganje nakupa pripomočka (SO14)
- * svetovanje, predlaganje svojcem (SO48, SO49)
- SD, SO
- * svetovanje, opozarjanje na potrebnost sprememb (SD49)

UVID O POTREBNI SPREMEMBI

- pozen uvid o potrebnosti spremembe (SO67)
- uvid o potrebnosti spremembe šele po prilagoditvi (SO29)

PRAKTIČNE IDEJE

- SO
- * ideje, domiselnost (SO42)
- * ideja za lažje dvigovanje (SO44)
- * ureditev za praktičnost v vsakdanjem življenju (SO47)

IZMENJEVANJE IZKUŠENJ

- izmenjevanje izkušenj med oskrbovalkami (SO43)

– posredovanje dobrih izkušenj (SO45)

INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE

– pozitivno

- * zanimanje za prilagoditve (SO52)
- * pripravljenost na spremembe (SO59)
- * iskanje različnih načinov pomoči (SD46)
- * iskanje informacij o prilagoditvah (SD48)

– negativno

- * mnenje o nepotrebnosti izboljšav (SO55)
- * nezanimanje za prilagoditve (SO56, SD47)

a) sprejemanje predlogov

- * trajanje sprejetja predlogov (SO26)
- * mnenje nekaterih o nepotrebnosti izboljšav, nesprejemanje predlogov (SD50)
- * sprejemanje predlogov oskrbovalk (SO54, SO60)

b) pripravljenost za financiranje

- * financiranje, nekateri da (SO53)
- * financiranje, nekateri ne (SO57)
- * ne nujna povezanost zmožnosti in pripravljenosti financiranja, različnost oseb (SO63)
- * ovira finančnih sredstev kljub interesu (SD51)

IZOBRAŽEVANJE

– izobraževanja za oskrbovalke (SO64, SD37)

MOŽNOST VPLIVA

– SO

- * pogosto edina možnost svetovanje (SO69)
- menjava oskrbovalk
- * nezaupanje v predloge (SO70)

SKROMNOST

– neobremenjevanje svojcev s svojimi potrebami (SO72)

PREZAPOsLENOST

– pomanjkanje časa, prezaposlenost svojcev (SO73)

SELITEV V USTREZNEJŠI DEL HIŠE

– selitev v pritličje hiše (SD4)

SODELOVANJE SLUŽB

- sodelovanje s CSD (SD42)
- obveščanje CSD (SD10)
- obisk na domu skupaj s CSD (SD11)
- sodelovanje s patronažno službo (SD41)

DRŽAVNA SREDSTVA

- nepokrivanje celotnih stroškov upravičene opreme (SD24)
- pomanjkanje državnih sredstev (SD40)

DOSLEDNOST PRI IZVAJANJU PREDPISOV

– vztrajnost pri izvedbi predpisov za negovalno opremo (SD26)

ZAZNAVANJE NEPRIMERNOSTI OGREVANJA

– ogrevanje na drva v starejših hišah (SD31)

POMANJKANJE POVEZAV MED SLUŽBAMI

– pomanjkanje povezav med različnimi službami za boljše izvajanje prilagoditev (SDd43)

PRILOGA 6 – Odnosno kodiranje

Kako obstoječe stanovanje omogoča samostojno življenje starega človeka?

PREMAGOVANJE VHODA

- težavno premagovanje vhodnih stopnic (SČ A4)
- * ne moti, želen trud, sprejemanje napora (SČ B4)
- nezmožnost samostojnega premagovanja stopnic z vozičkom (SČ C1)
- ni težav
- * vhod brez stopnic in pragov (SČ D1, SV E1, SV F1)
- odvisnost od pomoči pri odhodu iz stanovanja s stopnicami (SO2, SD2)

ZAKLEPANJE

- slab vid
- * občasne težave z zaklepanjem (SČ D3)

POMEN DOSTOPNOSTI ZUNANJEGA PROSTORA

- dostopno
- * zunanji prostor za telovadbo (SČ B5)
- * zunanji prostor za sprostitvev (SČ B6)
- * zunaj klepet s sosedi (SČ B7)
- * obisk storitev, družabnega srečanja z avtom svojcev (SČ B8)
- * omogočena uporaba bližnjih storitev, socialnih stikov (SČ D2)
- * zunaj možnost opazovanja, sprehajanja (SV E4)
- * sedenje, počivanje (SV F2)
- * zunaj možnost za sprostitvev, interese, odhod z avtom (SV F3)
- težko dostopno
- * ni želje po odhodu iz stanovanja (SČ A6)
- ni dostopno
- * obiski na dom (SČ C2)
- * pomembnost storitev in obiskov na dom (SČ C58)
- * želja iti ven (SČ C3)
- * neobremenjevanje ljudi s pomočjo (SČ C4)
- * sprijaznjenost z nezmožnostjo iti ven (SČ C5, SO3)
- * občutek strahu zunaj, občutek varnosti v lastnem prostoru (SO4)

POMEN DOSTOPNOSTI BALKONA

- dostopno
- * balkon za sprostitvev (SČ A23, SČ B28)
- * balkon za sprehod, socialne stike, opazovanje (SV E47)
- nedostopno
- * želja po dostopnosti balkona, interesnih dejavnostih (SČ C42)

OPAZOVANJE

- opazovanje okolice skozi velika okna (SČ C6)
- okna z različnih strani za opazovanje okolice (SV E57)
- opazovanje dogajanja skozi okno (SO5)

ZAGOTOVITEV VARNOSTI

- neodgovarjanje na neznane klice (SČ A9)
- domofon za preprečevanje nezaželenih obiskov (SČ A20)
- neodpiranje vrat neznanim ljudem po navodilih svojcev (SČ A21)
- rezervni ključ svojcev za zagotovitev varnosti (SV Fa)
- občutek varnosti v odklenjenem stanovanju (SČ C7)

ŠIRINA DELOV STANOVANJA

- ustrezna širina prostorov
- * možnost hoje s hodalico (SČ A7, SČ B14)
- * možnost hoje z berglami (SV E5)

- ustrezna širina vrat
- * možnost hoje s hodalicco (SČ C12, SV F5)
- neustrezna širina vrat
- * ovirana vožnja z vozičkom (SČ C11, SČ C41)
- * pomoč pri vstopanju v prostor (SČ C20, SO7, SO34, SD29)

NEOVIRANA HOJA

- odstranjena vrata za enostavnejšo hojo (SČ B17)
- voziček
- * ni odvečnega pohištva za prostor za voziček (SČ C13)
- * neuporaba preprog (SČ C47)
- neuporaba preprog za preprečitev padcev (SČ D45, SV E53, SO37)
- preventiva tal za preprečevanje padcev (SV F36)
- navajenost na ovire, poznavanje prostora (SČ B15)
- slab vid
- * dobro poznavanje prostora (SČ D4)

OVIRANA HOJA

- potrebno odstranjevanje ovir, umik pohištva (SČ C14)
- težavno odpiranje vrat zaradi cevke s kisikom (SČ C15)
- težavno odpiranje vrat zaradi bergel (SV E6)

RAZPOREDITEV PROSTOROV

- majhnost stanovanja, pozitivna bližina kopalnice (SČ A25)
- sobe na kupu, brez hodnikov (SČ B40, SČ C48)
- dobra prostornost (SV E40)
- bližina pogosto uporabljenih prostorov (SV E55)
- pozitivnost dolgega hodnika (SV E56)
- bližina tuša po preureditvi (SV F19)

OSVETLITEV

- močna luč na potrebnem mestu (SČ B31, SČ D9, SČ D28, SV F38)
- luči na potrebnih mestih (SO39)
- nočna lučka za lažjo hojo ponoči (SV E34)
- dosegljivost stikal z vozička (SČ C49)

OGREVANJE

- težavnost opravil ogrevanja v starosti (SD32, SO40)
- ni opravil
- * centralno ogrevanje v bloku (SČ A24, SO41)
- * centralno ogrevanje s strani sosedov (SČ D47)
- * centralno ogrevanje s strani svojcev (SV E58, SV F40)

POTREBNA POMOČ V GOSPODINJSTVU

- obsežna pomoč v kuhinji zaradi kompleksnosti opravlja (SD8)
- nevarnost uporabe grelnih naprav pri osebah z demenco (SD9)
- opravljanje gospodinjskih del s strani oskrbovalk (SČ A1)
- SV
- * pomoč pri gospodinjskih opravilih (SČ C56, SV E9, SČ B1)
- slab vid
- * potrebna pomoč pri določenih gospodinjskih opravilih (SČ D14)
- potrebna osebna pomoč v gospodinjstvu zaradi zdravstvenih težav (SČ D27)
- potrebna pomoč pri čiščenju zaradi zdravstvenih težav (SČ D23)
- potrebna pomoč pri pobiranju predmetov s tal (SČ C39)

POMOČ PRI UPORABI ZDRAVIL

- SV
- * priprava zdravil (SV E35, SV F27)

POTREBA PO OSEBNI POMOČI

- potrebnost osebne pomoči kljub prilagoditvam (SO71)
- želja, potreba po osebni pomoči pri branju (SČ D32)
- pomembnost osebne pomoči sosedov v vsakodnevnem življenju (SČ D50)

SAMOSTOJNOST OB PREDHODNI PRIPRAVI

- samostojna uporaba dostopne hrane (SČ A3, SV E11)
- samostojna uporaba dostopne pijače (SČ B2)
- samostojna manjša opravila v kuhinji ob predhodni pripravi (SČ C16)
- možnost ogrevanja v kuhinji ob predhodni pripravi (SČ C51, SV F9, SO10)
- SV
- * prinašanje potrebne hrane za samostojno pripravo obrokov (SV F6)

UPORABA ČUTIL

- slab vid
- * orientacija po sluhu (SČ B30, SČ D7)
- * zanašanje na tip pri gospodinjskih opravilih (SČ D5, SČ D8)
- * orientacija po vonju, okusu (SČ D13)

USTREZNOST POHIŠTVA

- ustreznost višine pohištva za voziček za udobno prehranjevanje (SČ C19)
- ustreznost višine pohištva za voziček za samostojno prehranjevanje (SO11)
- neudobnost pri prehranjevanju pri primeru prenizkega pohištva za voziček (SO12)
- neustreznost pulta pri doseganju predmetov zaradi nastavkov na vozičku (SČ C18)

OPREMA KOT OPORA

- oprijemanje za ograjo pri hoji po stopnicah (SČ A5, SČ B3)
- pohištvo kot opora pri vstajanju (SČ B18, SV E14, SV E32, SV F8, SV F31, SV E44)
- oprijemanje za opremo pri umivanju (SV E18, SV F24)
- varnost pred padcem
- * oprijemanje za opremo (SČ A11)

POSTAVITEV OPREME

- dostopnost mize s strani (SV E13)
- stiska s prostorom zaradi odvečnega pohištva (SO30)

PROSTOR ZA ODLAGANJE

- prostor za odlaganje bergel (SV E15, SV E33)
- odlaganje predmetov na opremo v kopalnici (SV E22)

LEŽIŠČE IN SEDIŠČA

- težave pri vstajanju
- * nizko ležišče (SČ A16, SČ B26)
- * nizko ležišče, vendar zelen trud, sprejemanje napora (SČ B27)
- * nizko stranišče (SČ B24, SV F12)
- lažje vstajanje
- * visoko ležišče (SV F29, SV E28, SČ D24)
- * visoko sedišče (SV E42, SV E2)
- * elektronsko prilagojeno ležišče (SČ C35)
- * pripomoček na ležišču (SČ C34, SV E29)
- neprilagojenost ležišča
- * potrebna pomoč pri dviganju (SO24, SD22)

POMEN LASTNE SOBE

- telovadba (SČ C38)
- zasebnost, urejanje, molitev, počivanje, sprejemanje obiskov (SV E43)

POTREBNA POMOČ PRI OSEBNIH OPRAVILIH

- pomoč pri izbiranju barve oblek zaradi slabega vida (SČ D26)
- potrebna pomoč pri obuvanju (SV E39)
- pomoč pri obuvanju in povijanju zaradi oteženega prepogibanja (SV F26)
- pomoč pri oblačenju (SD27)

POTREBNA POMOČ PRI OSEBNI HIGIENI

- izvajanje pomoči pri osebni higieni (SD 13)
- potrebna pomoč pri umivanju (SO16)
- zagotovitev varnosti
- * pomoč pri osebni higieni (SD15)
- neustreznost kopalnice
- * potreba po pomoči (SČ B19, SD17)
- potrebna pomoč kljub prilagojenosti
- * nezmožnost uporabe kopalnice, pozabljivost (SČ A10)
- * nezmožnost popolne samostojnosti (SO21)
- delna prilagoditev
- * potrebna občasna pomoč pri uporabi kopalnice (SV E16)
- delna nesamostojnost pri osebni higieni (SV E19)

OBČUTEK VARNOSTI PRI SKRBI ZA HIGIENO

- strah pred padcem v kopalnici (SČ D15, SV E17)
- * tuširanje ob prisotnosti druge osebe (SV F22)

POTREBNA POMOČ PRI PREMIKANJU OSEBE

- neprilagojenost
- * potrebna pomoč pri dviganju (SD7, SD18)
- kljub prilagoditvi
- * potrebna pomoč pri premikanju na stranišče (SČ C31)

SAMOSTOJNOST Z UPORABO PRIPOMOČKA

- kopalnica
- * pripomoček za sedenje (SČ C21)
- * pripomoček omogoča samostojno umivanje (SČ D16, SČ D17, SV F21)
- * samostojnost s spremembo kadi v tuš (SV F20)
- * pripomočki za lažje umivanje (SO20)
- stranišče
- * samostojna uporaba s pomočjo pripomočkov (SV E23)
- * sobno stranišče za bližjo uporabo ponoči (SV F11)
- boljši vid
- * elektronski pripomoček za branje (SČ D29)
- * pripomoček za samostojnost gledanja na uro (SČ D34, SČ D35)
- upravljanje radia na daljinca prepreči hojo (SČ D36, SČ C36)
- omogočeno pitje leže s pripomočkom za pitje (SV E37)
- oblačenje s pomočjo improviziranega pripomočka (SV E38)
- pripomočki za čiščenje za preprečitev sklanjanja (SV F34)
- želja po samostojnosti z uporabo pripomočka kljub delni pomoči (SO31)

ORGANIZIRANOST / ORGANIZIRANJE PREDMETOV

- dostopnost predmetov (SČ A14, SV F25, SV F30, SO22)
- obleke, osebni predmeti dostopni na spodnjih policah (SV E41)
- dosegljivost, upravljanje naprave s postelje (SV E52)
- predmeti na določenih mestih (SV F7)
- SO
- * dostopnost predmetov (SČ A2)
- * priprava stvari na doseg roke (SO9)
- SV, SO
- * dajanje stvari, hrane na doseg rok (SČ C17, SO8)
- SV

- * dajanje prigrizkov na dostopno mesto (SV E10)
- * dajanje predmetov na dostopno mesto (SV E12, SV E62, SD52)
- slab vid
- * predmeti na doseg roke (SČ B9, SČ B13)
- * odlaganje stvari na isto mesto (SČ B11, SČ B12, SČ D12)
- * hranjenje predmetov na znanem mestu (SČ B23, SČ D25)

VLOGA TELEFONA

- telefon za socialne stike (SČ A17, SČ B34, SČ C45, SV E50, SO36)
- telefon za stik ob potrebni pomoči (SČ A18, SČ B34, SČ C46, SO36)
- telefon za klic na pomoč (SV F32)

POMOČ PRI UPORABI NAPRAV

- SV
- * pomoč pri uporabi telefona zaradi slabega vida (SČ B35)
- * shranjevanje telefonskih števil (SČ C43)
- * pomoč pri upravljanju televizije (SV E46)
- * pomoč pri težavah z uporabo novega aparata zaradi slabega spomina, okornosti rok (SV E48)
- * pomoč pri uporabi telefona (SV E49)

Zaznavanje (ne)prilagojenosti stanovanj potrebam starih ljudi

ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI VHODA

- zaznavanje težav s stopnicami (SČ C60)
- razmišljanje o prilagoditvi vhoda za dostopnost z vozičkom (SČ C8)
- pogostost nedostopnega vhoda z vozičkom (SO1)
- starejši bloki brez dvigala (SD1)

ZAZNAVANJE POTREBNE RAZŠIRITVE DELOV STANOVANJA

- zaznavanje neprimerne širine vrat v kopalnico za voziček (SČ C26)
- neustrezna širina vrat na balkon za voziček (SO33, SD28)
- neustreznost širine delov stanovanja za voziček, hodalico (SO6)
- neustreznost širine vrat za voziček (SD6)

ZAZNAVANJE USTREZNOSTI RAZPOREDITVE PROSTOROV

- neustrezno
- * neustreznost združenih prostorov za potrebe osebe (SČ D46)
- * želja po več prostora (SČ D53)
- * zaznavanje neustreznosti dolgih hodnikov (SV F37)
- * veliko hodnikov in vrat, premalo manevrskega prostora (SO38)
- ustrezno
- * ustreznost majhnosti stanovanja s prostori na kupu (SD30)

ZAZNAVANJE NEPRIMERNOSTI OGREVANJA

- ogrevanje na drva v starejših hišah (SD31)

POTREBNA PRILAGODITEV KOPALNICE

- potreba po pripomočkih v kopalnici
- * sedenje (SČ A12, SD19)
- * oprijem (SV E20, SV F23, SV F47, SO19)
- ugotovitev oskrbovalke
- * potreba po pripomočkih v kopalnici (SČ A13)
- potreba po prenovi v kopalnici (SČ B20, SČ C25, SČ D20, SO18)
- neustreznost kopalnic (SD14)
- problem kadi (SD16)
- neprilagojenost kopalnic, posebno za voziček (SO15)
- neprostornost kopalnic (SO17)

POTREBNA PRILAGODITEV STRANIŠČA

- ugotovitev oskrbovalke
- * potreba po pripomočkih v stranišču za vstajanje (SČ A15, SČ B25)

ZAZNAVANJE NEUSTREZNOSTI OPREME

- večja primernost drsnih vrat (SV E7)
- zaznavanje neustreznosti tal v kopalnici (SV E21)
- potreba po ustreznijšem, prilagojenem ležišču (SV E59)
- neustreznost postelj (SO23, SD21)

POTREBNA INDIVIDUALNA PRILAGODITEV

- potreba po polički za odlaganje (SČ C52)
- velikost, sodobnost, modernost stanovanja (SČ C62)

ZAZNAVANJE USTREZNOSTI STANOVANJA

- ustreznost stanovanja zaradi majhnosti, čistoče, občutka varnosti (SČ A30)
- zaznavanje stanovanja kot zelo ustreznega (SČ B41, SČ C59)
- zaznavanje že narejenih izboljšav (SČ C61, SV F46)
- zaznavanje stanovanja kot dobro prilagojenega za potrebe svojca (SV E72)
- primer ustrezno prilagojenega stanovanja za osebo na vozičku (SD3)
- zadovoljstvo, sprijaznjenost starih ljudi z obstoječim stanjem (SO65)

Načini za boljše prilagoditev stanovanja

IZRAŽANJE POTREB

- izražanje želja, potreb (SČ C54)
- izražanje težav, potreb (SV E27)

POBUDA

- SČ
- * izražena želja, pobuda za pripomoček (SČ C24, SČ D10)
- * izražena želja, pobuda za prenovo (SV F14, SV F18)

PREPOZNAVANJE POTREB

- SV
- * ugotovitev o potrebi pripomočka (SV E26, SV E64)
- * ugotavljanje potreb po prilagoditvi (SV E66)
- SO
- * poznavanje, prepoznavanje potreb (SO46)
- SČ, SO
- * zaznavanje potreb po pripomočkih za izposojlo (SD35)

INFORMIRANJE

- SV
- * posvetovanje, zbiranje informacij (SČ C33)
- * zbiranje informacij preko poznanstev (SČ C55)
- * posredovanje informacij (SČ D18, SČ D30, SČ D49)
- * pridobivanje, zbiranje informacij (SV E71)
- SD
- * nudenje informacij (SD38)
- prijatelji
- * posredovanje informacij (SČ D39)

SODELOVANJE SLUŽB

- sodelovanje s CSD (SD42)
- obveščanje CSD (SD10)
- obisk na domu skupaj s CSD (SD11)
- sodelovanje s patronažno službo (SD41)

IZOBRAŽEVANJE

- izobraževanja za oskrbovalke (SO64, SD37)

IZMENJEVANJE IZKUŠENJ

- izmenjevanje izkušenj med oskrbovalkami (SO43)
- posredovanje dobrih izkušenj (SO45)

PREDLAGANJE

- SO
- * predlaganje nakupa pripomočka (SO14)
- * svetovanje, predlaganje svojcem (SO48, SO49)
- SD, SO
- * svetovanje, opozarjanje na potrebnost sprememb (SD49)

PREDHODNO NAČRTOVANJE

- gradnja na način dostopnosti za potrebe v prihodnosti (SV E60)
- sprememba ogrevanja že pred zmanjšanjem samostojnosti (SV F39)
- izvedba večjih prilagoditev, prenove že pred zmanjšanjem samostojnosti (SV F41)

PREVENTIVNO DELOVANJE

- opustitev nevarnih opravil (SČ A9)
- izklop nevarnih naprav (SD12)
- pomembnost zaobljenih robov pohištva za preprečitev poškodb (SO13)
- opozorilo pred nevarnostjo za preprečevanje padca (SV E54)

ODSTRANITEV OVIR

- odstranitev vrat (SČ B16)
- odstranitev preprog za preprečevanje padcev (SV F35)
- SO
- * umik ovire (SO50)

PRAKTIČNE IDEJE

- SO
- * ideje, domiselnost (SO42)
- * ideja za lažje dvigovanje (SO44)
- * ureditev za praktičnost v vsakdanjem življenju (SO47)

PODLAGANJE

- SV
- * podlaganje pohištva za pridobitev višine, udobje (SV E65)
- SO
- * podlaganje blazin (SO32)

POMNENJE

- slab vid
- * zapomnjenje o predmetih (SČ B10)
- znanje na pamet
- * tipke na napravi (SČ B33, SČ B38)
- * shranjene številke (SČ C44)
- * tipke in številke na telefonu (SČ D43)

UČENJE UPORABE PRIPOMOČKA

- bolnišnica
- * učenje uporabe pripomočka za hojo (SČ A8)
- SV, SČ
- * učenje uporabe daljinca (SČ B39, SV E70)
- SV
- * učenje uporabe naprave (SČ C37)

- SV, SO
- * učenje uporabe naprave (SO35)
- sosed
- * učenje uporabe naprave (SČ D40)
- SČ
- * učenje uporabe naprave (SV E45)

NAČIN UPORABE PRIPOMOČKA

- poenostavljeno upravljanje naprave (SČ D37, SČ D41, SV E51)
- shranjene številke v telefonu (SČ D42)
- napisane velike številke za uporabo telefona (SČ D44)
- napisane številke za uporabo telefona (SV F33, SD53)
- pomoč pri odpiranju vrat z berglami (SV E8)

NAKUP

- nakup pripomočka (SČ B32, SČ D31, SČ D33)
- nakup ustrezne naprave (SČ B36)
- SV
- * nakup pripomočka (SČ C22, SV E36, SV E61, SV E63, SV F10)
- * nakup pohištva (SČ C40, SV E3)

VARČEVANJE

- sprotno varčevanje za nakup (SČ A27, SČ B37, SČ D51)

NAROČILO PO MERI

- SV
- * naročilo opreme po meri (SV F28)
- * naročilo pohištva po meri (SČ C32)

IZDELAVA

- SV
- * izdelava pripomočka (SČ C23)

PRIDOBITEV IZ UPRAVIČENOSTI

- pridobitev naprave na Zavodu za slepe in slabovidne (SČ D38)
- upravičenost do negovalne opreme za potrebe izvajanja pomoči na domu (SO25, SD23)
- izposoja pripomočkov iz zdravstvenega zavarovanja (SV E25, SV E30)
- pomoč na domu
- * posojanje pripomočkov za kopalnico (SD20)
- * posojanje zaloge pripomočkov (SD34)
- * možnost povečanja zalog izposoje pripomočkov (SD36)

DOSLEDNOST PRI IZVAJANJU PREDPISOV

- vztrajnost pri izvedbi predpisov za negovalno opremo (SD26)

IZVEDBA

- sosed
- * namestitev, izvedba prilagoditve (SČ D11)
- SV
- * namestitev pripomočkov (SČ D19, SV E24, SV E31)
- * izvedba prenove (SV F15, SV F17)
- prenova
- * preboj stene za večjo bližino prostorov (SV F13)
- * ureditev tuša v drugem prostoru (SV F16)

SELITEV V USTREZNEJŠI DEL HIŠE

- selitev v pritličje hiše (SD4)

Identifikacija problemov pri uresničevanju prilagoditve stanovanja

FINANČNA ZMOŽNOST

- SV, SČ
- * finančna zmožnost dosedanjih prilagoditev (SČ C57, SV E68)
- zmožnost financiranja dosedanjih prilagoditev (SV F43)
- SV
- * finančna pomoč (SČ A28)
- veliko finančno breme
- * arhitekturna prenova (SČ D21, SČ B22, SO62, SD5)
- težavno financiranje dražjih stvari (SČ D52)
- primeri finančne nezmožnosti spremembe ogrevanja (SD33)
- finančna nezmožnost večjih prilagoditev (SD39)
- primeri nezmožnosti kritja stroškov predpisanih prilagoditev (SD25)

DRŽAVNA SREDSTVA

- nepokrivanje celotnih stroškov upravičene opreme (SD24)
- pomanjkanje državnih sredstev (SD40)

NEMOŽNOST PRILAGODITVE

- nemožnost dograditve dvigala v stanovanjskem bloku (SČ A29)
- možnost spreminjanja razporeditve prostora le do določene mere (SV F45)

INFORMIRANOST

- SV
- * dobra informiranost (SV E69, SV F44)
- SČ
- * neinformiranost o možnih prilagoditvah (SO66)

MOŽNOST VPLIVA

- SO
- * pogosto edina možnost svetovanje (SO69)
- menjava oskrbovalk
- * nezaupanje v predloge (SO70)

NEZAŽELENOST SPREMEMB

- nezaželenost, nepripravljenost na spremembe (SČ B42, SD44, SD45)
- SV, SČ
- * otepanje sprememb (SO28)
- * navajenost, navezanost na staro pohištvo, nepripravljenost na spremembe (SO27)
- nerazmišljanje o prihodnosti, mnenje o nepotrebnosti sprememb (SČ B43)
- SV
- * vztrajanje pri obstoječem stanju (SO58)
- stare navade (SO68)

UVID O POTREBNI SPREMEMBI

- pozen uvid o potrebnosti spremembe (SO67)
- uvid o potrebnosti spremembe šele po prilagoditvi (SO29)

MOTEČA PRENOVA

- nezaželeno razbijanje (SČ B21, SČ C9, SČ C27)
- moteča prenova zaradi zdravstvenega stanja (SČ C29)
- dolgotrajnost prenove (SČ C28)
- otežena dnevna opravila v času prenove (SČ C30)
- nezmožnost postreči delavcem (SČ D22)

OBČUTEK NESMISELNOSTI PRENOVE

- razmišljanje o bližnji smrti, občutek nevednosti prenove (SČ C10)

SKROMNOST

- neobremenjevanje svojcev s svojimi potrebami (SO72)

PREZAPOSLENOST

- pomanjkanje časa, prezaposlenost svojcev (SO73)

POMANJKANJE POVEZAV MED SLUŽBAMI

- pomanjkanje povezav med različnimi službami za boljše izvajanje prilagoditev (SD43)

Vpliv svojcev na prilagoditev stanovanja starega človeka

POMOČ SVOJCEV

- obračanje na svojece glede vseh potreb (SČ A26)
- že veliko narejenih prilagoditev s strani svojcev (SČ C53)
- svojci kot vir pomoči pri uresničevanju prilagoditev (SČ D48, SO61)
- izvajanje prilagoditev izključno s strani svojcev (SV F42, SV E67)
- odločanje o življenju človeka, vplivanje (SO51)

VZDRŽEVANJE STANOVANJA

- SV
- * celotno vzdrževanje stanovanja (SČ A22, SČ B51)

INTERES SVOJCEV ZA PRILAGODITVE

- pozitivno
- * zanimanje za prilagoditve (SO52)
- * pripravljenost na spremembe (SO59)
- * iskanje različnih načinov pomoči (SD46)
- * iskanje informacij o prilagoditvah (SD48)
- negativno
- * mnenje o nepotrebnosti izboljšav (SO55)
- * nezanimanje za prilagoditve (SO56, SD47)
- a) sprejemanje predlogov
- * trajanje sprejetja predlogov (SO26)
- * mnenje nekaterih o nepotrebnosti izboljšav, nesprejemanje predlogov (SD50)
- * sprejemanje predlogov oskrbovalk (SO54, SO60)
- b) pripravljenost za financiranje
- * financiranje, nekateri da (SO53)
- * financiranje, nekateri ne (SO57)
- * ne nujna povezanost zmožnosti in pripravljenosti financiranja, različnost oseb (SO63)
- * ovira finančnih sredstev kljub interesu (SD51)

Ugotavljanje pripravljenosti za selitev v stanovanja, prilagojena starim ljudem

PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV

- nepripravljenost za selitev (SČ C63, SV F48, SO74)
- nerazmišljanje o selitvi (SČ B45)
- redka pripravljenost za selitev (SD54)
- a) vzrok nepripravljenosti za selitev
- * navezanost na lasten, ustvarjen prostor, dom (SČ B47, SO75)
- * navajenost, navezanost na dom (SČ C64)
- * potrebna pomoč že sedaj na domu (SČ C65)
- * okrnjena potreba po zasebnosti v instituciji (SČ C66)
- * neobremenjevanje morebitnih sostanovalcev (SČ C67)
- * pomembnost poznavanja domačega kraja zaradi slabega vida (SČ D59)
- * potrebna pomoč in družba že sedaj s strani svojcev (SV F53)
- b) vzrok možne preselitve
- * osamljenost (SČ A33)
- * popolna izguba vida (SČ D54)
- * nezmožnost bivanja, nege v lastnem domu (SV E73, SV F49, SO76, SD55)

KRAJ MOŽNE SELITVE

- želja po preselitvi na prejšnji dom (SČ A31)
- zelena preselitev edino k svojcu (SČ A32)
- pripravljenost za selitev v najbližji dom za stare ljudi (SČ D55, SV E74, SV F51)
- odločenost o nepreselitvi v dom za stare ljudi (SČ B46)
- pripravljenost za selitev v dom za stare ljudi (SO77, SD56)

ZAGOTOVITEV VARNE PRIHODNOSTI

- predhodna oddaja prošnje v dom za stare ljudi (SČ D56, SV F50)
- institucija kot zagotovilo varnosti, zanesljivosti, zaupanje (SO78)

PRIPRAVLJENOST ZA SELITEV – NOVE OBLIKE

- nepripravljenost za selitev z drugimi starimi ljudmi (SČ A34, SČ C68)
- nepripravljenost, nerazmišljanje za selitev v drugo obliko bivanja (SČ B48, SČ D57)
- nezanimanje za druge oblike bivanja (SV E75, SV F52)
- nepripravljenost za selitev s tujimi ljudmi (SO79)
- zaznavanje neodzivnosti starih ljudi na ponudbe novih oblik bivanja (SO81)
- a) vzrok nepripravljenosti za selitev v nove oblike
 - * strah, nezaupanje (SO80)
- b) pogoj za razvijanje novih oblik
 - * organiziranost novih oblik v stilu manjših enot s skupnimi prostori (SO83)
 - * potrebnost interesa ljudi (SD57)
 - * potreba po kvalitetnem izvajanju (SD58)
 - * potreba po organiziranju, formaliziranju (SD59)

PRISELITEV OSEBE

- razmišljanje o podnajemniku zaradi obilice prostora, družbe, pomoči (SČ B49)
- razmišljanje o sostanovalcu za družbo, pomoč (SO82)
- a) pogoj za sprejem sostanovalca
 - * prostornost (SČ C69, SČ D58)
- b) ovire
 - * dedovanje hiše (SČ B50)

10. POVZETEK

V diplomski nalogi sem raziskovala prilagojenost stanovanj starih ljudi v pomenu njihove samostojnosti oziroma odvisnosti od pomoči drugih.

V pregledu literature sem se osredotočila na pomen in ohranjanje samostojnosti, vključno z vodenjem gospodinjstva starega človeka v njegovem domu, stanovanje za potrebe starejših oseb in možne prilagoditve, zakonodajo v Sloveniji, ki omogoča prilagoditve, ter na željo po preselitvi in možnost novih oblik bivanja.

Z raziskavo sem želela ugotoviti, kako obstoječe stanovanje starih ljudi omogoča njihovo samostojnost, zaznavanje prilagojenosti stanovanj, kateri so načini uresničevanja prilagoditev in problemi pri tem, vpliv svojcev na uresničevanje prilagoditev ter pripravljenost za selitev v ustreznejše stanovanje in nove oblike bivanja.

Opravila sem kvalitativno raziskavo, in sicer pluralno študijo primera. Raziskava je bila sestavljena iz intervjujev s starimi ljudmi, njihovimi svojci, socialno oskrbovalko in socialno delavko. Krajevno sem se omejila na občino Litija.

Ugotovila sem, da so zaradi pogostih težav pri hoji in uporabi pomagal pomembni dostopnost vhoda, ustrezna širina delov stanovanja, razporeditev prostorov in odstranjene možne ovire. Glede na rezultate pa lahko nekaterim osebam ustreza, na primer, združenost prostorov, drugim pa ne, kar kaže na različnost potreb starih ljudi glede na njihove sposobnosti in želje.

V gospodinjstvu je zaradi kompleksnosti opravil pogosto potrebna osebna pomoč, večja samostojnost pa je omogočena z organiziranostjo predmetov in predhodno pripravo. Pri osebni higieni samostojnost povečajo ustrezna oprema in tehnični pripomočki, vseeno pa lahko ugotovimo potrebo po pomoči kljub prilagojenosti. Stari ljudje uporabljajo različne tehnične pripomočke, naprave in ustrezno pohištvo, ki jim omogočajo večjo samostojnost.

Pogoste neprilagojenosti, ki jih zaznavata socialna delavka in oskrbovalka, so dostopnost vhoda, širina delov stanovanja, neustreznost kopalnic in postelj. Stari ljudje ne navajajo veliko potrebnih prilagoditev in stanovanja ocenjujejo kot ustrezna, kar je lahko tudi posledica

splošnega zadovoljstva ali sprijaznenosti z obstoječim stanjem. Načini prilagoditev so lahko izražanje ali prepoznavanje potreb, pridobivanje informacij, konkretno uresničevanje, kot je nakup, izvedba namestitve ali prenove, praktične ideje in pridobitev iz upravičenosti ter nefizični načini, kot je učenje uporabe pripomočka.

Pomembni problemi pri uresničevanju prilagoditev so finančne zmožnosti pri dražjih prilagoditvah in pomanjkanje državnih sredstev, neinformiranost starih ljudi o možnih prilagoditvah, po drugi strani pa nesprijemanje sprememb ali neizražanje potreb.

Svojci v veliki meri omogočajo uresničevanje prilagoditev, nekateri pa za to ne pokažejo interesa. Ta negativen vpliv sta ugotovili oskrbovalka in socialna delavka, kar kaže na pomembnost njihovega vidika v raziskavi.

Stari ljudje se niso pripravljene preseliti v ustrežnejše stanovanje. Pripravljene so se preseliti v primeru nezmožnosti bivanja doma, predvsem v institucijo. Prav tako se niso pripravljene preseliti v nove oblike bivanja, pripravljene pa so sprejeti sostanovalca. Iz rezultatov sklepam, da je institucija možnost, ki jo najbolj poznajo in ji zaupajo. Nove oblike še niso ustrezno formalizirane, kvaliteta izvajanja ni zagotovljena.

Predlogi za praktično delovanje so gradnja brez arhitektonskih ovir, zagotovitev sredstev za izvajanje prilagoditev, informiranje o prilagoditvah, sodelovanje različnih služb, formaliziranje novih oblik bivanja, zagotovitev pomoči in storitev na domu, usmerjenost na zmožnosti starih ljudi in njihova udeležnost v uresničevanju prilagoditev. Potrebno je nadaljnje razvijanje teorije tega področja v povezavi z različnimi strokami in razvijanje terenskega socialnega dela. V nadaljnje raziskave pa bi lahko vključili še druge službe, ki imajo stik s stanovanjem starih ljudi, različne starostne skupine ljudi in se lotili druge vrste raziskave.